

TOT IK WEER VLIEGEN KON ...

Sigrid Zomer

Tot ik weer vliegen kon ...

Een verhaal van seksueel misbruik door een pastor

'Tot ik weer vliegen kon ...' verscheen 19 maart 2004
© 2004 Sigrid Zomer
Uitgeverij Kok, Kampen, ISBN 90 435 0936 1
Omslagontwerp: Peter Slager / Garage bno
Typografische vormgeving: Rem Polanski

NUR 711

Zomer 2010 verscheen *'Tot ik weer vliegen kon ...'* in een hernieuwde uitgave, als pdf-bestand.

Nu, voorjaar 2020, zijn deze colofonpagina, de literatuurpagina en de meldpuntpagina aangepast en is het boek rechtstreeks te downloaden via de website van SMPR Meldpunt seksueel misbruik in de kerk: www.smpr.nl
'Tot ik weer vliegen kon ...' pdf 2020
© 2020 – Sigrid Zomer

De paginanummers in dit pdf-bestand komen niet overeen met de paginanummers in de gedrukte versie van het boek.
Voor voetnoten in een publicatie kun je verwijzen naar de paginanummers in deze pdf-uitgave.

Theseus, de zoon van koning Aegeïs van Athene, wilde een eind maken aan de opoffering van jongelingen en jonkvrouwen aan de Minotaurus. Ariadne, de dochter van koning Minos van Kreta, gaf Theseus een kluwen in handen, die hij bij de ingang van het labyrint moest vastmaken. Al voortgaande door het labyrint moest hij de draad afwikkelen. Bovendien gaf Ariadne hem een zwaard dat nooit miste. Zo toegerust ging Theseus vol moed op de Minotaurus af. Hij doodde het monster en kwam toen, geleid door de glanzende draad, weer veilig het labyrint uit.

*Voor al mijn 'glanzende draadjes'
die mij hielpen de weg terug te vinden
uit het labyrint
van mijn verwarring, mijn vragen en mijn verdriet,
terug naar het licht.*

en voor Noor

In de afgelopen jaren is de problematiek van seksueel misbruik in pastorale relaties op pijnlijke wijze aan de orde gekomen. Pijnlijk voor de slachtoffers en beschamend voor de kerkgemeenschap.

De Nederlandse bisschoppen hebben in 1995, samen met de oversten van de religieuze instituten, de instelling *Hulp en Recht* opgericht. Deze instelling biedt op de allereerste plaats hulp en recht aan mensen die misbruikt zijn en zich bij de instelling melden.

Hulp en Recht houdt zich ook bezig met voorkomen van seksueel misbruik in pastorale relaties. De instelling heeft de bisschoppen met het oog op preventie geadviseerd de problematiek onder de aandacht te brengen in de opleiding van priesters, diakens en pastoraal werk(st)ers en in de voortgezette vorming van pastorale professionals.

Het boek dat u in handen hebt, is een persoonlijk getuigenis. De schrijfster vertrouwde het mij toe. Sigrid Zomer heeft persoonlijk te maken gehad met seksueel misbruik in een pastorale relatie. Ze beschrijft hoe deze relatie zich stap voor stap ontwikkelt, en welke tegenstrijdige gevoelens er in haar spelen. Al schrijvend en in gesprekken met begeleid(st)ers komt ze geleidelijk tot inzicht wat haar wordt aangedaan, en gaat ze een moeilijke en pijnlijke weg om de pijn en de emotionele schade te verwerken. Eerlijk en integer heeft Sigrid Zomer prijsgegeven wat haar ten diepste geraakt heeft.

Dit persoonlijk getuigenis heeft me diep getroffen. De gedachte kwam bij mij op dat dit *document humain* een goede en indringende bijdrage zou kunnen leveren aan de opleiding en de voortgezette vorming van pastorale beroepskrachten ter voorkoming van seksueel misbruik in pastorale relaties. Ik heb de schrijfster gevraagd of ze bereid was dit persoonlijk getuigenis te publiceren. Tot mijn vreugde heeft zij met mijn verzoek ingestemd.

Als (toekomstige) collega's dit concrete getuigenis op zich laten inwerken, kan het hen helpen meer bewustheid te ontwikkelen van alles wat er in pastorale relaties kan spelen, en een juist evenwicht tussen nabijheid en distantie te vinden. Dit boek kan dienstbaar zijn aan de verwezenlijking van de gedragsregel die is vastgesteld voor werkers in het pastoraat: 'De werker in het pastoraat eerbiedigt de persoonlijke (fysieke en geestelijke) integriteit van de ander, en is zich van de vertrouwensrelatie tussen hem / haar en de pastorant bewust, alsmede van de machtsongelijkheid die dat met zich meebrengt. Hij / zij maakt geen misbruik van de kwetsbaarheid van pastoranten, en gaat met hen geen relaties aan die de onafhankelijkheid en de zelfstandigheid van beide betrokkenen op een ongewenste wijze beperken' (*Gedragsregels voor werkers in het pastoraat*, Utrecht 2000, pag. 8v).

Ik beveel dit boek graag bij u aan vanuit mijn grote zorg voor gezonde en integere pastorale relaties. In die betrekkingen tussen mensen krijgen op bijzondere wijze de zorg en liefde van God voor mensen gestalte. Dit vertrouwen mag niet beschaamd worden.

dr. P.A.G. Rentinck
vicaris generaal van het aartsbisdom Utrecht

1

Voor mij begon het daar en toen, op dat eiland, die middag in december. Daar begon de onrustigste periode uit mijn leven. Daar begon wat niet kon, wat niet mocht. Daar begon wat later niet waar bleek te zijn. Daar begon wat later seksueel misbruik zou gaan heten. Seksueel misbruik door een pastor. Een vriend.
Dit is mijn verhaal.

Dat ik het zo schrijven *kon*, komt doordat ik het altijd opgeschreven heb, bijna vanaf het begin, en bijna dagelijks. Dat ik het geschreven *heb*, komt door een vriendin. Zij zei me: ‘Schrijf het op. Gebruik je aantekeningen, en maak er een verhaal van. Jij kunt schrijven. Doe het dan.’

Ik ben eraan begonnen. Voor mezelf. En het heeft me geholpen. Het werd voor mij een heel waardevol verhaal. Want het leerde me zien hoe iets wat ik nooit voor mogelijk had gehouden, toch kon gebeuren. Met mij.

Het schrijven van dit verhaal gaf mij antwoord op al mijn vragen. En vragen waren er te over. Ik had er meer dan genoeg.

Maar ik niet alleen.

Toen mijn vriendin me aanmoedigde te schrijven, voegde ze er nog iets aan toe: ‘En doe er iets mee. Laat het horen.’

En dat wil ik doen. Ik wil mijn verhaal vertellen. Om de vraag die iedereen heeft, die ene vraag die steeds terugkomt: hoe kan dat gebeuren? En om de vele vragen die daarop volgen: Hoe kan hij dat nu doen? Hoe kun je het laten gebeuren? Hoe gaat dat dan? Hoe komt het dat je dat niet ziet? Hoe komt het dat je niet door hebt dat het allemaal niet echt is? Kom nou – jij? Dat kan toch niet? En hoe bestaat het dat je het niet kunt stoppen? Iets wat je eigenlijk niet wilt?

En later, wanneer je het moeilijk hebt met de kerk, zijn er opnieuw vragen: Hij alleen is toch niet ‘de kerk’? Hij gaat hier toch niet meer voor? Hoe kun je daar nu last van hebben?

Ik heb geluk gehad met de mensen om mij heen. Ze luisterden naar me, praatten met me, en deden hun best om het te begrijpen.

Maar het kan ook anders, heel anders: Wat jij met hem had, is gewoon een verhouding. Daar koos je toch zelf voor? Als het is zoals jij zegt, waarom heb je dan niet eerder iets gezegd? Zijn de woorden ‘seksueel misbruik’ niet een beetje overdreven? Jij was er toch ook bij? Jij bent toch geen kind meer? Je had toch nee kunnen zeggen? Je was getrouwd – dacht je daar niet aan? En hij ook – dacht je daar niet aan?

Of: Hoe durf je dat te zeggen van onze pastor? Hoe durf je! Wat doe je hem aan? Wat doe je ons aan? Had je je mond niet kunnen houden?

Of: Het is niet waar. We willen het niet horen.

Nee, je wilt ook niet dat het waar is. Het valt ook niet mee zoiets te moeten vernemen over je pastor. Natuurlijk niet. Maar daarom kan het nog wel waar zijn.

Ik heb het getroffen. De mensen om mij heen hadden het er vanzelfsprekend ook moeilijk mee, maar ze geloofden mij en ze waren er voor mij. Maar zo vergaat het niet iedereen. Daarom wil ik mijn verhaal vertellen. Ik wil laten horen hoe het kan gebeuren. En *dat* het gebeurt. Ook waar je het niet verwacht.

Voor wie wil, is er genoeg te lezen over seksueel misbruik in pastorale relaties. Maar dit verhaal wil een verhaal zijn *van* seksueel misbruik door een pastor, naast alles wat er al geschreven is *over* seksueel misbruik door pastores.

Eén verhaal maar, één antwoord. Zoals er vele verhalen zullen zijn, en daarmee evenveel antwoorden. Op die vragen die om antwoord vragen: Hoe kan het gebeuren? En hoe gaat dat dan?

Dit verhaal leerde mij begrijpen hoe het kon. En misschien helpt het ook jou.

Ik vind het fijn dat je het lezen wilt. Vooral als je, op wat voor manier dan ook, in je omgeving geconfronteerd wordt of bent geweest met seksueel misbruik in de kerk en wilt proberen te begrijpen hoe zoiets mogelijk is. Daar ben ik blij mee. Want het gebeurt niet alleen met mij. Het gebeurt overal. Het gebeurt veel te veel.

Voor mij gebeurde het toen en daar, op dat eiland, die middag in december. Tussen Kerstmis en Nieuwjaar. En ik kan niet anders meer dan het ‘seksueel misbruik’ noemen.

* * *

Seksueel misbruik. Dat het *dat* was, dat je het *zo* moet noemen, zie je pas later. Later, wanneer hij zelf tegen je zegt dat het allemaal niet waar was, dat hij niet verliefd op je was, dat hij zomaar wat deed ...

Dat raakt je diep. Dat doet pijn. Een hele poos. Je zou willen dat je hem kon laten verdwijnen, helemaal weg. Uit je hoofd. Uit je leven. Maar dat kan niet.

Dus moet je proberen jezelf terug te vinden. En dat kost tijd. Heel veel tijd. Meer dan je denkt – en veel meer dan je wilt.

Maar als je jezelf die tijd gunt, merk je dat die je elke dag een beetje verder brengt. Je kunt steeds beter woorden geven aan al die gedachten in je hoofd en je krijgt steeds meer inzicht, meer kijk op hoe het kon gebeuren en hoe het is gegaan. Hoe hij dit met je kon doen, en hoe hij dat deed.

Maar dat is later.

Seksueel misbruik? Toen zag je het niet. Toen was het allemaal anders. Toen *kon* je het ook niet zien.

Ik wil mijn verhaal vertellen. Omdat ik niet alleen wil laten zien hoe het gebeuren kan, maar ook hoe moeilijk het is te geloven dat het om seksueel misbruik ging. Zelfs wanneer iedereen om je heen tegen je zegt dat het dat is, kun je het maar moeilijk geloven. Want het is zo in strijd met wat jij voelde. En met wat je dacht dat hij voor jou voelde.

Ik wil vertellen hoe moeilijk het is te moeten beseffen dat je er niet meer omheen kunt, dat je er die naam aan moet geven: seksueel misbruik. Dat het zo was, en niet anders.

Ik wil vertellen hoe het je raakt en wat er dan met je gebeurt. Hoe je wereld niet meer klopt. Vooral die wereld die ‘kerk’ heet niet. En hoeveel pijn ook *dat* doet.

* * *

Hij was onze pastor. Sommige parochianen moesten niets van hem hebben en gingen liever elders naar de kerk. Anderen leerden hem in de loop van de jaren beter kennen, gingen hem waarderen, en namen zijn eigenaardigheden op de koop toe. Zoals je die ook van vrienden accepteert: 'Ach ja, zo is hij nu eenmaal.' En de rest mocht hem gewoon graag, vond hem aardig, innemend. Een man die belangstelling voor je had, en altijd wel tijd voor een praatje. Een man die een parochie opbouwde, en een grote groep vrijwillig(st)ers om zich heen wist te verzamelen die met hem meedacht en meewerkte. Een man die in sommige dingen misschien wat minder goed was, maar in andere fantastisch. Geliefd bij heel veel mensen.

Onze pastor. Beter gezegd: onze pastoraal werker. Priester geweest, maar uit het ambt getreden en getrouwd. Die dag in december al ruim eenentwintig jaar.

Drie jaar daarvoor was hij met pensioen gegaan en had hij officieel afscheid genomen. Maar hij bleef gewoon wonen waar hij woonde, hij bleef af en toe voorgaan in vieringen en hij pakte ook ander vrijwilligerswerk binnen de parochie op. En hij bleef ondanks dat afscheid voor iedereen toch 'de pastor'.

Voor ons was hij meer. Nog niet zo lang, maar toch ... We raakten bevriend met hem, en met zijn vrouw. Thomas en Noor. We droegen hun beiden een warm hart toe. En we hadden zorgen om hen. Zorgen om haar vooral, en daarmee ook om hem. Want Noor was ziek. En die dagen in december lag ze opnieuw ernstig ziek in het ziekenhuis.

* * *

We raakten bevriend met Thomas en Noor.

Ik maakte deel uit van de werkgroepen Kinderwoorddienst en Vieringen voor groot en klein en hij was onze pastor. Daar, in de kerk, hadden we natuurlijk met elkaar te maken, maar ik kan me daar nog maar weinig van herinneren. Hij ging voor in de vieringen die wij voorbereidden en wanneer wij kinderwoorddienst hadden. Maar niet altijd. Er gingen ook geregeld anderen voor.

Het eerste beeld dat me bijstaat, is het moment waarop ik hoorde dat Thomas met pensioen zou gaan. Ik was toen net twee jaar werkzaam in de parochie en ik weet het nog zo goed omdat het een voor mij belangrijk moment was: ik kwam bij hem om hem mijn aanmeldingsformulier voor de pastorale school te laten ondertekenen. Met de pen nog in zijn hand vertelde hij me dat hij een paar maanden later officieel afscheid zou nemen. En ik mag me van die tijd dan nog maar weinig herinneren, ik moet gevonden hebben dat het wel prettig werken was met hem, want ik weet nog dat ik het jammer vond dat hij ging stoppen.

Ook buiten de kerk kwamen we Thomas en Noor tegen. We ontmoetten hen bij Marie-José. Marie-José en ik deden veel samen. We hadden samen in de ouderraad van de basisschool van onze kinderen gezeten, en ook in de kerk werkten we daarna samen. Zij zat al langer in de werkgroep Kinderwoorddienst, en ze was de spil van de werkgroep Vieringen voor groot en klein. We hadden veel met elkaar te maken. En we trokken veel met elkaar op.

Thomas en Marie-José kenden elkaar goed. Ze hadden veel samengewerkt. Want Marie-José deed in de parochie nog heel veel meer. En na Thomas' officiële afscheid als pastor, in de anderhalf jaar dat het duurde voor we een nieuwe pastor kregen, hielden we met alle vrijwillig(st)ers de boel draaiende, en gingen we met alles zo goed mogelijk door. Samen, met z'n allen, zorgden we daarvoor. Maar vooral Marie-José. En Thomas zal haar terzijde hebben gestaan die anderhalf jaar, en haar geholpen hebben waar nodig.

In de loop der jaren waren ze vrienden geworden.

En zo ontmoetten we Thomas en Noor ook daar, en leerden we hen beter kennen.

* * *

We kregen een nieuwe pastor. Een pastoraal werkster. En daarmee kwamen ook de problemen. Het liep niet lekker. Er was veel onrust, veel gemopper. Niemand was tevreden. De vrijwillig(st)ers niet, de pastor niet. Het was moeilijk werken in de parochie.

En Marie-José werd ziek. Ernstig ziek. Ik had veel verdriet om haar, en veel zorgen. Het deed me heel veel pijn haar ziek te weten.

Het ging haar een poosje beter en ze pakte weer van alles op, maar daarna werd ze opnieuw ziek, en moest ze haar werk weer opgeven.

Ik werd opeens degene die de werkgroep Vieringen voor groot en klein ging begeleiden, en ik nam daarnaast nog twee grote taken van Marie-José over: de eerstecommunievoorbereiding en de vormselvoorbereiding, plus de volledige organisatie daaromheen. Vanaf de allereerste afspraken met de scholen tot en met de vieringen in het voorjaar.

Kleinere taken waren er ook. Genoeg. Marie-José verrichtte ongelooflijk veel vrijwilligerswerk in onze parochie. En waar ik haar het laatste jaar ook maar had geholpen, nam ik wat zij had gedaan bijna als vanzelfsprekend van haar over. Totdat ze het weer zelf zou kunnen. Ik had er mijn handen vol aan.

En toen kregen ook de pastor en Marie-José nog problemen. Problemen die onoverkomelijk zouden blijken te zijn.

En ik stond daar midden tussenin.

Het was een drukke tijd. Maar het was vooral een heel moeilijke tijd. Een tijd vol zorgen en problemen. En Thomas en Noor – omdat de parochie hun aan het hart ging, en omdat zij bevriend waren met Marie-José – Thomas en Noor werden voor mij vrienden, bij wie ik altijd terechtkon. Dat was fijn. Ik was blij dat zij er waren.

Marie-José moest een grote en ingrijpende operatie ondergaan, in een ziekenhuis ver weg. Thomas en ik zochten haar daar op.

Toen we terugkwamen, vertelde Noor ons dat ze de volgende dag opgenomen kon worden. Ook zij was ernstig ziek.

Zo werd het december. Daar waar mijn verhaal begint.

* * *

Wij gingen naar het eiland. Na Kerstmis weg, na Nieuwjaar terug. Een weekje eiland in de winter, want dat wilden we zo graag een keer, het leek ons zo leuk: vroeg donker, kerstboom, open haard. Dit jaar kwam het er dan eindelijk van, en het *was* ook leuk. Buiten donker en koud, binnen de warmte van het vuur en de lichtjes van de boom. Heel anders dan in de zomer, en net zo gezellig.

Thomas kwam een dagje. Even eruit: zee, wind, frisse lucht. Na de kerstdagen in het ziekenhuis gezeten, en daar ook gelogeed te hebben, eventjes iets anders. Even naar het eiland.

Hij was van harte welkom. Zoals ieder ander dat altijd is wanneer wij daar zijn. En hij helemaal, nu, in deze situatie. Even weg uit dat ziekenhuis. Even weg van de zorgen.

Ik haalde hem op van de boot, en hij vond het leuk dat ik op hem stond te wachten. Ik vond het vanzelfsprekend. We weten toch hoe laat de boot aankomt? Dus als hij iemand meebrengt die komt voor ons, staan we daar gewoon. Dat doen we altijd. Het heeft iets speciaals, de aankomst van die boot, en als hij familie of vrienden meebrengt helemaal. Het is leuk daar dan te staan.

Hij begroette me, en gaf me een kus op mijn mond. Dat was niet ongewoon, want dat deed hij wel vaker, en niet alleen bij mij.

We reden naar ons huisje. Zes kilometer hoofdweg, dan linksaf, het dorp door, in de richting van de zee. Daar rijdend bedacht ik: één dag op het eiland is niet zo erg veel, maar als je hier dan bent, moet je toch op z'n minst even de zee gezien hebben. Dat hoort er wel bij. Maar we hadden voor die middag al andere plannen, en of het er de volgende ochtend van zou komen, was nog maar de vraag. Thomas moest om twaalf uur alweer bij de boot zijn. De zee was maar twee kilometer verderop. Als we *nu* eens even doorreden?

Ik stelde het Thomas voor: even de weg afrijden en de strandovergang oplopen, om de zee te zien. Niet meer, niet langer, want de koffie wachtte. Dat wilde hij wel ja, leuk. En dat deden we dus. Niet meer, en niet langer. Alleen maar even kijken naar de zee, het strand, de golven. En toen gauw naar de bungalow, waar Lex en de kinderen op ons wachtten met koffie en eilander lekkers.

Hij nam mijn hand en we liepen terug naar de auto. En daar begon het. Op de strandweg. Ik weet het nog precies. Ik keek hem even aan terwijl we praatten. En hij boog zich naar me toe, hield zijn passen in, en gaf me, heel kort en voordat ik er erg in had, opnieuw een kus. Een andere kus, een echte kus.

* * *

Dat had hij eerder gedaan. Nog niet zo heel lang geleden ... Ik was bij hem geweest om te vragen hoe het met Noor ging, en bij het weggaan, toen, had hij dat gedaan. Heel kort. Ik had hem daarop een kus op zijn wang gegeven: zo doe je dat, Thomas. Hij had niet meer naar me gezwaaid, en ik had gedacht: ja, jij weet wel dat het niet goed was; daarom kijk je nu niet meer. Ik was naar huis gereden en had me afgevraagd wat ik ervan vond. En ik vond er eigenlijk helemaal niets van. Ik vond het niet prettig, ik vond het niet vervelend, ik was

niet boos. Ik dacht alleen maar: het zal wel een vergissing zijn. En hij had het ook niet opnieuw gedaan.

Maar nu deed hij het weer. En ik wist niet zo goed wat ik ermee moest of wat ik moest zeggen.

We reden naar het huisje, en Thomas deed heel gewoon. En ik? Ik mis daar een stukje: ik zou me graag willen herinneren wat ik toen dacht – en dat lukt me maar niet. Waarom niet? Door het totaal onverwachte van die kus? Die veel minder een vergissing leek dan de vorige? Door de verwarring die voor honderd-en-een gedachten tegelijk zorgde? Ik weet het niet. Ik weet alleen dat ik het niet meer weet.

Maar wat er verder gebeurde, hoe het verder ging die dag, dat weet ik nog heel goed.

We wilden Thomas het eiland laten zien. Hij was er nog nooit geweest. Daarbij – als je zelf alles al zo vaak gezien hebt, is het wel leuk iemand mee te nemen om het aan te laten zien. Dat maakt het voor jezelf ook weer anders. Dan kijk je toch weer even met andere ogen.

Koffie gedronken dus, en daarna op pad. Naar de haven met al die boten, het dorp, de vuurtoren op het plein. Het duin op, een prachtig uitzicht. Daarna aan de andere kant over de lange trappen het duin weer af, Lex en de kinderen voorop, wij er langzamer achteraan. Hij hielp me de trappen af, gaf me een hand. Niets wat niet mocht.

Wel vroeg hij: ‘Vindt Lex het wel goed dat wij zo achterblijven?’ Maar ik kan niet zo snel lopen, en ik vond het daarom wel fijn voor Lex dat hij gewoon lekker kon doorlopen met de kinderen zonder op mij te hoeven wachten. Ik was immers niet alleen. En we bleven niet achter, we liepen gewoon langzamer – ik kon ook niet sneller. Dus waarom zou Lex dat niet goed vinden? Ik zag daar niets bijzonders in.

Later op de middag maakten we nog een wandeling over de hei en door het bos. Thomas was benieuwd geweest naar het eiland uit onze verhalen en hij leek het naar zijn zin te hebben. Het was wel koud, maar de zon scheen, en hij was er echt even uit. Lekker buiten.

Hij lette op me, liep niet te snel, bleef bij me wanneer de anderen sneller gingen dan ik kon, en praatte met me. Over Noor, over het eiland, over de kinderen. Ik vond het wel prettig dat hij er was. Gezellig.

Maar hij zei ook andere dingen tegen me, leuke dingen. Ik weet nog dat het me opviel: een man die zo gemakkelijk, op zo’n heel gewone manier, de aardigste dingen tegen je zegt. Dat was wel apart. En het moet me geraakt hebben ...

Toen Lex en de kinderen even ergens een heuvel op waren geklommen en wij vast langzaam doorwandelden, nam hij opnieuw mijn hand, en even later gaf hij me opnieuw zo’n kus.

Het maakte me verlegen. Maar het maakte me vooral heel stil.

Maar pas die avond dacht ik: wat gebeurt hier toch? Want hij raakte me af en toe aan wanneer Lex zich naar het vuur van de open haard omdraaide, streek met zijn voeten langs mijn benen, keek naar me.

‘Leuk om hier te zijn, hoor’, zei hij, en vroeg, met zijn ogen en met woorden: ‘Of niet dan?’ Wat kon ik anders antwoorden dan: ‘Ja, leuk.’

Bij het welterusten zeggen kuste hij me nog een keer. En Lex zag niets. Had ik het hem maar verteld.

Maar dat kon ik toch niet doen?

Ik heb bijna niet geslapen die nacht. Ik dacht aan Thomas' kussen, en ik vroeg me af: Waarom doet hij dit? Wat wil hij? En wat vind ik? Onprettig is het niet. Maar vind ik het dan prettig? Ik weet het niet. Waarom dan? Ben ik dan verliefd op hem? Nee hoor. Waarom doet hij dit en wat wil hij toch?

Een hoofd vol gedachten, een hoofd vol verwarring.

Tenslotte dacht ik: ik moet het hem maar gewoon vragen – en viel eindelijk in slaap.

* * *

Daar moet wel gelegenheid voor zijn. Zonder anderen om je heen. Maar toen die gelegenheid zich voordeed, durfde ik niet zo goed. Hoe moest ik daar nu over beginnen? Totdat hij mij opnieuw kuste. Toen was het makkelijk. En toen heb ik het hem gevraagd: 'Waarom doe je dat?'

'Waarom ik je kus?' vroeg hij. 'Dat vind ik prettig. En dat kan wel, hoor. Daar doe je niemand kwaad mee, en daarmee doe je niemand tekort.'

Daar werd ik alleen maar nog stiller van. Daar moest ik over nadenken.

En ondertussen nam hij opnieuw mijn hand in de zijne.

Ik bleef erover nadenken. Ik dacht erover na toen ik hem naar de boot bracht. Ik dacht erover na toen hij me daar, bij het afscheid nemen, kuste, en ik hem een kus terug gaf. Ik vroeg me af: En? Vind ik dit prettig? Misschien wel? O. En kan dat dan ook? Is het waar wat hij zegt? En wil ik dat dan?

Ik dacht erover na toen ik naar het huisje terugreed. Ik dacht er de hele dag en alle dagen en nachten die we daar waren, over na. Ik dacht: ik vind je wel aardig, misschien vind ik je wel lief, maar nee, ik ben niet verliefd op je. En: misschien heb je gelijk, en mag je het ook best gewoon prettig vinden – maar dat kan dan wel alleen maar met jou, omdat jij het bent, eerlijk en betrouwbaar. En ik dacht: goed, dan vond ik het gewoon prettig, en verder niet.

Maar ik bleef er mee bezig, de hele tijd. Ik heb op het eiland nooit zo slecht geslapen als die dagen. Dit moest niet. Dit mocht niet. Ik wilde dit niet.

Aan het eind van de week had ik genoeg van al dat denken en dat wakker liggen, en heb ik hem gebeld om te zeggen dat ik met hem wilde praten. Ja, want erover praten, dat kon ik toch alleen maar met hem?

* * *

Van dat gesprek, bij hem thuis, herinner ik me vooral dat een van de eerste dingen die hij zei, was dat we elkaar maar een beetje op de rails moesten houden. En dat ik die opmerking toen helemaal niet snapte.

Pas veel later heb ik begrepen wat hij daarmee bedoelde. Toen niet. Ik begreep niet waar hij het over had. Ik zat daar nog onbevangen en vrij. Sinds ik hem had gebeld, ging het al weer veel beter met mij en had ik ook weer goed geslapen. Ik wilde wel met hem praten, maar ik wilde helemaal niet moeilijk doen en ik was niet boos op hem.

We hebben het er naar mijn idee ook niet eens zo lang over gehad. Het was wel goed zo. Maar hij ging door.

Hij vroeg: ‘Haal jij nog een kopje koffie voor ons?’ Dat wilde ik wel doen. Maar omdat de suiker op was, moest ik hem vragen zelf even te komen. Later heb ik gedacht: dat wist hij. Stuurde hij mij toen met opzet naar de keuken, zodat hij ook kon komen? Die keuken aan de achterkant van het huis, waar niemand je van buitenaf kan zien?

Hij kwam, pakte de suiker, en zei toen: ‘Nog één nieuwjaarszoen dan’, legde zijn handen op mijn schouders en kuste me opnieuw. En langer. En ik kuste hem terug. Vooruit dan, één kus.

Maar daar bleef het niet bij. Want in de gang, toen ik wegging, reikte hij mij mijn jas aan, lachte naar me, en hield me vast: ‘Je bent niet boos?’

‘Nee, ik ben niet boos.’

‘Wat lief van je. Daar krijg je een kusje voor.’

Onderhand werd het al gewoon. Ik kuste hem dus opnieuw terug: nee, ik ben niet boos op je.

* * *

Het was net een kus te veel. Net een lach en een aanraking en een lieve zoen te veel. Hij veroverde daarmee een eigen plekje ergens in mijn hoofd, en was steeds in mijn gedachten. Het maakte me onrustig. En dat was precies het tegenovergestelde van wat ik had willen bereiken.

Wat het met mij gedaan moet hebben, zie ik nu wel. Maar of ik het toen zag? Nee. En werd ik toen dan verliefd? Die dagen? Toen al? Misschien wel. Maar toen was het alsof het pas de keer daarop gebeurde. En voor mijn gevoel van het ene op het andere moment.

Dat dat niet zo was, begrijp ik nu ook wel. Maar toen niet. Het scheen mij toe alsof het zomaar gebeurde. Opeens. En vanzelf. Maar ook dat is natuurlijk niet waar.

Hij keek naar me, hij lachte naar me, hij raakte me voorzichtig aan, zei lieve dingen, nam even mijn hand in de zijne ...

Mijn hart bonsde. Het was te veel. Hier kon ik niet meer tegenop. Het kon niet meer anders. Het was onvermijdelijk. Hij nam me in zijn armen en kuste me, om niet meer te stoppen. En ik was verloren. Verliefd. En wilde die kus. Graag.

Verliefd? Ik? Ja. Ik. Nooit gedacht dat dat zou kunnen gebeuren. Lex en ik ... we hielden van elkaar. We waren bijna achttien jaar samen. Wat waren we verliefd geweest. En na anderhalf jaar waren we getrouwd. Nooit meer op een ander verliefd geweest daarna. Hij niet. En ik ook niet. Verliefd op iemand anders? Ik kon het me niet voorstellen. En nu? Kijk nu dan ... vlinders in mijn buik, ogen die straalden.

* * *

Noor lag nog in het ziekenhuis. Het was ver weg en Thomas was vaak een paar dagen daar. Maar was hij thuis, dan kwam hij even langs, onverwachts soms, of ik ging even naar hem. En hij maakte me blij.

Drie weken lang was alles licht en vrolijk. Ik was alleen maar leuk verliefd. En Marie-José voelde zich goed en zag de toekomst weer wat zonniger in. Ze was er nog en had weer tijd van leven gekregen. Wat heerlijk. En ze praatte al weer voorzichtig over een verhaal vertellen in een viering voor groot en klein, anderhalve maand later: 'Dat wil ik graag. Dat hoop ik dan te kunnen.' Voor mij klonken haar woorden als muziek. Ik werd er helemaal blij van.

Ook de anderen uit de werkgroep, en Thomas, die in die viering zou voorgaan, deed het goed: Marie-José zal daar weer staan.

Ze leefde ernaartoe. En wij ook.

Drie weken lang was het bijna alleen maar leuk. Ik kon de hele wereld aan. Niets was me te veel. Tijd en aandacht voor iedereen. Ook thuis vrolijk en opgewekt. En zo blij met Lex ... Maar als hij me aanraakte, als hij me kuste, schoven daar Thomas' gezicht en Thomas' ogen in beeld ... Alleen maar leuk? Nee, dat was maar eventjes zo. Het werd al heel gauw ook lastig.

Maar het zou wel anders worden. Noor kwam naar huis. Het zou gewoon niet meer kunnen.

Ach, Noor. Haar tijd van leven zou beperkt zijn ...

Ik vond Noor veel belangrijker. Veel meer dan dat malle verliefd zijn van mij. En ik wist ook wel dat het niet kon. Als Thomas vroeg of het fijn was, moest het antwoord altijd zijn: 'Ja, maar ...'

'Ja, maar Noor ...', 'Ja, maar Lex ...' Het zou altijd 'Ja, maar ...' zijn.

Thomas ging naar Noor en bleef nog een paar dagen bij haar, tot ze mee naar huis mocht. Hij belde me vanuit het ziekenhuis nog wel op, maar ik zei hem: 'Als iets niet kan, dan kan het niet, Thomas. Ik kan je niet opeens niet meer lief vinden, maar het kan gewoon niet.'

Hij vond het lief dat ik er zo over dacht. Maar zo was het toch ook? Zo *moest* het zijn. Het kon niet. En dat verliefd zijn ... nou, dat ging wel weer over. Ja hoor. Want ik had Lex en hield van hem, en Thomas hoorde bij Noor en dat wist ik. Klaar.

Het kon niet? Zo eenvoudig zou het niet blijken te zijn ...

* * *

In de parochie bereikten de problemen tussen Marie-José en de pastor een dieptepunt. En Marie-José zag het liefste dat ik, om haar, zou stoppen met al mijn werk daar.

Maar ik ging toch juist *dóór* om haar? Hoe kon ik het werk dat zij in al die jaren had opgebouwd, nu laten vallen? Dat kon ik echt niet over mijn hart verkrijgen. Maar dat betekende toch niet dat ik niet achter haar stond?

Ze begreep me wel, maar de narigheid in de kerk zat haar behoorlijk dwars, en de parochie die ons verbonden had, kwam opeens toch een beetje tussen ons in te staan.

En net nu het opnieuw de goede kant op leek te gaan met haar gezondheid, werd ze nog zieker. Toch nog. Weer. Niet alleen Noors maanden waren geteld, ook die van Marie-José. Waarom? Waarom, God?

Ik was verschrikkelijk boos. En o zo verdrietig. Ik begreep er niets van. Thomas, waar ben je? Ik heb je zo nodig.

Ik wilde maar één ding: met Thomas praten. Om al dat verdriet. Om de woorden van Marie-José. Om haar ziek-zijn. En ook om ons, om Thomas en mij. Want de onbevangenheid tussen ons was weg en ik vond het moeilijk met hem om te gaan. Het was steeds: heel voorzichtig. Niet naar hem kijken, en dat eigenlijk toch willen. Niet naar hem lachen. Niet aankomen. En ik wilde zo heel graag met hem praten. Kon dat nog? Mocht dat nog? Hij had het toch zelf al moeilijk genoeg? Het ging helemaal niet goed met Noor. Lex probeerde me te troosten, mijn vriendin probeerde me te troosten, maar ik was ontroostbaar. De tranen liepen over mijn wangen. Maar alles zeggen ... dat kon ik toch alleen tegen Thomas?

Hij kwam. En we praatten over al dat moeilijke dat er was: Marie-José, Noor, God, geloven. Ik werd er rustiger van. Wat fijn dat hij gekomen was.

En dan was er nog dat andere moeilijke uit te praten: wij – hij en ik. Ach, was alles maar weer gewoon.

‘Maar ik wil je niet kwijt’, zei hij, en nam mijn hand en kuste die zachtjes. ‘Ik vind je zo lief. En we willen toch geen ruzie maken?’

Ruzie? Nee, dat was wel het laatste waar ik op te wachten zat. We zouden elkaar de komende maanden allemaal nog hard genoeg nodig hebben.

Ach, het was allemaal zo moeilijk. Natuurlijk was het fijn. Ik vond hem ook lief. Ik wilde hem ook niet kwijt. Ik had hem nodig en hij was er voor mij.

Uitpraten? Nee, dat werd het dus niet. Liefs en een kus, dat werd het.

En als iemand je steeds zo lief kust, als iemand je zo vasthoudt en allemaal lieve dingen tegen je zegt, kun je toch alleen maar denken dat hij om je geeft? Hoe zou je iets anders kunnen denken? Dat doet iemand toch niet zomaar? Dat doet iemand toch alleen maar als hij heel veel om je geeft? Als hij zo om je geeft?

* * *

Ik had hem nodig. En hij was er voor mij. En hij had me lief. En ik hem.

Verliefd. Natuurlijk. Nog steeds. Hoe kon dat nu?

Nou ja, hoe dat kon, begreep ik wel: Thomas was begonnen, gewoon begonnen. En door al dat liefs werd ik verliefd. Ik kon er niets aan doen.

O, ik zag hem niet zo vaak, helemaal niet. Hooguit eens per week, als ik hem toevallig tegenkwam in de kerk, of als ik bij Noor op bezoek kwam. Vaker niet. En als ik naar haar toe ging, ging ik voor haar. Ik ben blij dat ik dat toen, en nu nog steeds, eerlijk kan zeggen: ik ging voor Noor. Mijn tijd en aandacht golden haar. Ik was er voor haar. Maar – eerlijk is eerlijk – het was wel fijn dat Thomas ook altijd thuis was. Maar zelf beginnen, hem spontaan een kus geven, dat deed ik niet. Dat durfde ik niet. Ik wachtte af, en hoopte dat hij mij zou kussen. En natuurlijk deed hij dat: hij kuste me wanneer ik kwam en hij kuste me bij het weggaan. Ik was er blij mee, en beantwoordde zijn kussen graag. Ja, natuurlijk, want ik was verliefd op hem.

Ik was hopeloos verliefd. En daarbij hoorde: wachten op een telefoontje, of een bezoekje – onrustige ochtenden, dagenlang wachten. Voor niks natuurlijk, want hij belde echt niet op en hij kwam heus niet langs. Wat een onrust. Ik vroeg me vaak af: blijft dit zo, of gaat het over?

Het ging niet over.

Bij hem ook niet. Zei hij.

* * *

Ik voelde me zo alleen. Ik kon er met niemand over praten. Hoe kon ik nu zeggen wat hij deed en hoe hij begonnen was? Dat hij iets begonnen was wat eigenlijk niet mocht? Hij, een vriend. Zoiets zeg je toch niet van een vriend? Iedereen aan wie ik het zou vertellen, zou anders naar hem kijken. En dat wilde ik niet. Dat kon toch niet? Hij was niet zomaar iemand. Hij was onze pastor. Hoe kon ik het zeggen?

Lex merkte wel dat er iets was. Maar ik zei: ‘Ik kan het je niet zeggen. Je zou vreselijk teleurgesteld zijn in iemand die je graag mag.’

Wat als ik het wel zou vertellen? Wat zou er dan gebeuren? Thomas kwijt. Daarmee ook Noor kwijt. En moest ik dan zeggen waarom? Dat kon toch niet? En Marie-José, wat moest ik Marie-José zeggen?

Ik dacht nog niet eens aan wat Lex of Marie-José van *mij* zouden denken. Ik dacht vooral aan Thomas. Ik kon het niet vertellen om hem. Maar dat maakte het wel moeilijk.

En ik voelde me schuldig. Om Lex en de kinderen, ja. En om Noor. Ze was zo ziek en ze zou doodgaan. Ik voelde me ook schuldig om haar. Het was niet eerlijk. Ik dacht: nee Thomas, je had dit niet mogen doen, je had het echt niet mogen doen.

Nee. Maar hij had het wel gedaan. En nu was ik verliefd.

Maar dat was *mijn* probleem. En alleen *ik* kon er iets aan doen. Of niet. Ik kon toch kiezen? Zeggen: ‘Thomas, ik wil dit niet meer.’ Dat was toch niet zo moeilijk?

Het was *wel* moeilijk. Ik moest het allemaal zelf oplossen. En ik kon het niet. Ik wilde het wel stoppen, ik wist dat het beter zou zijn, en toch kon ik het niet. Op een of andere manier kon ik dat niet.

Hij was me ook zo lief. Wilde ik het wel stoppen? Ik wist soms zelf niet wat ik wilde. Of hoe ik me voelde. Het wisselde zo sterk. Die aandacht en al dat liefs deden me goed en maakten me blij. Verliefd zijn gaf me vleugels ... soms. Maar tegelijkertijd maakte het me zo onrustig. En verdrietig. Het leven werd er zo moeilijk door. Ik had Lex, ik was getrouwd. En dan dit. Dat kon toch niet? Het was niet goed, het mocht niet.

Ik zat mezelf verschrikkelijk in de weg. Dit gebeurde. Dit gebeurde hem, dit gebeurde mij. Het kon niet en het mocht niet, maar het gebeurde wel.

* * *

Ik had er ook moeite mee om de kerk. Om wat ik daar deed. Marie-José en ik hadden in alles samengewerkt. En nu moest ik zonder haar doorgaan. Ze was er wel voor mij, op de achtergrond, maar ik miste haar overal, bij alles. Ik had er veel voor overgehad als we

straks weer samen aan het werk hadden kunnen gaan. Maar dat mocht niet zo zijn. Ze zou nog maar even leven.

Ik ging door, samen met alle anderen met wie we werkten. Maar steeds meer zonder haar. En zij was degene geweest die het meeste regelde. Dat was heel veel werk, en dat nam ik allemaal van haar over. En veel mensen zeiden tegen mij hoe goed ze het vonden dat het allemaal toch gewoon doorging, dat ik daarvoor zorgde nu Marie-José het niet meer kon.

En ondertussen deed ik *dit*. Goed? Het was helemaal niet goed. Al die mensen moesten eens weten. Het was helemaal fout. Er klopte niets van.

Het plaatste me voor mijn gevoel een beetje buiten de kring. Omdat ik niet meer eerlijk was waar ieder ander dat wel was.

Ik wilde heel vaak dat het maar nooit gebeurd was ...

* * *

En Noor was er ook nog. Ze was veel te lief. Het kon echt niet. Dat zei ik ook tegen Thomas: ‘Het kan niet. En ik wil het niet meer.’

Hij kwam bij me om erover te praten. Ik vertelde hem wat mensen tegen mij zeiden, en dat ik dan steeds dacht: je moest eens weten, ik doe ook iets wat helemaal niet goed is.

‘En’, zei ik, ‘ik wil het niet om Lex, en ik wil het ook niet meer om Noor. Zij is daar te lief voor.’

‘Ja maar’, zei hij, ‘ik vind je zo lief en ik vind het fijn dat jij mij ook lief vindt, en ik kus je zo graag.’ En hij vroeg: ‘Wil je meer dan? Nu, of straks, wanneer Noor er niet meer is?’

Nee, dat wilde ik helemaal niet. Daar had ik nog geen moment aan gedacht.

Hij zei dat hij het moeilijk vond niet verder te gaan.

O. Ja, dat zou misschien wel fijn zijn. Maar hij was niet alleen en ik was niet alleen, en ik zou er alleen maar veel verdriet om hebben.

‘En als Noor er straks niet meer is’, vroeg hij toen, ‘wil je dan samen verder met mij?’

Nee, dat wilde ik niet. Natuurlijk wilde ik dat niet.

‘Maar kan het dan niet zo? Elkaar lief vinden, elkaar kussen, zonder daar iemand tekort mee te doen?’

En daar ging ik weer. In zijn armen. Een kus. En nog één. Dat was niet wat ik had gedacht. Zo zou het niet gaan die middag. Ik had gedacht dat het met dit praten afgelopen zou zijn.

Maar zo ging het wél. En wat was het heerlijk hem eindelijk even alleen te hebben, bij mij thuis. Bij hem te kunnen zitten en hem te vertellen hoeveel ik aan hem dacht, hoe lief hij me was.

Meer wilde ik niet. Hij mocht me vasthouden en hij mocht me kussen. Niet meer.

Maar liefst ook niet minder.

Maar wat moest ik nu van mezelf denken? Waar was mijn ‘ik wil niet meer’ gebleven? Het was alsof ik mijzelf niet meer kende.

* * *

En dus ging het door. Zo ging het verder. Ik wilde proberen me niet te druk te maken, me niet te veel zorgen te maken. Proberen gewoon blij te zijn met hem, blij dat hij mij lief vond en ik hem.

Maar zo simpel was het niet. Het was lang niet alleen maar fijn. Het was vreselijk onrustig. Onrust in mijn hart, onrust in mijn leven. En dat leven ging gewoon door. Terwijl er in mijn hoofd alleen maar dit was en niets anders. Ik stond ermee op en ik ging ermee naar bed. Het was er zodra ik wakker werd en het was het laatste waaraan ik dacht voordat ik in slaap viel.

Voor Thomas was het anders. Hem hield het niet zo bezig. Hij dacht niet zo veel aan mij als ik aan hem. Dat wist ik wel. Waarom heb ik het toen niet gezien, niet begrepen?

Ik wist ook dat het daardoor voor hem veel makkelijker was. Terwijl ik het zo moeilijk had, en alsmaar zocht naar een manier om daarmee om te gaan. En die niet vond.

* * *

Hij mocht me vasthouden en hij mocht me kussen. Meer wilde ik niet. Liefst ook niet minder. Maar zeker niet meer.

Maar wat zou er gebeuren als Noor er niet meer zou zijn? Zolang zij er was, gebeurde het heus niet. Ze was heel belangrijk voor me, en ik zou het nooit kunnen zolang ze er nog was. Zij weerhield mij er absoluut van. Maar daarna? Wat dan? Wat zou ik dan doen? Waar ging dit naar toe? Er kwam misschien een dag dat we het wel zouden doen ...

Hij noemde het ook zo vaak. De eerste maand al: ‘We kunnen ook naar boven gaan, maar dat doen we niet, hè?’

Toen al zei hij het. Ik weet nog dat ik toen dacht: wat zeg je nu dan weer? De gedachte alleen al! Het kwam niet eens in mijn hoofd op.

Hij zei het zo vaak: ‘Ik vind het wel moeilijk niet verder te gaan, maar dat doen we niet, hè?’

‘We gaan gewoon niet met elkaar naar bed, toch?’

‘Ik wil wel aan je komen, maar dan moet je me maar zeggen dat dat niet mag.’

Daarmee legde hij de vraag steeds bij mij. Maar dat zag ik toen nog niet.

* * *

Toen werd Noor heel erg ziek. Ze had hoge koorts. Thomas vertelde me dat ze was opgenomen. Ik schrok er zo van dat ik stond te trillen op mijn benen. Ze was heel ziek. Zo ziek dat ik bang was dat ze er niet doorheen zou komen.

Maar ze mocht nog niet doodgaan, niet nu al. Zo snel mocht het niet gaan. Ik had steeds gehoopt dat Thomas haar nog een poosje mocht houden. En nu was ze zo heel erg ziek.

Ik schrok ook om mijzelf. Ik dacht: O nee, nu nog niet. Wat komt er dan op mij af? Wat gebeurt er dan?

Dat wist ik niet. Daar was ik bang voor. Dat schoof ik liever heel ver weg. Het kwam opeens veel te dichtbij.

En ook toen zei hij het. Toen we bij Noor in het ziekenhuis waren geweest en ik hem thuisbracht: 'Ik moet weg vanavond. Jammer, anders hadden we nog iets anders kunnen doen.' Ik wist heel goed wat hij bedoelde. Zijn ogen gingen al naar boven. Ik antwoordde: 'Ik *dacht* het niet.'

Nee. Ik wilde het niet. Ik wilde het zelf niet. Om Lex wilde ik het niet. Om Noor wilde ik het niet. En ik wilde het niet om Thomas. Omdat ik niet wilde dat hij daar straks, wanneer Noor er niet meer zou zijn, spijt van zou krijgen.

Bovendien, als ik dat zou doen, nu, terwijl Noor ziek was, kon ik voor mijn gevoel echt niet meer in de parochie blijven werken. Wat stelde dat dan nog voor? Het was toch al niet goed. Er klopte toch al niets meer. Mijn leven klopte niet meer. Wie ik was, klopte niet meer. En dan klopte alles waar ik voor stond, ook niet meer. Dan zeker niet meer.

Ik zei: 'Je moet dat niet steeds noemen. Want als je dat doet, laat je mij daarover nadenken. Dan wil ik het daardoor misschien straks ook makkelijker. En dat wil ik niet.'

Wat was ik blij toen het wat beter ging met Noor. Om haar. En om hem. En wat was ik blij, om mezelf, dat ze naar huis kwam.

* * *

Het werd zomer en we gingen op vakantie. Naar het eiland. Van de boot naar het huisje ... de vorige keer dat ik hier reed, had ik Thomas opgehaald. De kamer ... hier had hij me die avond zo aangeraakt, aangekeken. Het bospad waar hij me had gekust. Alles herinnerde me aan hem. Hij was zo dichtbij.

Herinneringen. Lieve herinneringen, ja dat toch wel. Want ondanks alle onrust die hij me bracht, bracht hij me ook zo veel liefs.

Maar ginds was het net zo moeilijk als thuis, was er alleen maar Thomas.

Soms was ik verdrietig, miste ik hem. Soms was ik stil en onzeker. Mis jij mij ook, Thomas? Ik ben zo lang weg. Wil je mij straks nog wel? Kon ik je maar even zien. Ik wil je niet kwijt.

En tegelijk: Thomas? Niet meer willen? Dat geloof je toch zelf niet? Hij wil maar al te graag. Hij wil veel te graag.

Thomas. En Lex. Een moeilijke vakantie. Ik vierde er mijn verjaardag, met Lex en de kinderen, en ik dacht: Waarom ben ik niet tevreden met alles wat ik heb? Ik heb zo veel. Waarom wil ik dan nog meer? Waarom gaat het niet goed met mij?

Het was een wel erg moeilijke vakantie. Het waren drie lange weken.

Maar dat kwam niet alleen doordat ik hem niet zag. Dat had ik tenslotte van tevoren geweten. Het was vooral zo lang omdat het al gauw heel erg slecht ging met Marie-José. Ik wilde helemaal niet op het eiland zijn. Ik wilde thuis zijn, dicht in de buurt. En ik was blij toen we naar huis gingen. Om haar.

En om Thomas, ja, natuurlijk.

Thuis lag een groot boeket bloemen te wachten. Van Noor en Thomas. Van hem. Een rood boeket met heerlijk geurende, rode rozen. Speciaal uitgezocht, vertelde hij later. Uitgezocht en gebracht door hem. Voor mijn verjaardag. Een prachtig boeket. Zo mooi. Kriebels in mijn hart, vlinders in mijn buik.

‘Je straalt helemaal’, zei Lex.

Tja ...

* * *

Toen overleed Marie-José.

Wat een verdriet. Nooit meer even naar haar toe. Nooit meer samen. Nooit meer. Zo veel verdriet. Zo veel tranen.

Het regende. De hemel hilde mee.

Dat verdriet deelde ik met Thomas. Ze was ook hem zo heel nabij.

Ze had samen met hem haar vieringen voorbereid: de avondwake, de uitvaart. En hij ging in beide vieringen voor: een mooie avondwake, een prachtige viering.

Hij heeft haar begraven. In een zee van bloemen.

* * *

Na Marie-José’s overlijden zag ik hem vaker. Rondom haar vieringen, waaraan ik ook meewerkte. De voorbede schrijven, Thomas’ *in-memoriam* uittypen en er een boekje van maken, een herinnering aan Marie-José schrijven voor in het parochieblad, voor in de schoolkranten. Nog even dit, nog even dat.

Daarna kwam het ook voor Thomas en Noor dichtbij. Dat merkte je. Nu Marie-José gestorven was, wisten we allemaal: Noor zou de volgende zijn. Dat kwam opeens heel dichtbij. Er moesten dingen geregeld gaan worden. En het hield hen vanzelfsprekend steeds meer bezig. Het ging niet goed met Noor.

Ik was ongerust. Vooral wanneer Thomas met haar naar het ziekenhuis moest. Ik wilde Noor nog niet missen. Ik wilde Thomas niet zo veel verdriet zien hebben. En steeds wanneer ze weer voor even gerustgesteld waren door de artsen, bleef ik me zorgen maken.

* * *

Zo veel zorgen om Noor. Hoe gaat het morgen? Hoe gaat het overmorgen? Hoe lang mag ze nog bij ons zijn?

Zo veel moeilijks om Thomas. Hij maakte me zo in de war.

Zo veel verdriet om Marie-José. Ze had zo dicht bij me gestaan. We hadden zo veel samen gedaan. Er waren weken waarin we elke dag wel een moment samen ergens mee bezig waren geweest. En nu was ze er niet meer.

Zo veel werk. Ik had alle werk van haar overgenomen, in het begin.

Het was te veel, alles bij elkaar.

Ik besloot alle kleine taken in de kerk neer te leggen en zocht anderen die dat werk, ons werk, konden overnemen. Het was veel te veel. En om Marie-José hoefde ik het niet meer te blijven doen. Haar plaatsje openhouden, zodat ze het terug kon nemen wanneer ze weer wilde en weer kon? Dat hoefde niet meer.

Ik wilde de belangrijkste dingen blijven doen, maar de rest niet meer. Kinderwoorddienst, de vieringen voor groot en klein en de eerstecommunie- en vormselvoorbereiding. Dat was al heel veel. Dat was wel genoeg.

* * *

Thomas kwam af en toe even bij me. Een half uurtje, drie kwartier. En het was o zo fijn in zijn armen te zitten, dicht tegen hem aan, met hem te praten. Ik had hem zo lief. Ik was zo graag bij hem. Kon het maar elke dag eventjes zo zijn.

Het ging vaak heel erg slecht met mij. Ik wist het ook niet meer. Lex, ach Lex, wat doe ik toch? En waarom is alles niet meer zoals het was? Thomas en Noor mijn vrienden, heel dierbaar, allebei. Maar meer niet. Waarom mocht het niet zo blijven? En waarom ben ik niet sterk genoeg om die ogen, die handen, om *hem* te weerstaan? Want is dat niet wat ik het liefste wil?

Soms keek ik naar Thomas' foto en dacht: Dit is helemaal niet waar. Met jou, een man van achtenzestig? Ach, doe niet zo gek. Belachelijk. Zijn die ogen de ogen die ik soms van zo heel dichtbij zie? Houden die handen mij vast? Kust die mond mij?

Maar alles was anders wanneer ik bij hem was, wanneer hij naar me keek. Dan wilde ik hem en verder niets. Dan maakte het allemaal niet uit.

Hij belde zomaar, kwam zomaar. Dat had hij eerder niet gedaan. En ik had er zo vaak op gewacht. En soms stond ik onverwacht oog in oog met hem: in de kerk, of bij de bakker. Leuk. Mijn ogen zochten altijd.

Heel langzaam ging het verder. Toen pas. Een hand onder mijn trui. 'Mag dat?' Hij mocht een heleboel. 'Alles?' Nou, nee, maar wel veel.

Weer die vraag. En als zijn handen omlaag gleden, moest ik het steeds zeggen: 'Nee, dat moet je niet doen.'

Hij vond het goed van me dat ik hem dat zei. En hij haalde dan zijn handen ook wel weg. Maar o, wat zei hij lieve dingen. Wat was hij lief. En die ogen, die blauwe ogen die me zonder woorden vroegen: 'Toe, zeg ja ... Toe, ga mee ... Ik vind je zo lief, kom maar, kom dan.'

* * *

Herfstvakantie. We gingen een weekje weg. Hij zei: 'Kon ik maar mee', hield me vast, kustte me, vrijde een beetje met me. Weer zei ik: 'Je wilt toch niet dat we verder gaan? Dan moet je dat niet doen, daar kan ik echt niet tegen. En jij zelf ook niet.'

Ik dacht: het is goed dat we even weggaan, want het gaat veel te hard.

En daarna? Ja, daarna ... Ik wist het niet.

Hij belde meteen toen we terug waren, wilde me zien en kwam langs. Ik wist wel dat het niet goed was, maar vond het heerlijk.

De volgende dag was ik in de kerk bezig. Hij kwam binnen en vroeg: 'Wanneer zie ik je weer?' Ik zei hem dat ik dat niet wist, en hij antwoordde: 'Vanmiddag is Noor weg, dan haal ik je even op.'

Opnieuw even samen. En weer. En nog een keer. Hij belde. Hij kwam. En daartussendoor ging ik naar hem natuurlijk. Naar Noor.

Altijd dacht ik aan hem. Altijd.

Hij niet aan mij. Dat wist ik wel. Hij vond het heerlijk bij mij te zijn, maar hij dacht er niet de hele dag aan. Maar Noor was ook zo ziek. Hij had echt wel iets anders aan zijn hoofd. Het zou niet lang meer duren. Het werd steeds moeilijker. Steeds minder. Steeds zwaarder.

Hij vond het fijn bij mij te zijn. En ik vond het zo fijn in zijn armen. Zo fijn als hij me vasthield. En steeds ging hij ietsje verder. Heel langzaam steeds verder. En wat klonk het lief toen hij zei: 'Ik wil met jou naar bed.' 'Maar', vroeg hij, 'daar heb jij zeker nog nooit aan gedacht?'

Dat had ik heus wel. Maar daarom *deed* ik het nog niet. Noor was er nog. Dat was genoeg. Noor ging dood. Hij dacht toch niet dat ik haar dat zou aandoen? Eraan denken, nou ja, maar doen? Nee hoor.

En Lex? Tja, Lex ... Het was alsof Noor een deur dichtield waarachter ik niet *durfde* te kijken, maar waarachter ik ook niet *hoefde* te kijken. Ik hoefde niet na te denken over getrouwd zijn met Lex en naar bed gaan met Thomas. Niet zolang Noor er was. Het was alsof zij mij beschermde.

Langzaam steeds verder. Maar daardoor ook steeds moeilijker. Je weet dat het niet moet. En je zegt heel lang nee. Maar er komt een dag dat je wel nee *zegt*, maar eigenlijk geen nee meer *wilt* zeggen. Maar het mag niet en het kan niet en je doet het niet. Nog niet.

* * *

Noor ging heel hard achteruit. Er kwam hulp voor 's nachts, en er kwam een bed beneden, in de kamer.

Ze lag er maar twee dagen.

Die laatste dag zei Thomas twee dingen die ik nooit zou vergeten. Omdat hij ze toen zei, juist *die* dag.

'Ik ben zo blij dat jij er bent', zei hij. Hij kustte me, keek me aan, en zei: 'En jij houdt toch van mij?'

Moest hij me dat *nu* vragen? Terwijl Noor beneden lag, sterven ging? Wat moest ik daarop antwoorden? Maar even niks, toch? En het waren zulke grote woorden, daar *had* ik ook niet meteen een antwoord op. Daar moest ik eerst over nadenken.

Hij vroeg me of ik 's avonds ook een uurtje wilde komen om, terwijl hij even weg zou zijn, bij Noor te blijven. Dat heb ik gedaan. Natuurlijk heb ik dat gedaan.

Toen ik die avond weg wilde gaan, legde hij zijn handen om mijn gezicht, gaf me zachtjes een kus, en zei: 'Ja, je moet naar huis, en dat is ook verstandig, maar misschien bleef je liever hier vannacht, het bed is *toch* vrij, boven.'

'Dat mag je niet zeggen', zei ik, 'en dat doe ik toch niet.'

Die nacht is Noor overleden.

* * *

Haar vriendin belde me op. Ik ging erheen, samen met haar. En er kwam niemand anders. Niemand van de familie. Wij waren daar en we bleven er komen. Niemand anders deed het. Niemand van die toch niet zo kleine familie. We vonden het vreemd. We vonden het raar. Ze was toch hun zusje? Hij was toch hun broer? Maar kwam er niemand? Was er niemand die onbeperkt tijd en aandacht wilde geven? Goed, dan deden wij het wel.

Wij waren er en dachten er niet bij na. We deden het gewoon. We zetten koffie, zetten thee, deden een boodschap. We deden alles wat er gedaan moest worden. En we luisterden naar zijn verhalen: verhalen over vroeger, over hemzelf, over het seminarie, over Noor.

Het liep nu eenmaal zo. Maar ik begreep er niets van. Hoe kon het toch dat *ik* steeds bij hem was, deze dagen? Dat had ik niet gedacht, dat had ik nooit verwacht. Ik was wel de laatste die daar had moeten zijn. En toch was ik er. Wij waren er.

Noor bleef thuis tot de begrafenis. En wij waren er die dagen. Vaak. Allebei. Tegelijk. Apart. Ik alleen.

Ik was er vaak. En soms was ik even alleen met hem. Dan nam hij me in zijn armen, en vertelde. Ik vond het leuk, al die verhalen over Noor. En ik was blij dat Thomas en ik nooit met elkaar naar bed waren geweest, al die maanden niet. Dat zei ik hem ook. Want ook daarom had ik het niet gewild: zodat hij daar nu, om haar, geen spijt van hoefde te hebben.

Ook deze dagen, tussen Noors overlijden en de begrafenis in, haalde hij mij aan, wilde hij van alles, deed hij van alles, en moest ik het af en toe zeggen: 'Nee, niet doen. Niet nu.' En iedere keer als ik wegging, vroeg hij: 'Wanneer zie ik je weer?' En ik hield van hem.

Hij had het me gevraagd, en ik had er over nagedacht. Ik kon niet anders, want ik raakte die vraag niet meer kwijt: houd ik van hem? Ik dacht er de hele dag over na, en wilde denken: nee, nee hoor. Maar ik wist dat het antwoord ja moest zijn: ja, dat doe ik, ik houd van hem. Dat heb ik hem niet gezegd, niet kunnen zeggen. Want toen ging Noor dood.

De avondwake. De uitvaart. De begrafenis. Tranen in mijn ogen. Pijn in mijn hart. Om Noor. Om hem.

* * *

Ik hield van hem. Ach, had hij het me maar niet gevraagd. Dan had ik er ook niet over nagedacht. En dan had ik het ook niet geweten. Van hem houden was nog moeilijker dan verliefd op hem zijn. Want ik had Lex. En het zou nooit kunnen. Na al die jaren kon ik toch niet zomaar weggaan bij Lex, kon ik de kinderen toch niet alleen laten? Natuurlijk niet. Het zou hun heel veel verdriet doen. En dat verdienden ze niet. Zij konden er niets aan doen dat ik van Thomas was gaan houden. Bovendien, het was ook niet zo dat ik niet van Lex hield. Dat deed ik *wel*.

Maar waarom dan dit? Waarom dan verliefd op een ander? Waarom was alles zo moeilijk? Waarom was het allemaal niet meer leuk? Niet meer gezellig?

Bij Thomas zijn was heerlijk. Daar viel alles weg: alle zorgen, alle moeilijks.

Thuis te zijn was veel minder makkelijk. Denken aan Thomas deed me glimlachen, soms. Denken aan Thomas maakte me ook moe, verdrietig, vervelend, lastig. En dat had invloed op Lex en mij samen.

Niet meer leuk en gezellig? Nee. Maar dat was wel *mijn* schuld.

Het was ook veel te moeilijk. Ik hield van Thomas, en kon niet bij hem zijn. Ik wist hem daar alleen, zonder Noor. Lange avonden en weekends alleen, en hij kon me niet vragen te komen. En ik was hier, zonder hem, en wilde daar zijn.

Het kon niet. En het zou nooit kunnen. Dus mocht het alleen maar op deze manier, kon het alleen maar zo. En dus zou het altijd moeilijk zijn. Zou ik daar wel tegen kunnen? Het deed nu al pijn in mijn hart. Nooit geweten dat je dat werkelijk kunt voelen. Maar het was zo. Mijn hart deed pijn. Ik miste hem vreselijk.

Het kon niet. En dus zou ik altijd verdriet hebben. Zo zou het zijn.

* * *

Het werd weer Kerstmis en weer januari. Een jaar voorbij. En ik wilde zo heel graag met Thomas praten over dat jaar, over ons. Alleen maar daarover. Alle andere dingen even vergeten. Ik wilde hem vertellen hoe ik me gevoeld had. Vertellen van al die gedachten, al dat moeilijke, al mijn onrust. Zeggen dat ik van hem hield, en dat ik daar zo slecht mee kon omgaan. Hoe moeilijk dat was. Vragen hoe dat nu moest met ons. Want ik wist het echt niet meer.

Hij wist dat ik daarom kwam. En het ging helemaal mis. Hij kwam niet bij me zitten, hij sloeg zijn arm niet om me heen. En die had ik zo nodig. Het was zo moeilijk het allemaal te zeggen, het was zo veel, ik kon het niet zonder hem.

Maar hij ging in zijn stoel zitten en bleef daar. Hij had van tevoren bedacht hoe hij het wilde, en zo zou het gaan en niet anders. Op die manier. Zijn manier. Hij liet me niet vertellen. Hij gaf me die kans niet eens. Hij had iets te zeggen. Hij. Naar mij luisterde hij niet. Mij wilde hij niet horen.

Wat een verdriet. Wat een pijn. Ik hoorde alleen maar wat hij allemaal niet wilde. En hij wilde niets meer. Ik dacht: Je praat al een jaar over met mij naar bed gaan. Je hebt vaak genoeg laten merken dat je dat wilt, je hebt het zo vaak genoemd. En nu ik van je houd, nu vind je opeens dat een kus al niet meer mag? Kom nou. Hoe kun je dit nu met mij doen?

Ik vroeg hem dan alleen te zeggen wat hij voor mij voelde. Hij zei dat hij daar geen antwoord op durfde te geven, dat hij dat niet mocht zeggen.

Daarmee zei hij al zo veel – dacht ik toen.

En ik dacht: Zeg dan gewoon dat je van me houdt. Zeg het dan. Ook al mag het niet. Het is goed het één keer uit te spreken. Ook al kan het niet.

Hij deed het niet. Hij wilde niet meer. Hij zat daar en wilde niets. Hij had het zo bedacht. Zo zou het gesprek gaan. Op deze manier. Hij wilde niet bij me komen zitten, hij wilde me niet troosten, hij wilde niets. En ik had niets te zeggen.

In tranen ging ik naar huis. Zo mocht hij toch niet doen? Niet tegen mij. Zo wilde ik niet praten. Dit moest opnieuw: beter. Wat de uitkomst dan ook zou zijn. Ik wist dat ik niet sterk genoeg was om er zelf mee te stoppen. Maar als hij nu zou blijven zeggen dat hij dat wilde ... tja, dan zou het zo zijn. Dan moest het zo zijn. En dan kon ik het vast wel. Verdriet had ik nu toch al. Het verdriet zou anders zijn, maar maakte dat veel uit? Als het maar niet zo ging zoals het nu was gegaan. Als hij in elk geval maar normaal met me zou praten.

Hij belde me op: 'Je bent lief. We praten zo gauw mogelijk opnieuw.'

Maar eerst ging hij weg. Drie dagen. Ontmoetingsdagen voor pastores. Hij belde me wel op van waar hij verbleef. En toen hij terug was, kwam hij bij me. Kwam naast me zitten op de bank. Ik dacht: en wat nu?

Hij sloeg zijn arm om me heen, kuste me en hield me vast alsof hij me nooit meer los wilde laten. En zei: 'Wat ben ik blij dat jij bestaat.'

Maar ik dacht *en* zei: 'Je wilde toch niet meer? Maar je *doet* het wel. Wat wil je nu?'

Wat hij wilde? Hij wilde verder gaan.

We gingen een eindje wandelen, en hij vertelde hoe het kwam dat hij niet meer had gewild. Die ontmoetingsdagen. Daar de lieve jongen uithangen en ondertussen ...

Ja, dat herkende ik wel.

Maar stoppen was toch niet wat hij wilde. En niet wat hij deed.

Ik dacht: Ja, je geweten heeft je even geplaagd, en ik wilde met je praten. Dat viel samen. Vooral de gedachte aan die dagen maakte het je even lastig. Maar nu zijn de ontmoetingsdagen voorbij en je collega's weer buiten beeld, en nu kan het wel weer, vind je.

En dus ging het door. Weer.

* * *

En uiteindelijk gebeurde het toch. Dat wat ik al die tijd niet gewild had. Wat we al die tijd niet gedaan hadden. Hij noemde het opnieuw. Hij noemde het steeds. En het gebeurde. Natuurlijk gebeurde het. Het kon niet meer anders. Het was ook nog maar zo'n heel kleine stap. Maar een heel klein stukje verder. En dat stapje wilde ik inmiddels wel nemen. Toch?

Ik had gedacht dat het niet kon. Ik verliefd op een ander? Nooit. En dit? Dit al helemaal niet. Dat zou ik nooit doen.

Nee. Maar het gebeurde wel. Zelfs dit.

Dat dat kon, dat het zo kon gaan en dat *ik* dat deed, verbaasde me zeer.

Maar ik had er geen spijt van. Ik deed het toch niet zomaar? Ik deed het omdat ik van hem hield. Zo eenvoudig. En tegelijk zo verschrikkelijk moeilijk.

Maar hoe kon dit verkeerd zijn? Ja, Lex, om Lex was het heel verkeerd. Maar om Thomas niet.

Maar het was toch erg dat ik er geen spijt van had? 'Nee, hoor', antwoordde Thomas. Hij vond het niet nodig dat ik er spijt van had.

Nee, hij niet. Waar ik al die tijd wel om Noor had gedacht, en het ook om haar niet wilde, dacht hij niet aan Lex en de kinderen. Want voor hem was dat allemaal niet belangrijk. Maar dat hij aan hen helemaal niet dacht, zag ik veel later pas.

‘Nee, je hoeft er geen spijt van te hebben, hoor.’ Natuurlijk zei hij dat. Hoe lang had hij er niet op gewacht? Ruim een jaar. Eindelijk had hij mij waar hij me hebben wilde. Maar dat dat zo was, zag ik toen nog niet. Toen dacht ik dat ik het zelf wilde.

En ik had er dan misschien geen spijt van, maar het werd er niet makkelijker op. Om Lex.

* * *

Thomas was me lief. En toch ... niet altijd. Soms deed hij heel afstandelijk. Dan twijfelde ik: hij zegt dat hij me lief vindt, maar houdt hij ook van me al die uren en dagen dat ik niet bij hem ben? Dan vroeg ik me af of hij ooit wel aan mij dacht, en of hij er eigenlijk wel eens naar verlangde bij me te kunnen zijn, mij bij zich te kunnen hebben. Of zat hij daar rustig zijn krant te lezen en zou hij mij gewoon de volgende dag wel weer zien? Morgen weer iets leuks, maar vandaag een heel gewone dag?

Soms vroeg ik me af of ik nu echt van hem hield, of dat ik alleen maar verliefd op hem was. Om me dan meteen weer af te vragen waarom ik toch van die malle dingen dacht.

Maar als hij kwam, en zijn armen om me heen sloeg, was alles weer goed.

Soms was ik boos op hem, vond ik dat hij wel een beetje liever mocht doen. Soms was hij niet aardig. Niet echt onaardig, maar toch ... Soms deden zijn woorden me pijn. Zo mocht hij toch niet doen tegen mij? Dan dacht ik: ik hoef je niet, vandaag niet, en morgen ook niet.

Soms vond ik hem vervelend. Mij te vaak zien was niet wat hij wilde. Het moest niet te veel worden.

Alles wat we hadden, was eens in de week anderhalf uur, hooguit twee uurtjes. En even bellen zo nu en dan. En proberen of er ergens in de rest van de week nog een reden was om eventjes – tien minuutjes, een kwartiertje – naar hem toe te gaan. Of hij natuurlijk, om naar mij te komen.

Maar niet te vaak dus, en niet te veel. Dan werd hij een beetje kribbig. Dan trok hij weer dat ik-wil-het-niet-gezicht van hem. Dan liet ik hem maar liever alleen en ging ik maar gauw weer weg.

Maar moest het dan zo zijn? Alleen maar af en toe leuk? Moest ik maar steeds wachten op hem, of hij iets wilde? En ik dan? Dan had ik geen zin meer om aan hem te denken.

Maar als hij dan weer belde, vond ik hem toch weer lief.

* * *

Intussen werd het er thuis natuurlijk niet beter op. Ik voelde me vaak vervelend, ik was vaak lastig. En nooit kon ik zeggen waarom. Ik hoopte maar dat Lex het niet in mijn ogen kon lezen, dat mijn ogen niet verraadden dat mijn hart bij Thomas was. Want zo voelde het: mijn hart was niet meer thuis. En dat deed pijn.

Het ging niet goed met mij. Lusteloos. Niks willen. Gehang op de bank. Nergens zin in hebben. Verdrietig. Om Thomas. Om Lex. Om de kinderen. Om alles.

Lex begreep er niets van. Kon het niet eens afgelopen zijn? Marie-José dood, Noor dood. Verdriet genoeg gehad. Nu was het tijd om verder te gaan, weer een beetje blijer te zijn.

Ach, Lex. Natuurlijk begreep hij het niet. Hoe kon hij ook?

Het ging thuis niet goed, en dat lag alleen maar aan mij. Dit was wel de allermoeilijkste periode. Maar die zou gelukkig nog maar kort duren. Het zou bijna afgelopen zijn. Alleen, dat wist ik toen nog niet. Nu was er alleen maar die onrust, alsmaar die onrust, en dat denken dat niet ophield.

Lex, wat gebeurt er toch met ons? Hoe kan dit nu? Wat doe ik toch? Dit mag ik je niet aandoen. Dit kan helemaal niet. Je was me toch zo lief? Ik heb altijd van je gehouden. En nu houd ik van een ander. Hoe kan dat nu? Ik kan jou dat verdriet echt niet aandoen. Nooit. Daarvoor ben je me nog steeds te lief. Jij. Ik wil terug wat we hadden. Ik wil terug naar toen. Waar is die rust van toen? Waarom is dit gebeurd? En hoe moet dit nu?

Het maakte me zo moe. Ik wist het allemaal niet meer. Ik wist alleen dat ik wilde dat het gebeven was zoals het was: Lex en ik, en niemand daartussen. Toen een vriendin en haar man vijfentwintig jaar getrouwd waren, was hun feest geen feest voor mij. Ik had de hele avond verdriet. Want voor mijn ogen zag ik wat ik zelf graag wilde hebben: geluk en blijdschap zoals ook wij die eens hadden. Ik benijdde hen erom. Waarom mocht het bij ons niet zo blijven?

* * *

Thomas ging drie weken weg, naar zijn zus. Op vakantie. Ver weg, erg ver weg. En het was natuurlijk niet leuk dat het zo lang duurde voor ik hem weer zou zien, maar het was wel veel minder onrustig. Want ik wachtte niet op een telefoontje, en hij zou niet komen. Want hij was er niet.

Rust. Ruimte voor andere dingen. Maar ook, alwéér, zo veel gedachten, zo veel moeilijks. Hoe moest dat nu allemaal? Hoe moest het nu met ons?

Lex alleen laten? De kinderen alleen laten? Dat zou ik nooit kunnen. Dat kon toch niet? Natuurlijk niet.

Maar Thomas dan? Mocht ik hem dan wel al die jaren alleen laten? Dat kon toch ook niet? Het kon allebei niet. En dus zou ik altijd verdriet hebben. Hoe het ook zou gaan, het zou nooit meer goed zijn. Nooit meer. Altijd verdriet. Nooit meer gewoon blij. Nooit meer. Het maakte me eindeloos moe.

* * *

Na drie weken kwam hij terug. En wat was het leuk hem weer te zien. Wat was het fijn dat hij er weer was. Wat prettig weer af en toe even samen te kunnen zijn, bij hem in de tuin te zitten, in de zon. Daar waar ik het liefste was. Heerlijk. Zo gezellig. Of het zo hoorde.

En hij haalde me steeds dichterbij naar zich toe. Door de dingen die hij zei. Hij zei: 'Er is niemand die liever is dan jij', en hij zei: 'Nee, dit is niet genoeg.' Hij zei: 'Als je hier de hele dag zou zijn ...', en vroeg me: 'Zou je hier wel willen zijn – altijd?'

Duizend draadjes hielden mij vast, thuis. Daar stond ik. En aan de andere kant werd er, met een lang, stevig koord, heel hard aan mij getrokken.

Hij zei: 'Ik weet niet hoe het allemaal gaan moet', en: 'Je mag niet verdrietig zijn, hoor.' Maar dat was ik wel.

En thuis ging het erg slecht. Ik was zo vervelend. En ik wist heel goed hoe vervelend ik was, maar ik kon niet anders. Lex zei: 'Het lijkt wel of je *wilt* dat ik je niet lief vind.'

Ik schrok ervan en dacht: ja, dat is misschien wel waar, want als jij me niet meer wilt ...

Maar ik kon niet goed meer denken, mijn hoofd was leeg.

* * *

En toen werd het april. Die dag in april, toen Thomas me vertelde over een andere vrouw. Er was een ander geweest. Toen hij met mij begon, daar op het eiland, was er een ander. Hij vertelde me over haar.

'Ja', zei hij daarna, 'ik was dubbel fout.'

Ja, hallo. Dat mocht je wel zeggen. Want Noor was er ook nog.

Maar het dringt nog niet tot je door. Je praat veel, heel veel. Maar denken komt pas later.

Die ander, dat was voorbij. Want ze was weggegaan. Aan de hand van wie zielsveel van haar hield. Ruim een half jaar geleden al. Ook zij was getrouwd. Het was echt afgelopen.

Ja, geen wonder. Want ze was wel erg ver weg gegaan. Naar de andere kant van de wereld zo ongeveer.

Pas later denk je terug aan wat hij allemaal zei. Dan niet. Je hoort het wel, maar niet echt. Je ziet het nog niet goed. En het gesprek gaat ondertussen gewoon door. Over dingen die jou aangaan. Jouzelf. Nu.

Want hij vroeg me hoe lang het nu met *ons* nog zo door moest gaan. Zo, op deze manier? Tot onze jongste van school af was? Het leek zo uitzichtloos.

Van school af? Hoezo, van school af? Hij was pas elf.

Ik antwoordde: 'Misschien moeten we maar gewoon blij zijn met wat we wel hebben.' Ook voor mezelf een beetje die berusting: het kan niet, het kan toch nooit. Dan maar zo. Blij zijn met het beetje dat je wel hebt.

Even niet meer verder. Want ik was al zo moe.

* * *

We praatten een hele poos. Maar het denken begon pas daarna, thuis.

Wat was dit allemaal? Ik dacht dat hij van Noor hield, dat hij van haar gehouden had.

Een ander? Hoezo, een ander?

En dan ook nog met mij beginnen? Tegelijkertijd?

En hoelang was dat andere dan al voorbij? Al langer? Of pas sinds ze weg was?

En hij *wist* dat ze weg zou gaan. Had hij daarom een ander gezocht? Was hij daarom met mij begonnen?
Wat was dit allemaal?

* * *

De volgende dag belde ik hem op. En ging naar hem toe. We praatten en praatten. Eindeloos lang. Ik had opeens een heleboel vragen.
En hij en ik, wij? Wat wilden wij? Wilden we meer? Hoe moest het verder met ons? Moest ik onderhand niet thuis eens vertellen wat er gaande was?
Daarop antwoordde Thomas: 'Laten we maar stoppen.'
Ja. Dat was goed. Beter. Het kon niet anders. Het kon toch niet.
Ik koos voor thuis: 'Ja.'

Het deed heel veel verdriet. Maar het kon niet anders. Ik wist het wel, ik zag het wel. We wisten het toch altijd al?
Maar het deed zo'n pijn. Om mezelf. En om hem. Omdat ik hem alleen moest laten.

En toch, tegelijkertijd was ik ook heel rustig. Pijn was niet het enige wat ik voelde. Wonderlijk genoeg was er ook iets van opluchting en rust. Toen al. Meteen. Geen zorgen meer, geen verdriet meer, niet meer oneerlijk. Zo mocht het weer zijn.
En over de tijd en alle verdriet van die middag heen zag ik hoe het straks weer zou kunnen zijn.
Mijn huis kon weer mijn huis zijn, want ik mocht daar gewoon blijven, en ik hoefde niet meer te denken wat er moest, hoe het moest of hoe het zou kunnen. Ik kon weer van de kinderen genieten, en ik mocht weer houden van Lex. Hij en ik zouden weer samen kunnen wandelen, zonder dat ik zou verlangen naar wandelen met Thomas. Ik zou het gewoon weer fijn kunnen vinden op vakantie te gaan, omdat ik hem niet meer zou missen. Ik hoefde niet meer te wachten tot hij zou bellen. Ik kon weer vrij zijn om te gaan wanneer ik wilde. Elke ochtend. En vooral: ik mocht mezelf weer zijn.

2

We zouden niet verder gaan.

‘Dan hoef ik het ook Lex niet te vertellen’, dacht ik, hardop. ‘Nee’, beaamde Thomas, ‘dat hoeft dan niet.’

Maar ik wist dat ik dat niet kon. Het was al lang genoeg oneerlijk geweest. En als ik al dat verkeerde durfde, dan moest ik nu ook de moed opbrengen om het goede te doen, eerlijk te zijn.

Alleen, het duurde nog uren voor ik met hem zou kunnen praten. En ik kon niet meer. Ik was helemaal op. Dat duurde te lang.

Thomas stelde voor dat ik naar Juliet ging. Juliet was Noors vriendin. Ja, dat wilde ik wel. We hadden de afgelopen maanden al zo veel gedeeld. En behalve aan Lex kon en durfde ik het ook alleen maar aan haar te vertellen. Daarbij, het een ander wel vertellen en haar niet, terwijl het ging om Thomas, om Noor ... nee, dat kon niet. En ze mocht het niet van een ander horen. Als iemand haar dit moest vertellen, waren wij het zelf. En het moest. Want ook tegenover haar was het al lang genoeg verkeerd geweest.

Ik belde haar en zei: ‘Juliet, ik heb je zo nodig’, en in tranen: ‘Ik moet je iets vertellen. Maar je zult wel schrikken. En je zult zo boos zijn.’

‘Kom maar even’, zei ze, ‘kom maar.’

Ik ging naar haar toe en vertelde het haar. Ik vertelde haar wat er tussen Thomas en mij was geweest, en hoe het was gegaan.

* * *

‘s Avonds kwamen alle tranen. Alle verdriet in één keer. Verdriet om alles wat geweest was. Om wat er gebeurd was. Om al dat moeilijke al die tijd. Om Lex. Om de kinderen. Om Thomas. Om alles wat voorbij was ...

Langzaam, heel langzaam, vertelde ik Lex dan eindelijk wat er was.

Zijn wereld stortte een beetje in. Dit had hij niet van mij verwacht.

Hij had verdriet. Omdat hij mij kwijt had kunnen zijn.

En hij was teleurgesteld in Thomas.

Ik vertelde hem alles.

Hij schrok ervan. Werd er stil van.

Boos? Nee, hij was niet boos. Hij hield me vast, en we praatten uren.

Eindelijk niet meer alleen. Maar o zo moe. En zo veel pijn en verdriet. Zou het al deze moeite en al dit verdriet waard zijn? Zou het ooit weer goed zijn?

* * *

Ik had maar heel even met Juliet kunnen praten. Daarom praatten we de volgende dag verder. We herinneren ons nog hoe we daar zaten. We weten nog hoe het was, en we weten dat we geen van beiden die dag ooit zullen vergeten.

Voor Juliet vielen er een heleboel stukjes op hun plaats. Als een puzzel. Ze begreep opeens zo veel. Ze herinnerde zich dingen die Noor gezegd had, dingen die Thomas gezegd had. Ze dacht terug aan dingen die gebeurd waren. Die ze vreemd had gevonden, toen. Die ze nu begreep ...

En Noor? Noor had zo haar vermoedens gehad, en die ook wel voorzichtig geuit. Juliet nam het zichzelf bijna kwalijk dat ze het niet verstaan had. Want nu leek het erop dat Noor gelijk had gehad.

En ondertussen was Thomas dan ook nog met mij begonnen? Dat had Noor niet geweten. Maar dat daarvóór ... ja, dat wel. Ze had het wel goed aangevoeld. Hoe moest dat voor haar geweest zijn? Wat erg. Wat moest ze het moeilijk hebben gehad. Hij had het nooit mogen doen. Wat had hij toch allemaal gedaan?

* * *

Ook Lex en ik praatten. Uren. Dagen. De wereld stond stil. Er was alleen maar dit. Vertellen. Luisteren. Vragen. Vertellen. Steeds opnieuw, en steeds meer. Er was zo veel, en het was zo moeilijk.

En Lex? Hij was vooral verdrietig om wat er gebeurd was. Heel erg verdrietig. Hij was geschrokken: 'Ik had je kwijt kunnen raken. En ik wil je niet kwijt. Nooit.'

Hij was boos op Thomas: 'Ze is van mij. Van mij. En jij had van haar af moeten blijven. Je had het recht niet.'

Hij was blij dat hij mij nog had: 'Je bent er nog, en je bent bij mij. Ik heb je vast, en ik laat je niet meer los.'

Tranen. Verdriet. Pijn. Het was te veel. We konden niet anders dan praten, heel veel praten. En dat hielp. Het hielp mij. En het hielp hem.

* * *

Juliet ging met Thomas praten. Om ook hem te horen. Ze gaf hem een eerlijke kans. Want hij was haar vriend. Al achttien jaar lang. En Noor was haar vriendin. Maar toen ze thuis kwam en zichzelf hoorde vertellen wat hij allemaal tegen haar gezegd had, was het alsof ze het toen pas echt hoorde. En ze was helemaal verbouwereerd. Door de manier waarop hij had gereageerd. Door de manier waarop hij geprobeerd had zijn paadje schoon te vegen, zich eruit probeerde te praten. Excuses zoekend. Door de manier waarop hij over Noor had gepraat. Daarom vooral.

Ze ging nog een keer naar hem toe. Heel kort. Samen met haar man. Om hem voor Noor en namens Noor te zeggen wat ze van hem dacht. En de manier waarop Thomas zich gedroeg, bevestigde alleen maar het nieuwe beeld dat ze van hem had. Ze had er bijna geen woorden voor.

En ze geloofden mij. Zonder meer. Mij. En van alles wat hij zei geloofden ze niets.

Was het zo erg? Hoe erg was dit allemaal?

We praatten uren. Alles wat Juliet zich herinnerde, alles wat er gebeurd was, alles wat Thomas gezegd had, alles kwam in een ander licht te staan. Wat vreemd was geweest, was dat meestal gebleven. Maar ze had het weggestopt, 'vergeten'. En nu was het alsof er een deurtje opensprong en al die gebeurtenissen naar buiten tuimelden. Over elkaar heen, door elkaar heen.

En terwijl we praatten, werd het verhaal steeds completer. Maar daarmee ook steeds groter en steeds erger. Er was meer geweest, dat was wel zeker. En waarschijnlijk véél meer. Altijd.

We schrokken soms zelf van onze gedachten, durfden ze bijna niet uit te spreken. Maar we deden het wel. Toch maar wel. Iedere keer. Het moest. Het kon niet anders.

Al die uren praten, al die verhalen, al die gedachten ... het was zo erg dat het juist Thomas was over wie het ging. We konden het eigenlijk niet geloven en toch wisten we dat het waar was.

En op het moment dat we dat zeiden: 'Het is waar', was er meteen ook: 'Het kan niet, niet Thomas.' Zo onwerkelijk. Zo ongelooflijk. Het kon niet.

Maar het was wel zo. Het ging om Thomas, en het kon alleen nog maar waar zijn.

* * *

Misbruik van vertrouwen. Misbruik van gastvrijheid. Misbruik van alles. Je steeds dichterbij halen, maar als je te dichtbij komt, niet meer willen.

'Maar Juliet', zei ik, 'stoppen was toch goed? Het is toch goed dat hij zei dat het zo niet meer kon? Hij deed het toch om mij, om Lex, om de kinderen?'

'Natuurlijk niet', zei ze. 'Je kwam te dichtbij. Dat wilde hij niet. Dat was niet de bedoeling. Hij vond het leuk, maar verder niet.'

Het was maar moeilijk te geloven.

Thomas belde me op. En ik zei: 'Ik dacht dat het echt was, dat je het echt meende ...'

Hij vroeg me: 'Denk je dan dat dat niet zo is?'

Ik zei hem dat ik het niet meer wist.

* * *

Ik had hem liefgehad, zo lief. Hoe zou ik bij hem kunnen zijn en met hem kunnen praten zonder te willen dat hij me zou vasthouden, zonder te willen dat hij me zou kussen?

En toch wilde ik met hem praten. Ik kon niet anders. Ik wilde vertellen wat ons bezighield, vertellen hoe we ons voelden, vertellen over onze pijn.

Ik belde hem op en ging naar hem toe.

Ik vertelde hem over al die voorvallen die Juliet bevreesd hadden, maar waarover ze verder nooit zo lang had nagedacht en die ze nooit zo heel erg serieus had genomen. Al die ongewone gebeurtenissen die ze nu opeens wel begreep.

Thomas probeerde niet eens ze te weerleggen. Hij bracht er niets tegenin, had geen tegenargumenten.

Waar. Allemaal waar.

Ik vertelde over Juliets verdriet. Noor was wel haar vriendin. Juliets vriendschap had veel betekend voor Noor, maar andersom was dat ook zo geweest. Juliet hield van Noor. En het deed haar erg veel pijn dat Thomas haar dit had aangedaan, en dat zij, Juliet, het niet begrepen had.

En Juliet en haar man waren Thomas opeens kwijt, na achttien jaar vriendschap en vertrouwen. En in één klap verloren ze ook hun geloof in de kerk. Ik vond het heel erg. Ik had verdriet om de pijn die zij voelden.

‘Weet je wat we zo erg vinden?’ vroeg ik. ‘Dat juist jij het bent over wie dit gaat.’ Mijn ogen vol tranen. Mijn hart verlangend naar hem. Houd me vast, Thomas, alsjeblieft. Ik voel me zo alleen. Ik voel me zo verdrietig.

Ik hoefde de woorden niet hardop te zeggen, hij kwam al. Hij pakte mijn hand, gaf me zachtjes een lieve kus. De tranen liepen over mijn wangen. ‘Ik vond je lief, Thomas, ik vond je zo lief.’

Hij hield me even vast, maar ik was nog lang niet uitgepraat. ‘Laat me nu maar los.’ Verder wilde ik.

Ik vertelde hoe het mij die eerste middag gegaan was. Hoe ik meteen al gevoeld had hoe het weer zou mogen zijn. Hoe mijn onrust verdwenen was. Dat het minder moeilijk was dan ik van tevoren had gedacht. Veel minder moeilijk dan ik ooit had gedacht. Omdat er zo veel rust voor in de plaats kwam. En dat ik die rust niet meer kwijt wilde.

Dat ik zo heel graag zou willen dat alles weer gewoon was. Dat ik me bijna niet kon voorstellen dat ik niet meer met hem kon praten, dat ik hem niet meer kon zien, dat ik niet meer zou weten hoe het met hem ging, dat hij me niet meer kon vertellen wat hij gedaan had, waar hij geweest was, met wie hij had gesproken.

En dat anderen mij moesten voorhouden: ‘Ja, maar kijk nu eens wat hij gedaan heeft. Dat mag toch niet zomaar. Hoe haalt hij het in zijn hoofd? Het is gewoon brutaal. Misbruik maken van gastvrijheid, en misbruik van vertrouwen.’

Maar zij waren alleen maar boos op hem. En ik ... ja, voor mij was het toch een beetje anders. Hoe kon ik nu opeens alleen maar boos op hem zijn? Dat kon ik niet. Ik was er toch ook bij geweest? Het was toch niet alleen hij?

Hoe kon ik nou opeens niet meer van hem houden? Al die verhalen eromheen: Noor, Juliet, dat andere gezin ... al die mensen met hun verdriet – dat vond ik heel, heel erg. Maar hoe kon ik hem nu opeens vandaag niet meer lief vinden, terwijl ik ‘gisteren’ nog zo heel veel van hem had gehouden?

De ochtend al voorbij en nog zo veel meer te zeggen. Maar niet nu. Later. Het was voor vandaag wel genoeg zo.

Ik fietste naar huis. De wereld als met een waas bedekt. Duizend gedachten: waar, niet waar, misschien, misschien niet. Kon dit nog ooit goed komen? En wat was dan ‘goed’?

Duizend gedachten. Duizend vragen ook? O jawel, maar niet de vragen die ik zou moeten stellen. Die kwamen in de verste verte nog niet in mij op. Juliet had de antwoorden al. Maar ik? Ik stelde de vragen die daarbij hoorden nog helemaal niet. Ik was nog lang niet zo ver. Hij hield toch van mij? Kijk dan daarnet, toen ik wegging – hoe hij me kustte, en met zijn ogen om meer vroeg dan ik hem gaf. Hij had mij lief, zoals ik hem liefhad.

* * *

Thomas aan de telefoon: ‘Hoe moet het nu verder met ons?’

Ik wist het niet. Waar was ik zelf? Ik had alleen maar over anderen gepraat. Dat was goed, omdat ik hem had willen vertellen wat ons bezighield en waarom Juliet zo boos was. Dat was prima. Eerlijk ook. Maar denkend aan Noor, aan Juliet, aan anderen, had ik mijzelf vergeten en was ik voorbijgegaan aan wat ik zelf voelde. We moesten nog maar een keer praten, ik kwam nog wel een keer.

‘Wat ben je lief’, zei Thomas. En ik kon niet zeggen dat ik hem niet lief vond.

Opnieuw naar hem toe.

‘Ja, wat nu?’ vroeg hij. ‘Jij en ik? Hoe moeten wij verder? Hoe kunnen wij verder?’

‘We kunnen elkaar *niet* meer zien’, zei ik. ‘Dat kan, dat zou kunnen, maar ...’

‘Nee hoor, dat kan niet’, antwoordde Thomas, ‘dat kunnen we niet.’

Nee, dat leek ondenkbaar. Elkaar niet meer zien? Zelfs dat niet? Dat kon toch niet? Maar hoe moest het dan wel?

Wat zei hij? Verhuizen? Ja, het zou makkelijker zijn als hij zou verhuizen, als hij weg zou gaan van hier. Maar dat wilde ik helemaal niet.

Ach, hoe kon ik dat ook willen? Ik vond hem lief; hoe kon ik hem nu niet meer lief vinden?

Hij nam me in zijn armen, hield me vast. Er kwamen tranen in mijn ogen. ‘Ja, nou ja’, zei ik, ‘jij bent toch ook niet zomaar iemand?’

‘Nee’, zei hij, ‘jij ook niet.’

Ik vroeg hem wat ik hem zo heel graag wilde vragen, en wat ik zo graag wilde horen: ‘Als Lex en de kinderen er niet waren geweest, had je mij dan willen hebben?’

‘Ja, o ja’, zei hij en gaf me een kus. ‘En jij mij?’

Ik kon alleen maar knikken: ja.

Dat hij het had gezegd, dat ik het mocht zeggen, voor één keer: ‘ja’, daar was ik blij mee. Ook al kon het niet.

* * *

Maar als er dan *weer* iets gebeurt, je *weer* meer hoort, als iemand je iets komt vertellen over hem, iets wat alles nog weer erger maakt, dan spat die droom uit elkaar. Dan kun je alleen nog maar zeggen: ‘Het lijkt me nu maar beter dat je weggaat, verhuist. *Gá* maar weg. Om jezelf. Om anderen. Om ons. Het komt wel goed met ons. Maar ga *jij* weg.’

Hoe kon ik nu weten wat waar was, hoe kon ik weten wat hij voor mij had gevoeld?

Ik zocht alle woorden op die hij tegen mij gezegd had, zette het allemaal bij elkaar, en dacht: Het kan niet waar zijn dat hij niet van mij hield. En het is niet waar wat je zegt, Juliet, het ging hem er niet alleen maar om met mij te vrijen. Het is niet waar. Ik zie toch wat hij heeft gezegd. Hij zegt toch steeds dat hij dat niet wil. Kijk dan, zie het dan.

Ik praatte er met Juliet over. Maar zij zag het anders, en bleef zeggen: ‘Daar was hij wel op uit. Steeds keek hij hoe ver hij kon gaan. En hij wist heus wel dat hij, als hij te snel zou gaan, je kwijt zou zijn. Kijk dan, zie het dan toch.’

Ik zag het niet. Ik ging naar Noor, liep op het kerkhof, onder al die hoge bomen. Het was er prachtig. Lente. Het licht van de zon tussen de voorjaarsbladeren. En ik dacht, vroeg: God, zo heeft u de mensen toch niet gemaakt? Zo kunnen mensen toch niet zijn? Dat kan toch niet?

* * *

Thomas zong in het kerkkoor, ging voor in avondwaken, en deed zo hier en daar nog wel wat meer in de parochie. Daarnaast ging hij nog af en toe voor in vieringen. In de samenwerkende parochies in onze regio met een tekort aan pastores was dat een welkome aanvulling voor onze kerk.

Ver voordat dat tekort was ontstaan, was de nieuwe pastoraal werkster in onze parochie benoemd, en inmiddels was zij al drie jaar onze pastor.

Zij wilde graag dat ik lid zou worden van de pastorale raad.

Dat ging mij net te ver. Dat wilde ik niet. Moet je kijken wat ik had gedaan. Dat kon ik echt niet maken. En dus zei ik nee.

Maar waarom wilde ik dat niet? Wie kon ze beter vragen dan mij, waar het ging om catechese?

Nee, niemand misschien. En toch wilde ik het niet.

Maar het zou misschien makkelijker zijn nieuwe mensen te vinden die mij in andere taken zouden kunnen helpen. Dat zou me wat ruimte geven, dan kon ik toch in de pastorale raad. Als het om de tijd ging ...

Daar ging het nu net niet om. Ik wilde het echt niet.

Zo makkelijk gaf ze het niet op: ‘Is er dan thuis iets niet goed?’

‘Ach, jawel ... ja, thuis is het wel goed.’

‘Niet dus.’

‘Jawel, het komt wel goed, maar ik kan het je niet zeggen.’

Dadelijk dacht ze nog dat Lex ...

‘Het is mijn schuld, niet die van Lex. Ik heb dingen gedaan die niet kloppen. Daarom wil ik niet in de pastorale raad. Echt niet. Laat nu maar.’

Hoewel ik het niet met evenzoveel woorden zei, begreep ze wel zo’n beetje wat er was geweest. Alleen niet met wie. En ik was ook helemaal niet van plan haar dat te vertellen. Het kon iedereen zijn. Toch?

* * *

Ze vroeg me de week daarop hoe het met me ging.

Ik zei: 'Ik weet het niet. Het is zo verwarrend allemaal. Wat ik voelde, was eerlijk en oprecht. Maar van die ander ... ik dacht dat het zo was, maar ik ben bang dat ik zal moeten zeggen: ik weet het niet. En ik kan het hem wel vragen, maar ...'

'Je gelooft hem toch niet meer ...'

'Nee.'

Ik zag haar gezicht, ik zag haar boos worden, ze gooide de deur naar de gang dicht, en ik wist welke vraag er zou komen. Tegelijkertijd vroeg ze het: 'Gaat het om Thomas?'

Het kwam te onverwacht, het was te waar. Hoe kon ik daar rustig op reageren en zeggen: 'Nee joh, ben je mal, hoe kom je erbij?' Ik kon en mocht daar geen antwoord op geven. Maar terwijl ik dat niet deed, wist ik: dit *is* een antwoord.

Boos. Ze was zo boos op hem. Ze vertelde me dat ze er de hele tijd aan had moeten denken. En dat ze het die zondag had begrepen. Juliet en haar man, zo legde ze uit, waren al weken niet meer in de kerk gekomen en hadden niet meer meegezongen in het koor. En zelfs nu, met Pinksteren, waren ze niet in de kerk geweest. En wij, ons gezin? Ook niet. Ze had ons verwacht en we waren er niet. Dat was raar.

Juliet niet in het koor? Nee. Het was het koor waarin ook Thomas zong. En hem wilden ze niet meer zien.

En Pinksteren? Met Pinksteren zong dat koor. Daarom waren ook wij er niet. Want hoe konden wij samen naar de kerk gaan als Thomas daar was?

Ze vertelde verder. Thomas had zich heel merkwaardig gedragen die ochtend. Ze had na de viering bij het koffiedrinken aan dezelfde tafel gezeten als hij, daardoor was het haar opgevallen. En in de jaren dat ze nu bij ons was, had ze hier en daar wel eens iets opgevangen, kleine dingen over hem gehoord. Al met al was het voor haar niet zo moeilijk meer te raden dat het om Thomas zou kunnen gaan. De gebeurtenissen regen zich voor haar ogen aaneen tot een beeld dat haar niet meer losliet. En ze was geschrokken van de gedachte dat dat beeld wel eens waar zou kunnen zijn.

Waar? Ja, het was waar.

En ook zij zei: 'Het is misbruik. Van vertrouwen. Van macht. Van alles.'

In de hal van de kerk lag een folder waarin een stukje stond over seksueel misbruik in pastorale relaties. Ik las het en vroeg me af: Ik werd verliefd op hem, en later hield ik van hem, en er is niets gebeurd wat ik toen zelf niet ook wilde. Hoe kan het dan toch misbruik zijn, anders dan alleen maar dat hij niet had mogen beginnen? Misschien dat hij steeds, heel langzaam, iets verder ging? Ja, maar toen wilde ik dat inmiddels toch ook? Ik wilde het graag. Hoe kan het dan misbruik zijn?

Ik zag het echt niet. Seksueel misbruik. Die woorden pasten hier toch niet bij? Nee toch? Maar waarom noemde iedereen het dan zo?

* * *

De pastor schreef Thomas een briefje dat hij niet welkom was op het feest dat zij de volgende dag gaf. Ze was zo boos op hem, zo verschrikkelijk boos.

Daarop belde Thomas mij en vroeg wat er gebeurd was. Ik vertelde het hem. En ik vertelde hem dat het zo verwarrend was. Dat ik dacht dat het echt was, en dat Lex, wanneer ik hem vertelde hoe het was geweest, dat soms ook wel dacht. Maar dat Juliet zei: 'Ja, maar zie je het dan niet. Iedere keer probeert hij hoe ver hij kan gaan. Vanaf het begin heeft hij dat gewild. Kijk dan.' En dat ik ook niet meer wist wat ik moest geloven.

'Maar ik hield zo veel van je', zei ik, 'en ik mis je soms zo.'

Voor het eerst hoorde ik hem de woorden zeggen die ik al zo veel eerder had willen horen. 'We hielden van elkaar. Maar het kon niet.'

Hij zou de pastor vertellen hoe het was gegaan. En hij zei: 'Ik weet het, hierin ben ik zwak, dat is altijd zo geweest, dat was al zo toen ik achtentwintig was, en kapelaan.'

En hij zei: 'Ik ga wel weg, ik ga wel verhuizen.'

Hij belde de pastor.

En zij belde mij: 'Hij zegt dat het niet zo veel voorstelde. Hij zegt dat hij een beetje troost nodig had.'

Terwijl het tot me doordrong terwijl ik het vertelde aan Lex, werd ik langzaam steeds bozer. Hoe kon hij nu tegen mij het ene zeggen, en vijf minuten later tegen haar iets anders?

Ik ging naar hem toe. Sprak mijn verwarring uit: 'Ik hield zo veel van je, en ik heb steeds gedacht dat wat jij voor mij voelde, ook echt was, maar ik ben wel de enige die dat denkt. Alle anderen denken dat je er van het begin af op uit bent geweest ...'

'Om met je naar bed te gaan ...'

'Ja', zei ik. 'Maar dat kan toch niet? Dan heb je er ook wel erg lang op moeten wachten.'

'Ja, nou ...', zei hij.

'Maar hoe moet ik nu weten wat ik moet geloven, hoe moet ik nu weten wat waar is, en wat niet?'

Hij antwoordde: 'Ik hield van je, en ik houd nog van je.' En hij vroeg: 'Hoe moet ik je dat bewijzen? Als ik nu zeg dat ik eraan gedacht heb: als ik ga verhuizen, verder hiervandaan, dan kun je bij mij komen, dan kunnen we samen zijn ...'

Ik dacht alleen maar: ja, hoor, wat je ook zegt, het is geen bewijs. Natuurlijk niet. Hij kon van alles zeggen. Het was heel makkelijk nu te zeggen dat hij van me had gehouden, dat hij nog van me hield. Maar daarmee was het nog niet zo.

Ik ging naar huis, en wilde maar dat het nog een maand eerder was, toen alles wat Thomas zei en deed voor mij nog gewoon waar was. Maar dat was het niet. Er was niets meer zomaar waar. En niets was meer zeker.

Maar van mij had hij toch gehouden? Zijn ogen, zijn handen, alles vertelde me dat hij van me hield ... hij hield toch van mij? 'Natuurlijk niet', zei Juliet. Hij vond mij toch lief? 'Natuurlijk vond hij je lief', zei Lex. Maar die kon zich nu eenmaal niet voorstellen dat iemand mij niet lief zou vinden. Heb je van mij gehouden, Thomas?

Ik dacht, en zei tegen Lex en Juliet: 'Ik moet het maar gewoon even uit elkaar halen: dat wat ik geloof dat hij voor mij voelde, en al die andere dingen die er zijn geweest.' Ik wilde geloven dat het waar was, dat het echt was. Daar wilde ik aan vasthouden. Ik mocht toch vinden wat ik vond? En het maakte me rustiger. De tijd zou me wel leren of het waar was of niet, ik wachtte het wel af. Ik hield er heus wel rekening mee dat het misschien allemaal niet echt was. Maar ik wilde graag geloven dat het dat wel was. Voor zolang als het kon.

Ach, natuurlijk wilde ik dat. Ik kon ook niet anders. Toen nog niet. Ik hield nog van hem. Het ging thuis beter dan het lange tijd ging. Ik vond het heerlijk om thuis te zijn. Alle onrust was weg, al die weken al. En toch was wat ik voor Thomas voelde, niet over. Ik bleef bij Lex. Geen twijfel meer mogelijk. Maar Thomas bleef een droom. En misschien zou een stukje van mij wel altijd van hem blijven houden. Maar zonder meer alles voor waar aannemen, dat was ik voorgoed kwijt.

* * *

Toen vond onze pastor dat ze in de pastorale raad moest zeggen wat Thomas gedaan had. Ik kon het niet tegenhouden. En ik had het gevoel dat ik hem overgeleverd had. Dit was toch niet nodig geweest? Waarom had ze zich er nu mee bemoeid? We waren er heus zelf wel uitgekomen.

Juliet had Thomas al die tijd niet meer willen zien en willen spreken, maar ook zij vond dat hij dit niet had verdiend. En zo gingen we samen naar hem toe, om hem te vertellen dat de pastor de pastorale raad had ingelicht.

Inmiddels stond de deken op zijn antwoordapparaat. Hij wilde een afspraak met Thomas maken ... Zou de pastor het de deken dan ook al verteld hebben?

Juliet en ik zeiden tegen Thomas: 'Waarom stop je niet? Voordat iemand tegen je komt zeggen: 'Je mag niet meer, jij mag niets meer doen in de kerk.' Houd de eer toch aan jezelf, schrijf een briefje, en zeg dat je niet meer wilt en dat je stopt.'

Maar hij snapte het niet. Hij begreep niet waar wij ons zo druk om maakten. Goed, het zou dan misschien even een praatje zijn. Maar hij had toch ook zo veel goede dingen?

We zeiden: 'Thomas, straks ben jij niet meer 'de pastor', straks wijzen ze naar je, en ben je 'die pastor ...'

Maar hij zei: 'Ach, de mensen vergeven me dat wel. Zo erg is het toch niet? En ik heb toch niets met kleine kinderen gedaan?'

Maar goed, hij wilde best stoppen met zijn werk in de kerk, hoor. Hij vond er toch niet helemaal meer wat hij er vroeger had gevonden. En het was soms best moeilijk, om Noor. Omdat zij er niet meer was. Misschien was het wel makkelijker niet meer voor te gaan, en niet meer steeds die liedjes te hoeven zingen die hem zo raakten. Hij zou wel een briefje schrijven.

Juliet en ik gingen samen weg, en dachten alleen maar: Hoe is het mogelijk? Hij begrijpt er niets van. Hij vindt wat hij doet helemaal niet erg? Hoe bestaat dat?

* * *

Hij belde me op om te vertellen wat hij geschreven had. Dat, gezien zijn eerdere gesprek met de pastor en wat er de vorige avond in de pastorale raad was gezegd, het hem beter leek om maar te stoppen en zijn taken neer te leggen.

Echt een briefje om vragen over te krijgen. Een stommer briefje had hij niet kunnen schrijven. Als je geen vragen wilde, moest je dit toch niet schrijven? Hoe moesten degenen die wisten waarom hij stopte dan reageren op vragen van parochianen? En wat ging hijzelf hun vertellen? Al die mensen?

Maar hij had zijn brief al weggebracht ook.

Zeggen dat je een briefje zult schrijven, niet nadenken, een paar regeltjes op papier zetten, en het ook meteen wegbrengen. Thomas ten voeten uit. Vooral dat niet nadenken.

Dacht hij wel ooit na? De eerste de beste die hij 's middags was tegengekomen, had hij meteen verteld wat er aan de hand was. En daarbij had hij haar ook mijn naam genoemd. O ja? Had hij mij niet gezegd dat hij dat in geen honderd jaar zou doen? Jawel, maar het aan haar vertellen was toch niet zo erg? O nee? Ik vond van wel. Ik begreep heus wel dat hij zijn verhaal kwijt moest, want het was nogal wat: de pastorale raad, de deken ... maar dacht hij ook aan mij?

Weer naar hem toe. Ik vroeg hem: 'Wil je dat ik nog een beetje zorg om je heb of niet? Dan mag je ook wel zorg voor mij hebben. Je zegt dat je nooit mijn naam zult noemen en je doet het meteen wel. Ben jij nou mal.'

Ik vroeg hem of hij eigenlijk begrepen had waarom Juliet en ik twee dagen daarvoor bij hem waren gekomen.

'O, ik vond het zo leuk dat Juliet kwam', antwoordde hij. 'Ik had haar zo lang niet gezien.'

'Maar begrijp je onze zorg om jou?'

Nee, die begreep hij niet. Wat had hij nu helemaal verkeerd gedaan? Nee, het was niet goed, dat wist hij wel, maar erg? Het was toch niet *erg*?

Hij begreep het werkelijk niet. Ik had er gewoon geen woorden voor, zo dom vond ik hem. En als het niet om mezelf was geweest, was ik opgestaan en weggegaan.

Ik bleef. Praten. Onze zorg uiten. Opnieuw uitleggen waarom.

'Dus jij vindt dat het anders moet, die brief?'

Ja, een andere brief, in andere woorden, die dan ook in het parochieblad geplaatst kon worden. Hij kon toch niet zomaar opeens niets meer doen en dat niet behoorlijk aan mensen laten weten? Zo ga je toch niet met mensen om?

Nu denk ik: ik was gek. Ik wist wat hij gedaan had, ik wist dat het verkeerd was, ik wist dat het erg was. Hij had het ook met mij gedaan. Maar ik hielp hem toch.

Ja, want ik gaf nog steeds om hem, en het zou nog lang duren eer dat veranderde. Dus was ik er voor hem. Dus hielp ik hem.

We maakten een andere brief. Een korte brief, aan iedereen, waarin hij schreef dat hij een paar jaar daarvóór officieel afscheid had genomen, maar zo hier en daar nog was blijven meewerken en nog af en toe was voorgegaan in vieringen. Maar dat hij nu wilde stoppen.

En dat hij de mensen wilde bedanken voor het in hem en in Noor gestelde vertrouwen, al die jaren.

Ik vond dat Noor genoemd moest worden. Zij had daar recht op. Zij telde ook mee. Ze hoorde bij hem. Hij vergat haar zo makkelijk, maar als zij er niet was geweest, was onze parochie niet geworden wat ze nu was.

O ja, zo kon het ook. Ja, het was goed zo. Zo moest het maar in het parochieblad komen. Ik zei hem dat hij de brief wel zelf aan het koor moest geven. En aan de andere werkgroepen waarin hij werkzaam was. Het mocht niet zo zijn dat zij het in het parochieblad zouden moeten lezen. Hij ging er maar mooi naar toe. En als ze vragen hadden? Nou, dan bedacht hij maar iets, het maakte niet uit wat. Zolang hij mij er maar buiten liet.

Ik moest om mezelf denken, want Thomas dacht er veel te makkelijk over. Hij vond het nog steeds niet zo erg allemaal. Hetzelfde liedje. Maar tegelijkertijd was hij vreselijk onrustig. En ik wist dat ik op hem moest blijven letten die week. Naar hem luisteren, met hem praten. Hem elke dag horen, hem elke dag spreken. Op de dagen dat hij mij niet belde, belde ik hem. Ik wist niet wat hij anders zou gaan doen. Hij had mijn naam al genoemd. Wie zei mij dat hij dat niet opnieuw zou doen? En wat zou hij dan vertellen? 'Juliet en ik hebben nog zorg om jou, Thomas. Maar als je wilt dat dat zo blijft, moet jij ook aan mij denken.'

Niet dat hij die zorg om hem nodig vond. Maar echt prettig voelde hij zich toch ook niet. Hij was erg onrustig. De pastorale raad op de hoogte, en over een paar dagen dat gesprek met de deken. Wat stond hem te wachten? Wat hing hem boven het hoofd?

* * *

Na het gesprek met de deken belde Thomas mij op. Hij was veel rustiger. De deken had hem gezegd dat hij zijn taken moest neerleggen. En hij had kunnen vertellen dat hij dat al gedaan had.

Ja, omdat wij hem dat gezegd hadden.

De deken had een poos met hem gepraat. Maar Thomas vertelde daar verder niet over, en ik heb er ook niet naar gevraagd. Ik vond het nog steeds heel vervelend dat het zo gegaan was en dat ik het niet had kunnen tegenhouden: de pastor, de pastorale raad, de deken ... Ik vond dat wat er nu gebeurde, een beetje mijn schuld was. Maar hij zei dat ik dat niet mocht zeggen. En ik hoorde hem rustig en duidelijk zeggen dat het *zijn* schuld was, en dat *hij* de schuldige was.

Kwam dat misschien doordat de deken ook met hem gepraat had over wat het gevolg zou kunnen zijn? Een aanklacht, officieel, bij het bisdom? Ik weet het niet. Maar Thomas vroeg het me wel: 'Komt het nog in de krant?'

Door mij? Hoe zou ik een klacht kunnen indienen? Nooit zou ik dat doen. Nooit.

Het deed hem goed dat te weten. Het was veilig. En daarmee verdween zijn onrust helemaal.

* * *

Thomas werd rustiger. En daardoor kon ik zelf ook weer wat rustiger ademen. Zou de rust nu terugkeren?

Misschien wel. Want de parochianen vonden het heel gewoon dat hij stopte en wegging. Het werd gewoon geaccepteerd: natuurlijk, heel begrijpelijk dat hij het niet meer zo makkelijk vond voor te gaan in vieringen, dat hij het daar af en toe moeilijk mee had. Niemand vond het gek.

Maar *in* de kerk, bij de vrijwillig(st)ers, waren wel degelijk vragen. Niet overal, maar toch ...

Zijn brief werd voorgelezen in het liturgisch beraad, met een berichtje van de pastor: Thomas stopt 'met onmiddellijke ingang'. Dat gaf vragen. De reacties varieerden van gewoon begrip tot verbazing: 'Wat raar, is er dan iets gebeurd?' En: 'Hij kan ons toch niet zomaar in de steek laten?'

Hij ging uit de liturgische werkgroep en uit de werkgroep avondwake. Opeens.

Het koor zag hem naar de repetitie komen met zijn brief, hoorde hem zeggen dat hij zou stoppen, en zag hem meteen weer verdwijnen. Hij ging nog lang niet verhuizen, maar stopte wel met zingen, zomaar midden in het voorjaar. Waarom bleef hij niet bij hen tot hij weg zou gaan? Of anders in elk geval tot de zomer?

En de deken kwam om een viering van hem over te nemen, diezelfde zondag.

Tja ...

Die vragen bleven er. En niemand wist wat er aan de hand was. Ja, de pastorale raad. Maar het was niet aan hen het te vertellen. Daarin lag hooguit een taak voor de deken, vertelde de voorzitter mij. Maar het ging er vooral om wat *ik* wilde.

Juliet en twee vriendinnen van me die ik het inmiddels verteld had, hielden ook hun mond. Om mij.

En ik vertelde het evenmin. Om Thomas. Ik ging toch niet vertellen waarom Thomas stopte? Waarom hij wegging? Want wat nam ik mensen af als ik het zou zeggen? Het geloof in hem, dat in elk geval. Het geloof in hun pastor, die ze twintig jaar hadden vertrouwd. Daarmee zou ik ook alle goede dingen wegnemen. Mocht ik dat wel doen? Dat kon toch niet? Kijk eens wat het met Juliet had gedaan.

O, wat ben ik toch lang bezig geweest hem te beschermen. Maar dat zag ik niet. Toen niet. Toen vond ik dat ik er niets over kon zeggen. En hield ik mijn mond. Ik beschermde de mensen. Maar vooral beschermde ik daarmee hem. Maar dat zag ik toen nog niet.

En de vragen?

Die bleven bestaan.

* * *

Hij zou gaan verhuizen. Hij vond het wel niet zo heel erg nodig, maar hij ging toch maar. Ik wist dat het veel rustiger en veel beter voor mij zou zijn. Maar dan had ik hem niet meer. Ik leefde er naar toe. En hoopte dat het nog even zou duren.

Het werd de andere kant van het land. Zo ver weg? Ik probeerde het me voor te stellen. Dan zou het echt voorbij zijn.

Een bordje 'Te koop' in de tuin. Ik wist het, en toch schrok ik er een beetje van. Weer een stap. Ik vroeg me af hoe het zou zijn wanneer hij echt weg was. Zou het me rust geven of zou het me verdrietig maken?

Hij kocht een appartement. Een nieuw appartement. Het moest nog gebouwd worden en het zou pas het jaar daarop klaar zijn, maar tot die tijd mocht hij bij zijn zus komen wonen. Zijn spullen zouden worden opgeslagen en de verhuizer kwam om een en ander af te spreken. Wat ging het snel. Ik moest erom huilen. Hij ging wel erg makkelijk bij mij weg.

Hij liet me de tekeningen zien. Het zag er mooi uit. Maar hoe kon ik enthousiast zijn? Alles wat ik kon zeggen, was dat ik het prettig vond dat hij iets gevonden had wat hij leuk vond. Dat raakte hem. 'Ja, dat ben jij. Zo ben jij. Hoe moeilijk je het zelf ook vindt, je vindt het leuk voor mij.'

Ja. Ik vond het ook fijn dat hij iets gevonden had wat hij leuk vond, in een plaats waar hij wel wilde wonen. Ik vond het alleen niet leuk dat het zo ver weg lag.

Weer tranen en verdriet.

Maar 's avonds, in bed, keek ik naar Lex en dacht: straks zijn we weer met z'n tweeën, straks zijn we weer samen. En dat was goed.

Het huis verkocht. Nog viereneenhalve maand. Dan zou hij weg zijn.

Maar nu was hij nog hier.

* * *

Ik vertelde nog graag over Thomas, noemde graag zijn naam, lachte wanneer ik aan hem dacht. Lex zei het ook: 'Als je over hem vertelt, lachen je ogen en glimlacht je hele gezicht. Maar het geeft niet. Je bent toch weer hier, bij mij.'

Ja, en dat bleef ik ook. Want ik hield van Lex. En het ging heel goed. Ik was steeds een beetje meer thuis.

Maar met alle aandacht en liefs van Lex werd mijn verlangen naar Thomas toch niet zo heel veel minder. Hoe kon dat toch? Dat ik zo van hem hield? Ik wilde Lex. En Thomas een beetje.

Hoe kon ik nog ooit zomaar zorgeloos gelukkig zijn? Zou het dan nooit meer alleen Lex zijn? Zou ik Thomas altijd missen? Hoe kon ik rustig en werkelijk terugkeren waar ik hoorde?

Toch was ik soms blij en heel tevreden. Dan was het alsof Thomas er niet was, alsof wat ik voor hem voelde niet bestond. Heel apart. Het verbaasde me telkens weer. Maar ik was wel blij met die momenten. Dan wilde ik het liefst dat het zo iedere dag zou zijn. Dat het zomaar opeens voorbij was. Geen Thomas meer. Uit mijn hoofd en uit mijn hart. Terug naar hoe het was: Lex en ik. Want dat was toch heerlijk?

Ja. Maar het was niet voorbij. Thomas was hier nog. Hij woonde hier nog. En hij woonde nog binnen in mij. En de hele zomer ben ik hem nog blijven zien.

* * *

Het voorjaar was een tijd vol verwarring en vragen geweest. Er gebeurde iedere keer wel iets. En vaak wilde ik Thomas meteen zeggen wat ik ervan vond of dacht. En dan ging ik wel naar hem toe. Maar soms wilde ik rustiger met hem praten. Kalmer, en langer. Ik had ook zo veel vragen. Ik kon gewoon niet anders.

Lex wist het en hield me niet tegen. Dat zou ook niet geholpen hebben. Het zou waarschijnlijk eerder averechts gewerkt hebben. Dat begreep hij wel. Maar om nu bij Thomas af te spreken? Nee. En bij mij? Nou, liever niet. Dus dan gingen we een eindje lopen in een nabijgelegen natuurgebied, en praatten een wandeling lang.

En dat bleven we doen. De hele zomer. Na alle gedoe van de maanden daarvoor werd de zomer een veel rustigere periode. En wandelen een gewoonte.

We vonden het fijn bijna elke week een paar uurtjes samen te zijn. Ik vond het nog heel fijn om bij hem te zijn. Met hem te praten, met hem te wandelen. Mijn hand in de zijne. En de hele zomer lang heb ik nog van hem gehouden.

Ik ging naar het kerkhof, naar Noor, en zei: ‘Hoe kan dat nou? Dat je ondanks alles toch ergens nog van zo’n man blijft houden? Als ik mijzelf soms niet begrijp, begrijp jij mij dan?’

Nu begrijp ik het zelf wel. Nu, achteraf. Ik kon hem niet loslaten. Ik kon niet zonder hem. Daar zorgde hij wel voor. Hij belde, zei dat hij het gezellig vond mij zomaar even te horen. Dat vond ik ook. Dus belde ik hem soms ook.

En we bleven wandelen. Hij vond het fijn met mij te zijn. Natuurlijk. Want het was zoals eerder: hij zei wel ‘stoppen’, maar deed het niet. Hij zei dat hij me lief vond en hij probeerde hoe ver hij nog kon gaan. Hij begon eigenlijk gewoon opnieuw. Hij kon het toch niet laten.

En ik? Ik vond het veel te prettig bij hem te zijn, door hem gekust en aangeraakt te worden. Hij was veel te lief om dat niet meer te willen.

Hij bleef maar doorgaan. Daardoor was het veel te moeilijk hem los te laten. Maar dat zag ik later pas.

Ik merkte wel dat ik soms te veel aan hem dacht, maar wist ook werkelijk niet hoe ik *niet* aan hem denken kon.

En toch was het anders dan voorheen. Veel rustiger. Het was prettig bij hem te zijn zolang dat nog kon, maar daarna zou het voorbij zijn.

* * *

We gingen op vakantie. Naar het eiland. En ik werd ziek. Dagenlang lag ik met hoge koorts in bed en ik knapte maar heel langzaam op. Tot ver in de tweede week lag ik in bed, of buiten in de zon.

Tijd genoeg om te denken.

Ik vroeg me af hoe lang het al geleden was dat ik onbezorgd plezier had gehad, dat ik het leven gewoon leuk vond, zonder meer. Er was niets meer zomaar leuk, want er was altijd iets anders. Altijd.

Had ik hem maar nooit gekust. Had ik maar nooit mijn hand in de zijne gelegd. Dit was veel te moeilijk. Dit had ik niet gewild. Waarom moest ik mijn hart aan hem verliezen? Waarom moest ik van hem gaan houden?

Hij belde. Ik vond het fijn hem even te horen, en ik vond hem lief. Maar toen we aan het eind van de vakantie terug naar huis reden, leek hij zomaar heel ver weg. Wat merkwaardig. Als ik nu eens niet meer naar hem toe zou gaan ... misschien ging het dan wel over.

Maar ik wist dat ik wel zou gaan.

En ik ging. Maar het was anders. Waar waren die kriebels gebleven, waar was dat bijzondere, waar waren die vlinders?

Geen idee. Ik kon ze niet vinden.

* * *

Thomas ging op vakantie. Hij zei dat het jammer was dat hij degene van wie hij hield, niet mee kon nemen: mij.

Ik dacht: jaja, dat klinkt wel heel lief, en het zou kunnen – dat je dan misschien toch van mij houdt ... maar ik weet het niet, hoor.

Ik denk dat ik het wel wist: ja hoor, voor mij een ander.

Hoe was het dan met Noor geweest? Arme Noor. Wat moest ze zich vaak alleen hebben gevoeld.

En hoe zou het geweest zijn als wij samen waren, als ik bij hem zou zijn geweest? Hoe lang zou hij genoeg gehad hebben aan mij alleen? Hoe lang zou het geduurd hebben voordat hij zijn handen uitstreekte naar weer een ander?

Ik kon het hem wel vragen, maar ik wist wat hij zou zeggen: ‘Dat hoefde ik dan toch niet? Dan had ik alles wat ik wilde, want dan had ik jou. Dan hoefde ik toch zeker geen ander meer?’

Ik kende zijn antwoord. Ik wist alleen niet of het een eerlijk antwoord zou zijn en of het waar zou zijn. Dus waarom zou ik het hem vragen?

* * *

Thomas was op vakantie en dat vond ik eigenlijk wel rustig. Toen hij dagen eerder dan verwacht terug was, dacht ik: je had nog wel even weg mogen blijven. Wonderlijk rustig bleef ik er onder.

Thomas merkte het ook. Nee, zo fijn als ik het vond toen hij in het voorjaar terugkwam van vakantie, zo fijn vond ik het nu niet. Wel leuk hoor, dat hij er weer was. Maar niet zoals toen.

We gingen wandelen. Het was heel vertrouwd, maar toch niet meer zoals het geweest was. Sinds onze vakantie was er voor mij iets veranderd.

Ik liet zijn hand los. Hij stak de zijne meteen weer uit. Ik vroeg: 'Wil je me niet loslaten?' Ik bedoelde gewoon mijn hand, maar hij antwoordde: 'Nee, nog niet, nee.' Ik begreep meteen wat hij bedoelde. En dacht: ja, zo kun je het ook verstaan.

Het was anders. Heel vertrouwd, maar anders. Het deed me niet veel meer. Het maakte me niet zo veel meer uit. Ik dacht: als het nu kon, om wat voor reden dan ook, zou ik geloof ik niet eens meer met je mee willen. Maar ik wist wel: als hij dan lief voor me zou zijn, me kwam troosten, er voor me zou zijn en moeite voor me deed, zou het wel erg moeilijk zijn niet toch mee te gaan.

Maar dat maakte niet uit. Het belangrijkste was dat ik al heel anders dacht, en dat ik dat zelf merkte. En dat zijn nieuwe woonplaats zo heel ver weg zou zijn, vond ik ook niet meer erg.

Een zomer lang kon ik nog van hem houden, een zomer lang had ik hem nog liefgehad. Nu was ik bezig afscheid te nemen.

* * *

Ik merkte al die kleine veranderingen wel op. Maar het ging langzaam, heel langzaam. Juliet ging het veel te langzaam. 'Stop nou', zei ze, 'nu. Doe het nou, dat is veel beter voor je.' Ze wilde me beschermen, vond dat het zo genoeg geweest was, en wilde niet dat ik straks opnieuw, of nog meer pijn zou hebben.

Ze deed zo haar best, maar ik luisterde niet. Was het beter voor me Thomas niet meer te zien? Helemaal niet nodig, Juliet. Hij bezorgt mij niet meer de onrust die ik eerder voelde, dus waarom zou ik hem niet meer zien? En hij gaat toch weg. Als hij nou hier zou blijven, of als hij in de buurt zou verhuizen, dan kon het niet. Maar nu wel. Laat mij het nu maar op mijn manier doen. Het is al zo anders dan het was. Ik weet dat het je niet snel genoeg gaat. Maar net zoals het vorig jaar heel, heel langzaam steeds iets meer werd, wordt het nu steeds iets minder. Echt waar, ik merk het. Het verandert. Maar ook nu: langzaam. Daar kan ik niks aan doen.

Ik merkte het verschil zelf wel. Ik kon het alleen niet zo goed onder woorden brengen en ik kon het Juliet niet zo goed uitleggen. Maar Thomas niet meer zien? Dat kon ik niet. Dat wilde ik niet.

Het is ook geen wonder dat Juliet af en toe haar hoofd schudde. Ze moet mij wel erg dom en eigenwijs hebben gevonden.

* * *

Thomas was af en toe onrustig, en zelfs als we samen waren met zijn gedachten absoluut niet bij mij.

Maar zo was hij wel vaker. Dat wist ik wel. Dat wist ik al zo lang. Hoe kwam het dan dat ik het nu zo heel goed zag? Omdat ik beter van een afstandje naar hem kon kijken? En zag wie hij was?

Ik had het gevoel dat waar ik steeds eerlijk was, hij dat eigenlijk helemaal niet was.

Ik vond het opeens nog wel erg lang duren voor hij wegging. Als hij een maand eerder zou gaan, was het ook goed. Langzaam minder? Nee, het ging nu wel heel hard. Maar Thomas moest nog maar even in mij blijven geloven. Hij moest nog maar even denken dat ik hem nog wilde. Het moest nog maar even zo doorgaan. Als ik hem nu zou loslaten, wat zou hij dan gaan doen? Wat als hij dan zijn verhaal kwijt moest? Wat zou hij dan over mij gaan vertellen? Het duurde niet zo lang meer. Nog even doorgaan. Nog even volhouden.

Maar toen iemand bij wie hij veel kwam, mij vertelde dat ze hem zo zou missen, dat hij zo'n leuke man was, dat ze gezellig een middag met hem had gefietst, gezellig op een terrasje had gezeten, wilde ik het wel tegen haar uitroepen: 'Pas toch op!'

Maar dat kon ik toch niet doen?

Ik zei het wel tegen hem, tegen Thomas: 'Als je maar van haar afblijft. Niet om mij, maar om haar, en om haar man en kinderen.'

'Ja', zei hij, 'want jij weet hoe dat is.'

'Ja.'

Ik zei: 'Wie weet komen er ginds in de flat wel leuke vrouwen te wonen.'

'Ja zeg', antwoordde hij, 'allemaal zestig zeker?' Hij had liever iemand van een jaar of vijfenviertig, of – net als ik – nog iets jonger.

'Ja hoor, Thomas', zei ik, 'maar de helft is wel getrouwd.'

Hij vroeg: 'Die vallen zeker af?'

Ik dacht het wel. Wat een vraag. Wist hij nu nog niet dat dat gewoon niet kon?

Ik bleef doen wat ik al die maanden had gedaan. Ik bleef hem zeggen wat ik dacht en wat ik vond. Misschien vond hij het niet altijd leuk, maar ik deed het toch. Ik ging gerust tegen hem in. Omdat ik vond dat het nodig was. En in de verwachting dat hij het begrijpen zou.

Maar ik denk dat ik ergens al wist dat het vergeefse moeite was. Dat hij niet begrijpen zou wat hij Noor had aangedaan, dat hij niet begrijpen zou dat dit zo niet kon, en dat je zo ook niet met vrienden omgaat.

En toen Juliet vertelde dat hij gevraagd had nog een keer met haar te mogen praten, dacht ik: Juliet, pas je op? Ik wil niet dat hij jou opnieuw pijn doet. Pas op dat je er niet inloopt. Het is *wel* erg allemaal, het is *wel* slecht.

Ik glimlachte, want ik wist dat dat precies was wat zij steeds tegen mij had gezegd en precies wat zij niet wilde dat mij gebeuren zou.

* * *

Thomas vertelde mij wat Juliet hem vertelde. Dat Noor, met een diepe zucht, twee dagen voor haar overlijden, tegen haar gezegd had dat ze beter alleen had kunnen blijven.

Ja, dat wist ik. Allang. En ik vond het heel erg.

Even leek het erop dat Thomas verstaan had dat zij zichzelf niet goed genoeg had gevonden. Maar hij bleek wel degelijk te weten wat Noor bedoeld had, en hij zei het ook: 'Omdat ik haar toch niet trouw was.'

Nee. Nooit. Je huwelijk lang niet. En daarmee heb je Noor verschrikkelijk tekortgedaan.

Het maakte indruk. Dat wil zeggen: eventjes. Precies zoals ik het Juliet zei: ‘Het heeft wel indruk gemaakt, maar ik weet niet voor hoelang.’

Toen ik hem er anderhalve dag later naar vroeg, zei hij dat hij er verder niet meer over na had gedacht. Hij had toch goed voor Noor gezorgd? ‘s Morgens steeds opgestaan, een kopje thee gezet, boterhammetje ...

Dat was wel erg kort. Wat erg. Dacht hij dan altijd alleen maar aan zichzelf?

Ik werd er alleen maar stil van. Het was zo erg allemaal. Ik liet hem maar praten, en deed aardig. Maar ik wist niet of ik dat nog wel was, en of ik dat nog wel kon zijn. En of ik het nog wel *wilde* zijn.

Ik reed naar Juliet om uit te huilen en een kopje koffie te drinken. Ze zei: ‘Jij zou het liefste zien dat hij morgen vertrok, of niet?’ En ik kon alleen maar ‘ja’ zeggen. En ik meende het nog ook. Van mij mocht hij de volgende dag. Ga maar weg, ga maar. Het kon me niet meer schelen. Huilen? Het was ook om te huilen. Alles. En ik dacht voor het eerst, even: ik heb niets met jou gehad; jij hebt mij iets gedaan.

Maar ik dacht nog steeds niet echt verder. Daar was nog meer voor nodig ...

Wel belde ik in die dagen daarna Hanna. Vertrouwenspersoon met betrekking tot seksueel misbruik in pastorale relaties. Ik had de afgelopen maanden haar nummer al vaak opgezocht, de telefoon al vaak in mijn handen gehad, maar nu deed ik het. Nu belde ik haar eindelijk. En we hadden een eerste gesprek.

* * *

‘Het is beter’, zei Hanna, ‘dat jij zelf zegt dat je niet meer wilt. Wat hij daarop zal doen moet je afwachten, daar kun je niets aan doen. Maar zeggen dat jij hem niet meer wilt zien, is goed voor jezelf, omdat jij dan die beslissing neemt. Alleen weet ik niet of je dat nu al wilt.’

Ik wilde het wel, maar of ik het durfde? En wat moest ik dan zeggen? Ik wist niet wat er zou gebeuren als ik hem nu losliet, op deze manier, als *ik* dat deed, en onze band niet vanzelf liet verflauwen door zijn verhuizing. Hij kon iedereen van alles over mij vertellen. Waarom zou hij dat niet doen? Ik herinnerde me dat hij erg onaardige dingen over anderen kon zeggen, in het bijzonder over vrouwen. En met de waarheid nam hij het ook niet zo nauw.

Maar ik was bereid dat risico te nemen. Want ik wilde niet meer.

Ik ging naar Thomas toe om hem te zeggen dat ik hem niet meer wilde zien. Maar o, wat was dat moeilijk. Wat deed ik toch? Hoe kon ik nu zeggen dat ik hem niet meer wilde zien? Ik wilde hem toch niet kwijt? Wat deed ik nu?

Dus toen hij zei dat we elkaar dan alleen nog maar zouden bellen, dacht ik: beter van niet, maar o ja, graag, alsjeblieft, bel me.

Nog één keer: ‘Je hebt toch wel een beetje van me gehouden?’

Hij antwoordde: ‘Je denkt toch niet dat ik alleen maar ...?’

Ik schudde mijn hoofd.

Hij hield me nog even vast, dicht tegen zich aan. Zijn armen om me heen. Een laatste kus, in tranen.

Het was zo moeilijk, en toch kon het niet voor altijd zo doorgaan, ik hield het niet langer vol, ik had geen rust. Maar het deed zo'n pijn. Ik had toch van hem gehouden. En helemaal over was het niet. Ik schrok 's nachts wakker en dacht: ik zal je niet meer zien, want ik heb gezegd dat ik je niet meer wil zien.

Wat een verdriet. Ik had niet gedacht dat ik er zo veel moeite mee zou hebben. Ik had gedacht: dat kan ik wel.

Ik kon het niet. Ik kon nog niet zonder hem.

Het viel me tegen. En vooral: ik viel mezelf zo tegen.

Wie zou begrijpen dat ik toch nog van hem hield? Wie zou begrijpen hoe lief ik hem had, hoeveel ik van hem had gehouden?

Ik voelde me verschrikkelijk alleen. Ik had het dagenlang koud. Alsof ik nooit meer warm zou worden.

* * *

Ik blééf maar koud en verdrietig. Er kwam niets meer uit mijn handen. En dit was goed voor mij?

Thomas belde me. Wat fijn. Ik had hem nodig. Ik vertelde hem hoe ik me voelde en vroeg: 'Wie kan begrijpen dat ik, ondanks alles, toch nog van je houd? Ik voel me zo heel erg alleen, want dit begrijpt toch niemand? Ja, jij misschien.'

'Ja', zei hij, 'ik misschien wel. Jij vlindert niet makkelijk van de een naar de ander, jij bent veel te trouw.'

Hij zei: 'Ik had het ook niet mogen doen, maar daar denk je niet aan. Je kijkt niet veel verder en je denkt er niet aan dat je iemand daarmee straks, later, zo veel verdriet doet.'

Nee, dat wist ik wel. Daar had hij gewoon niet aan gedacht.

Ik wist het wel? Hij zei het zelf en ik hoorde het niet? Ach, wat duurde het toch lang voor ik het werkelijk begreep.

Nee, hij had het niet mogen doen, hij had niet mogen beginnen. Maar dat was al zo lang geleden. En het was zo heel anders geworden. Toch? Of toch niet?

'Je zit in mijn hart gegrift', antwoordde hij, 'waar ik ook ben. Wat jij voor mij bent, zo zijn er niet veel mensen, hoor.'

Ik wilde ook alleen dit maar horen ...

We zouden nog wel een keer bellen, en nee, hij zou niet zomaar weggaan. En ik kon toch ook nog gewoon komen? We hadden het wel vaker geprobeerd, maar we hadden het ook toen niet gekund. Allebei niet.

Dat was waar. Hij had gelijk. Waarom deed ik hem dit aan? Waarom deed ik mijzelf dit aan? Het was niet goed voor me. Waarom deed ik zo moeilijk?

Het was veel moeilijker dan ik had gedacht. Hij nog hier, en ik hem niet meer willen zien? Hoe had ik kunnen denken dat dat makkelijk zou zijn? Dat was het helemaal niet. Bellen? Ja, dat mocht. Hem zien? Nee, dat niet. Niet nu. Eventjes wachten. Even rust. En dan? Nog een keertje wandelen misschien? Ja Thomas, graag. Nu het nog kan.

Heen en weer tussen niet-meer-willen en nog-niet-los-kunnen-laten. Een maand nog maar. Dat was toch niet zo lang meer? Dat hield ik toch wel vol?

* * *

Een paar dagen later lag ik, 's morgens vroeg, languit op het bed van onze jongste, met hem te kletsen over de Lego waarmee hij aan het spelen was. In de deuropening stond onze jongste dochter te dansen op de muziek die uit haar kamer klonk. En ook de oudste wist ik boven. De tranen sprongen in mijn ogen. Drieëntwintig maanden had mijn leven op zijn kop gestaan, drieëntwintig maanden was niets meer geweest zoals het hoorde te zijn. Wat was ik moe. Als Thomas weg zou zijn, moest hij me even met rust laten.

Lex kwam aanlopen. 'Lex, houd je me even vast?' Hij vroeg wat er was en ik antwoordde alleen maar: 'Dit is mijn huis, hier ben jij, en dat vind ik zo fijn. Ik ben zo blij met jullie. En ik wil zo heel graag wat rust.'

Rust. Dat zou ik Thomas vragen: 'Wanneer je weg bent, laat me dan alsjeblieft even met rust.'

Wat had hij me veel afgenomen: het geloof in mijzelf, het plezier in heel gewone, kleine dingen, het geloof in hem. Hij had me pijn gedaan. O, hij vond mij heus wel lief, en hij had vast wel van me gehouden, maar dan op zijn manier, en niet zoals ik van hem.

En Noor?

Ik bracht haar nieuwe bloemetjes en dacht: Ach Noor, was jij er nog maar. Nu gaat hij weg en laat jou hier zomaar achter. Hoe kan dat nou?

* * *

Toen kwam de dag waarna alles veranderde. Alles. Voor altijd. We wandelden en praatten voor het laatst. Maar dat wist ik toen nog niet.

Wat voelde je voor die ander, Thomas? Hield je van haar?

Langzaam op weg naar die ene vraag ...

Houden van? Zijn antwoorden kwamen er niet eens in de buurt.

En ik dan? Wij? Was wat wij hadden, anders?

Op weg naar de vraag waarvan ik nog niet eens wist dat ik hem ging stellen ...

Ik wist het wel. Thomas was begonnen. Gewoon begonnen. En door alle liefs werd ik verliefd. Dat had ik van het begin af aan gezien en steeds geweten.

Maar hij dan? Vond hij mij lief? Was hij verliefd op mij en kuste hij mij daarom? Toen?

Een vraag die geen vraag meer was ...

Ik zei: ‘Ik denk niet dat je begonnen bent met mij, dat je mij kuste, toen, op het eiland, omdat je verliefd op mij was. Jij deed gewoon maar wat, je was toen niet verliefd.’

‘Nee’, zei hij. ‘Nee, dat was ik ook niet, dat kwam pas toen ik alleen was.’

‘Ik weet het wel’, zei ik, ‘je deed het gewoon maar omdat je het prettig vond. Dat heb je zelf ook zo gezegd toen ik je er toen naar vroeg.’

‘En dat kan niet, hè?’

‘Nee’, zei ik, ‘dat kan niet. En zeker niet met iemand ...’

‘Die al getrouwd is.’

‘Nee.’

Ik vertelde: ‘En ik was ook niet verliefd op jou. Maar ik werd het wel.’

Ik vroeg hem: ‘Weet je wel wat het met mij heeft gedaan? Thuis? En met mezelf? Alles stond op zijn kop. Er was niets meer wat nog klopte. Ik heb het zo moeilijk gehad. En jij? Jij ging ook naar die ander. En haar kuste je ook zo. En meer. Daar deed je dat ook. Hoe kon je dat doen? Nog afgezien van Noor.’

Meteen wist ik zelf het antwoord al: ‘Maar ja, als je het ook alleen maar gewoon prettig vindt ...’

Hij vulde aan en beaamde het: ‘... dan kun je dat ook ...’

Ik vertelde verder: ‘En toen ging ik ook nog van je houden. Ik hield zo veel van je dat mijn hart er pijn van deed. Dat heb ik werkelijk gevoeld, en ik wist niet dat dat kon. Ik denk dat je niet weet hoeveel ik van je hield.’

‘Nee’, zei hij, ‘nee, dat heb ik niet beseft.’

Onbegrijpelijk. Het stond in mijn ogen te lezen. Ik kuste hem met mijn hart.

Ik zei: ‘Maar als ik niet zo veel van je hield, was ik toch niet met je naar bed gegaan?’

Hoe had hij het *niet* kunnen weten? Dat deed ik toch niet zomaar. Dat wist hij toch wel. Dat doe ik toch niet? Zo ben ik toch niet?

‘Ach Thomas’, zei ik, ‘ik hield zo veel van je. En het deed me zo’n pijn dat ik er niet kon zijn voor jou. Ik wilde zelf heel graag bij je zijn, maar het deed me pijn om jou dat dat niet kon.’

Hij werd stil. Een hele poos. Zonder iets te zeggen liepen we verder.

‘Ja’, zei hij even later, ‘maar er is wel verschil, hoor. Je kunt ook alleen maar met iemand naar bed willen, maar het was voor mij heus niet alleen maar dat. Dat was heus niet waar ik, toen op het eiland al, aan dacht. Later wel, maar toen niet.’

Nee, al zei Juliet van wel, ik geloofde dat niet. Ik geloofde het nog steeds niet.

‘Maar ...’, zei ik, ‘je noemde het wel. Je zei het wel steeds.’

Ik haalde een voorbeeld aan, en hij zei: ‘Ja, dan zeg ik gewoon weer wat. Kijken hoe je reageert. Maar daarmee lok ik het uit, hè?’

‘Ja’, zei ik. ‘Wat als ik toen ja had gezegd? Dan was het toen al gebeurd. En ik wilde het niet. Daar had ik redenen genoeg voor. En dat wist jij best. Je weet waarom ik het niet wilde.’

Het was tweeëneenhalve week voor zijn verhuizing. Nog even en hij zou weg zijn. Ver weg. Dat wist ik en het was goed zo. Het zou rust geven, echte rust. Alles weg, gewoon voorbij. Even vergeten. Mezelf terugvinden.

Maar het was beter dat hij mij die rust dan ook zou geven. Voorzichtig zei ik hem dat ook. Hij vroeg me of het nog in de krant zou komen.

Dat vond ik wel erg ver gaan. Ik wilde alleen maar dat hij wist dat je niet zomaar aan zoiets mag beginnen, dat hij echt begreep dat je het iemand niet zo moeilijk mag maken. Dat je dat gewoon niet doen mag. En ik wilde dat hij wist wat het gedaan had met mij.

We liepen verder. Er leken geen woorden meer te zijn. We dronken bij hem thuis nog een kopje thee, en ik zei, kalm, rustig, wetend dat het zo het beste was: ‘Ja, het is goed dat je weggaat.’

Er waren geen woorden meer. Hij bracht me thuis en reed weer weg. Misschien zou ik hem niet meer zien.

Misschien wilde ik het ook niet meer.

* * *

Het leek alsof de wereld om mij heen niet bestond. Ik was heel stil. De wereld was stil. Maar ik was maar een beetje verdrietig. Af en toe liepen er alleen een paar tranen zachtjes over mijn wangen. Heel zachtjes. Kalm, rustig verdriet.

Het moest nu maar afgelopen zijn. Al zou hij hier nog ruim twee weken zijn, al kwam zijn verjaardag eraan, en zijn verhuizing. Want als ik hem dan nog zag, dan nog belde, kon ik niet anders dan ook daarna bellen. Want meteen daarop volgde Noors sterfdag, de dag van de begrafenis, Kerstmis. En als *ik* zou bellen wanneer hij verhuisd zou zijn, zou hij dat ook doen. En dan zou hij blijven bellen en dan zou het blijven doorgaan. En dat wilde ik niet meer. Ik wilde nu echt rust. Ik had het zo hard nodig.

Eerder kon ik het niet. Maar nu kon ik het wel.

Ik schreef hem dat hij maar liever niet meer moest komen. Dat het goed was zo. Alles gezegd wat er te zeggen was.

Ik schreef dat ik oprecht en heel veel van hem had gehouden en dat ik dat niet zou vergeten. Maar dat het goed was dat hij wegging, omdat er dan weer rust kon komen in mijn leven. En ik vroeg hem of hij me die rust dan ook wilde geven en voorlopig even niet wilde bellen.

Ik vertelde dat ik ook niet zou bellen, niet op zijn verjaardag en niet op al die andere dagen die eraan kwamen. Dat ik er wel aan zou denken, maar dat ik nu voor mezelf moest zorgen, en dat ik die rust heel hard nodig had. Dat ik daarom niet zou bellen.

En dat ik hoopte dat het zo – niet meteen, maar uiteindelijk wel – makkelijker zou zijn.

Toen ik het geschreven had, dacht ik: het is goed zo. Ik kon de rust voelen. Maar tegelijkertijd deed het pijn, omdat ik hem nu dus echt niet meer zou zien. En omdat ik wist dat ‘helemaal nooit meer’ beter zou zijn dan ‘misschien ...ooit’.

Ik vond het wel moeilijk het zo te doen. Zelfs toen ik bij zijn huis stond, twijfelde ik nog of ik die brief niet netjes moest afgeven en hem gedag moest zeggen. Maar ik dacht: dan kost het me weer pijn en verdriet, dan ga ik weer in tranen weg, en dat wil ik niet meer. Ik vond het heel moeilijk, maar wist ook dat het goed was het zo te doen. En ik was in mijn brief

toch niet onaardig of onvriendelijk? Nee. Dat kon ik ook niet zijn. Ik kon hem alleen maar zo schrijven.

Maar nauwelijks een week later zou ik een heel andere brief geschreven hebben.

* * *

Het duurde precies anderhalve dag. Toen belde hij al. 's Morgens. Ik was net even weg. Toen ik terugkwam, vertelde onze jongste dochter dat Thomas gebeld had. Hij wilde een of andere naam of een adres weten en hij had gezegd: 'Alleen maar dat en verder niks.' Verder niet? Die naam en dat adres kon hij overal vinden. Daar had hij mij niet voor nodig.

Ik belde hem niet terug. En dat was niet eens echt moeilijk. Het was wel raar, te weten dat hij gebeld had en dan niet terugbellen. Het was soms heel verleidelijk het wel te doen. Maar ik hield vol en belde niet. Ik heb de telefoon niet in mijn handen gehad.

Maar nu was ik er wel weer mee bezig. En dat wilde ik zo niet meer. Hij bracht te veel onrust. Waarom begreep hij dat nou niet? Waarom deed hij dat nu? Wanneer zou hij opnieuw bellen? En wat moest ik dan zeggen?

Die ene dag dat hij niet gebeld had, was zo rustig geweest. En nu? Als een niet eens door mijzelf beantwoord telefoontje dit al met mij deed ...

Waarom kon hij mij niet even met rust laten? Als hij belde zou ik hem dat vragen. Hij had het toch zelf ook gezegd, van de week, toen hij me thuis had gebracht: 'Misschien maar beter niet meer ...' En ik was toch niet boos? Ik maakte toch geen ruzie? Ik vroeg alleen maar om rust. Begreep hij dan niet dat ik dat nodig had?

Het maakte me opnieuw onrustig. Ik dacht er steeds aan: belt hij of belt hij niet? En als de telefoon die dagen ging, liet ik hem een paar keer overgaan om te kunnen nadenken: wat als hij het is?

* * *

We vertelden er iets van aan de kinderen. Ze noemden zijn naam geregeld. En de manier waarop Lex dan reageerde ... hij leek hem niet zo aardig meer te vinden. En nu weer dat gedoe rondom dat bellen.

Ik vroeg aan de jongste waarom hij dacht dat papa Thomas niet zo aardig meer vond.

Hij antwoordde: 'Omdat hij met jou flirt.'

We lieten het hem herhalen toen we 's avonds aan tafel zaten. En we zeiden dat het waar was. En dat Thomas daarom wegging.

Kinderen kunnen de liefste dingen zeggen.

De jongste zei: 'Je denkt toch niet dat we jou zomaar zouden laten gaan?'

Onze oudste dochter: 'Als hij weer belt zal ik zeggen: nee, mama is er niet ... maar wil je misschien papa even?'

Onze jongste dochter zat maar te kijken en te denken. Ze had hem aardig gevonden. En Thomas vond haar ook leuk, mocht haar graag.

Ik zei: 'Je hoeft hem niet meteen niet meer aardig te vinden. Dat moet ik zelf ook nog leren.'

Ik hoorde het mezelf zeggen, en dacht erbij: en kijk eens hoe lang dat mij al kost.

Ik kocht een nummermelder. Dat had ik nooit gewild. Maar nu moest ik wel.
Het bracht een beetje rust terug.

Maar Thomas belde niet opnieuw.

3

Mijn gedachten gingen steeds terug naar wat hij gezegd had die laatste keer. Maar ik schoof het iedere keer meteen weer weg, om daar nog niet bij stil te hoeven staan, om nog even niet te hoeven nadenken over wat hij mij had gedaan: nee, hij begon niet met me omdat hij verliefd was, dat kwam pas toen hij alleen was, zei hij. Maar dat was pas een jaar na het eiland, en dan heeft hij dus een jaar lang ...

Het was erg, heel erg. Het was te erg. Ik stopte het het liefste maar gauw weer weg. Maar dat kon niet. Ik probeerde het wel, maar het lukte niet. Steeds opnieuw dacht ik aan wat hij had gezegd en aan wat dat betekende: dat hij pas verliefd op mij werd toen hij al alleen was, en dat hij dus een heel jaar lang maar wat met mij aangerommeld had zonder dat hij iets bijzonders voor mij voelde. Dan was het dus echt waar, al durfde ik het bijna niet uit te spreken. Dan hadden wij niet samen iets gehad, maar dan had hij mij iets gedaan ...

En hoe moest ik dan nog geloven dat hij later wel verliefd op mij was geweest? Hoe moest ik dan nog geloven dat hij later wel van mij had gehouden?

Ik had het er heel moeilijk mee. Ik probeerde er niet te veel aan te denken, maar dat viel niet mee.

Ik had ergens de titel van een boek gelezen: *Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!* Waar zou dat over gaan? Ik belde de boekhandel, en kreeg het antwoord: over seksueel misbruik door pastores.

Dat wilde ik wel graag lezen. Ik bestelde het boek. En ik haalde het op zo gauw het er was.

Ik kon het niet dicht laten tot ik thuis was. Ik bladerde er in, las hier en daar wat. In de auto al. En thuis opnieuw. En ik begon te lezen, van voor naar achter, ongeduldig ... door, door, door. Ik las het meteen nog een keer, en ik kon gewoon niet stoppen met lezen tot ik het opnieuw helemaal uit had. Het was zo herkenbaar.

Het boek liet mij Thomas zien: wat hij zei, wat hij deed, hoe hij dat deed. Zijn twee werelden: pastor in de kerk, pleger van seksueel misbruik daarnaast.

Mijn eigen twijfels, mijn eigen vragen: Thomas? Seksueel misbruik? Nee toch?

De vragen van parochianen, van parochiebesturen: Dat kan toch niet?

De woorden die er toch bij leken te passen, die het antwoord waren: 'seksueel misbruik'. Een inbreuk op je leven, een inbreuk op je integriteit.

Maar ook: een aanklacht die terecht is. En het recht het te mogen vertellen.

Met een diepe zucht gaf ik het boek aan Lex: 'Moet je eens lezen.'

* * *

Ik hoefde het niet meer stil te houden. Ik mocht er over praten. Ik mocht het vertellen. Niet alleen aan die paar mensen die het al wisten, maar ook aan de mensen met wie ik in de

parochie het meest samenwerkte, degenen die het dichtst bij mij stonden en die ik het eigenlijk al zo lang had willen zeggen.

Ik kon niet anders. Ik had het al zo lang geen eerlijk werken meer gevonden. Ik had me er helemaal niet prettig bij gevoeld. Want ik had iets gedaan wat niet hoorde, en daar klopte niets van.

Ik kon niet meer anders en ik wilde niet meer anders. Ik wilde hun vertellen waarom ik het zo moeilijk had gehad. Zij hadden daar recht op. Zij hadden het gezien, en het niet begrepen. Hoe konden ze ook?

Met de mensen om mij heen wilde ik weer eerlijk kunnen omgaan.

Ik vertelde. Hoe het gegaan was, hoe het begonnen was, wat ik voor hem gevoeld had, en wat hij in dat laatste gesprek gezegd had. En mezelf dat horen vertellen, die zin van hem die me zo bezighield, deed me meer en meer beseffen dat het waar was. Hij deed zomaar wat ... alleen omdat hij dat prettig vond.

Dat deed pijn. Niet te beschrijven gewoon.

* * *

Praten en vertellen over wat Thomas had gezegd, deed mij, later die week al, het zelfs uitspreken: 'gebruikt', en heel voorzichtig, nog met een vraagteken in mijn stem: 'misbruikt'. Dat was het.

Maar er waren nog momenten genoeg waarop ik wel *wist* dat het zo was, maar het toch heel moeilijk vond zo te denken. Ik kon alleen niet anders meer, ik kon het alleen nog maar zo noemen: misbruik. Erger nog: seksueel misbruik.

Steeds had ik gedacht: dit gebeurt nu eenmaal met mensen. Soms worden mensen verliefd op een ander, soms gaan ze van een ander houden, en ook al kan het niet en mag het niet, het gebeurt soms wel. Maar nu kon ik niet meer zo denken, want dit was niet langer iets wat met ons gebeurd was. Met mij wel, maar niet met hem. Dit was wat hij gedaan had, wat hij bewust gezocht had.

En al hadden anderen het al vanaf die dag in april gezegd, ik wist het wel, maar ik had het nooit eerder zo gevoeld. Pas toen hij het zelf zei, met die ene zin: 'Nee, ik was ook niet verliefd op je ...', met die ene zin, en dan nog niet eens meteen, maar pas dagen later, pas toen ik daaraan durfde te denken, en durfde te denken aan wat dat betekende ... pas toen besepte ik dat het waar was, en dat ze echt gelijk hadden.

Daarom: nauwelijks een week later zou ik hem een heel andere brief geschreven hebben.

Ik ben nog nooit zo boos en zo vreselijk verdrietig geweest. Wat het met mij deed, is bijna niet te verwoorden. Het was heel moeilijk, en heel zwaar.

Tranen, tranen, tranen. Heel veel verdriet. Hij vond mij dus niet de moeite waard. Niet aardig genoeg, niet mooi genoeg, niet lief genoeg om van te houden. Alleen maar goed om mee te spelen. En Lex kon wel zeggen dat dat niet aan mij lag, maar aan hem, aan Thomas, en dat wist ik heus wel, maar soms was mijn verdriet gewoon niet te stoppen.

Ik begreep heus wel dat dat er allemaal bij hoorde. Dat ik hier doorheen moest, door die pijn en dat verdriet. Dat het ook heel erg moeilijk was: te moeten beseffen dat hij mij misbruikt had. Dat het heel begrijpelijk was dat ik me zo voelde. En dat dat door Thomas kwam.

Maar als Lex mij soms niet hoorde wanneer ik iets tegen hem zei, dacht en zei ik het ook: 'Zie je wel, ik ben niet de moeite waard.' Niet lief genoeg, niet aardig genoeg om naar te luisteren, om gehoord te worden. Zie je wel. Niet goed genoeg.

Terwijl Lex zo heel veel van mij hield, en het voor hem allemaal ook al erg genoeg was.

* * *

Praten moest ik, alsmaar praten, vertellen. Ik kon niet anders. Steeds maar weer.

En wat er toen gebeurde. Toen ik vertelde ...

Toen zeiden mensen: 'Het verbaast me niet.'

Of: 'Nee, ik schrik er niet van', of: 'Nee, dat komt niet onverwacht.'

Of: 'Ja, hij is wel erg lichamelijk ingesteld: een arm om je heen, en vragen om even een kusje.'

Of ze vroegen het zelf al: 'Gaat het om Thomas, is hij je te na gekomen?'

Of ze zeiden: 'Het is dus waar wat ik soms opvang: hij kan zijn handen niet thuis houden.'

En zelfs, een collega pastor: 'Er zijn wel meer signalen geweest, maar die zijn nooit terechtgekomen waar ze zouden horen.'

Het was wel heel erg allemaal. Bij hoeveel vrouwen had hij het geprobeerd? Tegen wie zei hij dat allemaal: 'Krijg ik een kusje?' Tegen wie zei hij dingen die je helemaal niet hoort te zeggen? Hoeveel mensen zou het helpen als we dit naar buiten brachten? Hoeveel vrouwen zouden we recht doen?

Ik mocht alleen maar hopen dat het allemaal niet zo ver gegaan was als met mij.

* * *

Seksueel misbruik. Nu had ik Hanna echt nodig. Ik wist niet precies wat ik wilde, maar zij wist in elk geval wat er kon, wat er mocht. Wat wel, en wat beter niet.

Ik praatte met haar over al mijn vragen. Mag je dit zo laten, of moet je hier iets mee doen? En wat dan? En doe je daar goed aan? En wil ik dat wel? En wat als ik dat doe? Wat als ik dat niet doe? Een officiële klacht indienen bij het bisdom? Nee, dat wil ik niet, dat gaat mij te ver. Maar wat wil ik dan wel?

Eén ding wilde ik: dat Thomas beseffen zou dat dit gewoon niet kon. Dat hij dat zou begrijpen.

Maar zou hij het ooit werkelijk begrijpen?

Ik had mijn best gedaan. Ik had geprobeerd het hem te vertellen, het uit te leggen. En op die momenten begreep hij het wel, en raakte het hem wel ... maar het duurde altijd maar even, het waren maar momenten. Momenten die voorbij gingen, iedere keer opnieuw. Hij dacht er nooit langer over na, stond er nooit langer bij stil. Wanneer ik weer weg was, was alles wat ik hem gezegd had, ook weer weg. Zo was het toch iedere keer gegaan? Zo was het de hele zomer gegaan. Hoe zou hij het ooit begrijpen?

En dan was er nog die grote vraag: en de parochie? Wat zou in het belang van de parochie zijn? Hoe mochten we hiermee omgaan? Hoe moesten we hiermee omgaan? Het ging om zo veel mensen. Er waren zo veel vragen. Wat was de juiste weg? Wat moest het zwaarst wegen? Ik wist het niet.

* * *

Thomas verhuisde. Ik kwam langs zijn huis. De verhuisauto stond voor de deur. Tranen in mijn ogen. Omdat het zo erg was, alles bij elkaar. Zo heel, heel erg.

's Avonds moesten Lex en ik ergens naar toe, en toen zijn we via zijn straat gereden. Even kijken. Was hij echt weg? Vertrokken? Voorgoed?

Voor de deur hebben we even stilgestaan. Leeg. Weg.

Noors sterfdag. Ik bracht haar bloemen. En er stond niets anders. Geen bloemetje van hem. Niets. Hij was maar twee dagen geleden verhuisd. Had hij niet nog even iets kunnen brengen? Of het desnoods door iemand anders laten doen? Haar eerste sterfdag? Wat erg.

Ik was niet eens boos. Ik vond het alleen maar heel, heel erg, en ik had er geen woorden voor. Arme Noor.

Ik maakte de steen schoon, gooide oude plantjes weg en dacht: je laat haar zomaar hier achter. Hoe kun je dat? Is dit ook gewoon 'afgelopen', gewoon 'voorbij'? Doe je hier hetzelfde, doe je ook zo met Noor?

Ik moest erom huilen.

Ze geloofde het en had er op vertrouwd: dat het goed zou komen, dat ze thuis zou zijn. God zou zijn armen wel wijd open gehouden hebben, en gezegd hebben: 'Kom maar, kom maar gauw binnen.'

Ik dacht: Ach lieve Noor, was je er nog maar. Ik zou zo graag met je willen praten, ik zou zo graag naar je willen luisteren, er willen zijn voor je. Ik hield van hem, maar dat kan ik nu niet meer. Maar jij bent me zo lief. Konden we er maar zijn voor jou.

* * *

Ik maakte een afspraak met de deken. Ik wist dat hij nog een keer met Thomas zou praten voordat die naar de andere kant van het land vertrok. Omdat het nodig leek te zijn. Omdat hij niet inzag dat dit allemaal niet kon. Maar dan wilde ik mijn verhaal ook vertellen. Thomas kon wel van alles zeggen. Mijn verhaal mocht daar wel naast staan. Of er tegenover.

De deken vertelde dat hij Thomas nog wel gesproken had, maar alleen maar even door de telefoon, op de dag van de verhuizing. Hij had 's morgens een afspraak met hem gehad, maar die had Thomas afgebeld, verzet naar 's middags, wanneer de verhuisauto weg zou zijn. En die afspraak had hij vervolgens ook afgebeld. De kans op een persoonlijk gesprek was daarmee verkeken. Alleen de telefoon bleef over. Dat was niet wat de deken gewild had. Tegenover hem zitten en hem aankijken was iets anders dan een telefoontje. Maar nu kon het niet anders. Hij wilde Thomas toch een paar dingen zeggen. Dan moest het maar zo. Niets aan te doen.

Jawel, dacht ik, je had niet moeten wachten tot de laatste dag.

De deken had Thomas verteld dat hij signalen had gekregen dat er meer geweest zou zijn. Daarop had Thomas gezwegen en een hele poos niets gezegd. 'Die stilte', zei de deken, 'die stilte was voor mij zo veelzeggend ...'

Hij had daarop gezegd: ‘Thomas, als je dit niet wilt veranderen, of als je dat wel wilt, maar het niet kunt, misschien moet je dan overwegen hulp te zoeken. En houd er rekening mee dat dit misschien wel eens tot een aanklacht zal kunnen leiden.’

Ik wist meteen hoe Thomas zich gevoeld moest hebben, wat hij gedacht zou hebben, en hoe onrustig hij geweest zou zijn. Meer signalen? Van wie had de deken die dan gehoord? Wie had er gepraat? Wat hing hem boven het hoofd?

Ik dacht: nou, die is niet prettig weggegaan. Hij zou wel blij geweest zijn dat hij weg kon. Dat hij wegging.

Ik had de deken die zomer al even gesproken, heel kort. Nu vertelde hij me dat hem steeds was bijgebleven wat ik toen tegen hem gezegd had: dat Thomas het zo ‘klein’ maakte.

‘Ja’, zei ik, ‘die indruk kreeg ik, die paar minuten dat ik toen met u sprak.’

De deken vertelde dat hij dezelfde indruk had. Toen al, en nu nog steeds. Thomas maakte het klein, rondom het overlijden van Noor: ‘Het stelde niet zo veel voor, en het was maar even ... ach, je snapt toch wel ...’

Jaja. Maar zo was het niet. Daar was wel een heel jaar aan vooraf gegaan. En ik vertelde hem hoe het was begonnen, en hoe het was gegaan.

De deken antwoordde daarop dat een pastor die nog in functie was en over wie ze dit zouden horen, zonder meer ontslagen zou worden en dat er voor hem in heel het bisdom geen plaats meer zou zijn.

Ontslagen? Geen plaats meer? Ik schrok ervan. Ik dacht: zo erg is het dus.

Ja, zo erg was het.

* * *

Opnieuw die vraag: en wat nu? We moesten er van uitgaan dat er meer geweest was. We konden bijna niet anders meer dan zo denken. Daarom zou er ruimte moeten zijn voor verhalen van mensen, van vrouwen. Ze zouden moeten weten dat er een plaats was voor hun verhalen, dat ze ergens terecht konden. Ik vond het heel belangrijk dat er naar hen geluisterd zou worden.

Maar alle andere mensen dan? Al die vrijwillig(st)ers? Al die parochianen? Ik begreep heel goed wat er zou gebeuren als we dit zouden vertellen, en ik wist wat we hun daarmee zouden afnemen. Het vertrouwen in Thomas, het vertrouwen in de kerk. Mochten we dat wel doen? Dat kon toch eigenlijk niet? Het zou mensen zo veel verdriet doen en zo veel pijn. Hoe konden we dat nou doen?

En Thomas? Hoe zou het Thomas verder gaan? Het zou daarginds wel doorgaan. Waarom niet? Als je zelf niet inziet dat het allemaal niet kan, waarom zou je dan niet zo verder gaan?

Makkelijk zou het niet zijn. Verhuizen, alleen je leven weer oppakken, ergens anders, dat is niet eenvoudig. En hij had zijn leeftijd tegen. Elke dag een beetje meer. En hij kende er nog niet zo veel mensen.

Maar toch, hij kende er wel een paar. En een paar was genoeg. Die mensen kenden hem al langer. En zouden hem vertrouwen. Hij was hun vriend. En daarbij, hij raakte vrouwen zo

makkelijk aan, hij gaf hun zo gauw een kus. Het zou zo gemakkelijk opnieuw kunnen gebeuren.

Vragen. Veel te veel vragen. Vragen waarop we niet meteen een antwoord hadden.

* * *

Ik was degene die beslissen moest. Wat ik wilde, stond voorop. Maar ik vond het erg moeilijk. Hoe kon ik recht doen aan iedereen? Wat was de juiste weg? Ik wist het werkelijk niet.

Gelukkig had ik Hanna. Ik ging opnieuw naar haar toe. Met Hanna praten was prettig. Alles kon ik haar zeggen, alles. Wat ik voor anderen nog verzwegen, kon ik haar vertellen, en met al mijn vragen en gedachten kon ik bij haar terecht. Een veilige en vanaf het begin heel vertrouwde plek.

We bekeken het samen van alle kanten, spraken al onze gedachten uit, en zochten samen. Hanna liet mij nadenken en zoeken, en hielp mij de dingen die ik dacht zelf te verwoorden, en zelf de antwoorden te vinden.

Steeds maar denken. Steeds die vraag: wat moet ik doen, wat wil ik dat er gebeurt? Vragen waarop ik het antwoord niet wist. Ik werd er doodmoe van. Het was veel te moeilijk.

Maar de feestdagen kwamen eraan. En twee weken vakantie. Even rust. Even niet meer denken. Even alles van me af proberen te zetten. Even zonder zorgen. Soms. Als het kon. En dan daarna weer verder.

* * *

We vierden onze trouwdag. Het was al weer zo fijn samen te zijn. Vorig jaar was ik er niet zo zeker van geweest dat we deze dag zouden halen. Maar gelukkig was het zo niet gegaan. Soms, wanneer ik zat te lezen, merkte ik dat ik glimlachte. Voorheen zou dat geweest zijn omdat ik aan Thomas dacht. Nu merkte ik dat ik glimlachte omdat ik hier was, thuis. En dat te merken maakte dat ik opnieuw glimlachte. Het ging goed hier. Het was fijn. Steeds fijner.

We vierden Kerstmis, en gingen met z'n allen naar de kerk, naar de viering waarin de deken voorging. Op Kerstochtend.

Het was al maandenlang moeilijk: de kerk, vieringen. Wat was daar nog waar, en wat niet? En het was de laatste weken nog veel moeilijker geworden. Maar dat het zelfs met Kerstmis zo moeilijk zou zijn, had ik niet verwacht. Ik wilde er helemaal niet zijn. Waarom was ik daar?

En ik dacht: ik ben blij dat Thomas niet ergens een kerstviering staat te doen. Daar zou niets van kloppen.

* * *

De dag waarop het twee jaar geleden was dat Thomas naar het eiland was gekomen ... Ik had vaak gedacht: was hij maar niet gekomen. Maar ik begreep nu dat het niet uitgemaakt zou hebben. Niet daar begonnen, dan wel hier. Vast. Ik twijfelde er niet eens aan. Hij zou het hoe dan ook gedaan hebben, waar of wanneer dan ook.

Maar ik was er zelf bij geweest. Toch? Natuurlijk. Ik zou de laatste zijn om te zeggen dat dat niet zo was. Want het was waar. Alleen zag ik nu hoe het gegaan was: heel, heel langzaam was hij begonnen. Al voordat hij naar het eiland kwam. Misschien wel al lang voor hij kwam. Want hij had me toen toch die kus gegeven, naar het scheen per vergissing ... maar was het dat wel? En veel eerder al had hij mijn hand genomen, toen ik de eerste keer mee naar het ziekenhuis ging, naar Noor, en het een heel eind lopen was naar de afdeling waar zij verbleef. Ik had er niets van gezegd. Maar waarom zou ik? Hij had het niet makkelijk. Noors toekomst was zo onzeker. Als hij het prettig vond mij vast te houden, een beetje steun nodig had, ach ... dat gaf toch niet?

Maar daarom deed hij dat niet. Toen al had hij gekeken hoe ik reageerde.

Ik herinnerde me vragen die hij me gesteld had, dingen die hij gezegd had. Kleine, onopvallende dingetjes. Nee, hij had niet zomaar wat gedaan daar op het eiland. En hij had me niet per ongeluk gekust, die keer daarvoor. Hij was al langer bezig geweest.

Kijken hoe je reageert ... het was iets wat anderen herkenden wanneer ik hun mijn verhaal vertelde. Ze herinnerden zich meteen hoe hij langer geleden hen benaderd had. Vragen en opmerkingen die ze bijna vergeten waren, kwamen tevoorschijn terwijl ik met hen praatte. Vragen en opmerkingen die ze wel een beetje vreemd hadden gevonden, maar waarover ze verder niet meer nagedacht hadden. Maar die je nu alleen nog maar kon duiden als proberen, uitproberen, kijken waar je een kansje had op meer ...

Waarom verbaasde het mij? Waar anderen zeiden: 'Nee, dat verbaast me niet.' Ik had het niet gezien.

Maar nu zag ik het wel. Hij was heel voorzichtig begonnen, en heel langzaam steeds iets verder gegaan. Ik was tevreden geweest thuis. Het was gezellig, en we hadden het goed samen. Met elkaar, en met de kinderen. En daar was Thomas tussen gekomen. Maar ik had hem niet nodig. Niet zo tenminste. Wel om alles wat moeilijk was. En dat was veel.

Marie-José was zo ernstig ziek. En dat deed me zo veel verdriet.

Er waren veel problemen in de parochie.

Daar waren grote moeilijkheden tussen de pastor en Marie-José bijgekomen. En ik had daar opeens helemaal tussenin gestaan.

Marie-José was opnieuw heel ziek geworden. Na alles wat ze al had doorgemaakt.

En Noor was ziek.

Het raakte me allemaal zo. Het was zo verschrikkelijk moeilijk. Dat ik vaker bij Thomas en Noor kwam, en veel met hen praatte, had daarmee alles te maken. Die parochie was wel hun parochie. Zij hadden die opgebouwd. En Marie-José was ook hun vriendin.

We deelden een heleboel zorgen. Daar had hij gebruik van gemaakt. En daarmee werd het misbruik.

* * *

Zou Thomas daar nu rustig zitten? Zijn kamer op orde, gezelligheid om hem heen, zijn zus die voor hem zorgde tot zijn nieuwe appartement klaar zou zijn ... en dit allemaal achter zich gelaten, voorbij, uit zijn hoofd en uit zijn hart, niet nadenkend over wat hij anderen had aangedaan, hoeveel pijn hij ons allemaal had gedaan, hoe hij het mij drieëntwintig maanden lang moeilijk had gemaakt ...

Hij dacht dat het allemaal wel kon. Dus waarom zou hij er nog over nadenken? Dat had hij toch nooit gedaan? Ik had zo veel met hem gepraat het laatste halfjaar, en hem zo veel gezegd. Omdat ik wilde dat hij wist wat wij vonden en hoe wij dachten, en in de hoop dat hij het zou begrijpen en dat hij zou inzien dat het niet kon. Maar dat deed hij niet. Het maakte helemaal niet uit wat ik zei of hoe vaak ik het zei. Hij zag het niet. Ja, soms wel, eventjes. Op het moment dat je met hem praatte. Maar nooit voor lang. Weer thuis deed hij het deurtje van zijn gedachten gauw weer dicht. Zo was het iedere keer gegaan. En zo zou het ook nu wel zijn.

En ik? Ik wist niet eens meer hoe ik er aan terug moest denken. Ik had het zomaar gekregen, onverwacht. Ik wist nog hoe het was in het begin: een beetje blijheid bij alles wat zo moeilijk en verdrietig was, een beetje extra geluk.

En het was fijn. Niet alleen maar fijn, want het was vreselijk onrustig, mijn leven stond op z'n kop en er was niets meer dat nog klopte, maar toch ...

Hij was toch lief? En ik vond het toch fijn? Ik vond het alleen al fijn gewoon bij hem te zijn.

Natuurlijk. Ik hield van hem, en daarom was het fijn.

Ja, maar dat was het dus niet. Want hij had er niets van gemeend, dus hoe kon het dan fijn zijn?

En lief was hij ook niet.

En het ging voorbij en eindigde ... en het mocht niet eens fijn meer heten. En het kon geen geluk zijn geweest.

Ik kwam er niet uit. Ik wist werkelijk niet hoe ik er aan terug mocht denken. Ik kon niet eens meer 'dank je wel' zeggen. Dank je wel voor wat dan? Dank je wel dat je niet van mij hield? Dank je wel dat je alleen maar met mij speelde? Dank je wel voor alles wat je tegen me zei en niet meende?

Soms haalde ik Thomas' foto tevoorschijn, hield hem in mijn handen, en keek ernaar. Maar het was net alsof hij het niet was. Had hij mij in zijn armen gehouden? Had hij mij gekust? Had hij met mij gevrijd? Wanneer ik naar zijn foto keek, dacht ik: ik ken jou niet. Maar hoe kon dat nu? Ik had eerder toch graag naar zijn foto gekeken? Waar was alles wat ik voor hem voelde? Waar was mijn liefde voor hem gebleven? Die man op die foto was een vreemde. Het kon net zo goed een ander zijn.

Soms dacht ik: ach, vergeet hem toch helemaal. En dat wilde ik wel. Maar ik wist ook dat het niet kon, dat het zo niet zou zijn. Dat er altijd te veel zou zijn waardoor dat niet kon. Dingen die mensen zouden zeggen. Zijn naam die genoemd zou worden. Ja, hij was toch twintig jaar onze pastor geweest. En Noor. En al die onverwacht kleine dingen die me, al was het misschien maar even, aan hem zouden doen denken.

* * *

Wij gingen een paar dagen weg. Verbleven in een bungalowpark, en gingen van daaruit een dagje hierheen, een dagje daarheen. Aan het eind van een lange regendag met veel 'binnen'-bezoekjes bezochten we nog een kerk. Een vroegere schuilkerk. Toen we daar stonden, in dat mooie, kleine, verstopte kerkje, werd ik stil, verdrietig, en boos. Ik dacht: een kerk moet een plaats zijn om te schuilen. Maar de kerk zelf moet schuilen, zich verstoppen, zich schamen.

Dat zijn van die gedachtesprongetjes die je onverwacht maakt. Je kunt er niets aan doen. Ook al is dat 'schuilkerk' zo niet bedoeld, je denkt het toch.

En Thomas? Verstopte zich ook. Schulde. Weg. Ik dacht: Nou, laat hem dat maar doen ook. Hij moest zich schamen.

Een andere dag. Een andere plaats. De plaats waar Thomas zou gaan wonen. De plaats die Juliet zo goed kende. En maanden eerder, toen ik haar verteld had dat Thomas daarheen zou gaan, had ze de plek waar hij zou komen te wonen, opgezocht en aangewezen op de kaart en erover verteld. We herkenden de molen en de houten brug die ze genoemd had. Ik keek naar links, zag een hijskraan en wist meteen: daar is het. We bleken er zomaar vanzelf heel dichtbij te zijn. Alsof het zo moest zijn.

We zijn er maar even heen gereden. Thomas zat toch rustig vijftientig, dertig kilometer verderop, bij zijn zus. Hem zouden we er niet tegenkomen. Dat zou wel heel erg toevallig geweest zijn. Bovendien, Thomas op de bouwplaats? Ik zou het in één oogopslag hebben gezien.

Een hijskraan, een bouwplaats, een hek. Een mooi plein, een mooie plek. Bomen, groen, oude hoge huizen. Mooi ja, mooi om op uit te kijken, mooi om te wonen. Maar die appartementen waren nog lang niet klaar. En dat hek? Zou dat er straks niet omheen mogen blijven staan? En op slot? Zodat hij niet meer bij mij kon komen?

Al was er bijna niets te zien, het was goed dat we er even gekeken hadden. Want dat Thomas daar zou gaan wonen, werd er meer werkelijk door. Omdat het zichtbaar was: daar gaat hij wonen, helemaal daar. Het staat er straks echt. Het is echt zo. Dit wordt zijn plek en dat is gelukkig heel ver bij ons vandaan.

* * *

Het voelde soms aan alsof Thomas me twee jaren had afgenomen. Twee jaar rust en tevredenheid. Twee jaar alles wat ik had.

Hij nam me het geloof in mezelf af.

Hij nam me het plezier af in alle kleine, gewone dagelijkse dingen. Er was niets meer zomaar zonder meer leuk, want er was altijd iets anders. Er was niets anders dan dit. Al die tijd.

En dan de vieringen in de kerk. Soms wist ik werkelijk niet wat ik daar nog te zoeken had. En of dat nu in onze eigen kerk was of ergens anders, het was nergens meer 'goed om hier te zijn'. Het was toch allemaal niet waar. Wat stelde praten over God, over omzien naar

elkaar en zorg voor elkaar voor, als zelfs pastores wel ‘delen’ zeggen, maar zelf vooral ‘nemen’? Als juist een pastor dit doet? Liedjes en woorden deden me vaak verdriet. ‘Midden onder u staat hij die gij niet kent ...’ Nee, wisten ze het maar. Ook al werd met ‘hij’ een heel andere ‘Hij’ bedoeld, ik dacht het toch: wisten ze het maar.

En het geloof in hem, in Thomas, was ik ook nog kwijtgeraakt.

En Lex en de kinderen? Die niet.
Bijna had hij me alles afgenomen.

* * *

Maar het allerergste was wat hij Noor had aangedaan.

Mij in zijn armen houdend, zijn handen om mijn gezicht, door mijn haar, had hij me een keer gezegd: ‘Je bent zo lief, ik wilde wel dat mij dit eerder was gebeurd.’ Waarom antwoordde ik hem niet meteen wat ik toen dacht: dat is je toch ook eerder gebeurd, met Noor?

Nu dacht ik: Ja, het is je eerder gebeurd. Dit heb je eerder gehad, Noor gaf het je allemaal. Maar jij hebt het verpest. Je hebt het zelf verpest.

Ik herinnerde me die keer dat ik op het kerkhof had gestaan, bij Noor, en gevraagd, gedacht had: als ik mijzelf soms niet begrijp, begrijp jij mij dan?

Nu wist ik dat ze het wel zou begrijpen. Noor zou begrijpen dat je nog lang van iemand kunt blijven houden. Maar ze zou ook begrijpen dat er een punt komt waarop het voorbij is, afgelopen, voor altijd.

Hoe had ze het kunnen volhouden naast hem te leven, te zien hoe anderen hem aanbaden en zelf te weten hoe hij werkelijk was? Het was zoals Juliet zei: ‘Achtien jaar vriendschap en samen een kerk opbouwen ... het was allemaal één grote leugen en niemand die het wist.’

Nee. Alleen Noor. Wat erg.

* * *

Met Noor was het misschien wel net zo gegaan. Ze kenden elkaar al toen hij dezelfde buitenlandse reis maakte als zij.

‘Noor wilde mij daarna niet meer loslaten’, had hij me een keer gezegd. En ik had geantwoord: ‘Nee ... als jij ook eenmaal begint.’ Ik kon me daar wel iets bij voorstellen.

Was hij met haar ook zo begonnen? Een priester? O, dat is niet erg, dat kan gebeuren. Soms gebeurt dat nu eenmaal. Ook al hoort het niet en mag het niet, het kan wel. Als je het maar meent. En het niet zomaar doet, alleen maar omdat jij dat prettig vindt.

En als je dan denkt dat het echt is wat iemand doet, en oprecht? Dat hij het meent? Dat dit iets is wat je beiden zomaar gebeurt? Onverwacht. En als je dan zelf niet getrouwd bent? Dan mag het moeilijk zijn omdat hij priester is, maar dan is er wel een weg mogelijk.

En nee, natuurlijk had ze hem niet willen loslaten. Natuurlijk had ze verdriet toen hij zei: ‘Het moet maar afgelopen zijn.’

Kom nou. Eerst beginnen en dan zeggen: ‘En nu wil ik niet meer.’

Ik begreep haar tranen en haar verdriet wel. Ze wilde hem niet meer kwijt. Natuurlijk niet.

Ik wist precies hoe het gegaan was. Ik wilde hem toch ook niet kwijt? Want hij was zo lief. Zo lief. Ik herkende het maar al te goed.

Kwam Noor hem te dichtbij? En wilde hij dat niet? Was dat niet de bedoeling? Was het leuk geweest, maar moest het niet verder gaan? Maar kon hij toch niet van haar afblijven, en geloofde zij dat hij van haar hield? Net zoals ik?

Begreep ze niet waarom hij niet meer wilde? Kon hij tegenover haar niet anders meer dan uitreden en met haar trouwen?

Had hij wel van haar gehouden? Had hij het gemeend, toen? Of was het zo gegaan?

Ik hoopte van niet.

Maar waarom zei hij dan dat Noor veel meer van hem gehouden had dan hij van haar? En waarom zei hij dan dat hij het altijd zo moeilijk had gehad op de dag van zijn priesterwijding? Dat hij het misschien allemaal zo niet had moeten doen?

De kans was wel erg groot dat het wel zo gegaan was. Zo had hij het niet mogen doen, nee. Wist hij eigenlijk wel wat ‘houden van’ was? Anders dan houden van zichzelf?

* * *

En hoe zou het verder gaan? Zou hij straks in zijn nieuwe parochie weer iets willen gaan doen binnen de kerk? Het was toch het werk dat hij graag deed. En dan? Gebeurde dit dan weer? Ging hij zo door? Of gebeurde het nu al? Met mensen die, net als ik, net als wij, hem vertrouwden?

Ook ik had hem vertrouwd, hem aardig gevonden. Maar dat was hij niet, niet te vertrouwen en niet aardig. Tot de laatste keer dat ik met hem gesproken had, had ik niet geloofd dat hij er van het begin af aan op uit was geweest met mij naar bed te gaan. Maar hij had het al zo snel wel genoemd. Het kwam er al heel gauw bij. Misschien had hij het toch wel vanaf het begin in gedachten gehad.

‘We moeten elkaar maar een beetje op de rails houden ...’, had hij gezegd, die eerste dag ‘na het eiland’. Terwijl ik alleen nog maar dacht: kan dat nou wel, zo’n kus, en wat vind ik daar dan van, was hij in gedachten al veel en veel verder.

Voor mij begon het wel daar, op het eiland, maar ik wist inmiddels dat hij al eerder was begonnen. Hij had niet zomaar wat gedaan, daar en toen. Hij had de eerste stappen op die weg al eerder gezet. Niet wetende hoever hij zou komen, maar wel: vanaf het begin op weg naar meer.

Maar wat een eindeloos geduld had hij moeten hebben. Hij had een keer gezegd: ‘In het begin mocht ik haast niets.’ Nee. Het had lang geduurd. Hij had er lang op moeten wachten. ‘Ja’, had hij die ene keer geantwoord, ‘ja, nou ...’

Ik dacht toen dat hij bedoelde: ja, nou dan, zie je wel: daar was ik dus niet op uit.

Maar zei hij daarmee misschien eigenlijk: ‘Ja, nou zeg ... poeh, daar heb ik wel heel lang op moeten wachten.’ Bedoelde hij het zo?

Toen hoorde ik dat niet in zijn woorden. Maar het was natuurlijk ook niet wat ik wilde horen. Zelfs als hij die hele zin gezegd zou hebben: ‘Ja, daar heb ik wel erg lang op moeten

wachten', en hij zou het gezegd hebben op die manier, op die toon ... ach, dan nog zou ik het niet zo verstaan hebben.

Het was ook zo moeilijk te geloven. Ik had het nooit geloofd. Toen niet. Er moesten nog maanden overheen gaan eer ik wijzer werd.

Maar hij had er lang op moeten wachten, ja, dat wel. Heel lang. Want hij had de pech dat ik te veel om Noor gaf om dat zomaar te doen. En dat had hij waarschijnlijk niet verwacht.

Hij had kunnen bedenken dat ik het niet wilde om Lex. En hij wist dat ik het niet had gewild om Noor. Hij wist ook dat ik het niet wilde om hemzelf, omdat ik niet wilde dat hij daar spijt van zou krijgen als zij er niet meer zou zijn.

Maar hij zou er helemaal geen spijt van gehad hebben. Toen ook niet. Als ik 'ja' had gezegd, was het toen al gebeurd. Noor weerhield hem daar niet van. Zij had hem eerder ook niet weerhouden. Maar dat wist ik toen nog niet. Toen had ik het niet geweten.

* * *

Als hij dit al niet erg vond, hoe kon hij dan begrijpen dat andere dingen evenmin konden? Want het was niet zo dat alleen met iemand naar bed gaan niet mocht, of alleen een beetje vrijen, of zelfs iemand 'alleen maar' een kus geven zoals Thomas gaf aan mij. Veel eerder al kun je over grenzen gaan die je niet over mag: aanrakingen, woorden die je zegt, vragen die je stelt.

Op die manier, begreep ik nu, ging Thomas veel vaker te ver. Ik hoorde een heleboel verhalen. Ik hoorde er meer dan ik wilde. Maar tegelijk bevestigden die verhalen mij, en wat ik met hem had meegemaakt.

Het hoorde niet. Het was ongepast. Voor iedere man. En helemaal voor een pastor. En als die pastor dan ook nog getrouwd is, een vrouw heeft bij wie hij hoort ...

Je kunt iemand voor minder aanklagen dan voor wat Thomas mij had gedaan. Maar dat doe je niet zo gauw. Als een pastor bij je thuis komt en dingen zegt die zo ongepast zijn dat je hem de deur wijst, als je niets meer van hem moet hebben ... dan wil je niet bij hem horen, bij die pastor. Dan wil je niets met die kerk, niets met die parochie te maken hebben. Dan ga je ergens anders naar de kerk. Dan los je het toch zo op?

Misschien vertel je iemand wat hij zei of deed, en laat je het daarbij. Het komt waarschijnlijk niet eens in je hoofd op het een vertrouwenspersoon te vertellen. En een aanklacht indienen? Dat doe je dus ook niet zomaar. Het gaat toch om een pastor.

Maar die pastor ging soms wel erg ver.

Ik hoorde vertellen over een gesprek met een vrouw bij wie Thomas op huisbezoek was gekomen. Wat hij daar allemaal gezegd had, kon je niet eens meer ongepast noemen. Hoe dan wel, weet ik ook niet. Ik heb er niet eens woorden voor. In elk geval hoefde hij bij die mensen nooit meer terug te komen. Nooit meer.

Ik kon het me voorstellen. Het was heel, heel erg.

Ik zei wel: 'Ik schrik er niet van' – en dat deed ik ook niet, ik keek nergens meer van op – , maar het raakte me wel. Het raakte me onverwacht erg. 's Avonds in bed kwamen de tranen, en de pijn.

Gebruikt. Misbruikt. Zo heette het. En zo voelde het ook. Nooit heb ik het zo met mijn hele lichaam gevoeld als die avond. Ik was het liefste heel ver weg gekropen. Weg! Laat me met rust. Blijf van me af!

Helemaal aan het randje van mijn bed. Ik wilde niet eens door Lex aangeraakt worden. En alles wat ik denken kon was: O, bah ... en hij heeft ook aan mij gezeten! Ik wil het niet! Ik wil het niet!

Ik dacht opnieuw aan Noor. O, Noor toch, hoe moet jij je gevoeld hebben?

* * *

Het was soms heel moeilijk te geloven dat hij niet van mij had gehouden. Hij die gezegd had: 'Wij hadden voor elkaar geschapen moeten zijn.' Hij die gezegd had: 'Het zou zo mooi kunnen zijn, wij samen.'

Maar dat was allemaal na die dag in april. Het zou toch niet gebeuren. Ik bleef toch bij Lex. Dan kun je zulke dingen ook rustig zeggen. Hij hoefde niet meer bang te zijn dat ik toch nog bij hem wilde komen.

Ik had zo vaak gezegd dat hij voor mij niet 'de pastor' was. Ik had maar zo weinig met hem samengewerkt. Het voelde gewoon niet zo aan. Maar anderen hadden mij steeds gezegd: 'Ja, maar hij was het wel.'

Nu pas zag ik in dat het waar was. Dat ze ook hier gelijk hadden. Dat het gewoon zo was. Dat Thomas de pastor was. Ik zag het toen ik terug ging lezen en merkte dat ik, toen ik schreef over die dagen op het eiland, de woorden 'eerlijk' en 'betrouwbaar' al genoemd had.

Nu zag ik in dat dat nu net de woorden zijn die passen bij dat pastor-zijn. Die woorden horen daarbij. Vanzelfsprekend. Een pastor is toch eerlijk en betrouwbaar? Natuurlijk. Als vanzelf.

Nu zag ik het. Nu pas.

En hetzelfde een stukje verderop, daar waar ik schreef: 'Hoe kan ik het zeggen? Hij is onze pastor.'

Zie je wel, ik had het warempel zelf geschreven. Wat raar dat ik dat dan toch zo lang was blijven zeggen: 'Voor mij was hij niet de pastor.' Hij was het wel. Ook voor mij. Hij was en bleef en zou het altijd blijven voor iedereen die hem kende: de pastor. En een pastor vertrouw je.

En juist daardoor kan het gebeuren.

Hij was zo veel ouder. Ik vertrouwde hem volkomen. En hij was pastor. Daarom geef je hem geen klap als hij je zo kust. Daarom zeg je niet: 'Zeg, ben jij nou gek?' Daar gebeurt het. Niet bij zomaar iemand. Maar juist daar waar mensen een grenzeloos vertrouwen in hem hebben.

* * *

Hoe zou het zijn als ik hem weer zou zien? Als hij opeens bij me voor de deur zou staan? Zou mijn hart een sprongetje maken? Of ineenkrimpen van pijn? Zou ik, als hij naar me keek en als hij zijn armen voor me openhield, alleen al van verdriet en pijn willen dat hij

mij vast zou houden? Ik had immers zo veel met hem gedeeld. Hij was niet zomaar iemand. Hij had een beetje bij mij gehoord.

Wat een vragen. Domme vragen, waarmee ik het mezelf alleen maar moeilijk maakte. Want ik dacht ook o, zo vaak: als ik je zie dan word ik zo boos, zo verschrikkelijk boos, dan krijg je die klap alsnog. En ik wilde hem ook helemaal niet zien.

Maar het kon wel gebeuren. Ik moest er wel rekening mee houden. Thomas was er impulsief genoeg voor. En als je dat weet, vraag je je ook af hoe je zult reageren. Logisch.

Schrikken zou ik in elk geval wel. Mijn hart zou bonzen. Ik hoopte met heel dat hart dat hij niet zou komen.

Dat was wel eens anders geweest. Ik glimlachte. Ik kon het me nauwelijks meer voorstellen.

* * *

Moet een pastor die dit doet, aangeklaagd worden?

Ja, dat moet. Eigenlijk wel, ja.

Moest ik een aanklacht indienen?

Dat was een andere vraag. Het had niet mijn voorkeur. Maar soms leek het erop dat er geen andere weg was.

Ik zette het allemaal op een rijtje. Wat sprak vóór een aanklacht indienen? En wat hield me tegen?

‘Dit doe je niet met mij’ – dat was een heel belangrijke reden om het wel te doen. Dat rechtsgevoel: dit kan niet zomaar. Iemand die dit doet, moet aangeklaagd worden. Zo eenvoudig. Je hebt lang geluk gehad, maar deze keer heb je pech. Het wordt tijd dat je eens leert dat dit niet kan. Dat je dat eens voelt. Dit ben ik, en dit doe je niet met mij.

Het was niet eerlijk. Thomas kwam er weer makkelijk van af, veilig ver weg. En ik? En anderen? Dit kun je niet ongestraft doen met mensen.

Thomas was een pastor. Wanneer pastores zich zo gedragen, tast dat de geloofwaardigheid van de kerk en het geloof in de kerk aan.

Seksueel misbruik in pastorale relaties kwam vaker voor. Mocht je dit dan altijd maar blijven wegstoppen? Dat deed de kerk ook geen goed. Een kerk die wil opkomen voor mensen? En die dit blijft verzwijgen? Zou dat de kerk uiteindelijk niet meer kwaad doen dan openheid en eerlijkheid?

Maar zijn familie dan? Zijn liefste zus? Zijn broer? Mocht ik hun dat aandoen?

Tot mijn vriendin mij zei: ‘Dacht hij dan aan jouw familie?’

‘Ja, maar ik ken ze’, antwoordde ik.

‘Ja ... én?’, vroeg ze.

En ik dacht: o ja ... natuurlijk. Dom van me. Thomas kende Lex, Thomas kende de kinderen, Thomas kende zelfs mijn ouders. En had hij ooit aan hen gedacht? Nee.

Daderbegeleiding. Als een klacht gegrond bevonden wordt, is therapeutische daderbegeleiding een van de mogelijke maatregelen. Dat zou Thomas dan aangeboden kunnen krijgen. Daartoe zou hij verplicht kunnen worden. Dat leek me heel goed.

Daar zat ook een andere kant aan. Er was in zijn leven zo veel gebeurd. Heel veel. Je hoefde alleen maar te denken aan naar het seminarie gaan, met twaalf jaar het huis uit, aan priester worden, aan uittreden en trouwen, en alles daar omheen. En dan dit natuurlijk. En hij had dit niet alleen met mij gedaan. Er waren ook anderen geweest. Altijd al. Hij had het me zelf verteld. En ik had niet het idee dat hij er met iemand over kon praten. Eerlijk en open over alles.

Ik had het hem die laatste keer wel gevraagd: ‘Wil jij nou nooit eens met iemand praten?’

Hij had geantwoord: ‘Dat is niet makkelijk. Dan moet ik wel eerlijk zijn. En dan zullen ze het niet fraai vinden.’

Nee.

Maar wat raar. Dacht ik aan Thomas?

Ik heb het wel even zo gevoeld: ondanks alles ook zorg om hem.

Daderbegeleiding. Ik wilde zo graag dat hij dit niet meer zou doen. Maar meer nog wilde ik dat hij zou inzien dat wat hij deed, ook niet kon.

Maar dat deed hij niet, wat we hem ook zeiden. Wat konden we dan van daderbegeleiding verwachten? Ook niet veel misschien. En hem in de gaten houden kon niemand. Zelfs als zijn nieuwe parochie gewaarschuwd zou worden, dan nog. Een dag bestaat uit zo veel meer uren dan de uren die je aan welk vrijwilligerswerk in de kerk dan ook besteedt. Hij zou kunnen doen en laten wat hij wilde.

Natuurlijk kon ik een klacht indienen, en als Thomas nog gewerkt zou hebben, had dat gewoon gemoeten, dan was het niet eens een vraag geweest. Dit had in een nieuwe parochie niet opnieuw mogen gebeuren. Hij had niet eens opnieuw ergens als pastor aan het werk gemogen.

Maar dat zou ook niet meer gebeuren. Hij was met pensioen. En ontslagen worden kon hij dus ook niet meer. Er bleef maar weinig ‘straf’ over.

Hanna zei niet dat ik het moest doen, en evenmin dat ik het niet moest doen. Ze vertelde wel hoe het zou gaan daar, bij de stichting *Hulp en Recht*, de landelijke instelling van de katholieke kerk. Het zou een lange weg zijn, en zeker niet makkelijk.

Alles bij elkaar zou een aanklacht indienen waarschijnlijk meer nadelig voor mijzelf zijn dan dat het iets zou opleveren in de richting van Thomas.

En ik stond er ook nog steeds niet helemaal achter.

* * *

Maar betekende niets doen niet ook: het is dus niet zo erg? Wilde ik die boodschap aan Thomas overbrengen?

Nee. Zeker niet. Het was wel erg. Dat moest hij weten.

Ik had hem niet meer gesproken en hij had er dus geen idee van hoe het mij gegaan was na die laatste keer. Hij dacht nog steeds dat ik hem niet wilde zien en niet wilde spreken omdat

ik rust nodig had. Hij wist niet dat ik hem helemaal niet meer wilde zien. Hij dacht nog steeds dat ik hem zo aardig vond dat ik dat nooit zou doen: een aanklacht indienen. Hij moest eens weten.

Maar hij wist het niet. Hij wist niet wat er sinds die laatste ochtend met mij gebeurd was. Hoe ik mij gevoeld had. Hoe verschrikkelijk moeilijk ik het had gehad. En waarom. Hij kon het ook niet weten.

Maar dat kon ik hem zelf wel vertellen. Dat hoefde niet via een aanklacht. Ik kon hem schrijven.

Zelf schrijven. Wat waren daar de voors en tegens van?

Voor? Zo kon ik hem toch vertellen wat ik ervan vond. En zijn familie zou er buiten kunnen blijven.

Tegen? Ik zou toch geen antwoorden krijgen, en het zou toch niet helpen.

Maar dan had ik wel gedaan wat ik kon. Weliswaar geen aanklacht, maar ook niet niets.

Ook over niets doen dacht ik na. Want als het allemaal toch niet helpen zou, waarom zou ik dan nog doorgaan? Was het dan niet beter het maar zo te laten?

Misschien wel. Maar iets in mij protesteerde daartegen. Niets doen, helemaal niets? Nee, daar kon ik mij toch niet in vinden. Daarvoor had het mij te veel geraakt. Niets doen was me onmogelijk. Maar wat ik dan wel wilde, wist ik nog niet. Maar dat was niet erg. Het hoefde allemaal niet meteen.

Ik begon wel aan een brief aan Thomas. Een heel lange brief. Ik schreef hem alles wat ik wilde schrijven. Bladzijde na bladzijde.

Ik schreef hem om hem te versturen, maar dat deed ik nog niet. Ik wilde rustig de tijd nemen. Juist omdat ik nog niet precies wist wat ik wilde.

Ik schreef hem alles. Zoals ik hem altijd alles verteld had. Ik was eerlijk. Zoals ik altijd tegen hem geweest was.

Ik schreef mijn brief, maar bewaarde die nog even.

4

Soms had ik het onbehaaglijke gevoel dat er ook mensen waren die ik het niet verteld had en die het toch wisten. En die ook wisten dat het om mij ging. Als dat zo was, wat dachten ze dan? Als ze het niet van mij hadden gehoord, hoe was het hun dan verteld? En wat vonden ze dan van mij?

Dat was geen prettig gevoel, en het maakte me erg onzeker. Dan vroeg ik me af of ik wel mocht doorgaan in de parochie, en dan dacht ik soms van niet. Ik wist wel dat ik zo niet mocht denken en dat er maar één was die niet verder mocht, in welke parochie dan ook, maar ik kon het niet helpen.

Het maakte dat ik mensen niet onder ogen durfde te komen. Dat ik niet naar de kerk wilde. Dat ik geen eerste communie- en geen vormselouderavond wilde leiden. Dat ik het gewoon niet kon. Ik kon er bijna niet meer werken.

Af en toe wilde ik het liefst dat iedereen wist hoe Thomas was en wat hij deed. En niemand, dacht ik, niemand hoeft zich schuldig te voelen.

Maar gold dat niet ook voor mijzelf? Moest ik me dan wel schuldig voelen? Ik had het moeilijk genoeg gehad: om Noor, om Lex en de kinderen, om mezelf, en om de parochie. Maar schuldig? Nee, ik hoefde me niet langer schuldig te voelen.

Maar waarom ging het dan niet goed met mij?

Ik wilde zo graag die cirkel om me heen uitstappen, een cirkel waarin ik vastzat. En ik wilde zo graag vrij zijn, vrolijk kunnen zijn, rechtop kunnen lopen, zonder zorgen. Maar zo voelde ik me niet. Er waren momenten dat het heel slecht met mij ging. Er waren dagen waarop leven meer overleven was. Ik probeerde me staande te houden, maar het was heel moeilijk.

En toen een vriendin van me, lid van de pastorale raad, me vertelde dat ze boos was op onze pastor omdat die aan iemand verteld had over Thomas en wat er aan de hand was en dat ze daarbij mijn naam had genoemd, dacht en zei en huilde ik: ‘Dan doe ik het zeker niet, die ouderavonden. Ik kan het niet.’ Nee, want wie wisten het dan nog meer? Ik kon het niet, ik wilde het niet.

Mijn vriendin zei: ‘Als mensen zouden weten hoe het werkelijk zat, zou er weer ruimte zijn voor jou.’

Ik wist dat dat waar was. Dat het goed zou zijn voor mij.

* * *

Welke weg konden we gaan, welke weg mochten we gaan? Openheid in de parochie? Zouden daar geen woorden voor te vinden zijn? Zou de deken iets kunnen doen? Zou hij iets willen doen? Wat vond hij er eigenlijk van?

Hanna ging met hem praten. En ook ik maakte opnieuw een afspraak met hem.

Ik wilde dat de deken wist hoe het met mij ging. Ik had hem mijn verhaal wel verteld, maar meer ook niet. Het was ook zo'n lang verhaal. Daarmee was de ochtend wel omgegaan. Maar ik vond dat hij ook moest weten hoe moeilijk dat is: seksueel misbruik. Wat dat met je doet en hoe je je voelt. Ik vond het belangrijk dat hij dat wist. Dat hij dat hoorde. Dat een deken dat hoorde. Dat de kerk dat hoorde. Seksueel misbruik door pastores ... het gebeurde vast niet alleen hier. Ik kon vertellen wat er met je gebeurt als je beseft dat het zo was en niet anders.

* * *

Tweeëneenhalve week duurde het eer ik bij de deken terecht kon. Dat was lang. Erg lang. En in die tussentijd werd het nog moeilijker dan het al was.

We kwamen nog maar zelden in de vieringen. Ik had nog geen enkele ouderavond mee verzorgd. En ik liep bijna nooit meer even de kerk binnen. Niet om iets op te halen, niet om iets te brengen, niet om te kopiëren. Dat wil zeggen: dat deed ik wel, maar ik had een sleutel en kon er binnen wanneer ik wilde. En ik wilde alleen als er niemand anders was.

Dat viel de pastor op, en ze vroeg het me: 'Voel jij je wel prettig hier, in de kerk?'

Nee dus.

Ik vertelde haar hoe onzeker ik me voelde. Dat ik niet in de kerk wilde komen, en het ook bijna niet kon.

Daar schrok ze van. Dat vond ze heel erg.

Ik vroeg haar of ze wel eens vragen kreeg of praatjes hoorde.

'Nee', zei ze, 'niet rechtstreeks.'

Nee, natuurlijk niet, dat begreep ik ook wel. Mensen kwamen ook niet naar mij. Mensen komen toch nooit naar je toe? Gepraat is altijd achter je rug. Zo gaat het toch overal?

'Ja', zei ze, 'nou ja, laatst ben ik wel even naar iemand toegegaan. Ik had gehoord dat een vrijwilligster tegen een andere vrijwilligster gezegd zou hebben dat ze niet begreep hoe ik nog kon willen dat jij hier werkte, en dat ze niet snapte hoe ik nog met jou kon samenwerken. Dus met haar ben ik wel even gaan praten.'

Het maakte me heel verdrietig: 'Zie je wel. Hoe kan ik hier dan nog werken?'

Zie je wel dat meer mensen dan ik wist, dit wisten. Ze moesten weten hoe het werkelijk was. Het kon niet meer anders. En het moest niet te lang duren ook. Want anders stop ik met alles, dacht ik, met alle werk in de parochie. En dan wil ik hier weg!

* * *

Hanna vroeg me of ik nog op een telefoontje van Thomas wachtte. Of daar misschien nog op hoopte. 'Nee', zei ik, 'helemaal niet, dat is echt allemaal voorbij. Ik hoef niets meer van hem.'

Het was waar. Thomas was niet meer belangrijk. Ik had al een poos niets van hem gehoord en het kon me helemaal niet schelen.

Ach, Thomas. Ik had zo veel verdriet gehad, zo veel tranen gehuild. Omdat hij zomaar wat deed, terwijl hij niets voor mij voelde. Omdat wat waar en oprecht leek, oneerlijk was en onoprecht. Omdat hij mij misbruikt had. Omdat ik 'dus' niet lief genoeg, niet mooi genoeg,

niet aardig genoeg, niet goed genoeg was. Omdat het soms zo zwaar was. Omdat ik niet wist wie het wisten, en wat ze dan van mij dachten, over mij dachten. Omdat er helemaal niets leek te zijn wat ik kon doen, niet in de parochie, niet naar Thomas. Omdat het dus allemaal geen zin had. Omdat hij die zo was, aan mij had gezeten. Dat ook nog.

Ik wist werkelijk niet waar ik nog meer om zou moeten huilen. En ik zou niet weten wat ik moest met Thomas aan de telefoon.

* * *

En thuis? Ik was graag thuis. En ik voelde me er ook weer thuis. Houden van Lex was gewoon, niet zo allesoverheersend. Maar was hoe ik me hier voelde, dit fijne en deze tevredenheid, niet veel meer waard dan alles wat ik had gevoeld voor Thomas? Met alle onrust daarbij en alles wat toch niet kon? Was dit houden van niet veel meer waard? En was Lex, die zo veel van mij hield, niet veel meer waard? Ja, natuurlijk. Veel meer. Het was alles waard.

Ik was vaak heel moe, vooral aan het eind van de week. Het was heerlijk dan op zondag heel lang uit te slapen en lang te blijven liggen. Niets te hoeven. Alle tijd van de wereld. En daarna, de rest van de dag, gewoon rustig onze gang gaan. Rustig en tevreden. Met elkaar en met de kinderen. Thuis.

We praatten veel, waren uren samen. We waren graag bij elkaar, en we hadden er geen enkele behoefte aan veel te doen of ergens heen te gaan. We wilden gewoon thuis zijn. Meer hoefden we niet.

Ik koesterde de zondagen. De hele dag thuis, bij Lex. Heerlijk. De weekends konden me niet lang genoeg duren. Hoe was het toch mogelijk geweest dat weekends ooit niet om door te komen waren geweest?

Soms was ik heel boos op Thomas. Bijna had hij me dit allemaal afgenomen. Nee, hij had niet om mij gegeven. Want iemand om wie je geeft, doe je dit niet aan. Daar blijf je gewoon af.

Nico ter Linden schrijft in deel 1 van *Het verhaal gaat ...*, zijn hervertelling van de Bijbel, over de tien woorden, de tien geboden van Mozes. Het zevende gebod luidt: 'Gij zult niet echtbreken.' Hij vertelt daarbij: *'Echtscheiding als de weloverwogen beslissing van twee volwassen mensen kende men niet. Inbreken in het huwelijk van een ander wel. Dat zult gij niet doen. Het ontwricht.'*

Dat was precies wat het deed. Precies het goede woord: het ontwricht. Dat doe je niet.

Thuis was ik vrij, thuis was ik veilig: binnen die muren. Daar voelde ik me goed, daar was het fijn. Thuis, bij Lex. Daar ging het heel goed met mij.

Daarbuiten niet. Daarbuiten voelde ik me helemaal niet veilig. Daar voelde ik me onzeker bij iedere stap die ik zette. En vooral: bij iedereen die ik tegenkwam. Daarbuiten was de parochie. En dat was een voor mij wel heel onveilige plaats. Daar wilde ik niet zijn.

* * *

Ik praatte met de deken. Hij vroeg hoe het met me ging. Ik zei hem dat je zou verwachten dat het beter ging nu Thomas verhuisd was, maar dat dat niet zo was. Dat het daarmee niet

voorbij was. Dat het je ook dan nog zo veel pijn doet en zo veel verdriet: seksueel misbruik. Die woorden. En het steeds meer beseffen dat het waar is. Weten dat het zo is, en het ook zo voelen.

Ik vertelde hoe moeilijk het soms was. Wat het met me gedaan had, en hoe ik me had gevoeld. Daarvoor had ik deze afspraak ook met hem gemaakt. Om hem dat te vertellen. Maar inmiddels was er natuurlijk meer aan de hand, in de parochie. Nee, het ging niet goed. Ik vertelde dat er gepraat werd, en hoe ik me daarbij voelde. Dat ik er bijna niet meer kon werken. En dat ik dan soms wilde dat iedereen wist hoe Thomas was.

We praatten over de voors en tegens van het indienen van een officiële aanklacht, en over hoe weinig het mij maar zou opleveren, daar waar het Thomas betrof.

En ik vertelde hoe het mij thuis ging, nu. Het ergste verdriet voorbij, de meeste tranen gehuild. Dat ik me thuis prettig voelde, dat ik er weer thuis was. En hoe fijn het was dat te merken en dat te kunnen zeggen. Thuis was Thomas niet meer zo belangrijk. Wat er nu in de parochie gebeurde, dat was belangrijk.

‘Ik wil niet naar de kerk’, zei ik, ‘maar soms moet ik erheen, of ik wil of niet. In een viering voor groot en klein, of om de kinderwoorddienst te verzorgen. En de ouderavonden voor vormsel en eerste communie. En straks ook die vieringen. Ik hoor bij die kerk. Voor zo veel mensen. Maar wat denken die nu van mij? Hoe kan ik in de viering de kinderen mee naar de kapel nemen voor de kinderwoorddienst als ik iedereen voel kijken? Hoe kan ik helpen communie uitreiken? Hoe kan ik op die ouderavonden staan praten over de kerk? Ik wil het niet. Ik kan het bijna niet meer.’

‘Dat kan zo niet’, zei de deken. ‘Het mag niet dat jij je zo voelt. Jij mag daar wel staan. Dat weet je wel.’

Ja, natuurlijk wist ik dat wel. Maar zo voelde het niet.

Ik vertelde hem wat de pastor mij verteld had.

Hij vond het heel erg. En vroeg: ‘Mijd je het daar te zijn?’

Ik besepte dat ik dat deed, en zei: ‘Ja, dat doe ik, als ik kan wel, ja. Ik wil daar niet zijn. Inderdaad, ik mijd het. Ik ontloop het. Zoveel ik kan.’

* * *

En er waren nog zo veel vragen rondom Thomas’ vertrek. Overal: bij het koor, bij de liturgische werkgroep, bij anderen. Het bleef onduidelijk. Zo kon het niet langer. Die vragen zouden blijven bestaan. Die praatjes zouden blijven rondgaan. En het zou nooit minder worden, en nooit stoppen, zolang niemand wist wat er gebeurd was, zolang niemand wist wat er werkelijk aan de hand was.

We praatten over openheid in de parochie. Er moest duidelijkheid komen, eerlijkheid.

Ik wist dat het goed zou zijn. Maar ik vond het ook wel moeilijk. Om Noor. Mochten we wel iets doen?

‘Zou het niet zo kunnen zijn’, vroeg de deken, ‘dat dit vertellen – vertellen wat er gebeurd is – haar recht zou doen?’

Het verraste me. Zo had ik het nog niet bekeken. Ja, zeker zou het haar recht doen, alle recht.

Openheid in de parochie dus, duidelijkheid en eerlijkheid. Maar hoe?

De deken stelde voor met de vicaris te overleggen hoeveel ruimte hij had en wat hij zou kunnen doen, en er dan met de voorzitter van het parochiebestuur over te gaan praten, samen. Over de vraag: wat doen we met de parochie, en hoe dan?

Dat wilde ik wel. Graag zelfs.

Ik begreep heel goed dat er ook voor de deken een heleboel achteraan zou kunnen komen. Naast uitspraken als ‘Nee, dat verbaast me niet’ en ‘Nee, daar kijk ik niet van op’ ook vragen, boosheid, ongeloof. Maar ook andere verhalen, meer verhalen over Thomas, en anderen met wie hij misschien ...

Maar juist daarom ook konden we er niet meer omheen, en mochten we er niet meer omheen. Om al die vrouwen die dan zouden kunnen en mogen inzien: zie je wel, ik was toch niet gek, ik had wel gelijk, dit was niet gewoon, dit hoorde niet, en het lag niet aan mij. Ik hoopte zo dat het allemaal niet zo ver gegaan was als met mij. Maar ik durfde niet te zeggen dat dat niet zo zou zijn.

Verder overleg? Graag. Maar het mocht niet te lang meer duren. Elke dag was er één te veel. Ik hield het niet zo lang meer vol. En mocht Hanna daarbij zijn? Bij dat gesprek?

Ja, natuurlijk mocht dat.

Ik vroeg haar of ze dat wilde. Ze hoefde er niet eens over na te denken, dat wilde ze wel. Maar wilde ik dat ook? Ik? Ja, graag. Natuurlijk wilde ik dat.

* * *

De volgende dag kwam ik de deken tegen op het dekenaal centrum. Hij vertelde me dat hij een afspraak had gemaakt. Drie weken later. Eerder was niet gelukt.

Drie weken? De tranen sprongen in mijn ogen. Ik had het toch gevraagd? En hij had het toch toegezegd: ‘Nee, het mag niet te lang duren. Ik doe mijn best.’ Was dit wat ze verstonden onder ‘niet te lang’?

Ik had geen antwoord. De wereld werd wazig. Ik zag alleen maar die eindeloze tijd voor me, en was nergens meer toe in staat.

Degene die bij me was, legde een arm om me heen. ‘Dit gaat niet goed’, zei ze.

‘Nee’, zei de deken, ‘dat zie ik. Kom maar mee.’ En hij pakte de telefoon, belde de voorzitter, en maakte meteen een nieuwe afspraak, voor de week daarop. Verschoof daarvoor iets wat hij die avond zelf had willen doen. Kon ik dan?

Ik kon altijd: dit ging voor alles.

Het deed mij goed. Hij zag mijn tranen, merkte hoe slecht het met me ging, en maakte meteen, voor mij, om mij, een andere afspraak. Het mocht echt geen drie weken meer duren.

Ik werd er rustiger door. De deken zorgde voor mij.

* * *

Ik begon te schrijven aan dit verhaal. En binnen een week had ik het begin voor het eerst op papier staan. Vanaf Thomas' bezoek aan ons op het eiland tot die ene dag in april en zijn verhaal over die ander vóór mij.

Ik wist dat het een heel onrustige tijd was geweest. Wel vaak fijn, maar nog veel vaker moeilijk. Maar pas toen ik mijn verhaal las, keer op keer, steeds opnieuw, zag ik hoe moeilijk het geweest was.

Ik vertelde het Hanna en zei: 'Als ik teruglees wat ik geschreven heb, zie ik dat ik hem niet zelf kon loslaten. Dat ik dat niet kon. Dat ik het alleen maar kon als hij zou zeggen dat hij niet meer wilde. En dan ook niet opnieuw zou beginnen.'

Ja, want dat deed hij. Hij ging toch door. Wanneer ik zei dat ik niet meer wilde, maar evengoed wanneer hij zelf zei dat hij het niet meer wilde. Hij wilde helemaal niet stoppen.

Hanna antwoordde: 'Dat is macht. Dat is nu net die macht waarom het gaat.'

Ja. Dan ben je niet meer wie je bent. Je bent jezelf niet meer. Je bent afhankelijk van hem.

Macht. Ongelijkheid. Wat jij wilt of niet wilt, telt niet meer. Hij zorgt ervoor dat je wel wilt. En dat je denkt dat je het wilt. Heel langzaam. Zo langzaam dat je het zelf niet in de gaten hebt.

Ik dacht terug aan het begin, wanneer ik bij Noor op bezoek ging en ik wel wilde dat Thomas me zou kussen, maar nooit zelf begon, omdat ik dat helemaal niet durfde. En ik wachtte op wat hij zou doen. Dat ik dat niet durfde, geeft die ongelijkheid al aan. En dan klopt er al ergens iets niet.

Ook later begon ik niet gauw zelf. Ik wilde wel, maar wachtte toch meestal op wat hij deed of op een vraag van hem.

Je vraagt zelf niet. Je geeft een heleboel. En hij neemt. Heel veel. Een niet-gelijkwaardige relatie. Ongelijkheid.

Maar dat zie je pas later, veel later. Ik zag het nu pas.

* * *

De voorzitter van het parochiebestuur wist de reden van Thomas' vertrek, maar hij kende niet mijn verhaal. Wanneer we met hem zouden praten die avond, wilde ik daar eigenlijk geen tijd aan hoeven te besteden. Maar om te weten waarover hij praatte, moest hij wel weten hoe het gegaan was.

Daarom maakte ik een afspraak met hem, en ging ik naar hem toe. Ik vertelde hem wat er gebeurd was.

Ik vertelde niet alles. Ik vertelde niet hoe ver het was gegaan. Dat had ik ook de deken niet verteld. Dat wist bijna niemand. Ja, Lex, Juliet, Hanna en drie vriendinnen. Maar meer niet. Dat hoefde niet iedereen te weten.

Ik vertelde de voorzitter mijn verhaal, en hij vond het allemaal heel erg, dat zag ik echt wel. Maar hij zag niet zo in wat je ermee zou bereiken als je er open mee zou omgaan in de parochie. En een aanklacht? Ik moest wel op mezelf passen.

Jaja. Het was zo langzamerhand wel een beetje moeilijk te geloven dat 'de kerk' zich druk maakte om mij. Thomas, de pastor, de deken bij wie elke afspraak eerst weken moest duren

...

En de voorzitter kon nu wel zeggen dat hij en het bestuur hoe dan ook achter mij zouden staan, wat ik ook zou besluiten, maar ik geloofde dat hij het het liefste maar weg zou stoppen.

Toch zou hij dat niet doen.

Maar die middag wist ik nog niet hoe het verder zou gaan, en was ik alleen maar heel blij dat Hanna er ook zou zijn straks, zodat ik hier niet alleen tegenin hoefde te gaan.

Maar wij waren al zo veel verder. Zo veel weken, zo veel maanden, zo veel denken verder. En hij had het dan wel geweten, maar hij had daar tot nu toe niets mee hoeven te doen. En nu moest hij zich er opeens wel mee gaan bezighouden. Dat maakte vanzelfsprekend verschil. Dat begreep ik wel. En dat zei ik hem ook.

Het was ook een moeilijke vraag: wat is in het belang van de parochie, van mij, van Thomas, van ...? Daar heb je niet meteen een antwoord op. Dat is veel te moeilijk.

De pastor had hem een boekje gegeven: *Seksueel misbruik in pastorale relaties*. Ik had *Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen!* meegenomen, en gaf hem dat erbij. Ik zei dat ik hoopte dat hij nog tijd zou hebben om er iets uit te lezen.

In beide uitgaven werd ook vanuit de parochie gedacht en geschreven. Ik wilde graag dat hij dat zou lezen, liefst alles, maar als dat niet kon, dan dat in elk geval. En ik hoopte maar dat hij dat ook zou doen.

* * *

Hanna besprak nog even met mij wat we wilden: dat de praatjes in de kerk zouden stoppen, en dat ik daar werken kon. Dat de deken zeggen zou: 'Wij staan helemaal achter jou, en jij hebt alle recht om hier gewoon je werk te doen.'

Hanna zei: 'Misschien dat hij dat zeggen kan en wil in een bijeenkomst met verantwoordelijke mensen in de parochie. Dat hij daar opening van zaken geeft: dit is er gebeurd, maar zij heeft alle recht en alle vrijheid hier te werken, en niemand mag daar aan twifelen, want zo is het gegaan.'

Zou dat kunnen? Zou het zo kunnen? Ik had eerlijk gezegd geen idee wat ik van hem kon of mocht verwachten.

De volgende dag kwamen we bij elkaar. De voorzitter gaf me mijn boek terug. Ik merkte dat hij het gelezen had, en dat andere boekje ook. Uit wat hij zei, kon ik opmaken dat hij zich er sinds ons gesprek, twee dagen daarvoor, intensief mee moest hebben beziggehouden.

Het deed me goed, en ik waardeerde het zeer. Hij had zich er werkelijk in verdiept. Daardoor kon het meteen gaan over die ene vraag: wat nu?

Ik kan alleen maar zeggen dat ze geweldig waren. Vooral de deken. Hij stond volledig achter mij, en wilde alles doen om mij te helpen. Ook de voorzitter – en naar zijn zeggen heel het bestuur – zou achter mij staan, wat ik ook wilde en hoe het ook zou gaan. Het was fantastisch. Ik heb er niet eens woorden voor.

De deken kon naar de parochie komen, om te vertellen. Dat kon hij, en dat wilde hij ook. Als ik dat zou willen, zou hij komen voor een bijeenkomst met parochiebestuur en

pastorale raad en alle vrijwilligers waarvan ik vond dat ze erbij moesten zijn. Degenen wie ik het zelf niet kon vertellen, maar van wie ik vond dat ze moesten weten hoe het werkelijk was en wat er echt aan de hand was geweest, en die het van hem moesten horen, van de deken, van ‘de kerk’.

Ik hoefde er niet over na te denken, dat wilde ik wel. Ik had niets beters kunnen wensen. Dit was wat we hadden gehoopt, maar niet durfden te verwachten.

‘Ja’, zei de deken, ‘maar het raakt mij ook, het komt ook heel dicht bij mijzelf. Die dag waarop ik voor het eerst hierover hoorde, en daarna mijn gesprek met Thomas. En toen kwam jij, en daarna Hanna, en jij nog eens een keer. Ik merk dat het mij mee-verandert.’ Kwam dat door ons, door Hanna, door mij? Door ons vertellen, door ons praten? Ik luisterde verwonderd, verrast, naar alles wat ze zeiden. Wat zeiden ze allemaal? Wat zeiden ze veel. Alles wat Hanna en ik hadden gedacht en besproken en alle vragen die we hadden, kwamen als vanzelf aan de orde. Zij noemden het allemaal. Ik had er echt geen woorden voor. En ook niet voor hoe ik me voelde. Blij. Dat was het enige woord dat ik kon bedenken. Blij, en veel meer nog dan dat.

Een aanklacht was hiermee voorlopig van de baan. Als het nodig was geweest, als de deken alleen dan iets voor mij had kunnen doen, had ik het gedaan. Maar het hoefde nu niet. Het gaf me een rustig gevoel. Een aanklacht kon altijd nog. Eerst dit, eerst deze avond. Misschien was dat genoeg. Misschien ook niet. Maar dat zagen we dan wel weer.

Ze vroegen of ik erbij zou zijn, die avond. Erbij zijn? Natuurlijk zou ik erbij zijn. Daar ging het toch om? Het ging toch om mij?

Hanna belde me de volgende dag. Ze was benieuwd wat ik ervan had gevonden. Ik zei: ‘Ik vond ze fantastisch.’

‘Ja, hè’, zei ze, ‘dat vond ik ook. Dit is echt heel bijzonder.’

Ik vroeg haar of zij er die avond ook zou zijn. Natuurlijk zou ze dat, als ik dat wilde.

Ik kon me niet voorstellen dat ze er niet bij zou zijn.

* * *

Natuurlijk moesten de mensen uit mijn eigen werkgroepen er die avond bij zijn. Ik nodigde hen zelf uit. Degenen met wie ik al eerder gepraat had, praatte ik bij. Als het zo uitkwam, ging ik naar hen toe, en anders belde ik hen op. En alle anderen vertelde ik nu wat er aan de hand was. Ik vond dat zij het van mijzelf moesten horen, en niet van de deken. Ik vond dat dat niet kon. Zo wilde ik niet met hen omgaan. Ik ging naar hen toe en vertelde het hun.

Ik vertelde het nooit aan de telefoon. Ik wist wat het met hen zou doen. Ik wist dat het hen erg zou bezighouden. Het was niet zomaar een verhaal. Het ging om Thomas en het ging om seksueel misbruik. Het zou hen diep raken. Daarom ging ik naar hen toe.

En daarom zei ik altijd: ‘Je mag er thuis gerust over praten. Ik kan me voorstellen dat je het kwijt moet, dat je het wilt zeggen. Doe dat maar. Dat mag je ook. Ik vind dat je dat thuis gewoon moet kunnen doen.’

Daarom ook belde ik hen een paar dagen later altijd nog even op. En ik merkte dat ze dat heel prettig vonden. Ik geloof dat werkelijk iedereen het zei: ‘Wat fijn dat je belt.’ En vaak

zeiden ze: 'Ik had je al zo graag nog even willen bellen, maar ik wist niet of ik dat wel mocht doen, want je hebt het zelf al zo moeilijk.'

Ik had het mijn vriendinnen al verteld, en de mensen met wie ik het meeste werkte. Maar er waren nog meer dan tien mensen uit mijn eigen werkgroepen die het niet wisten. Die vertelde ik het nu. En ik deed het op dezelfde manier. Ik ging naar hen toe.

Ik werd er heel moe van. Ruim een week lang bijna elke ochtend en elke middag zo'n gesprek. Het was zwaar. Maar het was goed. Degenen die ik het eerder al verteld had, hadden het bijzonder gevonden dat ik hun mijn verhaal toevertrouwde, en ook nu merkte ik dat iedereen het waardeerde dat ik het hun zelf vertelde. En iedereen die kon, die avond, zou komen.

* * *

Seksueel misbruik door een pastor. Het speelde plotseling ook elders en stond even volop in de belangstelling. Het stond op de voorpagina's van de kranten, en KRO's *Kruispunt* besteedde er uitgebreid aandacht aan, voerde een gesprek met de deken daar en liet parochianen aan het woord.

Zij reageerden ieder op hun eigen manier, en heel verschillend. Zo zou het hier ook zijn, straks, wanneer het ging om Thomas. Ik kon allerlei reacties bedenken. En ik vond ze allemaal even begrijpelijk. Ik had het zelf immers ook allemaal gedacht en uitgesproken. Ik was er zelf immers ook doorheen gegaan.

Ik begreep dat mensen boos zouden kunnen worden, omdat ze het maar moeilijk zouden willen of kunnen geloven.

Seksueel misbruik door je eigen pastor? Dat kan toch niet? Je kunt bijna niet geloven dat het waar is. Zo dichtbij. Dat verwacht je niet. Daaraan heb je nooit gedacht. Hij was toch een goede pastor? Hij was fantastisch soms. Voor veel mensen een steun. En hij heeft kinderen gedoopt, lieve mensen begraven. Het kan niet waar zijn dat hij zo was.

Nee, zelfs voor mij was dat soms nog moeilijk te geloven.

En toch was het zo. En moesten ze het onder ogen durven zien. Ook al was het nog zo moeilijk, deed het nog zo veel pijn, gaf het nog zo veel verdriet.

Ik begreep dat we mensen niet alleen het vertrouwen in Thomas zouden afnemen, maar daarmee misschien ook in de kerk.

Ja, ook ik was hier een heleboel kwijtgeraakt. De vieringen in de kerk, ik kwam er liever niet dan wel. En dat had niet alleen te maken met wat mensen zouden kunnen denken. Het had ook alles te maken met wat daar verteld en gezegd werd en wat er gezongen en gebeden werd. Voor mij was het allemaal niet meer waar. Het klopte niet meer. Het waren mooie woorden, maar kijk eens wat er buiten dat kerkgebouw gebeurde. Er klopte helemaal niets van. Die kerk was opeens niet langer geloofwaardig, maar onbetrouwbaar. Ik vond er alleen maar pijn en verdriet.

Zo moeilijk zouden anderen het ook kunnen krijgen.

En toch mochten we het niet langer verzwijgen.

Ik begreep dat het makkelijker zou lijken te zijn het maar stil te houden en weg te stoppen. Dan beschadig je de parochie niet, dan beschadig je de pastor niet.

Ja, hoe lang had ik het zelf niet volgehouden de mensen te beschermen, Thomas te beschermen?

En toch ... wegstoppen en er niet meer aan denken is ontkennen dat het gebeurd is. Dat kan niet. Het gaat iedereen aan. Want het gaat om een pastor, in jouw kerk. En de mensen met wie het ook gebeurd is, bescherm je er zeker niet mee. Hen beschadig je ermee. En ze zijn al beschadigd. Een parochie, een kerk, hoort veilig te zijn, een plaats om te schuilen. Waar mensen daadwerkelijk opkomen voor elkaar. Waar mensen geloofd worden. Waar mensen kunnen vertellen wat er gebeurd is, waar ze kunnen vertellen wat ze dachten nooit te kunnen vertellen. Want wie zou hen geloven?

Wij. Wij zouden hen geloven. Kom maar, wij geloven je.

Ik begreep het als mensen zouden zeggen: 'Maar je was er toch zelf bij?'

Ja, als het voor mij al zo moeilijk was te zien dat het seksueel misbruik was, hoe moeilijk zou het dan niet zijn voor anderen?

En toch moesten ze leren begrijpen hoe het gaat. Hoe het werkt. Want ook zij konden mensen tegenkomen wie het overkomen was. En dan mochten ze het niet zeggen: 'Jij was er ook bij. Het is je eigen schuld.'

Ik begreep het als mensen zouden zeggen: 'Dit is geen misbruik.' Als ze zouden zeggen: 'Bovendien, hij is vrij. Hij mag doen wat hij wil.'

Ja, ook ik had gedacht: dit gebeurt soms met mensen.

En toch lag het wel even anders. Hij mocht helemaal niet doen wat hij wilde. Want hij stapte over grenzen heen – niet vanuit een oprecht gevoel, maar bewust seksualiteit zoekend. En hij dacht daarbij alleen aan zichzelf, en niet aan het welzijn van de ander. Dat mag je niet doen. Zo mag je niet doen. En een pastor helemaal niet.

We zouden het allemaal begrijpen. En we hoopten dat zij ons zouden begrijpen. We hoopten dat ze met aandacht zouden luisteren. Niet zoals de laatste naar wie ik toe was gegaan, en die had gezegd: 'Ach ja, dat kan gebeuren.' Die door mijn verhaal heen heel andere verhalen noemde. Die de dingen die ik zei, niet zo hoorde zoals ik ze bedoelde, omdat ze gewoon niet goed luisterde.

'Ach ja, dat kan gebeuren.' Die instelling irriteerde me mateloos. Daarmee ging ze voorbij aan alles wat het met mij had gedaan. Aan alle pijn, aan alle verdriet, aan alle tranen.

Dat kan gebeuren? Zo makkelijk was het anders niet.

We hoopten dat ze zouden luisteren. En dat ze zouden proberen het te begrijpen.

* * *

Wie wilden we uitnodigen? Behalve mijn eigen werkgroepen? Wie moesten er die avond komen? We maakten een keuze. Het bestuur en de pastorale raad zouden zeker aanwezig zijn. Het koor zou uitgenodigd worden, en de andere werkgroepen waarin Thomas had meegewerkt en waar hij opeens gestopt was. Verder alle mensen die op het parochiesecretariaat werkten. En een paar anderen.

Het bleef een keuze: Thomas' werkgroepen, naast die van mij. Daar waar vragen waren. Daar waar het mensen betrof met wie ik te maken had. Maar omdat veel van de mensen die

uitgenodigd werden, in meer dan één werkgroep werkzaam waren, zouden we met hen ook vrijwel alle resterende groepen bereiken.

De avond kwam langzaam dichterbij. Ik praatte met Hanna. Wat wilden we van de deken? Hoe zou het die avond moeten gaan? Wat moest hij zeker zeggen? En waarover wilden we dat er niet gesproken werd? Welke vragen konden we verwachten? Wilden we op alle vragen een antwoord geven?

En: wanneer zou Thomas ingelicht worden? We wilden graag dat de deken het hem een paar dagen van tevoren zou laten weten. En ik wilde hem dan ook mijn brief sturen.

We praatten met de deken en bereidden de avond goed voor. Wat zou hij vertellen, hoe zou hij het zeggen? In welke volgorde en met welke woorden? We wilden er zorgvuldig mee omgaan, en namen het allemaal goed door.

De voorzitter begon met het uitnodigen van de mensen, namens de deken en het parochiebestuur. Telefonisch, zodat er niets op papier zou staan. We zaten niet echt op de pers te wachten. Om mij niet, om Thomas niet, om de parochie niet. Er zorgvuldig mee omgaan betekende ook voorzichtig zijn. Bij het uitnodigen vertelde hij daarom evenmin waar de avond over zou gaan. Dat was wel lastig, want mensen vroegen er natuurlijk wel naar. Een vertrouwelijke bijeenkomst? De deken? Het bestuur? Wat was er aan de hand? Toch zouden ze het die avond pas horen.

Ook in de anderhalve week tussen het uitnodigen en de avond zelf zouden er vragen zijn. Dat was niet te voorkomen. Wilde je dat de mensen kwamen, dan moest je ze op tijd uitnodigen en kon je daarmee niet wachten tot twee dagen van tevoren. En dan zouden mensen elkaar ernaar gaan vragen. En wie wel wat wist, zou het misschien de ander vertellen. Maar daar konden we niets aan doen. We wilden niet nog meer gepraat dan er nu al was, of in elk geval zo min mogelijk, maar het helemaal uitsluiten konden we niet.

* * *

En toen bleek Thomas in de parochie geweest te zijn, die dagen. Hij hoorde ervan. Een collega van Thomas, en zijn vrouw, vertelden het hem. Zij wisten al langer wat er aan de hand was, omdat ik het hun zelf verteld had. Ze wisten waar het die avond over zou gaan en ze waren net gebeld en uitgenodigd.

Ze belden mij op om te vertellen dat Thomas bij hen was geweest, en dat ze hem eerlijk gezegd hadden dat ze wisten wat er gebeurd was. Ze vertelden dat ze met hem gepraat hadden, en dat ze hem ook gezegd hadden dat de deken naar de parochie zou komen.

Het was misschien jammer dat Thomas dat nu, anderhalve week van tevoren, al wist, maar het liep nu eenmaal zo. Ik zou ook niet gewild hebben dat Thomas' collega en zijn vrouw hadden gedaan alsof ze van niets wisten. Dat zou niet eerlijk zijn geweest, en veel te moeilijk bovendien.

Nee, het was goed zo. En wat Thomas zou doen, moesten we maar afwachten. Ik maakte me maar niet te veel zorgen. Tenslotte was de deken er ook nog.

Wel vond ik het fijn dat ze mij even gebeld hadden. Dat ze daaraan dachten en dat ze dat deden. En: dat ze Thomas ervan weerhouden hadden naar mij toe te gaan. Want dat had hij gewild. Maar ze hadden hem gezegd dat hen dat niet zo'n goed idee leek. Gelukkig maar. Ze vertelden ook dat Thomas meteen, bij hen vandaan, de deken had gebeld. Goed. Dan wist hij precies wat er aan de hand was. Prima dat hij juist de deken gebeld had.

Nu moest mijn brief aan Thomas er ook maar meteen achteraan. Ik had geschreven hoe het mij gegaan was sinds de laatste keer dat ik hem had gesproken, en hoe het mij ging. Ik voegde eraan toe dat de deken naar de kerk zou komen om te vertellen wat er gebeurd was en wat de ware reden was waarom Thomas was weggegaan. Om duidelijkheid te scheppen en de onrust weg te nemen. En om het voor mij weer mogelijk te maken daar te werken. Ik schreef het hem eerlijk. Zo was het toch ook? Hij wist het trouwens al. 'Maar', schreef ik, 'ik wilde je ook laten weten hoe verschrikkelijk moeilijk ik het heb gehad. En waarom. En dat weet je nu.'

* * *

Ik verstuurde mijn brief. En hij belde. Meteen. Post gekregen, brief gelezen en de telefoon gepakt. Het was zaterdagochtend, tien voor elf. Onze jongste nam de telefoon op: 'Nee, mama is er niet ... nee, ik weet niet wanneer ze terug komt.'

Wat goed van hem. Mama was gewoon boven. En helemaal overstuur toen Lex kwam vertellen dat Thomas aan de telefoon was.

In tranen belde ik Hanna: 'Thomas heeft net gebeld. Hij zal mijn brief gekregen hebben, net, meteen gelezen, meteen gebeld. Waarom doet hij dat nou?'

Ze praatte even met me, en langzaam werd ik rustiger. Ja, het was wel erg brutaal. Hij snapte kennelijk helemaal niet wat hij deed, en hoe hij inbreuk maakte op mijn leven. Begreep hij er dan niets van? Hij moest er eerst maar eens over nadenken. Hanna zei precies wat ik net tegen haar wilde zeggen: 'Hij zal wel zeggen dat het allemaal niet zo erg was, toch?'

Ja. Maar ik wilde het niet horen.

'Nee', zei Hanna, 'jij wilt het niet horen. Goed zo, zeg hem dat maar. Laat maar bellen dit weekend. Niet opnemen. En daarna ben je misschien sterk genoeg om dat wel te doen. Dan zeg je hem dat maar. En ga nu maar gauw je zoon een complimentje maken.'

Ja, dat had hij wel verdiend. Ik ging naar hem toe en vroeg hem: 'Waarom zei je zomaar dat ik er niet was?'

Hij antwoordde: 'Dat had jij toch een keer gezegd, mama.'

Ik zei: 'Je was geweldig.'

Hij merkte dat ik het meende, en lachte.

'Goed gedaan, joh, hartstikke goed gedaan. Hier liggen de nummers van Thomas en van zijn zus en zwager. Niet opnemen, gewoon laten bellen. Wij zijn er dit weekend niet. En jij? Jij kunt vandaag geen kwaad meer doen.'

Thomas had gevraagd of ik hem terug wilde bellen. Maar dat heb ik natuurlijk niet gedaan. Zou hij zelf opnieuw bellen?

In het weekend bleef het stil. En 's maandags ook. Hij belde niet terug. Ik wist dat hij zo maar weer wat gedaan had. Typisch Thomas: impulsief reageren, zonder na te denken.

* * *

Opeens begon er iemand – geen vrijwilligster, maar ‘zomaar iemand’ – verontwaardigd haar mening te uiten tegen een vriendin van mij. Dat gerommel met de pastor. Schandalig was het. En ‘dat’ ging dan maar gewoon door met haar werk in de kerk, en stond daar op het priesterkoor alsof er niets gebeurd was. Het was ongehoord.

Mijn vriendin vertelde het mij.

Het kwam hard aan.

Natuurlijk had ze verteld hoe het werkelijk was, maar het was een ongemakkelijk gesprek geweest en ze was er niet gerust op. Daarbij was ook zij vrijwilligster en lid van de pastorale raad. Ze wilde met mij meedenken: wat moeten we hiermee?

Ja, wat?

Ik kende degene die haar aangesproken had wel. Zou ik haar bellen? Ja, waarom niet? Ik wilde toch open en eerlijk zijn? Vooruit dan. Gewoon zelf reageren, en het niet uit de weg gaan.

Ik belde. Ik vertelde haar over Thomas. Maar ze antwoordde: ‘Ja, ik weet wel dat het seksueel misbruik genoemd wordt, maar ik vind dat het dat niet is.’

Ik vertelde haar iets meer. Ze zei: ‘Ja, ik hoor wel wat je zegt, en nee, goed, schuld noem ik het niet, maar als ik jou was, stopte ik met al mijn werk in de parochie tot ik mijn rust had teruggevonden.’

Maar het was niet wat ze bedoelde. Ze bedoelde wel degelijk: ‘Jij mag dat niet. Jij hoort daar niet te staan. Jij hoort daar niet eens te zijn.’ Dat hoorde ik heus wel.

Nog geen tien minuten later bleek dat ook wel, want na ons telefoongesprek belde ze meteen mijn vriendin op en zei: ‘Nou, ik heb het haar allemaal mooi even gezegd.’

Mijn vriendin ontplofte bijna, en kwam naar mij toe.

Een avond lang gedoe en problemen om iemand die helemaal niet belangrijk voor mij was. Maar ik trok het me natuurlijk wel aan. Je weet dat je ook deze reactie kunt verwachten. Je weet het heel goed. Maar de eerste keer dat het gebeurt, komt het buitengewoon hard aan.

Ik dacht: Zal het dan toch niet genoeg zijn, die avond? Moeten we dan toch meer doen? Moet het dan toch verder de parochie in? Moet iedereen dan horen hoe het werkelijk was? En moet ik dan toch een aanklacht indienen?

Weer problemen. Weer moeilijk. Weer denken. Ik kreeg er zo'n hoofdpijn van. Ik was zo moe. Ik wilde alleen nog maar naar bed. Samen. Donker. Veilig.

* * *

En toen vroeg een ander het ook nog, de volgende dag: ‘Moet dat, die avond? Moet het zo? Wil je dat echt? Het is toch ook waar? Je bent er toch in meegegaan?’

En dan ga je toch twijfelen. Zie ik het allemaal wel goed? Is het echt zo erg? Het was toch ook mijn eigen schuld, ik was er toch bij?

En tegelijkertijd: ja maar ... dat ik, toen Noor in het ziekenhuis lag en zo ziek was, naar Thomas toe ging om te vragen hoe het met haar ging, en met hemzelf, was toch niet meer dan belangstelling voor een vriend die zorgen had om zijn ernstig zieke vrouw? En dat hij die week daarop een dagje bij ons mocht komen, op het eiland, was toch geen uitnodiging tot meer?

Kon hij zo denken? Gaf ik daar aanleiding toe?

Nee, zeker niet.

Kan dat dan niet? Even langs gaan in plaats van te bellen? Mag dat dan niet? Zo vlak voor de kerstdagen? Wetende dat Noor geopereerd moest worden, maar daar te zwak voor was? Kun je dat dan niet eens meer doen?

Jawel. Natuurlijk wel. Dat mag je wel. Daar is niets mis mee. Dat hij er iets anders bij verzon, was niet mijn fout. Dat maakte hij er zelf van. En *dat* was fout.

Maar ja, toen kwam hij naar het eiland, en toen kustte hij me, en toen zei ik toch geen 'nee'. En dat ik erin meeding, betekende voor hem dat het goed was, dat het kon. Zo heeft hij waarschijnlijk gedacht. Hoe kan ik hem de schuld geven? En doe ik dat dan, geef ik hem de schuld? En is dat onterecht? Hij kon toch niet anders denken? Zie ik het wel goed, of ben ik gewoon gek?

Ik dacht: Het moet afgelopen zijn, ik wil niet meer, ik wil mijn leven terug. Ik wil hier weer gewoon kunnen werken en me niets meer hoeven aan te trekken van wat mensen zeggen en wat mensen denken. Waarom is het nog niet afgelopen? Ik wil weer uitgerust zijn. Het moet voorbij zijn.

Juliet zei: 'Laat het toch rusten. Plaag jezelf toch niet langer. Het is niet goed voor je.'

Al die vragen. Al die gedachten. Ik werd er zo moe van. Ik bleef maar denken. Weer een winter voorbij. Straks weer een lente. Hij had me toch al genoeg afgenomen? Dat ik hier zo lang mee bezig was, was ook zijn schuld. Dat deed hij mij ook aan. De weken vlogen om, glipten door mijn handen. De wereld ging aan mij voorbij, en ik was er niet echt bij. Het was verschrikkelijk vermoeiend. Wanneer hield het op?

Nou, misschien straks wel. Mijn brief verstuurd. Die avond geweest. Nog even gepraat hier en daar. Dan zou het afgelopen zijn. Soms had ik er alle vertrouwen in.

En na een paar dagen was ik ook weer minder moe. Kom op, dacht ik, je weet het toch zelf wel. Je hebt gelijk: het is *wel* erg. En nee, Juliet, ik laat het niet rusten, we gaan door. Het is goed het zo te doen.

Maar niet iedereen hoefde het te weten, nee. Dat niet.

Maar bij iedere vrijwillig(st)er, iedere ouder die ik tegenkwam, iedere parochiaan die ik kende, voelde ik die onrust en dacht ik: En jij? Wat weet je? Wat denk je?

Gelukkig had ik veel mensen om mij heen met wie ik kon praten wanneer ik maar wilde. En, niet te vergeten, Lex. En Hanna.

* * *

De avond kwam steeds dichterbij. Hanna kwam even langs. Ik had visitekaartjes voor haar gemaakt. Met haar naam erop, en de naam van de SMPR, de interkerkelijke stichting tegen seksueel misbruik in pastorale relaties, waarvoor zij werkte.

‘Waarom kwam zij bij ons?’, vroeg onze jongste.
‘Ze kwam de kaartjes ophalen’, antwoordde ik. ‘Je weet wel, waar haar naam opstaat, en de naam van haar stichting.’
‘O ja’, zei hij, ‘de stichting stoute pastores.’
Zo was het maar net. Net twaalf jaar en alle gelijk van de wereld.

* * *

Nog één dag. Ik belde de deken nog even. Hij vertelde me dat Thomas hem gebeld had na het ontvangen van mijn brief, en dat hij behoorlijk zenuwachtig was. ‘Ja Thomas’, had de deken hem geantwoord, ‘zo gaan die dingen.’
De deken had hem verteld dat het niet de bedoeling was hem te beschadigen, maar dat de avond erop gericht zou zijn mij mijn plaats terug te geven. Maar dat hij niet wist wat de gevolgen zouden zijn.
Nee, verder denken dan die avond en het verhaal van de deken kon ik ook niet.

De deken had gezegd: ‘Thomas, ik geef je het telefoonnummer van de stichting *Hulp en Recht*. Als je nu zo zenuwachtig bent en denkt dat je zelf ook wel wat hulp kunt gebruiken, bel ze dan.’

‘Ja, Thomas, zo gaan die dingen’ ... De deken had het mooi gezegd. Zo was het, ja. Zo was het precies: zo gaan die dingen. Daar had hij eerder aan moeten denken.
Had hij dat maar gedaan ...

* * *

De dag dat de deken zou komen. Een lange dag? Nee, eigenlijk niet. Ik had er alle vertrouwen in. Ik was heel rustig. Ik zou wel zien wat er achteraan zou komen. Ik had daar toch geen invloed op. En ik wilde me er niet langer van tevoren al druk om maken. Wat de mensen ook zouden denken, ze dachten het maar.
Ik voelde me heel rustig. Want de deken kwam. Voor mij. Hij was er voor mij, hij stond achter mij, en hij wilde mij recht doen. En ik had alle vertrouwen in hoe het zou gaan. En vertrouwen in hem, dat vooral.

Dat de deken er voor mij was en voor mij zorgen zou, was, waar het om de parochie ging, mijn allergrootste steun. Hij stond mij terzijde, hij was mijn toeverlaat, ik kon op hem rekenen. Ik mocht op hem vertrouwen.

* * *

Lex ging mee. Lex. Bij wie ik hoorde. Ook na wat er gebeurd was. Die van mij hield en er voor mij was. Bij wie ik thuis was. En van wie ik hield. Hij wilde graag horen wat de deken zou vertellen, en ik wilde heel graag dat hij meeging. Ik begreep wel dat het heel spannend voor hem zou zijn. In het begin had hij het ook gevraagd: ‘Moet dat?’ We hadden het er dan ook niet steeds over gehad of hij nu wel of niet mee zou gaan. Het moest niet, nee ... nee hoor. Maar toen het zo heel dichtbij kwam, wilde ik het wel heel graag. Ik had hem nodig. Maar toen was het voor hemzelf ook allang geen vraag meer. Hij ging mee.

Hij was geen vrijwilliger binnen de parochie, dus anderen zouden zich misschien afvragen waarom hij erbij was en waarom hij was uitgenodigd, maar ach, dat maakte niet uit, na twintig minuten zouden ze het toch weten. Want de deken zou mijn naam noemen. Spannend? Nee, dat viel eigenlijk wel mee. Daar ging het toch ook om? Het ging toch om mij?

We gingen vroeg, zodat Lex en Hanna even konden kennismaken en we de deken even konden ontmoeten. Daarna hebben we met z'n tweeën nog een rondje gewandeld, en toen zijn we opnieuw naar binnen gegaan.

* * *

De deken begon: 'We hebben u bij elkaar geroepen omdat de parochie, uw parochie, ons ter harte gaat.' Hij vertelde dat het plotselinge vertrek van Thomas de aanleiding was. Dat Thomas hun, maar via een briefje in het parochieblad ook alle anderen, verteld had dat hij ging verhuizen omdat hij terug wilde naar de omgeving waar hij vandaan kwam, dichterbij zijn familie wilde zijn, die verder weg woonde. Maar dat hij de werkelijke reden van zijn vertrek niet genoemd had, namelijk dat er binnen zijn pastorale contacten en activiteiten een relatie ontstaan was die een seksueel karakter had gekregen.

De deken vertelde dat hij, toen dat hem bekend werd, overleg had gepleegd met het bisdom en dat hij daarna met Thomas had gesproken. Dat Thomas het verhaal bevestigd had. En dat dat er toe had geleid dat hij hem had moeten vertellen dat hij alle pastorale activiteiten met onmiddellijke ingang moest stoppen. Dat hijzelf daarom dat weekend die viering van Thomas had overgenomen. En dat Thomas had gezegd dat hij misschien maar beter kon gaan verhuizen.

Het was stil. Muisstil. Alleen de stem van de deken klonk. Zo rustig. Zoals ik hem kende. Ik deed mijn best om te onthouden wat hij zei, maar dat lukte me niet. Ik wist alleen dat het klopte. Het was precies zoals hij het vertelde. Maar doordat ik twee weken later zijn uitgeschreven 'praatje' van hem gekregen heb, op papier, kan ik het hier toch goed neerschrijven.

* * *

De deken vertelde verder: 'Er ontstond een merkwaardige situatie: Thomas ging vertrekken, om onduidelijke redenen, en degene met wie de relatie was ontstaan, kwam in een dubbelpositie. Zij wist wat er gebeurd was, maar ze kon geen antwoord geven op vragen, en voelde zich vreemd in haar eigen groepen binnen de parochie. In de ondersteuning die zij zocht bij Hanna, vertrouwenspersoon van de interkerkelijke stichting tegen seksueel misbruik in pastorale relaties, groeide in haar langzaam het besef dat zij slachtoffer was geworden van haar contacten met Thomas. En als dat gebeurt, ga je spreken van seksueel misbruik.'

De deken vertelde wat seksueel misbruik betekent, wat het omvat: 'Alle stappen, elke stap, waardoor een pastorale relatie geseksualiseerd wordt.'

Hij vertelde dat een pastor zijn grens moet weten. Dat zijn vakbekwaamheid dat vereist. En dat Thomas die grens niet gerespecteerd had, en ik met hem in deze situatie geraakt was.

‘Thomas is weg’, zei de deken, ‘en zij loopt hier nog rond. Sommigen weten ervan, anderen niet. Dat leidt tot ongemakkelijke situaties: wie weet het, en wie niet? En dan zie je gebeuren dat iemand ontwijkend gedrag gaat vertonen. Mensen bewust niet benadert. Niet meer in de kerk komt. Het mijdt daar te zijn. Dat zo veel mogelijk probeert te ontlopen.’

‘Daarom’, zei hij, ‘is ervoor gekozen nu met u in gesprek te gaan. In dit soort situaties is er uiterst veel moed nodig om het zwijgen te doorbreken. Omdat je het risico loopt dat alles en iedereen over je heen valt: boosheid van mensen, onbegrip, beschuldiging en vooral verdriet.

Wij, de vice-voorzitter van het bestuur, de vertrouwenspersoon en ikzelf als waarnemend pastoor van uw parochie én uw deken, hebben u bij elkaar geroepen om ruimte te creëren voor pastoraat aan elkaar. Niet om iemand aan de schandpaal te nagelen, maar om ruimte te scheppen voor haar, om weer normaal met u en met anderen te kunnen omgaan.’

En daar noemde hij mijn naam: ‘... om ruimte te scheppen voor Sigrid, want om haar gaat het ...’

Lex zei later: ‘Er werd iets in het openbaar verteld wat toch heel erg is. En het werd genoemd, hardop: ‘seksueel misbruik’. De deken draaide er niet omheen, en hij vergoelijkte het ook niet. Hij zei het zoals het was.’

De deken ging nog even verder. ‘We vertellen het u ook’, zei hij, ‘omdat we signalen hebben dat Thomas wel erg makkelijk met vrouwen omging, misschien wel te makkelijk. Het is dus mogelijk dat onder u, of in een kring om u heen, mensen in dat opzicht ook ervaringen hebben met Thomas.’

Tenslotte vertelde hij dat Thomas op de hoogte was van het feit dat we die avond bij elkaar waren en waarover we praatten.

Daarna was er koffie en thee, en ruimte om even met elkaar te praten en om dit met elkaar te delen.

Een hand op mijn schouder, lieve mensen om me heen die met me praatten. Ze waren dicht bij ons komen zitten: ‘Wij zijn er voor jou. En als ze aan jou komen, dan komen ze aan ons.’

Ik zag de deken in gesprek, ik zag Hanna praten met mensen, maar het bleef heel rustig. Onwerkelijk bijna.

Het had indruk gemaakt. Maar ook de manier waarop de deken het verteld had, maakte dat het zo rustig was. Hij had zijn verhaal goed opgebouwd, en het heel kalm en rustig verteld. Hij had het zelf ook heel spannend gevonden, maar hij straalde die rust uit. Zoals altijd.

* * *

Ook na de pauze bleef het rustig. ‘Het was eigenlijk een heel prettige avond’, zei iemand mij later, ‘al klinkt het misschien raar.’ Ik begreep wat ze bedoelde. De sfeer was goed. Er waren vragen, maar die werden ook heel rustig gesteld.

‘Wat moeten wij hiermee?’

‘Nou’, antwoordde de deken, ‘wat u er niet mee moet, is hier straks de deur uitgaan en met dit verhaal naar de krant stappen. Dat zou mensen onnodig beschadigen, en dat willen we niet. Maar u hoeft het ook niet meer te verzwijgen. Als ernaar gevraagd wordt, mag u vertellen dat Thomas niet zomaar is weggegaan, maar om deze reden. U weet nu hoe het gegaan is, wat er gebeurd is. Misschien hoort u meer, of heeft u zelf iets meegemaakt waarover u wilt praten. Misschien wil iemand anders ergens over praten. Verwijst u hen dan naar ons, wij zijn er voor hen. Wij zijn er ook voor u. U hebt kennis waar u knap last van kunt hebben. Wij zijn daarop aanspreekbaar.’

‘Was het iets van de laatste tijd, of speelde het al toen Noor nog leefde?’

‘Ja, het was al zo toen Noor nog leefde.’

‘Maakt het geen verschil dat Thomas geen pastor meer was?’

De deken was daar heel duidelijk in: ‘Thomas was wel pastor. Niet alleen ging hij nog voor, maar pastor, dat ben je altijd. En als pastor ben jij verantwoordelijk. Jij bent fout. Jij hoort die grenzen te respecteren, te bewaken.’

‘U zegt dat er meer geweest is?’

‘Wij hebben geluiden, signalen’, vertelde de deken opnieuw, ‘dat Thomas wel erg makkelijk met vrouwen omging. We hebben niet de feiten, maar het is heel goed mogelijk dat er anderen zijn die soortgelijke ervaringen met Thomas hebben.’

‘Ik wist het al, en ik dacht dat ik het al verwerkt had, maar nu u het ons vanavond vertelt, schokt het mij opnieuw.’

‘Hoe gaat het straks verder, in zijn nieuwe woonplaats? Als dit iets is wat in hem zit ...’

Dat was een beetje lastig. Thomas was naar een ander bisdom verhuisd. En er leken opeens grenzen te zijn ...

‘Ja, maar als daar weer iets gebeurt, terwijl wij en u en ons bisdom dit nu van hem weten ... wat dan?’

Ja, wat dan?

De deken beloofde die vraag mee te nemen.

‘Ik ben heel boos op Thomas, heel erg boos. Maar aan de andere kant: er waren er toch twee?’

‘Jawel’, herhaalde de deken, ‘maar een pastor hoort de grens te weten. Die verantwoordelijkheid ligt bij hem.’

Bijna alle mensen die mij lief waren, waren er bij, die avond. Om mij en voor mij. De mensen dicht om mij heen. En allemaal vielen ze over deze vraag. Maar Lex zei het zoals het was: ‘Anderen dachten het misschien ook, en zij vroeg het. En laat ze het maar vragen. Het is niet erg.’

Nee, het was ook niet erg. Maar ik vond het wel lief dat de mensen om mij heen er moeite mee hadden.

‘Wordt er geen aanklacht ingediend?’

De deken antwoordde: ‘Er is nog geen aanklacht ingediend. Deze avond is een stap in de begeleiding van Sigrid. Die begeleiding gaat door, is nog niet afgelopen. En of dat alsnog tot een aanklacht zal leiden of niet, dat maakt voor vandaag niet uit. Deze avond is erop gericht Sigrid haar plaats terug te geven in de parochie. Wat er verder nog volgt, is voor later.’

‘En hoe gaat het verder met Thomas?’

De deken vertelde dat hij Thomas inmiddels het telefoonnummer van de landelijke stichting *Hulp en Recht* had gegeven, en dat hij hem de volgende dag zou spreken.

‘Sigrid heeft het niet overal rondverteld, dus het gaat er haar zeker niet om, Thomas te schande te maken.’

‘Nee’, zei de deken, ‘daar gaat het ook niet om. Het gaat hier niet om een vonnis. Het gaat erom haar functioneren in de kerk weer makkelijker te maken.’

‘Ik vind het heel moedig dat Sigrid hier vanavond is, en dat Lex er ook is. Dat waarderen we. Ik vind dat we hun dat ook moeten laten merken, en haar de plaats moeten geven die ze verdient.’

Mijn vriendin vertelde mij later: ‘Hij wilde laten weten achter je te staan, en je laten voelen dat hij je een warm hart toedraagt. Hij meende het heel ernstig.’

Het raakte me zeer. Hij had mij al zo vaak, zonder woorden, laten voelen hoe erg hij het vond, en vanavond mocht hij het zeggen, en kon hij op die manier iets voor mij doen. Ik vond het erg lief.

Ook de deken was onder de indruk van zijn woorden, en van het applaus dat die opriepen. Hij zei: ‘Beter hadden wij het niet kunnen zeggen.’

* * *

Ik had al die weken niet verder kunnen denken dan deze dag, deze avond. Ik had niet eens verder kunnen denken dan het verhaal van de deken. En dat had ik ook niet gedaan, ik had het niet eens geprobeerd. Het was een grens geweest waar ik ook niet overheen *kon* kijken. Ik had er zo lang naar toe geleefd, en nu was het gezegd.

Hanna vroeg hoe ik het had gevonden.

Ja, wat vond ik er nu van?

Zo zou het moeten, zo wilden we het. Zo zou het goed zijn. Zo zou het gaan en zo ging het ook. En nu was er even niets.

Ze merkte wel dat ik er niet meteen een antwoord op had.

Ik zei: ‘Tja ... er is altijd meer te zeggen.’

Ze vroeg me wat ik dan had gemist. Maar ook dat kon ik niet meteen zo goed aangeven. Ik moest het eerst overdenken en laten bezinken. Eerst maar naar huis.

* * *

Wat was ik de volgende dag moe. Ik wilde alleen zijn – én ik wilde praten. Ik belde een paar vriendinnen en anderen belden mij. Ik had het nodig. Ik wilde praten. Ik wilde horen

wat ze ervan hadden gevonden. En ik wist niet precies meer wat er allemaal gezegd was. Het leek zo weinig. Maar met hulp van iedereen die ik sprak, herinnerde ik me steeds meer, en wist ik dat het toch wel heel veel was.

De mensen die ik die dag sprak, waren mensen die mij heel nabij waren. De dingen die ze zeiden:

‘Het was heel rustig, er was geen onredelijke boosheid. Maar het blijft moeilijk. Als je de kerk ziet als toetssteen voor normen en waarden, en die kerk al zo veel dingen zegt waar je het niet mee eens bent, en dan ook nog dingen doet die je niet goed *kunt* vinden, vraag je je wel af of je daar dan nog wel bij wilt horen.’

‘Ik kan het me wel voorstellen. Het had ook mij kunnen gebeuren. En ik heb bewondering voor de manier waarop de deken het gebracht heeft.’

‘De deken heeft het goed gedaan. En wat knap van jou.’

‘Het was een goede avond. Het maakte heel veel indruk. De deken koos zo zorgvuldig zijn woorden. En Lex hield jou zo goed in de gaten. Hopelijk is het gegons en geroezemoes nu afgelopen.’

‘De deken heeft het heel weloverwogen gezegd, heel rustig. Niets te veel. Maar misschien heeft hij te weinig gezegd dat er meer is geweest.’

Dat laatste had ik eerst ook gedacht. Maar dat leek maar zo. Want hij had het wel aangegeven, eerst uit zichzelf, en later nog een keer als antwoord op een vraag.

Wat ik wel gemist had, was dat Thomas *bewust* over grenzen heen ging. Dat wel. Dat had ik gemist.

‘Hij heeft het ontzettend goed gedaan. Het maakte veel indruk. En wat moedig en knap dat je er was.’

Anderen vonden dat moedig. Zelf voelde ik dat helemaal niet zo. Het was toch niet moedig? Het kon gewoon niet anders.

‘Ja, maar het was het wel’, zeiden ze.

Iedereen zei het.

Maar ik was al zo’n lange weg gegaan en ik had al zo veel stappen gezet. Voor mij was dit er gewoon ook één.

* * *

Het was goed. Iedereen zei het, en ik geloofde dat het zo was. Het was goed geweest het zo te doen.

Het was in elk geval goed voor mij. Dat merkte ik al gauw. Want toen iemand mij belde over iets wat ze wilde weten, iemand die erbij geweest was die avond, hoefde ik me niet af te vragen: wat weet ze, en wat denkt ze? Het was zo gewoon. Het was gewoon heerlijk. En we konden er zomaar over praten.

Die zondag gingen Lex en ik naar de kerk. Samen. Het zou een drukke viering zijn, drukker dan anders. Kinderen die binnenkort hun eerste communie gingen doen, stelden zich voor. Het verhaal van die zondag was de gebeurtenis uit het evangelie waarnaar onze kerk genoemd was. En het koor zou zingen. Het kwam allemaal samen op die eerste zondag na de avond met de deken.

Zo veel mensen wisten er nu van. Ik wilde daar zijn. Om het verhaal. En om de mensen. Ik wilde bij hen zijn. Ik had hen nodig.

Mensen lachten naar me, knikten me toe. Het was goed daar te zijn, die dag. En na de viering kwamen ze naar me toe. Vooral degenen aan wie ik het zelf verteld had, mensen dicht om mij heen, mensen die ik goed kende. Ze kwamen even vragen hoe het me ging.

En anderen die erbij waren geweest, sprak ik zelf heel makkelijk aan. Ik vroeg het ze gewoon: of ze erg geschrokken waren. Of, als ik wist dat ze het al eerder hadden geweten, van wie dan ook, wat ze van de avond hadden gevonden.

Ik vroeg er gewoon naar. Dat was voor mij makkelijker, maar ook voor hen, want ik kon me heel goed voorstellen dat ze wel wat wilden zeggen, maar niet zo goed durfden. Nee, wat moet je op zoiets zeggen? En hoe begin je dan? Voor mij was het niet moeilijk meer erover te praten. Dus dan begon ik gewoon zelf. Zodat niemand zich meer ongemakkelijk hoefde te voelen.

En ik merkte dat ze dat prettig vonden. Zo konden ze er nog even over praten. Even iets zeggen, even iets vragen. Zonder zich af te hoeven vragen of ik er wel over praten wilde.

* * *

‘Het lukt maar zelden dat iemand weer een plek in de parochie krijgt ...’ Een zinnetje uit de brochure over seksueel misbruik in pastorale relaties. Ik had maar gauw verder gelezen, toen. Ik wilde het niet weten. Maar ik had het wel gelezen en dat zinnetje was al die tijd toch ergens blijven zitten. Maar misschien zou het hier wel goed komen. Ik durfde erop te vertrouwen. Al zouden er altijd mensen blijven met een andere mening, al zouden ze het misschien opnieuw tegen mij zeggen: ‘Jij hoort daar niet te staan’, ik durfde, nu al, ook voorzichtig te denken: ze denken maar, en als ze klachten hebben, verwijst ik hen naar de deken. Dan gaan ze maar naar hem. Ik wil het niet horen. Ik hoef er niet meer naar te luisteren. Als de deken en het bestuur en de pastorale raad en alle mensen om mij heen die belangrijk voor mij zijn, achter mij staan, hoef ik naar anderen niet meer te luisteren.

Alleen al het weten dat ik hen naar de deken zou kunnen verwijzen, maakte me sterker. Mensen kunnen zeggen dat ze bij hem moesten zijn, zou hen in elk geval, al was het maar even, aan het denken zetten: een vermoeden dat er ergens iets niet klopte, dat er misschien ook nog een andere kant aan het verhaal zat.

Nee, ze zouden vast niet naar hem toe gaan, maar misschien zouden ze wat minder makkelijk hun eigen verhalen en gedachten de wereld in sturen.

En wilden ze het echt niet horen, dan maar niet. Dan kon waarschijnlijk zelfs de deken daar niets aan veranderen. Als mensen maar één kant op willen kijken, en daarbij blijven, heeft het toch geen zin. Je moet het wel *willen* zien. Sommigen zouden niet anders kunnen en willen denken. Jammer dan. Dan maar niet.

Ik liep de kerk weer binnen, het secretariaat weer binnen. Zomaar. Op een gewone doordeweekse ochtend. Ik dacht er niet eens zo erg bij na. Tot ik Hanna sprak, diezelfde morgen. Toen besepte ik het pas goed: ik kom daar weer.

Ach, als ik Hanna niet had gehad.

Lex. En Hanna. En de deken.

* * *

Ik ging naar de deken. Ik wilde hem graag vertellen wat de mensen van de avond hadden gevonden. En hoe Lex en ik het vonden, en hoe het mij daarna gegaan was. En de deken vertelde mij over Thomas.

Thomas had niet naar *Hulp en Recht* gebeld.

Nee, dat was zeker te bedreigend. Een stichting van de rooms-katholieke kerk zelf, dat was wel erg dichtbij, wel erg moeilijk schuld bekennen.

Hij had in plaats daarvan eerst een abdij in de omgeving benaderd, maar was uiteindelijk terechtgekomen bij het RIAGG, en had daar hulp gevraagd.

Wat moest hij nou in een abdij?

‘Ja’, zei ook de deken, ‘geestelijke ondersteuning is prima, en ik denk dat Thomas misschien makkelijker daar in die abdij een plek vindt dan in zomaar een nieuwe parochie, maar voor hulp en therapie is hij natuurlijk beter op zijn plaats bij het RIAGG.’

Ja. Alleen, anders dan bij *Hulp en Recht* kon het bij het RIAGG over van alles gaan: over zijn werk, over het overlijden van Noor, over zijn alleen-zijn. Als hij daar de woorden seksueel misbruik niet noemde, en niemand kwam met vragen daarbij in de buurt ...

Zou Thomas het noemen?

Thomas had kort na die avond in de kerk iemand gesproken die erbij was geweest, en had zo vernomen dat het daar inderdaad om mij was gegaan, maar dat hij toch wel als ‘dader’ beschouwd werd.

Thomas had daarop in zijn gesprek met de deken gezegd dat hij altijd wel erg makkelijk had gevraagd om juist die aandacht: om een kusje, of om een omhelzing, en dat hij er in zijn leven af en toe wel een puinhoop van had gemaakt.

‘Hij begint zich daarover schuldig te voelen en last van zijn geweten te krijgen’, zei de deken. ‘Daar heeft jouw brief, en alles wat er vanaf vorig voorjaar tot deze avond en tot nu is gebeurd, dan toch toe geleid.’

Had alles wat er was gebeurd, alles wat ik hem de afgelopen zomer had gezegd, alles wat ik hem nu had geschreven, en dan ook nog dat woord: ‘dader’, dan toch geholpen? Begon hij dan nu na te denken? En had hij daarom hulp gezocht?

Daar leek het wel op. Maar ik kon me ook voorstellen dat hij het gedaan had omdat hij zich onrustig voelde, en onzeker. Want wat stond hem na deze avond nog meer te wachten?

Toch was het goed te horen dat hij hulp had gevraagd, en dat hij dat zelf had gedaan. Want wij konden hem daartoe niet verplichten. Bovendien, als hij zou moeten, na een aanklacht en een uitspraak, als we hem op die manier moesten dwingen, zou het toch niet helpen. Dan zou hij heus niet opeens inzien dat hij dat nodig had. In die zin had een aanklacht geen zin.

Maar goed, hij kreeg nu dus hulp, begeleiding, therapie wellicht. Er echt op vertrouwen deed ik niet, maar we moesten het maar afwachten. En hopen dat het zou helpen en dat er iets zou veranderen.

De deken gaf me de tekst van zijn praatje van die avond mee. Ik had erom willen vragen, maar dat hoefde niet. Ik kreeg het zo al van hem.

Ook hij vond dat het een goede avond was geweest, en dat we er goed aan gedaan hadden het zo te doen, deze weg te gaan, eerlijk en open te zijn en te vertellen wat er gebeurd was.

Ik vroeg hem hoe het nu verder zou gaan, wat Thomas betrof. De deken zei: ‘Hij weet dat hij mij altijd mag bellen. Dat heb ik hem gezegd.’

‘Ja’, zei ik, ‘en andersom? U?’

Tja, daar waren ze weer: de bisdomgrenzen. Vanuit dit bisdom er pastoraal zijn voor iemand in een ander bisdom bleef toch kennelijk een ongewone vraag.

Maar wie anders dan de deken kon Thomas nog eens vragen hoe het hem ging? Maakt het verschil of iemand in de buurt blijft of naar buiten het bisdom verhuist? Mag je of kun je dat dan niet meer doen? Hij was toch je collega? Je kende hem toch? En als de deken hem niet meer zou spreken, hoe wist ik dan hoe het verder ging? Of Thomas over een poosje nog steeds hulp had? Of hij werkelijk begon te begrijpen dat wat hij gedaan had, niet goed was? Of – wat ook kon – dat hij er al gauw mee gestopt zou zijn, omdat het rustig bleef, er geen aanklacht leek te volgen, en hij zelf vond dat hij wel weer alleen verder kon, en het eigenlijk ook helemaal niet zo nodig vond, die therapie?

De deken hoefde dat niet in de gaten te houden. En ik wist ook wel dat ik er verder niets aan kon doen. Maar er naar vragen kon toch wel? Al was het maar één keer? Over een poosje? Alleen al uit aandacht? Belangstelling? Zo raar was dat toch niet? Bovendien, die vraag lag er ook nog: wat als er straks opnieuw iets gebeurt? Wil je dan niet weten hoe hij zijn leven verder gaat? Of hij iets geleerd heeft?

Ik kon me maar moeilijk voorstellen dat je daar niet af en toe even aan denken zou, terwijl je er zo bij betrokken bent geweest. Dat je daar niet benieuwd naar bent en het, alleen al voor jezelf, niet zou willen weten. Dat je daar geen zorgen om hebt.

Maar ik liet het maar even zitten. Voorlopig werd Thomas begeleid door het RIAGG, en als het hierover zou gaan, zou het ongetwijfeld een heleboel tijd kosten eer hij echt begreep wat hij deed, hoe hij zich gedroeg, en dat dat niet kon. En hij woonde nog steeds bij zijn zus en ging nog lang niet verhuizen. Dat zorgde voor tijd, voor ruimte, voor rust. Eventjes rust.

* * *

Ik kon er verder niets aan doen, nee. Maar tegelijkertijd wist ik: als ik een aanklacht had ingediend, en daar daderbegeleiding uit voortgekomen zou zijn, zou het niet veel anders zijn geweest. Want ook dan zou Thomas daar al gauw, zelf, mee kunnen stoppen. En ook dan zouden we daar niets aan kunnen doen.

Dus een aanklacht? Nee. Het had ook hierom maar weinig zin.

Als Thomas jonger was geweest, had ik het zonder meer gedaan. Dan had ik willen proberen te voorkomen dat hij elders gewoon weer als pastor aan het werk had kunnen gaan. Binnen een pastorale werkkring had dit niet opnieuw mogen gebeuren. Daarbuiten ook niet, maar daarbinnen zeker niet.

En als de mensen om mij heen, of Thomas zelf, anders hadden gereageerd, of als de deken mij niet had geholpen, had ik het misschien gewild om gehoord te worden.

Maar nu, in dit geval? We hadden gedaan wat we konden. Meer hoefde ook niet. Niet nu.

En later? Geen idee. Nu geen aanklacht betekende niet dat ik het nooit zou doen. Later zou ik er misschien anders over denken. Maar dat zouden we dan wel weer zien.

5

Ik was moe. Heel moe. Er was ook zo veel gebeurd. Er was wel erg veel gebeurd. En ik was er nog lang niet. Ik sliep goed, maar altijd te kort. Iedere ochtend had ik het gevoel dat ik nog uren langer had kunnen slapen.

Anderen namen me werk uit handen. En ik protesteerde niet meer en was blij met alle rust die me geboden werd.

Maar het zou wel goed komen met mij. Daar vertrouwde ik op. Een beetje tijd was alles wat ik nodig had. Een beetje rust. En een beetje tijd.

Die rust en die tijd nam ik ook. Thuis, maar ook in de kerk. We gingen nog steeds alleen naar de kerk als ik daar moest zijn, in een viering voor groot en klein, of wanneer Tess en ik aan de beurt waren om de kinderwoorddienst te verzorgen.

En ik ging niet alleen. Dat kon ik niet. Ik had Lex nodig. Ik voelde me sterker met hem. En veiliger, dat vooral. En ik wilde graag met hem samen tussen de mensen zitten. Naast elkaar. Horend bij elkaar.

We gingen maar heel af en toe. En dan nog was het soms erg moeilijk. Want je kunt wel de kinderwoorddienst houden, maar daarna kom je toch met de kinderen terug in de viering, en dan gaat die gewoon door, met alle teksten en liedjes die je op de een of andere manier pijn doen.

Lex had daar gelukkig allemaal niet zo veel last van. Maar ik wel. Ik vond het soms zo moeilijk. Dan druppelden de tranen over mijn wangen.

Maar na afloop van de viering kwamen mensen dan naar me toe en vroegen of het weer een beetje ging en zeiden: 'Het is niet erg hoor, geeft niks.' En als het moeilijk was geweest, maakten zij het zo weer een beetje lichter.

Tja, het zou nog wel een poosje moeilijk blijven. We moesten voorlopig maar zo doorgaan: deze vieringen wel, en andere nog maar even niet. Ik hoefde het mezelf ook niet moeilijker te maken dan het al was. Het zou wel weer een keer goed komen.

* * *

En Thomas? Thomas leek ver weg. Ik kon me soms niet voorstellen dat dit gebeurd was. Hoe had ik het nou in mijn hoofd kunnen halen met een ander naar bed te gaan? Het had lang geduurd voor hij mij zo ver had, maar het was wel gebeurd. Een ander. Veel ouder. En pastor. Wat had hij toch met mij gedaan dat dat kon gebeuren?

O, ik wist het wel. Ik wist het heus wel. Nu, na al die maanden, en na al dat denken en praten en schrijven begreep ik het wel. En toch, evenzogoed was het soms zo onvoorstelbaar. En Thomas zo ver weg.

Maar soms, korte momenten, heel soms, had ik hem ook de laatste maanden nog wel gemist, en me afgevraagd wat ik dan miste. Zijn kussen, zijn handen, alles wat hij met me

deed? Was dat alles? Was het gewoon alleen maar fijn? Of in Thomas' woorden: prettig? Alleen maar dat en verder niet?

O nee. Voor mij was het anders. Hij was me zo lief. Ik hield van hem. Dat was er wel geweest. Toen ik dacht dat het 'echt' was. En iets wat ons zomaar gebeurde.

Het was alleen niet waar. En het zou nooit goed zijn geweest. Maar dat wist ik toen nog niet. Toen hield ik van hem.

En hem was ik kwijt. En daarmee ook een vriend.

Ik miste de man van wie ik hield. Ik miste de vriend die ik had. Die er toch steeds voor mij was geweest wanneer ik het moeilijk had.

Nu niet.

Dat kon ook niet. En dat 'er-zijn-voor-mij' was een 'geven' geweest om ruimschoots te kunnen 'nemen'.

Ja, ik had van Thomas gehouden. Maar ik had gehouden van de man die ik dacht dat hij was.

En ik was boos op hem. Boos om wat hij met mij had gedaan.

Het was soms vreselijk verwarrend. Want hoe kun je nu houden van iemand die dit met je doet? Dat kan toch niet?

Tot ik besepte: dat was toen, en dit is nu. Het zijn twee kanten van hetzelfde verhaal. Die zijn er allebei. En dan is er dat verschil. Dat mag. Dat kan. Ik heb van hem gehouden én ik ben boos op hem.

Het mocht allebei waar zijn. Het kon allebei.

* * *

Dat heb ik toch maar mooi gestopt. Even mocht ik voelen wat anderen bedoelden: daar heb ik voor gezorgd, ik heb dat gedaan. En ja, dat was toch wel moedig. Het moedigste was misschien wel tegen Thomas op te staan. Dat te durven, dat te doen. Terwijl ik hem gezegd had: 'Dat zal ik nooit doen.'

Maar het was zonder meer nodig. Het was vooral nodig geweest voor mijzelf, omdat het zo gewoon niet langer had gekund. Maar ik denk dat het ook nodig was omdat ik, wij, het daarmee voor Thomas moeilijk maakten, en het daardoor – misschien – dan eindelijk stopte. Na al die jaren. Na misschien wel veertig jaar. Ja, hij had het er toch als achtentwintigjarige kapelaan al moeilijk mee gehad?

Er waren anderen geweest. Eerder al. En langer geleden al. Er was wel vaker 'iets' geweest. Hij had het me zelf verteld.

Waarom had ik niet goed geluisterd? Waarom had ik nooit verder gevraagd? Waarom had ik het nooit belangrijk gevonden?

Ik weet het wel. Omdat ik niet zo nieuwsgierig ben. Omdat ik hieraan niet dacht. Omdat hij het zo vertelde dat het altijd van die ander leek uit te gaan. Maar vooral omdat het toch altijd anders klonk dan wat wij samen hadden. Veel minder belangrijk.

Dat ook ik niet echt belangrijk was ... tja, dat wist ik toen nog niet.

O, hij vond me heus wel lief. Hij vond me vast wel mooi. En hij was wel dol op mij.

Ja, als hij mij in zijn armen had. Als ik bij hem was, of hij bij mij.

En als hij dat niet was dan?

Nou, dan was ik ver weg. Ik dacht dan wel bij alles wat ik deed, aan hem. Maar hij niet aan mij.

Dat wist ik ook wel. Maar dat het zo erg was ... nee, dat had ik toch nooit kunnen denken? Bovendien: Noor en Thomas, ze hoorden bij elkaar. Ik had nooit anders gedacht dan dat hij van haar hield. Dit? Hij en ik? Dat was iets wat ons zomaar gebeurde.

Hoe kon ik anders denken? Hoe kon ik denken dat hij dit opzocht – en dat vaker deed? Had ik het kunnen weten?

Nee. Want zo denk je niet. Dit kun je helemaal niet bedenken. Dit kun je je niet voorstellen.

* * *

Het leven was voor Thomas waarschijnlijk ook aanmerkelijk moeilijker geworden. We hadden hem zo ongeveer weggestuurd. En hij was gegaan. Verhuisd. Bijna tweehonderd kilometer hiervandaan. Ver weg. Dichter bij zijn broers en zus. En buiten ons bisdom.

Maar dat hij was verhuisd, was niet genoeg geweest. Het was nodig geweest dat mensen ook wisten waarom hij was gegaan. Het had niet anders meer gekund. En daarmee was hij veel mensen kwijtgeraakt.

Maar dat was wel zijn eigen schuld. Als hij zich al die jaren normaal had gedragen, als hij dit niet gedaan had, als hij dit nooit gedaan had, was hij bij iedereen nu nog welkom geweest. Dan had hij hier rustig kunnen blijven wonen en dan had hij al zijn vrienden nog om zich heen gehad. Dan had hij nog een prettige tijd kunnen hebben. Met een heleboel mensen om zich heen die om hem gaven en hem niet zouden vergeten. Wij bijvoorbeeld. En Juliet. En een parochie vol mensen die hem kenden, die hem zouden groeten, die zouden vragen hoe het met hem ging, en met wie hij een praatje kon maken, net zoals hij altijd had gedaan. Dan had hij het nog niet zo slecht gehad.

Hij had het zelf verknoeid.

* * *

In de weken na de avond met de deken bleek er het een en ander mis te zijn gegaan. Ik kon daar niets aan doen, maar ik vond het wel heel erg.

Ik had die avond de liturgische werkgroep meteen al gemist. Nu bleek dat de contactpersoon de anderen geen van allen had uitgenodigd. Hij vertelde me dat hem dat ook niet was gevraagd.

Daarnaast bleek de voorzitter iemand die op de lijst had gestaan, niet eens te hebben gebeld.

En de mensen die niet hadden kunnen komen, maar aangegeven hadden dat ze later graag wilden horen waarover de avond was gegaan, hoe het was geweest en wat de deken had gezegd, waren twee weken later nog steeds niet door hem teruggebeld.

Wat erg. Wat slordig. Wij waren zo zorgvuldig geweest, en wat deed de voorzitter? Dit. Hoe was het mogelijk? Dat had je met zo'n bestuur ... ze bestuurden wel, maar ze kenden niemand. En dan zeggen namen je niets, dan herken je stemmen aan de telefoon niet, dan merk je niet zo gauw op dat je iemand nog niet gesproken hebt. Want je kent ze geen van allen.

Het viel me allemaal erg tegen. Maar iemand niet uitnodigen die wel op je lijst staat, vond ik het allerergste. Ik begreep werkelijk niet hoe je zo slordig kon zijn.

Zij hoorde het dus pas later. En toen pas bleek ook dat ze niet eens gebeld was, en van niets wist. Niet eens dat er een avond was geweest, laat staan waarover die was gegaan. Ze had niet het flauwste vermoeden gehad.

En ik had gedacht dat zij en haar man die avond niet waren gekomen omdat ze niet wilden, omdat het om Thomas ging, die ze hoog hadden. Omdat ze het niet eerlijk vonden misschien, boos waren, er niets over wilden horen.

Maar ze waren niet eens uitgenodigd!

En ook Thomas had hun niets gezegd. Sommige anderen wel, maar hun niet. Tegen hen had hij zijn mond gehouden.

Ze was boos. En verdrietig.

Het was ook niet zomaar iets. Het was ook om van te schrikken. Het was ook om boos en verdrietig om te zijn.

Ze praatte met de pastor, en was boos op haar, want, vond ze, 'Jij had die avond kunnen voorkomen. Waarom moest het zo?'

Ze was boos op mij, ze vond het niet eerlijk dat ik gewoon door kon gaan, en Thomas niet. En ze was boos op Thomas, 'die sufferd'. Ja, dat toch wel.

Maar zij stond aan het begin. Daar waar wij bijna een jaar geleden stonden. Ze wilde hem beschermen. Ze kwam nog voor hem op: hij heeft zo veel goeds gedaan.

Dat was ook zo. Natuurlijk waren er ook een heleboel goede dingen geweest. Maar dit was er ook.

Toch kon ik onmogelijk boos op haar zijn. Ze had heel wat te verwerken gekregen. Daar zou ze wel even tijd voor nodig hebben. Ze was verdrietig, boos, geschokt. Alles tegelijk. Ik begreep het wel. Ook dat ze wilde stoppen, met alle werk dat ze binnen de parochie deed.

* * *

Er legde nog iemand haar taken neer. Zij was ook bevriend met Thomas. Hij kwam daar nog altijd. Hij logeerde bij hen wanneer hij hier was. Zij, en eerder ook haar man, hadden al vrijwilligerswerk gedaan in onze parochiegemeenschap voordat Thomas hier was gekomen. Hij was hun vriend. Zij waren hem al jaren trouw. Dat hij ook haar gewoon gebruikte, zag ze niet, kon ze ook niet zien. Wij wel.

Ik zag het heel goed, nu ik zo veel verder van hem vandaan stond: eigenlijk gebruikte Thomas iedereen. Onvoorwaardelijke vriendschap, zonder meer, kende hij niet. Er moest altijd wel iets tegenover staan. Wat jammer. Wat jammer voor jezelf als je alleen maar zo met mensen kunt omgaan.

Ook zij legde haar werk neer, met onmiddellijke ingang. Ze haalde haar werkkamer leeg en zette alles in de kerk neer. De vloer stond vol met computers en bijbehorende apparatuur, met dozen vol ordners en papieren. Ze stopte. Meteen. En 'de kerk' zocht het maar uit. De kerk schrok. Moest dat nu zo, op deze manier?

Ik was het er wel mee eens dat dat ook anders had gekund, maar ik vond het ook wel iets hebben. Een heel duidelijk gebaar, niet mis te verstaan: zo, alsjeblieft, hier heb je alles en bekijk het maar.

Ik kon er niet boos om zijn. Ik begreep het wel. Het ging toevallig wel om Thomas.

Ze had ook niet naar die avond willen komen. En ze schreef een brief aan het bestuur. Ze schreef, zo werd mij verteld, dat er maar één slachtoffer was: Thomas.

Dat deed wel pijn. O, dacht ik, en ik dan?

Ze vond het iets van twee volwassen mensen die wisten wat ze deden.

Tja, zo was het ook niet.

En ze schreef: ‘Sigrid van alle blaam gezuiverd en Thomas het enige slachtoffer ...’

Maar Thomas was dader.

Maar dat moet je wel willen zien. En daarvoor was het nog veel te vroeg. Ook al wist ze er al langer wel iets van.

Eén kant opkijken is ook veel makkelijker. Dan hoef je niet na te denken. En zij zag waarschijnlijk alleen dat het Thomas niet goed ging, en dat dat hem hier werd aangedaan. Natuurlijk was ze boos. Logisch. Als je alleen maar die ene kant op kijkt. En ze hoorde natuurlijk alleen zijn verhaal. Dat mochten we ook niet vergeten. Thomas was er ook nog. Wat hij vertelde, had niemand in de hand. En dat deel van het verhaal misten we totaal. We hadden geen idee. We wisten niet wat hij vertelde, en we wisten niet hoe het hem werkelijk ging.

Maar zij liet het ons weten, in diezelfde brief: Thomas zat daar nu eenzaam op zijn kamer, en had psychologische hulp nodig.

O. Nou, mooi zo. Hij mocht het nu ook wel eens moeilijk hebben. En langer dan even, als dat zou kunnen.

Maar iedereen die ik sprak zei: ‘Denk je dat nu echt? Het valt heus wel mee hoor. Je kent hem toch? Ja, hij zal onrustig zijn, want er hangt hem nog steeds een aanklacht boven het hoofd. Maar het gaat hem heus niet slecht, hoor. En zo eenzaam zal hij echt niet zijn. Denk dat maar niet.’

Misschien hadden ze gelijk. Waarschijnlijk hadden ze gelijk. Het interesseerde me eigenlijk niet meer. Thomas zocht het maar uit.

* * *

De twee mensen die hun vrijwilligerswerk stopten, brachten de parochie wel in de problemen, juist door het werk dat ze hadden gedaan en nu opeens niet meer deden. Daar was niet meteen een oplossing voor.

‘Maar Sigrid’, zei de pastor, ‘dat is niet jouw schuld. Denk daaraan: het komt door Thomas.’

Dat wist ik wel, maar toch ...

‘Nee’, zei ze, ‘jij mag je niet schuldig voelen. Omwille van een paar vrijwilligsters die stoppen, kunnen we niet de waarheid onder tafel houden.’

Maar ja, die problemen waren er wel. Dat zag ik wel. En ik vond het erg. Ik moest erom huilen. Het deed mij pijn. Nu had de parochie er ook nog op deze manier last van.

Ik praatte er met Hanna over, en vroeg haar: ‘Waarom doet het dit met mij? Waarom raakt me dit bijna nog meer dan al die lieve goede woorden van al die andere mensen?’

‘Omdat de parochie jou ter harte gaat, Sigrid’, antwoordde ze. ‘Daarom.’

‘Ja. Maar ik begrijp hen wel’, zei ik. ‘Het gaat tenslotte wel om Thomas.’

‘Ik vind het al heel wat dat je het begrijpt’, zei Hanna. ‘Maar je vindt toch niet dat het niet had moeten, die avond?’

O nee, dat vond ik niet, nee, zeker niet. Misschien leek het makkelijker als niemand ook maar iets geweten had, als ik mijn mond had gehouden. Voor iedereen makkelijker. Misschien. Maar niet voor mij. Voor mij zou dat niet makkelijker geweest zijn.

‘Nee’, zei Hanna, ‘en op den duur zeker niet. Het had niet gekund. Houd je daar maar aan vast: het is goed. Houd je vast aan wat alle anderen zeggen: het was goed. En dat deze mensen nu stoppen, is helemaal hun eigen keuze.’

De mensen om me heen bleven het ook zeggen: ‘Het was goed zo. Je hebt het goed gedaan. Je hebt er een einde aan gemaakt. Het is niet onbesproken gebleven. En tegelijkertijd weet niet iedereen het en is het niet in de krant gekomen, heb je heel die sensatie voorkomen. Goed zo. Heel goed.’

Maar toen een vriendin me vroeg: ‘Het gaat nu toch wel wat beter?’, kon ik daar toch geen ‘ja’ op antwoorden. Soms ging het wat beter. Maar soms ging het ronduit slecht.

Een vriend vroeg: ‘Waar haal je de kracht, de energie vandaan om door te blijven gaan met al dat werk in de parochie? Ik vind je zo dapper.’

‘Van jullie’, antwoordde ik.

Ja, want het was soms heel zwaar, maar ik hield het vol door al die mensen om mij heen. Omdat zij er waren. Zij, die mij het recht gaven er te zijn, door te gaan.

En ik wilde ook helemaal niet stoppen. De mensen met wie ik werkte, waren altijd het belangrijkste voor mij geweest, al die jaren al, hier, in mijn vrijwilligerswerk binnen de parochie. Zij maakten het altijd de moeite waard. Hen wilde ik niet opgeven. En daarom ook dat werk niet. Hoe moeilijk het ook was, in mijn contacten met hen wist ik iedere keer: dit wil ik niet kwijt.

Het zou trouwens ook helemaal niet goed voor mij zijn nu te stoppen. De hele dag thuis op de bank zitten en niks doen zeker? Daar zou ik mijn energie helemaal niet mee terugkrijgen. Dat zou wel het slechtste zijn wat ik kon doen. Het was moeilijk allemaal, maar ik ging wel door.

* * *

En op een dag ging het opeens beter. Zomaar. Ik stond op met een lach in mijn ogen, een glimlach om mijn mond.

Wat zou het heerlijk zijn als dat eens een paar dagen lang zo mocht blijven ...

Ik glimlachte de hele dag, en het leven leek zo veel lichter. Waarom? Dat wist ik niet. Evenmin als ik wist waarom het soms zo veel slechter ging, kon ik nu zeggen waarom ik me zo goed voelde. Er was geen aanleiding.

Ik wilde er ook niet over nadenken. Ik wilde het alleen maar voelen, beleven. Wie weet hoe kort het maar zou duren. Het kon zo weer anders zijn.

Het was een fijne dag. En dat had ik lang niet kunnen zeggen.

De volgende morgen begon net zo. De zon scheen. Ik voelde me goed. En dat het echt beter ging, merkte ik later die dag, toen er weer iets gebeurde.

Ik sprak de pastor en zij vertelde me: ‘Sommige mensen hebben er moeite mee dat jij ‘daar vooraan’ in de kerk staat, dat je doorgaat, dat je mag doorgaan. Ze vragen om een beetje ruimte om daaraan te wennen.’

Ze zei: ‘Ik vind het nog steeds goed dat jij, dat jullie het zo gedaan hebben. Ik wil daar graag achter blijven staan en trouw blijven aan wat ik vind. En ik wil graag achter jou blijven staan. Maar ik moet het steeds verdedigen, en de deken zit maar daarginds, op het dekenaat. Maar ik ben hier, en ze komen bij mij. En soms weet ik niet meer wat nu wel of niet verstandig is.’

Ze wilde met de deken praten.

Ik was benieuwd wat hij ervan zou zeggen. Daar wilde ik dan wel graag bij zijn.

Dat was goed. De pastor regelde een afspraak voor een gesprek.

Het bracht me opnieuw even van mijn stuk. Mijn vertrouwen was opeens weer weg. Maar duurde zo’n gevoel voorheen dagen, nu had ik er maar een halve middag last van.

Het kon mij niet veel meer schelen wat ‘sommige mensen’ dachten. Ik had me lang genoeg verdedigd.

Ja, het ging al gauw weer goed met mij. Ik werd sterker. Ik merkte het.

Ik belde Hanna en we praatten een poosje, maar ik vroeg haar niet bij dat gesprek aanwezig te zijn. Nergens voor nodig. Ik kon het zelf wel.

* * *

Het werd rustiger om mij heen. Er kwamen bijna geen telefoontjes meer. Ik vond het niet erg. En ik merkte dat ik er zelf ook minder behoefte aan had naar mensen toe te gaan en te praten. De rust keerde een beetje terug.

De wereld klaarde op. Maar ik kon niet zo goed verwoorden wat ik daarmee bedoelde. Tot ik dacht: ik begin mezelf terug te vinden. En ik begin weer zelf te denken.

Dat was het. Ik werd weer ‘ik’, mezelf, degene die ik was vóór die dag, tweeënehalf jaar geleden, die dag in december, toen Thomas naar het eiland kwam.

Wat had hij toch met mij gedaan? En hoe had ik dat kunnen doen? Ik? Hoe had ik dat toch kunnen laten gebeuren? Hoe had hij mij toch zo ingepalmd, zo bewerkt, zo willoos gemaakt dat dat mogelijk was geweest?

Langzaam, heel langzaam. Doelbewust. En geduldig, heel geduldig. Vooruitgang ziende. Steeds een stapje vooruit. Wetend dat het uiteindelijk zou gaan zoals hij wilde.

Ik? Nee, dat was ik niet geweest. Dat was wie hij van mij gemaakt had.

* * *

De deken kwam. Hij vroeg me hoe het met me ging.

Ik antwoordde: ‘Nou, niet slecht.’

‘Behalve dan dit probleem’, zei hij.

‘Nee hoor’, zei ik, ‘het bracht me wel weer van mijn stuk, maar dat duurde maar heel even.’

Verbaasde hij zich over mijn antwoord, ik verbaasde me over zijn vraag. Niet ik, maar de pastor had toch om dit gesprek gevraagd?

De pastor herhaalde wat ze tegen mij gezegd had, en vroeg aan de deken: ‘Moet Sigrid dan niet toch een poosje wat minder daar vooraan in de kerk aanwezig zijn?’

‘Begrijp je dat ...’, vroeg de deken mij, ‘die ruimte waarom mensen vragen?’

O jawel, natuurlijk wel. Ik snapte heus wel dat sommige mensen dit allemaal even moesten verwerken.

‘Maar’, zei ik, ‘ik ga niet alleen maar dingen op de achtergrond doen, zodat die mensen het maar niet zullen zien. Dat doe ik niet.’

De tranen stonden in mijn ogen. Toch.

‘Ja’, zei de pastor, ‘maar het gaat om mensen die jou die plaats wel gunnen, hoor, maar die alleen even wat tijd willen ...’

De deken zei tegen mij: ‘Zo was het goed, die avond was goed. Ik vind dat nog steeds. Die avond was erop gericht jou je plaats terug te geven, ruimte te scheppen voor jou. En we willen geen stapje terug doen. En als jij dat zo ervaart moeten we dat zeker niet doen. Jij bent het belangrijkste.’

Mijn tranen waren alweer weg. Ik vertelde de deken: ‘Het kan mij niet meer schelen wat mensen denken. Ze denken het maar. En als ze klachten hebben, verwijst ik ze wel naar u. Dat ik dat kan en dat mag, maakt mij al sterker.’

Ik wist dat de deken inmiddels al aangeboden had opnieuw te komen, om te praten met degenen die dat wilden. Hij herhaalde dat aanbod nu.

‘Ja’, zei de pastor, ‘maar het gaat ook om belangrijke vrijwilligsters, die heel veel deden, en nu gestopt zijn. En er wordt nu geen kerkbijdrage geïnd, en ...’

Daarbij maar even ‘vergetend’ dat we binnen een week al iemand bereid hadden gevonden dat werk over te nemen. Dat er door anderen al hard gewerkt werd om alles uit te zoeken en over te dragen. En de rest zou ook wel in orde komen.

Ik dacht: nou nou, je kunt het ook wel zwaar *maken* ...

En ik dacht: Ik hoor niets nieuws. Alles wat ik haar nu hoor zeggen, heb ik eerder gehoord, vorige week, toen het ging om die twee mensen die gestopt waren.

Om hoeveel mensen ging het eigenlijk?

De deken vroeg het mij juist: ‘Weet jij om wie het gaat?’

Ik schudde mijn hoofd: nee.

Hij keek naar de pastor. Maar de pastor noemde geen namen.

En ik kreeg het gevoel dat het overdreven was, niet zo erg als ze wilde doen voorkomen.

Ik kon zo zelf wel een handjevol mensen opnoemen. Dat was niet zo moeilijk. En een enkeling die daarin zou kunnen meegaan. Daar hield het dan wel mee op. Maar het klonk alsof het er veel meer waren. En ik begon bijna te twijfelen aan de mensen uit mijn eigen werkgroepen, aan de mensen om mij heen.

Maar daarvoor had ik toch te veel met hen gepraat, al deze maanden. Ik kon niet geloven dat zij tegen mij zeiden hoe erg ze het voor me vonden en hoe moedig ze mij vonden, en tegen de pastor: ‘We moeten er wel even aan wennen, hoor, dat zij daar nog staat.’ Welnee. We hadden alweer vergaderingen genoeg gehad. Ik had er niets van gemerkt. Het was net zo’n gezellige en vrolijke boel als altijd.

Het maakte ook helemaal geen indruk op de deken. Dat merkte ik wel. En ik beseftte: dit gaat helemaal niet om mij, dit gaat om haar.
En ik wist dat ook de deken dat begreep.

* * *

Ik zei tegen de pastor: 'Ik weet het wel: jij moet het steeds maar verdedigen. Ze geven jou de schuld. Maar het is niet jouw schuld. Jij hoeft je niet te verdedigen. Daar moet je gewoon mee ophouden. Ik heb me lang genoeg verdedigd. Nou, jij ook. We wisten wel dat je het graag wilde: openheid in de parochie, maar jij hebt daarin niet mee beslist.'

De deken beaamde dat, en zei: 'We hebben jou er bewust buiten gelaten, en dat wilde je zelf ook, om jouw eigen positie hier in de parochie. En de mensen hebben dat die avond ook kunnen zien, want je was er wel bij, maar je zat gewoon tussen hen in en hield je op de achtergrond.'

'Ja', zei ik, 'maar dat zeg jij hun natuurlijk ook wel, en dat leg je hun ook wel uit.'

'Maar', zei ik, me tot de deken richtend, 'dan moeten mensen het wel horen. En ze horen al zo veel. Ze zijn al boos en verdrietig en geschrokken. En dan horen ze het niet. Of ze willen het niet horen.'

De pastor zei: 'Maar je zou een poosje wat minder opvallend aanwezig kunnen zijn in de vieringen ...'

Zodat de mensen maar niet zouden zien dat ik er nog was? Nee hoor. De deken stond achter mij, de mensen om mij heen, het bestuur, de pastorale raad, Lex, Hanna. Het was goed. Zo was het goed. Nu terugkrabbelen? Wat had het dan allemaal voor zin gehad? Het zou heel raar zijn om dat te doen.

En het werk dat ik deed, bracht nu eenmaal met zich mee dat ik af en toe daar vooraan in de kerk stond. Dat hoorde erbij.

En wat ik deed, deed ik samen met anderen. Dat stapje terug doen zou betekenen dat anderen meer moesten doen, nog meer dan ze al deden. Dat zij voor mij moesten invallen. En voor hoelang dan? Tot na de zomervakantie? En dan? Dan kon ik weer gewoon beginnen? Dan 'mocht' het weer wel? Dan kon ik net zo goed nu doorgaan. Nee, het was alles of niets.

Bovendien, als ik hun zou vragen, hierom, mijn werk over te nemen, dan zouden ze allemaal zeggen wat één van hen al had gezegd: 'Jij niet daar? Nou, dan doen wij het ook niet meer. Dat is niet eerlijk.'

Dat zei ik de pastor ook, zij het wat ingehouden: 'Ach, dan kwamen er weer andere mensen bij je mopperen.'

Op de achtergrond blijven om een paar mensen? Nee hoor, daar wilde ik niet aan toegeven. En niet aan de pastor.

En voor wie was het hier nu eigenlijk moeilijk? Om wie ging het hier nu eigenlijk?

Ik voelde dat de deken ook vandaag weer zonder meer voor mij koos, en dat het zou gaan zoals ik had gedacht.

Hij zei: 'Ja, je zou kunnen stoppen, een poosje. Dat is het meest rigoureuus. Dat kan.'

'Maar ...', zei hij tegen de pastor, 'je kunt die mensen ook vertellen dat je wat zij zeggen, serieus hebt genomen, en het hebt neergelegd bij wie verantwoordelijk is. Bij mij. Dan zeg

je: 'We hebben het gehoord, en we hebben er over gepraat. En we vinden toch dat we het zo moeten doen.' En dan verwijst je niet meer naar die avond, vijf weken geleden, nee, dan verwijst je naar nu, naar dit gesprek. En dan geef je hun mijn telefoonnummer maar. Ze mogen mij bellen.'

Hij zei: 'De mensen kunnen zeggen: geef ons wat ruimte. Maar je kunt het ook omdraaien en zeggen: 'Neem die ruimte dan zelf even als je die nodig hebt.'

Ja, net zoals ik de ruimte nam voor mezelf en alleen maar naar de vieringen kwam als ik daar iets moest doen.

Dat begreep de pastor niet. Waarom dan?

Ik antwoordde: 'Omdat ik het mezelf niet moeilijker wil maken dan het al is. Ik wil daar niet zitten luisteren naar dingen die mij nu nog pijn en verdriet doen.'

'Ja', zei ze, 'maar dan kunnen de mensen zeggen: kijk, ze komt alleen maar als ze daar vooraan kan staan.'

Ja hoor, dacht ik, nou, ze denken maar. Maar het zou aardig zijn als ze zich een klein beetje zouden proberen te verplaatsen in wat het mij doet, hoe ik mij moet voelen en gevoeld heb. Hoe het mijn leven beheerst. Maar dat doen ze niet. En voor die mensen moet ik aan de kant? Ik dacht het niet.

Wat had ik zelf om mij heen toch lieve mensen. En de deken, die er ook nu weer voor mij was. Hij zorgde er deze middag steeds voor dat het om mij bleef gaan. Hij luisterde wel naar de pastor, maar hij was er voor mij.

En die mensen? Nou, jammer. Het zou niet veranderen. We gingen zo verder, op deze weg. Of die mensen en of de pastor dat nu leuk vonden of niet.

Ik bedankte de deken. Ik had me al bijna niet kunnen voorstellen dat het anders zou zijn gegaan. Ik had er wel vertrouwen in gehad, in wat hij vond en dacht en in wat hij zou zeggen. En terecht. Want hij koos opnieuw voor mij. Zonder aarzelen.

Ik bedankte hem. En ik ging naar huis.

* * *

Thuis las ik over wat ik geschreven had rondom die avond waarop de deken de vrijwillig(st)ers had verteld waarom Thomas was weggegaan, en dacht: hij heeft het die avond prima gezegd. En hoe mensen er al dan niet mee kunnen omgaan, is niet mijn probleem. Ik hoef daar niet mee te zitten, ik heb genoeg gehad aan mezelf. Het is hun probleem. En waar de pastor mee zit, dat is haar probleem, en dat hoef ik ook niet op te lossen.

Maar ik voelde me er toch niet prettig bij, want ik had de indruk dat het niet gegaan was zoals de pastor wilde. En ergens was er een omslag geweest: wat begonnen was als een gesprek van de pastor en mij met de deken, was al gauw een gesprek van de deken en mij met haar geworden. Ergens was het omgedraaid.

Ik was sterk genoeg om door te gaan. En het was gegaan zoals ik verwacht had: de deken had opnieuw voor mij gekozen. Wat de pastor had gezegd, had geen verschil gemaakt. En als ze het anders had gewild, dan was haar dat dus niet gelukt.

Maar wat als zij het mij kwalijk zou nemen dat het zo zou gaan en niet anders? Wat dan?

Het kostte me een avond lang verdriet en tranen. Alweer.

‘Jij moet keer op keer wel erg sterk zijn’, zei Lex. ‘Maar je kunt het wel.’

Ja, ik moest wel erg sterk zijn. Hoe lang was het nu geleden dat ik er werkelijk een eind aan had gemaakt? Dat was in november, en nu was het april. Vijf maanden. Wat kort geleden.

En wat lang geleden. Wat was er veel gebeurd deze maanden. Heel erg veel. En ik was er nog. Ik was kennelijk ook sterk.

Maar het was wel zwaar geweest. Heel zwaar. En sterk waren we samen. Niet alleen ik, maar Lex ook. Dag in dag uit hoorde hij mijn vertellen aan, en altijd had het met Thomas te maken. Maar we hadden, al bijna vanaf de eerste dag in april, er ook altijd grapjes over kunnen maken.

Het was er elke dag wel eventjes. Nog steeds. Maar nooit meer zo lang. Soms maar heel kort: een enkele zin, een enkele opmerking. En het was niet erg. Het was niet vervelend. Het was er nu eenmaal gewoon.

Maar we hadden nu toch alles wel gehad? Ik wist werkelijk niet wat er nu nog kon gebeuren.

* * *

Langzaam aan veranderden ook de laatste prettige herinneringen aan Thomas in ‘alleen maar herinneringen’.

Soms, als ik mezelf die vraag had gesteld: voel je nu helemaal niets meer voor hem, had ik gedacht: misschien toch wel, ergens nog, een klein beetje? Met een vraagteken, dat wel. Ik had het niet zo goed geweten. Ik had me soms nog zo goed herinnerd hoe lief ik hem had gevonden, hoe fijn ik het had gevonden bij hem te zijn, en dan had het geleken of ik nog van hem hield, en zo weer met hem mee zou kunnen gaan.

Maar nu dacht ik: nee, ik houd niet meer van hem. En ik wist dat ik dat eigenlijk al een poosje niet meer deed. Die herinneringen deden me niets meer. Ze beroerden me niet meer, toverden geen glimlach meer op mijn gezicht. Had ik van Thomas gehouden? Had ik iets voor hem gevoeld? Er was maar weinig meer van over.

En Lex en ik? Wij waren blij met elkaar. En ik vond het o zo heerlijk bij hem te zijn. Als we bij elkaar zaten, liet ik hem niet makkelijk weer gaan. Rust. Dicht bij hem zijn. Zijn armen om me heen. Hem voelen. Samen zijn. Het kon me allemaal niet lang genoeg duren. Ik vond het fijn bij Lex te zijn. En ik vond het fijn dat ik dat fijn vond.

Het was nog lang niet ‘gewoon’. Ik wist het heel goed: ‘houden van’ is niet vanzelfsprekend. Geluk is niet vanzelfsprekend. Samen zijn en dat fijn vinden is niet vanzelfsprekend. Het is bijzonder. Alles kan morgen anders zijn. In een enkel moment maar kan de grond onder je voeten vandaan geslagen worden, je leven niet meer kloppen, en alles waarin je geloofde, je afgenomen worden.

Ik was blij met hoe ik me voelde. En ik was blij met Lex.

* * *

Lex nam het zichzelf af en toe kwalijk dat hij het niet begrepen had. Maar het was zo langzaam gegaan. En ook voor hem was Thomas de pastor geweest. Eerlijk, betrouwbaar, hetzelfde verhaal: de pastor.

Maar hij was wel blij dat het zo gegaan was. Dat het allemaal ‘niet waar’ was. Dat Thomas niet van mij had gehouden. ‘Want’, zei hij, ‘als dat wel zo geweest zou zijn, was ik je misschien kwijtgeraakt.’

Daar was hij het meest van geschrokken, die dag dat ik hem verteld had over Thomas. En die gedachte bleef hem bij, al die tijd: dat hij mij kwijt had kunnen zijn. Nu nog was dat wat hem het meeste raakte.

En ik durfde ook niet te zeggen dat dat absoluut ondenkbaar was geweest, en dat dat nooit gebeurd zou zijn. Toen niet.

Nu wisten we beter. Nu wisten we dat dat niet was wat Thomas wilde. Het zou echt nooit gebeurd zijn.

En we wisten ook: als Thomas wel om mij gegeven had, was hij van mij afgebleven. Als hij echt van mij gehouden had, had hij het in elk geval allemaal niet zo gedaan als nu: zo zachtjes en onopgemerkt, zo voorzichtig, zo berekenend, zo oneerlijk. Dan was het anders geweest, heel anders. Dan had hij andere dingen gezegd, andere dingen gedaan.

Het was niet iets wat ons ‘gebeurd’ was. Hij had het gepland, uitgestippeld. Als je terugkijkt, zie je het allemaal zo goed. Jammer dat je het niet in de gaten hebt wanneer je er middenin zit.

Ik herinnerde me die dag op het eiland, die wandeling ‘s middags, in het bos. Ik weet nog hoe we daar liepen en ik weet nog de woorden die hij zei, waarmee hij het vroeg: ‘Krijg ik een kus van je’ ... en het korte moment dat hij wachtte, om te vervolgen: ... ‘Of moet ik dat doen?’

Ik had daarop geen antwoord. En toen gaf hij me opnieuw zo’n kus.

Nu dacht ik: ja, wat moest ik daarop antwoorden? Het één? Of het ander? Het was toch geen keuze? Het had allebei hetzelfde resultaat. Hij vroeg me niet: ‘... of wil je dat niet?’ Hij vroeg me niet: ‘... of mag ik dat niet?’ Nee, de vraag was: ‘Doe jij het of moet ik het doen?’

Geen wonder dat ik niet wist wat ik moest antwoorden. Je hebt eerder de neiging even je hoofd te schudden: wacht even, wat zegt hij nu precies?

En toen had ik zijn kus al te pakken. Er was helemaal niets te kiezen.

Zo gaat dat dus. ‘Dit vind ik fijn.’ En die ‘ik’, dat is hij. Hij. Zoals *Hulp en Recht* het in haar eerste brochure omschrijft: ‘*Zijn behoeften zijn belangrijker dan het welzijn van de ander in zijn of haar lichamelijke en psychische integriteit*’.

Ja. En dat kan niet. Dat kan echt niet.

En dan een pastor. Het is ook niet vreemd dat mensen dat niet kunnen geloven van hun pastor, hier of waar dan ook. Dat kun je toch nooit. Dat geloof je niet.

Nee.

En daardoor kan het gebeuren. Juist daardoor kan hij het doen.

* * *

Er kwam steeds meer rust. Maar met die rust, met het steeds meer mezelf worden, kwamen er andere vragen, heel andere vragen. Moeilijke vragen. Hoe kon God in godsnaam vergeving zijn voor iedereen? Als Hij verdriet had om mij, hoe kon Hij dan Thomas vergeven? Dat kon toch niet?

Ik had zo veel verdriet gehad, zo onbeschrijflijk veel verdriet. Ik was ook wel vaak boos geweest, maar boosheid had nooit overheerst. Het leek wel alsof het altijd te groot was voor boosheid, te veel, te erg. Het verdriet was het meeste, het grootste geweest.

En hoe kun je iemand zoiets vergeven? Thomas begreep niet eens wat hij verkeerd deed, en wat hij mij had gedaan.

Met dat woord 'vergeven' kon ik niet veel. Het was niet het goede woord.

Maar het was wel het woord dat gebruikt werd.

'Ik heb gebiecht en het is mij vergeven.' Thomas zelf. Toen ik naar Juliet was gegaan en het Lex verteld had, was hij naar een bevriende priester gegaan.

Ik had het belachelijk gevonden. Dat was lekker makkelijk. Dan kon je alles doen wat je wilde. Dan maakte het niet uit. Wat was ik boos geweest op die priester die hem de absolutie had gegeven. Vergeven. Zand erover.

En Thomas ging gewoon door. Na die zogenaamde biecht. Na die absolutie van niks. Hij begon gewoon langzaam opnieuw. Maar vroeg, toen hij me kuste, wel: 'Voel je je nu gedwongen?'

'Nee', zei ik, 'natuurlijk niet.'

Nee, want ik hield nog van hem. Ik vond het maar een malle vraag. Toen.

Nu dacht ik: alleen die vraag al ... Het was natuurlijk helemaal geen malle vraag geweest. Het was heel slim.

Dat had ik toen niet in de gaten. Maar nu wel. Nu dacht ik: jaja, je moest wel oppassen natuurlijk. Dus kon je het maar beter even vragen. Want als ik me wel gedwongen had gevoeld, wat dan?

Het was eigenlijk dezelfde vraag als 'Komt het nog in de krant?' Even kijken hoe je ervoor staat.

Slim ja. Maar wat erg.

Trouwens, hoe kon een priester vergeven wat mij was aangedaan? Dat kan niet. En hoe kunnen ze geloven dat God het daarmee eens is? Dat het zo makkelijk gaat?

Ja, niet te diep nadenken. Doen wat je geleerd hebt. Klaar. Niet stilstaan bij de woorden die je zegt. Willen biechten is genoeg. Daarmee beken je je fouten en dan wordt je namens God vergeven. Werkt het zo?

Ik denk het niet.

Als je zelf ook priester bent geweest, en nu nog pastor, hoe kun je daar dan zo makkelijk mee omgaan?

En als je nu pastor bent, priester, predikant ... hoe kun je dan zo met mensen omgaan? Dit met hen doen? En er geen kwaad in zien?

Het klopt niet met elkaar.

Er klopte niets van.

Maar Thomas zou met die vraag kunnen komen. Zoals hij die ook aan Tess gesteld had: ‘Wil je me vergeven?’

Kon dat wel ooit? Vergeven? Zijn wij zo groot dat we dat kunnen?

En moest dat wel dan? Hem vergeven. Hem kunnen vergeven?

Nee, dat moest helemaal niet.

Maar misschien lag het wel aan de vraag. Misschien wilde ik die vraag wel niet horen. Niet omdat ik er geen antwoord op had, maar omdat zo’n vraag niets voorstelt als je niet inziet wat je verkeerd hebt gedaan.

Het zou steeds verder van me af komen te staan, het zou iets zijn wat gebeurd was, wat ik verwerkt had, wat ik een plaats had weten te geven, en waar ik niet al te veel last meer van zou hebben. En als dat zo mocht zijn, dan was het toch goed?

En Thomas? Het zou lang duren eer Thomas zou inzien, echt zou inzien dat dit niet kon. En voor die tijd hoefde ik van hem niets te horen. Want voor die tijd zou het hem niet spijten.

In de joodse traditie is berouw pas volledig als je, in eenzelfde situatie gekomen, deze keer een andere keus maakt. Als je je dan anders gedraagt. Omdat je betreurt wat je eerder gedaan hebt, en weet dat je een andere keuze moet maken. En dat dan ook doet.

Maar dat zou veel te moeilijk zijn voor Thomas. Hij gaf vrouwen zo graag een zoen. Hij raakte hen zo graag aan.

En dat mocht niet?

Nee hoor, veel te moeilijk. Dat lukte hem nooit.

* * *

En dan opeens is het minder moeilijk. Dan spreek je het opnieuw tegen iemand uit: ‘Als God verdriet om mij heeft, hoe kan hij dan Thomas vergeven?’

En dan krijg je als antwoord: ‘Doet Hij dat dan?’

Nee. Wie zegt dat Hij dat doet? Goeie vraag. Waarom zou ik geloven dat Hij dat doet? God wil niet dat mensen zo met elkaar omgaan. En Hij zegt het je wel, maar als je slecht naar die stem van God luistert, en tegen beter weten in doorgaat op die leuke weg die je voor jezelf, voor je eigen plezier, kiest, dan komt er een dag waarop het misgaat. En dan komt er een dag waarop iemand tegen je zeggen zal: ‘Ja, Thomas, zo gaan die dingen ...’

En vergeven? Nee. God zal er verdriet om hebben, zijn hoofd schudden en denken: Weet je dan niet hoe het moet? Jij, mijn pastor, weet juist jij dat niet?

Maar wie zegt ons dat Hij het vergeeft?

Nee. Dat doet Hij niet zomaar. Dan moet je oprecht betreuren wat je gedaan hebt. Dan moet je weten dat je een andere keuze moet maken. En dan moet je dat een volgende keer ook doen. Dan pas mag je voor God opnieuw beginnen. Misschien.

Met die gedachte kon ik beter overweg. Dat ene kleine zinnetje, die ene vraag – ‘Doet Hij dat dan?’ – hielp mij weer een beetje verder.

* * *

Maar ja, de kerk was er ook nog. En dat bleef wel moeilijk. Ik kwam daar wel en ik stond daar wel en ik ging wel door: in de vormselvieringen, in de vieringen voor groot en klein op Goede Vrijdag en met Pasen, en daarna, in de eerstecommunievieringen. Maar dan moest ik zelf verhalen vertellen. Of van alles regelen en zorgen dat het allemaal goed verliep. Dan hoefde ik niet in de kerk te zitten en te luisteren. Dan was het niet zo erg. Dan deed ik het gewoon, en sloot ik me af voor de rest.

Maar andere zondagen? Nee. Ik wilde er wel heen, om de mensen die ik daar zou treffen, maar het weten dat ik in de viering dan vooral pijn en verdriet zou vinden, maakte dat ik niet ging. Dat hield me tegen.

Mijn vertrouwen in de kerk, en dan vooral in pastores, was weg. Ik wilde het allemaal niet horen, alles wat zij te zeggen hadden: er zijn voor elkaar, zorg voor elkaar.

En het maakte niet uit of dat hier was of ergens anders.

Erger nog: er was even niets meer goed aan die kerk. Want ik maakte het volop mee, naast me. Mijn eigen verhaal stond voorop, maar meteen daarna volgden al die andere dingen die me soms zo heel erg boos maakten.

Er zijn voor elkaar? De kerk? Die kerk die zo haar eigen gedachten had? Over huwelijk en scheiden, over gescheiden zijn en werken in de kerk, over homoseksualiteit? Die kerk, die daarmee mensen pijn deed? Mensen om me heen, mensen om wie ik gaf? Mensen die het soms al moeilijk genoeg hadden? Mensen die mij lief waren? Daar moesten ze van afblijven.

Boos op heel de kerk. Die kerk die het allemaal zo goed wist. Die kerk die vanaf de preekstoel vertelde hoe het hoort. Maar die ondertussen ...

Daarmee weer terug bij mijn eigen verhaal.

Bij elkaar was het soms te veel. Af en toe was ik zo verschrikkelijk kwaad op de kerk dat ik ervan moest huilen.

Maar hier was het goed geweest: we bouwden samen een parochiegemeenschap op, wilden samen kerk zijn, en samen ergens voor staan. Tja, en dan blijkt zelfs dat niet waar te zijn, en heb je in een pastor geloofd die heel goed kon zijn in het omgaan met mensen die bij hem kwamen omdat ze hem nodig hadden, maar die tegelijkertijd ook zo met vrouwen – en gezinnen – omging.

Dan zijn verkeerde dingen niet meer ver weg. Dan zijn ze opeens heel dichtbij. Dan klopt er niets meer van.

Dat doet pijn.

En dat gebeurt dan in die kerk die het heeft over goeddoen aan anderen?

Soms wil je het allemaal niet horen.

En dat dat met je gebeurt als je zoiets meemaakt, ja, ook dat deed mij pijn. Zo wilde ik helemaal niet denken. Maar ik kon er niets aan doen.

Ik mocht doorgaan, ja. Maar daarmee was voor mij de vraag of ik *kon* doorgaan, *wilde* doorgaan, niet beantwoord. Soms wist ik het werkelijk niet.

De mensen om je heen houden je vast. Zij willen niet zonder jou. En jij kunt niet zonder hen. Dan hoop je, en blijf je er ondanks alles toch op vertrouwen, dat het op een dag allemaal wel weer goed zal komen.

* * *

Maar wat had ik ook alweer gezegd? Dat ik niet wist wat er nu nog kon gebeuren? Dat ik niets meer kon bedenken?

Toch kwam er nog iets achteraan. Ik kreeg het nog een keer heel moeilijk.

Ik hoorde dat de pastor zich, in de pastorale raad, had afgevraagd of het wel zo verstandig was van de deken mij ‘aan te raden’ door te gaan.

Het maakte me opnieuw verdrietig. Heel verdrietig. Als zijzelf vragen bleef stellen en erover bleef praten, stopte het toch nooit?

Had ik het dan toch goed gehoord in dat gesprek met de deken? Zou zij dan echt liever zien dat ik dat stapje terug zou doen? Het leek er wel op. En misschien wilde ze wel – nog liever – dat ik helemaal zou stoppen. Waarom hield ze anders niet gewoon haar mond? Nu zij er weer over begon, en nog wel in de pastorale raad, wist ik niet meer zo zeker wat ze wel of niet wilde.

Mocht ik er iets van zeggen? Mocht ik haar daarnaar vragen? Ja natuurlijk, dat mocht ik best. Maar ik wist van tevoren dat ik, als ik daaraan begon, niet anders meer zou kunnen dan alles te noemen. Alles wat ik wist. Dat ze de deken mijn naam meteen al genoemd had toen ze hem vertelde over Thomas. Dat ze ook de voorzitter van het bestuur al verteld had dat het om mij ging. En vooral: dat ze ook tegen ‘zomaar’ vrijwillig(st)ers mijn naam had genoemd.

Ze had de deken mijn naam niet horen zeggen. En het was toch ook niet nodig geweest? Dat ze vond dat ze hem over Thomas moest vertellen, ja, dat had ik – veel later – wel ingezien. Maar dat ze daarbij, toen al, ook verteld had om wie het ging ... Dat was op dat moment toch helemaal niet belangrijk? Daar ging het toen toch niet om? Zelfs als ik het de deken zelf had gemeld, had ik dat kunnen doen zonder mijn naam te noemen. Dat zou ik niet gedaan hebben, maar het zou in elk geval mijn keus geweest zijn. Niet die van haar. Het klopte niet. En het klopte vooral niet omdat ze mij gezegd had: ‘Jouw naam zal niemand van mij horen.’

Toen ze dat zei, had ze het de deken al verteld. En dat hoorde zo niet.

En de voorzitter? Tja, ik had het de deken gevraagd en ik had het de pastor gevraagd: ‘Weet de voorzitter dat het om mij gaat?’ Het antwoord van de deken was duidelijk geweest, hij zei het meteen: ‘Nee, van mij weet hij dat niet.’ De pastor daarentegen had gezegd: ‘Ja ... nee ... eh, ik weet het niet meer zo goed.’ Nou, dan wist ik het wel. En ik had gelijk. Het was zo. Hij wist het. En hij wist het van haar. Hij zei het me zelf.

Maar erger vond ik dat ze het aan ‘zomaar’ vrijwillig(st)ers had verteld. Dat was evengoed misbruik. Misbruik van vertrouwen. Een pastor onwaardig.

Natuurlijk, de mensen die ik het zelf had verteld, hadden ook praatjes rond kunnen gaan strooien als ze dat hadden gewild. Maar ik had hen vertrouwd. Allemaal. En ze hadden het niet gedaan.

Maar de pastor zelf?

Hoe kon die kerk nu ooit nog een veilige plaats zijn? Eerlijk en betrouwbaar? Was dan geen enkele pastor eerlijk en betrouwbaar?

En voor wie het niet van mijzelf had gehoord, was het veel makkelijker doorvertellen aan een ander. Voor wie het niet van mij had gehoord, was het veel makkelijker het verkeerd op te vatten, andere dingen te horen, en door te vertellen wat het interessantste was of leek te zijn.

Komen zo de praatjes de wereld niet in?

* * *

Zij wist niet dat ik dat allemaal wist; ik had het haar nooit gezegd. En dat was misschien ook niet eerlijk, maar ik had het eenvoudigweg niet kunnen opbrengen. Er was al zo veel. Er was al genoeg.

Maar nu, wat moest ik nu? Nu zij zich, zelfs na ons gesprek met de deken, bleef afvragen of ik wel gewoon moest doorgaan?

Ja, ik mocht er best iets van zeggen. Maar ik voelde me al boos worden als ik eraan dacht. Dan kon ik al dat andere niet meer voor me houden. Dan zou ik niet meer anders kunnen dan ook dat te noemen.

En wat gebeurde er dan? Er waren al veel problemen in onze parochie. Andere dan deze. Ook zonder alle onrust en al het gedoe rondom Thomas was het allemaal al lastig genoeg. Ze had het niet makkelijk. Wat zouden we ermee opschieten als ik ook nog ruzie ging maken? Daar zou het niet beter van worden. Alleen maar nog slechter. Dan misschien toch maar liever mijn mond houden ...

Ik belde de deken maar, en vroeg het hem.

We praatten even over ons laatste gesprek, en ik vertelde wat ik die middag had gedacht en hoe ik me daarna had gevoeld. En ik vertelde hem wat er nu gebeurde. Dat de pastor nu zelf bleef doorgaan. Dat ze in de pastorale raad had gezegd dat ze niet wist of het wel zo verstandig van hem was geweest mij 'aan te raden' door te gaan met mijn werk in de parochie. Want de mensen ...

Ik zei: 'Ik merk er zelf helemaal niets van, zelfs niet in een grote kring om mij heen. En ik heb het gevoel dat ze overdrijft. Wat mij betreft, kan het hier, in de parochie, nu afgelopen zijn. Maar dan moet zij ook ophouden.'

En ik legde hem mijn vragen voor: Wat moest ik doen? Kon ik net doen of ik dit niet gehoord had, of moest ik er nu toch iets van zeggen? Maar als ik dat deed, zou ik boos worden en niet anders meer kunnen dan de rest ook te noemen. En dan? Wat dan? Ik vond wel dat ik haar erop mocht aanspreken, maar het leek niet verstandig dat te doen.

En vond hij nog steeds wel dat ik gewoon moest doorgaan?

'Jazeker', zei hij, 'zo hebben we het afgesproken. Het was goed. Het is goed. Dat vond zij ook. En nu moet ze niet terugkrabbelen. Het is goed dat je me belt. Maar ja, als je kunt ... wacht dan maar liever gewoon even af, als je wilt. Ik onthoud dit wel.'

Dat wilde ik wel. Nu hij wist wat er gebeurde, wilde ik het nog wel even aanzien. De volgende vergadering van de pastorale raad kwam er ook al weer aan. Die wilde ik nog wel afwachten.

Maar o, wat was dat een lange week. Eindeloos lang. Want hoe zou het in die vergadering gaan?

Ik sliep nachtenlang slecht. Ik was iedere ochtend vroeg wakker en sliep dan niet meer in. Het zorgde opnieuw voor een heleboel onrust. En dat mocht nu toch eigenlijk niet meer zo zijn.

Het was een moeilijke week. En ik werd er erg moe van.

* * *

Mijn vriendin vertelde me aan het eind van die lange week over de vergadering. Ze zei: 'Als iemand had gezegd dat we je iets anders moesten raden, was ik geloof ik uit mijn vel gesprongen!' En ze vertelde me hoe het was gegaan.

Ze had tegen de pastor gezegd: 'Dat mensen bij jou komen, dat brengt jouw plaats hier in de kerk nu eenmaal met zich mee. En dat moet dan maar even. Maar jij bent niet het slachtoffer.'

Ze zei me: 'Wat ons betreft, is het afgelopen, wij houden erover op. Als de pastor het er moeilijk mee heeft, moet ze iemand zoeken om mee te praten. Maar wij komen er niet meer op terug. De pastorale raad wil het er niet meer over hebben. Zo is het goed en zo blijft het.' 'En', zei ze, 'als iemand van ons er ooit nog opnieuw over begint, dan houd ik ermee op. Dan stap ik op.'

Pas later, thuis, drong het goed tot me door. Ik kreeg er tranen van in mijn ogen. Dat mensen zo voor je op blijven komen, zo moedig durven zijn, om jou. En dat ze zo achter je staan ...

Het is niet te beschrijven hoe dat voelt.

Hanna zei het ook: 'Heeft ze dat gezegd? Jij mag wel blij zijn met al die mensen om je heen.'

Nou, dat was ik ook. Ik had alle geluk gehad.

* * *

Hetzelfde gold voor de deken. Ook met hem hadden we het getroffen. Hij bleef voor mij kiezen. Iedere keer opnieuw. Onvoorwaardelijk. Dat was evengoed moedig. En knap. Beter kon ik mij niet wensen.

Het deed mij goed. Het gaf mij rust. En het deed ook de parochie goed. Juist door achter mij te staan, door zich niet te laten verleiden tot een andere keuze, zorgde hij voor rust, duidelijkheid en openheid: zo is het, en zo zal het gaan.

Het weer anders willen dan zoals afgesproken was, zou alleen maar tot nieuwe vragen, nieuwe onrust en nieuwe praatjes geleid hebben. Maar hij nam het niet eens in overweging. Hij bleef rechtop staan, kalm, en trouw aan wat hij vond en hoe hij het wilde. En zorgde er zo voor dat het rustig bleef.

* * *

Het ging beter met mij. Echt slechte dagen waren er allang niet meer. Ik had het naar mijn zin. Thuis dan. In de kerk nog niet helemaal, maar daarvoor kwam ik er ook te weinig.

Opeens had elke dag aan aantal momenten waarop ik dacht: hé, al een hele poos niet aan Thomas gedacht. Dat waren dan weliswaar geen uren, maar toch ... Hij was er altijd geweest. Bij alles wat ik deed. Behalve als ik echt intensief met iets bezig was, dan niet. Maar anders? Altijd. Zelfs als ik een boek zat te lezen, was Thomas 'erbij'. Hij was aanwezig bij alles wat ik deed.

Dat veranderde. En het viel me op. Het veranderde, nu mijn leven steeds rustiger werd.

En toen belde hij.

'Met Thomas.'

Ik was er helemaal niet meer op verdacht. En nam ook zomaar de telefoon op, zonder te kijken wie er belde.

'Ik overval je?'

Ja, dat had hij goed opgemerkt.

'Ik heb het ook niet van tevoren bedacht', zei hij, 'ik bel impulsief.'

Dat kenden we. Maar als hij dan 'zomaar' belde, waarom belde hij dan? Dan had hij net zo goed niet kunnen bellen. Mij zomaar bellen was niet wat ik verwachtte. Later, veel later, als hij mij iets te zeggen zou hebben, mocht hij me bellen. Als hij zou inzien dat wat hij gedaan had, niet goed was geweest. Na tijden van therapie. Niet nu al. Niet 'zomaar'.

'Maar ik vind het fijn je even te horen', zei hij. 'En jij?'

Ik wist het werkelijk niet. En dat zei ik hem ook.

Hij zei dat hij heus nog wel eens aan mij dacht. En hij vroeg of we er niet een keer over konden praten.

Ik wilde daar niet gewoon 'ja' op antwoorden. Het was niet gewoon. En bovendien, waarom wilde hij dat? Eerst maar eens even luisteren wat hij te zeggen had.

Hij vroeg: 'Er is toch wel een weg terug? Dit onbelangrijke ... deze moeilijkheden kunnen we toch wel overwinnen? Vergeleken met de ramp in Enschede ...'

Dat zei hij.

Wat was dat nu voor vergelijking? Met die verschrikkelijke vuurwerkramp in Enschede was toch niets te vergelijken? Honderdduizend mensen liepen een paar dagen eerder die stille tocht. Honderdduizend mensen met verdriet en pijn. Een zo grote ramp vergelijken met mij? Wat een onzin. Ik vond het helemaal nergens op slaan.

En wat had dat te maken met Thomas en mij?

Dat zei ik hem ook: 'Maar dit gaat mij aan.'

'Ja', zei hij, 'maar met jou gaat het toch wel weer goed?'

Goed? 'Nee', zei ik, 'het gaat niet slecht. Maar ik ben hier nog elke dag mee bezig, hoor.'

Het verbaasde hem. Ik kon nu toch weer gewoon mijn werk doen, na die avond met de deken?

Ik zei: 'Maar daarmee is het niet zomaar voorbij. Voor mij is het hier nog steeds niet gewoon. Vanavond moet ik voor het eerst naar een vergadering van een andere groep dan mijn eigen werkgroepen, en eigenlijk wil ik daar helemaal niet naar toe. Zo makkelijk is het allemaal niet. Weet je dat er mensen zijn die vinden dat ik niet 'daar vooraan' in de kerk hoor te staan?'

‘En jij’, zei ik, ‘wat jij met mij gedaan hebt. Vergeet je dat? Jij weet heel goed hoe ik me voel. Ik heb het je geschreven. En ook die pijn en dat verdriet gaan niet zomaar over.’

‘Ja’, zei hij, ‘ik kreeg een moeilijke brief van je. Heb je die zelf geschreven?’

‘Ja, natuurlijk, wat dacht jij dan?’

‘O’, antwoordde hij, ‘ik dacht: die heeft een goede advocaat.’

‘Nou’, zei ik, ‘het zijn mijn woorden, en ik vind het nog steeds een goede brief.’

Wat een stomme vraag. Alsof ik niet zelf kon schrijven wat ik hem te zeggen had. Bovendien, wie anders dan ik kon dat schrijven? Wie anders zou zo kunnen verwoorden hoe ik me voelde?

Thomas vroeg: ‘Heeft iedereen die brief gelezen?’

Nog zo’n onzinnige vraag. Een persoonlijke brief aan iemand is toch niet voor iedereen bestemd?

‘Nee. Natuurlijk niet. Alleen Hanna. Ja, en Lex.’

‘De deken niet?’

‘Nee. De deken niet, nee.’

Ik dacht: dat hoeft ook niet; hij weet het toch wel.

Het had hem kennelijk erg beziggehouden: wie hebben die brief allemaal gelezen? En hij was opgelucht te horen dat niet iedereen die brief kende, en de deken die niet had gelezen.

Hij zei: ‘In bijna alles wat je schreef, heb je wel gelijk. Je hebt me wel een spiegel voorgehouden.’

En hij vervolgde: ‘Ik zit er ook mee, hoor, dat ik je zo veel verdriet heb gedaan.’

O, de manier waarop hij het zei ...

Ik dacht: jaja ... nou, zo klink je niet.

En niets over wat ik hem geschreven had. Hij zei er verder niets van. Helemaal niets.

Ik had ook geen zin om erop in te gaan. Wat moest ik zeggen? Er was zo veel te zeggen. En tegelijkertijd zo weinig. Het stond allemaal al in mijn brief.

‘Ja’, zei hij, ‘en nu zit ik hier alleen, en mijn flat is nog niet klaar, en als mijn zus er niet is, voel ik me wel eenzaam, hoor. Ik ben wel depressief.’

O, dacht ik, jammer dan.

Ik zei: ‘Ik heb iets gehoord over therapie?’

‘Ja, ik loop bij het RIAGG. Maar daar heb ik niet veel vertrouwen in, hoor. Ik verwacht niet dat ik daar veel aan heb.’

Nee, dat hoorde ik al. Dat werd niets.

Hij klonk helemaal niet aardig, helemaal niet vriendelijk, hij was helemaal niet belangstellend. Geen woord van spijt, geen ‘wat vervelend voor je’. Hij had gewoon geen idee wat hij mij had aangedaan.

Hij zei: ‘Ik vind het wel fijn dat we er even over gepraat hebben.’

Ik antwoordde: ‘Dat hebben we helemaal niet. Je hebt het alleen maar even genoemd. Verder niet.’

‘Dat is waar, je hebt gelijk. Maar binnenkort kom ik weer, en dan kunnen we praten.’

Dat kon, ja. Dat zou kunnen. Maar of ik dat wilde? Ik wilde het niet beloven. Ik wilde hem helemaal niets beloven. Niet eens dat ik hem daarover zou bellen. Eerst dit telefoontje maar eens even laten bezinken. Dus zei ik hem dat ik daarover wilde nadenken.

En zo eindigde een telefoongesprek dat mij zeer overvallen had. Dat ik helemaal niet gewild had. En dat eigenlijk heel erg was, om alles wat hij zei, en om alles wat hij niet zei.

* * *

‘Met Thomas ...’

Het had me even van streek gebracht. Het was even moeilijk. Maar dat was vooral het onverwachte. Ik had er niet op gerekend. Ik had er niet eens op gelet.

Maar het duurde maar eventjes. Na afloop nog een paar tranen en toen was het alweer over.

Met dat telefoontje raakte hij verder weg dan ooit. Door de dingen die hij had gezegd. En door de manier waarop hij ze had gezegd. Hoe hij praatte, hoe hij was.

Als je geen moeite meer hoeft te doen ... omdat je weet dat het nooit meer wat worden zal. Als je niet aardig meer hoeft te zijn ... omdat het je toch niets meer zal opleveren: je mag haar niet meer zoenen, je handen mogen haar niet meer aanraken. Geen gevrij. En niet meer met haar naar bed. Je mag toch niks meer. Dus waarom zou je dan nog lief en aardig zijn?

Wat erg.

Maar zo klonk hij wel.

En ik dacht: dit is hoe je werkelijk bent. Al dat andere was onoprecht, onecht, gespeeld. En jij wilt gewoon weten hoe het hier is. Hoe je er voor staat. Wat je kansen zijn. En vooral: of er nog een aanklacht volgt.

Ja, want waarom had hij anders gebeld? Ik kon geen enkele andere reden bedenken. Hij had helemaal niet echt aardig, niet vriendelijk geklonken. Niet eens een beetje. Met de beste wil van de wereld had ik er niets van echte aandacht of belangstelling in kunnen beluisteren. Niets van alles wat ik zou willen. Niet voor mezelf, maar om het hier enigszins positief te kunnen neerschrijven.

Ik kan het niet.

Hij herinnerde zich de naam van onze jongste dochter niet eens. Het was niet te geloven. Ik dacht: hoe kun je om mij gegeven hebben en de namen van mijn kinderen niet meer weten?

En het ergste was dat hij mij in bijna alles wat ik hem geschreven had, gelijk gaf. Dat vond ik pas erg.

Wat erg dat we gelijk hadden. Ik wist het wel, maar toch ...

Wat erg dat hij gewoon zei dat het waar was.

Was dat niet erg?

Maar desondanks snapte hij niet dat het met mij nog niet goed ging? En hij noemde het ondertussen wel ‘onbelangrijk’?

Het was wel heel erg.

Ja, Thomas was verder weg dan ooit. Zijn telefoontje maakte niet dat ik opnieuw meer aan hem dacht. Integendeel. Ik merkte dat ik nog minder aan hem dacht dan ik al deed, en er nog rustiger van werd dan ik al was. Ik had het niet fijn gevonden dat hij belde, ik had het

niet leuk gevonden dat ik hem hoorde, en ik wist het daarmee zeker: ik geef niets meer om hem, helemaal niets. In die zin was zijn telefoontje heel bevrijdend, en was het niet zo erg dat hij gebeld had.

Maar verder? Verder was het natuurlijk wel erg. Hij was brutaal en onbeschaamd opnieuw mijn leven ingestapt, terwijl ik hem daar niet meer wilde hebben. En hij begreep niet waarom hij dat niet zou mogen doen. Hij begreep er niets van.

Met hem praten? Nee, dat wilde ik niet. Daar zat ik niet op te wachten. Ik had niet eens op die vraag zitten wachten.

Ook Hanna zei: ‘Nee hoor, niet doen. Hij begrijpt er echt niets van. Dat blijkt wel weer. Hij moet je brief nog maar eens lezen. En nadenken.’

Ja. Mijn brief was een goede brief. Alles stond er in. Ik had er niets aan toe te voegen. Die moest hij nog maar eens lezen. En nadenken, ja. Want in zijn laatste telefoongesprek met de deken zou hij heus wel geklonken hebben alsof hij zich schuldig voelde en last van zijn geweten begon te krijgen. Dat had de deken heus wel goed gehoord. Maar dat was maar een moment geweest. Dat nadenken van hem zou al wel weer gauw afgelopen zijn geweest. Dat wil zeggen: nadenken over wat hij mij, en anderen, had gedaan. Zo was het toch altijd gegaan?

En als ik dacht aan wat hij nu allemaal zei ... het was echt heel erg. Eigenlijk zijn er niet eens woorden voor.

Nadenken over hoe het verder zou gaan met hem, ja, dat zou hij wel doen. Daar ging het hem aan. Daar werd het moeilijk voor hem. Maar over mij, ons, Noor? Nee hoor. Het was hopeloos. Hier hielp echt niets.

Hij belde niet terug. En hij kwam wel onze kant op, maar liet ook die dagen niets van zich horen.

Ik had het hem heel graag willen zeggen: ‘Nee, Thomas, ik wil niet met je praten. Door jouw telefoontje heb ik begrepen dat jij echt niet begrijpt hoe ernstig dit is. Je lijkt geen idee te hebben van wat je mij hebt aangedaan. Hoe dit mijn leven beheerst. Je noemt het zelfs ‘onbelangrijk’, en vraagt: ‘Er is toch wel een weg terug?’ Nee, Thomas, dan heb je het echt niet begrepen. Het is veel serieuzer dan jij denkt. Jij doet er veel te makkelijk over.’

Maar ik heb zijn vraag niet kunnen beantwoorden. Omdat hij niet terugbelde en ik hem niet zelf wilde bellen. Dat gunde ik hem niet. Niet opnieuw mijn aandacht. Ik wilde het hem wel zeggen, maar ik wilde hem niet bellen.

* * *

Het schooljaar liep langzaam ten einde. Voor mij betekende het nog een enkele eerstecommunieviering, nog een enkele keer kinderwoorddienst en nog een laatste viering voor groot en klein, het rooster maken voor het volgend jaar en dat bespreken met de scholen, alles uitwerken en daarna: wegleggen. Alle mappen dicht, alles van mijn bureau af. Weg ermee. Even geen parochie, even geen kerk.

Want ik had steeds gedacht: het komt wel weer goed, maar het werd alleen maar erger. Ik kon het bijna niet meer opbrengen. Het werd steeds moeilijker in plaats van makkelijker.

Ik wilde er even niet over nadenken. Eerst de zomer. Weg met die kerk.

* * *

Met de zomer kwam de rust. Het was heerlijk niets te hoeven.
En Thomas ... Voor de zoveelste keer alles overlezend wat ik had geschreven, en me meer nog herinnerend, zag ik het steeds beter: 'ik ik ik'.

Hij kustte me ... omdat hij dat prettig vond.
Hij hield me vast, lachte naar me, zei lieve dingen ... omdat hij nog meer wilde, veel meer.
Hij ging er nooit op in als ik zei hoe moeilijk ik het ermee had. Hij nam het nooit serieus, al die keren dat ik het zei – en ik heb het vaak genoeg gezegd. Maar hij luisterde er niet naar ...
Nee, omdat al wat telde, was dat het doorging. Dat was het belangrijkste. Ik moest niet moeilijk gaan doen.

En hij ging ook door. Steeds opnieuw. Hij haalde mij over met heel veel liefs. Meteen die eerste keer 'na het eiland' al: 'Nog één nieuwjaarszoen dan.'
Nu dacht ik: Ja, werkelijk, toen al ging je gewoon door. Toen al. Jij durfde wel, zeg.

En nooit ging er een belletje rinkelen ...
Nee. Omdat ik hem vertrouwde. Daarom.
Maar dat belletje heeft wel een keer gerinkeld. Twee keer zelfs. Eerst heel zachtjes, waardoor ik het bijna niet hoorde. Toen we naar Noor waren geweest in het ziekenhuis, en hij mij thuisbracht. En even doorreed naar een stil plekje waar we konden parkeren, waar hij me in zijn armen kon nemen en we elkaar even konden kussen voordat hij me thuis voor de deur afzette.
Toen heb ik het gedacht: hoe komt het dat je zomaar een plekje weet en daarheen rijdt?
De tweede keer dat het gebeurde, rinkelde het belletje harder: Je rijdt opnieuw zonder aarzelen ergens heen. Doe jij dat vaker?
Maar ik had het zo'n stomme gedachte gevonden. Hoe kon ik dat nu van hem denken?

Nu dacht ik: O ja hoor, hij heeft het allemaal al eerder gedaan. Dit. En thuis ook, net zo goed.
'Wil je nog een kopje koffie voor ons halen?'
Ik naar de keuken.
En hij er achteraan ...
Die keuken gebruikte hij daarvoor: mooi aan het zicht onttrokken kun je daar alles wat je wilt. Niemand die het ziet. Ja, natuurlijk deed hij dat vaker. Helemaal geen stomme gedachten. Niet meer. Die keuken niet, en die plekjes langs de weg evenmin.

Hij wilde meer, veel meer. En noemde dat ook steeds: 'Verder gaan, naar bed gaan' ... want dat was waar hij naar toe wilde.
Maar hij legde die vraag wel steeds bij mij ...
Natuurlijk, ik moest het zelf willen. Zodat ik hem niets te verwijten zou hebben.

Langzaam, heel langzaam ging hij verder, stapje voor stapje nam hij me mee daarheen ...
Niet te snel, nee. Dan waren mijn ogen eerder opengegaan, en dan zou het misschien niet goed afgelopen zijn – voor hem. Nee, langzaam moest het gaan, heel langzaam. Tjonge,

wat had die man een geduld. Hij ging door tot ik het ook wilde, en daarin toch met hem meeding ...

Maar hij kende mij toch goed genoeg om te kunnen weten dat ik zo niet in elkaar zit?

Had hij zo weinig eerbied voor mij dat hem dat niets kon schelen?

Alleen maar: 'ik ik ik – eindelijk met jou naar bed'?

Ja, dat was wat hij wilde.

Hij wilde *mij* niet. Hij wilde al dat fijne. Alles wat hij al kreeg. En dat ook nog. Toevallig van mij. Maar het had net zo goed een ander kunnen zijn.

Ik kon het zomaar heel rustig zeggen, wetend dat het echt waar was: het ging hem niet om mij.

Niet leuk, nee. Maar wel waar.

'Ik ik ik – en jij bent niet belangrijk'.

* * *

'Jij bent niet belangrijk'.

Nee, dat was wel duidelijk. Hij luisterde nooit naar mij.

Hij luisterde niet wanneer ik hem zei hoe moeilijk ik het had, en hij luisterde evenmin toen ik hem, ergens in die maanden na Noors overlijden, eindelijk durfde te zeggen dat ik zo heel veel van hem hield.

Ik herinnerde me hoe hij daar niet op inging, en dit, wat voor mij toch zo heel erg moeilijk was, gewoon maar aan de kant schoof. Hoe ik mij voelde, wat het voor mij betekende, wat het met mij deed ... hij ging er volledig aan voorbij. Hij besteedde er geen aandacht aan. En hield alle praten daarover af.

Het maakte helemaal niet uit wat ik vond, wat ik dacht, wat ik voelde. Het interesseerde hem werkelijk niet.

Het was wel heel erg.

Van mij gehouden? Verliefd op mij geweest? Welnee. Niets. Helemaal niets.

Alleen maar 'prettig'. Heel prettig. En of dat nu met mij was of met een ander, dat maakte voor hem niet veel uit. Het had iedereen kunnen zijn.

Dat is niet helemaal waar. Niet iedereen. Wel getrouwd graag, want dan kom je niet snel te dichtbij, en vooral niet te oud. Maar verder, nee hoor, het ging heus niet om mij. Het ging om hem.

Ik was er al langer van overtuigd dat hij, ook terwijl hij mij had, bleef proberen waar hij dat kon. Hij hoefde niet veel, daarvoor had hij mij, maar elk kusje was meegenomen.

Iemand met wie je alles kunt en alles mag als je een beetje geduld hebt. En daarnaast de rest nog. Leuk toch? Dan heb je het wel aardig voor elkaar.

Nee, daar kon ik toch echt geen prettige herinneringen meer aan hebben. Dat was voor altijd onmogelijk.

Af en toe was ik heel kwaad. Hoe kon je, Thomas? Hoe durfde je?

Kwaad dat hij dat met mij gedaan had, en kwaad om alles wat hij mij daarmee had afgenomen.

Dan was ik boos: hij was verhuisd, en had daarmee de makkelijkste weg gekozen. En ik moest zo'n lange weg gaan, zo'n verschrikkelijk lange weg.

Dan was ik moe en verdrietig: kwam er wel ooit een eind aan? Werd het ooit makkelijker voor mij?

Het was toch wel erg moeilijk dit kwijt te raken en achter me te laten. Werd de vakantie wel een tijd van ‘alles weg’? Het leek bijna niet te kunnen.

Of wilde ik te snel? Werkte het gewoon niet zo? Kostte het nu eenmaal heel veel tijd? Maar het duurde al zo lang. Ik wilde zo graag verder. Maar die tranen zaten soms zo in de weg.

En toch ... ja, af en toe was ik wel kwaad, en af en toe was ik wel verdrietig, maar het duurde nooit meer zo lang. Het waren maar momenten. Ik merkte het keer op keer. Het ging me misschien niet snel genoeg, maar het ging wel steeds beter.

* * *

Aan het begin van de zomer had ik nog een afspraak met de deken, om terug te kijken op het voorbije jaar. En we hadden een heel prettig gesprek. Over alles. Over Thomas. Over mijzelf. Over de pastor.

‘Ach’, zei ik tegen de deken, ‘Thomas voelde zich heus wel schuldig, die laatste keer dat u met hem sprak. Het zat hem natuurlijk helemaal niet lekker, die avond. Hij wist heus wel dat hij fout was geweest. Hij heeft dat zelf toegegeven, aan u, en ook aan anderen. Maar hij begrijpt het niet echt. Hij stopt het weg. En dat gevoel van schuld duurde heus niet lang. Het was al gauw weer weg.’

Dat dacht de deken ook. Thomas vond het allemaal niet zo erg.

Nee, dit, alles bij elkaar, al die jaren, het was gewoon ‘maar één fout’. Thomas bagatelliseerde het: ‘Zo erg is het toch niet? En ik heb toch ook zo veel goede dingen?’

Hij zag het echt niet.

En hij noemde het zelfs ‘onbelangrijk’.

Ik vertelde de deken over Thomas’ telefoontje. Wat hij tegen mij had gezegd, en wat hij niet had gezegd.

De deken stond er versteld van. En had hij mij gevraagd met hem te praten? ‘Niet doen, hoor’, zei hij, ‘pas op. Ik waarschuw je.’

Dat de deken dat zei. Het ging om zijn collega. En hij waarschuwde mij voor hem op te passen. Ik vond het bijzonder. Het gaf opnieuw aan hoe ernstig hij dit vond. En praten met Thomas? Nou, dat was ik helemaal niet van plan.

We praatten over seksueel misbruik. Dat het vrijwel nooit om incidenten gaat. Maar dat dat ook voor de vicaris en de bisschop soms moeilijk te begrijpen is: dat het gaat om pastores die telkens opnieuw grenzen overschrijden.

Maar je wilt natuurlijk ook niet dat het waar is. Je wilt liever dat het allemaal wel meevalt. Want het is veel te erg. Dat wil je helemaal niet weten.

Toch: *Hulp en Recht* bestaat. De SMPR bestaat. Er zijn plaatsen waar je terecht kunt. Je verhaal mag er zijn. Mijn verhaal mocht er zijn. Daar, bij Hanna. En hier, bij de deken.

‘Ik ben heel blij dat het zo gegaan is’, zei ik. ‘Die avond, en alles eromheen. Dat het zo kon. En ik heb nooit gedacht: hadden we het maar niet gedaan.’

Nee. Dit weten, dit meegemaakt hebben en er niet over kunnen praten ... ik had het niet gekund. Werken in de parochie, overal en altijd geconfronteerd worden met Thomas, en dit verzwijgen ... het was me onmogelijk geweest. Om wat hij met mij deed. Hij. Pastor.

We praatten over die vraag die er nog lag, een grote zorg van degene die hem gesteld had die avond: 'Wat als er straks daar iets gebeurt, in zijn nieuwe woonplaats, en u en wij wisten ervan ...?' Het was een vraag die ook anderen mij af en toe stelden: 'Hoe gaat het daar nu verder?'

Maar moest de deken dan iemand daarginds vertellen over Thomas? Wie dan? De parochie waartoe hij zou gaan behoren? Maar wie zei dat hij de draad weer zou willen oppakken en daar weer parochiewerk zou willen gaan doen?

Het bisdom daar? Maar waarom dan? Wat moesten zij daarmee? Thomas was met pensioen. Hij zou toch niet meer officieel als pastor aan het werk gaan, nergens benoemd worden, en daarmee buiten hun bevoegdheid vallen.

Het kon mij ook eigenlijk al niet meer schelen. Het had toch ook helemaal geen zin? Want vrijwilligerswerk of niet, buiten die kerk was hij toch niet te controleren. En pastor zou hij altijd zijn. 'Want ...', zei ik tegen de deken, 'wanneer hij kennismakt met mensen en ze hem vragen wat voor werk hij heeft gedaan, zal hij altijd antwoorden dat hij pastor is, of was. En alleen al door dat ene woordje is de basis voor vertrouwen meteen gelegd. Ook buiten de kerk. Een pastor. Dus eerlijk en betrouwbaar.'

Zou hij werkelijk zo stom zijn dit opnieuw uit te halen?

Dat zou heel goed kunnen, ja.

Maar zou het hem nog wel zo gemakkelijk afgaan?

Hij had er wel leuk uitgezien. Nou ja, naar mijn – niet geheel onbevooroordeelde – mening natuurlijk. En zeker wanneer hij naar mij keek of naar me lachte.

Maar toch, hij mocht nog wel gezien worden. Je gaf hem zijn negenenzestig jaren niet, ondanks zijn witte haren.

Maar nu? Liep hij nog wel zo keurig rechtop? Was hij nog steeds zo charmant? Lachten die blauwe ogen nog zo lief? Hij zou wel zichtbaar ouder geworden zijn dit jaar. En hoorbaar ook. Want 'zeventig, bijna eenenzeventig' klonk toch al een stuk minder interessant dan acht- of negenenzestig.

Ik hoopte van harte dat niemand er meer in zou trappen.

Maar ik wist dat hij wel zijn best zou doen. Hij hield van gezelligheid. Hij zou die wel opzoeken. En om dan van vrouwen af te blijven ... dat zou wel eens een te grote opgave kunnen zijn.

Maar hij zocht het maar uit. Hij deed maar. Het kon me niet meer schelen.

Het kon me ook niets meer schelen hoe het met hem ging. Met die vraag zou ik de deken niet lastig vallen. Bellen? Vragen hoe het met Thomas ging? Nee hoor, van mij hoefde het niet meer. Thomas bekeek het maar.

* * *

We praatten ook over de pastor. Ik vertelde dat ik, twee dagen eerder, geprobeerd had met haar te praten. Omdat ik haar zo graag had willen zeggen dat ik het allemaal wist: dat ze

hem én de voorzitter én vrijwillig(st)ers, mijn naam had genoemd. Het zat me dwars dat zij niet wist dat ik dat wist. Het zou niets veranderd hebben, maar dan hadden we misschien een beetje eerlijker tegenover elkaar kunnen komen te staan.

Het had niet gekund. Want het eerste wat ze zei, toen ik vertelde dat ik het over Thomas wilde hebben, was: ‘O, daar wil ik helemaal niets meer over horen.’

Ik was sprakeloos. En gaf het op. Want wat moest ik daar nu op zeggen? Ik zag en hoorde zo veel weerstand. Een pastor die tegen je zegt: ‘Daar wil ik niets meer over horen’? Tegen mij? Hoe kon dat nu?

‘En dus’, vertelde ik de deken, ‘heb ik het allemaal maar weer niet genoemd. En ik heb gedacht: laat maar zitten. Laat maar.’

Ik zei: ‘Ik wilde haar geen pijn doen, ik wilde geen ruzie maken, ik wilde niet boos zijn. Ik wilde alleen maar eerlijk zijn en zeggen wat ik allemaal wist. Ik had het gewoon willen noemen. Net als vandaag met u: even napraten over het afgelopen jaar. Er zijn dingen goed gegaan, maar er zijn ook dingen niet goed gegaan. En er waren momenten waarop zij er misschien ook anders mee had kunnen omgaan. Dat is toch ook zo? Het klopt niet. Het hoort niet. En het had zo niet moeten.’

‘Nee’, antwoordde de deken, ‘dat had zo ook niet moeten. Eigen aan het beroep van pastor is ook dat je hiermee zorgvuldig omgaat. Dat mag je verwachten. Maar ik snap dat je het zo ook niet zeggen kon. En over jouw werken in de parochie: wat de pastorale raad haar gezegd heeft, is heel goed.’

Hij wist het nog. Een maand geleden had ik hem verteld wat ze haar hadden gezegd, en hij wist het nog. Hij wist altijd alles nog, wat je hem ook vertelde en wat er ook gebeurde. Ik vond dat buitengewoon knap. En heel plezierig.

En de pastor? Ach, met die opmerking van de pastor legde ik ook dat alles maar aan de kant. Laat maar zitten. Laat maar.

‘Maar ...’ zei ik, ‘het zou wel aardig geweest zijn als er nu, zo voor de zomer, eens iemand gezegd had: ‘Wat fijn en wat goed dat je bent blijven doorgaan. Dat je al dat werk toch voor ons bent blijven doen, al deze lange, zware, moeilijke maanden.’ Niet de mensen heel dicht om mij heen. Want die zeggen dat wel. Maar een stapje verder. De kerk, het bestuur van die kerk. Of als dat bestuur eens een keer gevraagd zou hebben hoe het met mij ging. Maar zelfs dat doen ze niet. Nu doen lang niet alle mensen dat: vragen hoe het gaat. Maar vooral van het bestuur vind ik dat ronduit slecht. Moeilijk? Zwaar? Ze hebben waarschijnlijk geen idee.’

* * *

Terug naar Thomas. We hadden veel over hem gehoord. Dingen die hij gezegd had, dingen die hij deed. Te veel en vaak te klein om op te schrijven, maar zo helemaal passend bij die woorden: seksueel misbruik. Maar verhalen zoals het mijne en dat daarvoor, nee, dat niet.

‘Maar’, zei ik tegen de deken, ‘ik heb al vaak gedacht: als het mij gebeurd was en ik had mijn mond moeten houden, en Thomas was hier gewoon gebleven omdat hij hier nog werkte, dan was ik, denk ik, zelf weggegaan. Verhuisd. Je praat toch wel eens over

verhuizen. Dit zou zeker een reden geweest zijn het wel te doen. En als mensen verhuisd zijn, dan bereik je ze niet. Niet op deze manier.

En dat wat hij deed een naam heeft – seksueel misbruik – dat moet je wel zien. En ik zag het toch ook niet? Ik dacht dat hij van mij hield. Zelfs toen ik het Juliet en Lex verteld had, en het voor iedereen al lang duidelijk was dat dit misbruik was, zag ik het niet.

Pas toen hij het zelf zei, en ik niet meer anders kon dan praten, heel veel praten, met heel veel mensen, en zij me dingen vertelden die ik nooit geweten zou hebben als ik mijn mond had gehouden, toen pas kon ik het zo noemen: ‘seksueel misbruik’.

En dan nog: die man die zo lief met mij was, en die man die dat allemaal niet meende en die niet om mij gaf ... het was heel erg moeilijk daar één beeld van te maken.

Hoe Thomas werkelijk was kon ik alleen maar leren door te luisteren naar anderen. En als ik mijn verhaal niet verteld had, had ik het nooit geweten.

Dus wie hetzelfde heeft meegemaakt met hem, en er nooit over gesproken heeft, zal nog steeds denken dat hij van haar hield. En zal nooit gezien hebben hoe hij werkelijk was.

En degenen die het nu achteraf wel begrijpen? Zij hebben vanzelfsprekend alle vrijheid om te zwijgen. Daar komt bij dat Thomas op zijn gedrag is aangesproken, dat hij zijn taken heeft moeten neerleggen en dat hij is verhuisd. En het is zoals Lex zegt: dat kan voor hen ook voldoende zijn. Met praten zetten ze heel wat op het spel, zeker als ze er nooit over verteld hebben, ook thuis niet.’

‘Ja’, vroeg de deken, ‘hoe gaat het met jullie?’

Ik glimlachte: met ons ging het heel goed. Ik had geluk gehad. Want ik had Lex. Maar wie zegt dat dat voor iedereen zo zou zijn?

‘En hoe gaat het met jouzelf?’ vroeg hij.

Ik vertelde hoe ik me voelde. Hoe rustig ik het kon zeggen: ‘Het ging Thomas niet om mij. Het had net zo goed een ander kunnen zijn.’

Ik vertelde hem dat het helemaal niet slecht ging. Maar dat ik alleen ‘de kerk’ zo moeilijk vond. En waarom.

‘Maar’, zei ik, ‘ik wil er voorlopig even niet aan denken. Ik wil niks. Ik wil het even allemaal van me af zetten. Eerst de zomer. En eerst op vakantie.’

Ik ging naar huis. Wetende dat ik altijd terug mocht komen als ik wilde. Dat ik altijd bij hem terecht kon.

* * *

We gingen op vakantie. Naar het eiland. We stonden in Friesland aan de haven, aan het water. Lex’ armen om me heen. De zon scheen, de wind waaide door mijn haren. Lex hield me vast en we stonden daar en keken uit over het water. Het was heerlijk samen te zijn: Lex, de kinderen om ons heen. De tranen sprongen in mijn ogen. Al die zorgen, al die onrust al die tijd ... wat had Thomas mij veel plezier en geluk onthouden.

Herinneringen aan lang geleden: zo is het geweest.

Ik zei tegen Lex: ‘En zo hoort het ook te zijn. Gewoon gelukkig met elkaar. Daar had hij af moeten blijven.’

We reden de boot af, het eiland op. Ik keek om me heen, en dacht: wat fijn hier weer te zijn. En ik glimlachte. Ik was er weer.

We hadden er een heerlijke tijd. Het was alleen maar gezellig en verder niets. Geen zorgen om Marie-José. Geen zorgen om Noor. Geen Thomas. We waren samen. En we hoefden niets. Er was alleen maar rust. Heel veel rust. En Lex, die dol op mij was. Alles wat hij wilde was bij mij zijn. En ik vond het heerlijk. Het was weer zoals het hoorde te zijn: gezellig, gewoon gezellig.

Deze rust, dit samen zijn en alle tijd voor elkaar, maakte mij rustig. Ik voelde me zoals ik me lang geleden had gevoeld. Ik was veel vrolijker. Veel gezelliger en geduldiger en liever. Veel evenwichtiger.

En ik dacht: ja ... maar zo hoor ik me ook te voelen.

Nu ik mezelf terugvond, zag ik hoe groot het verschil was. En ik wist: nee, toen Thomas met mij begon, was ik mijzelf al niet.

Marie-José ziek. Waar ik het zo moeilijk mee had. Al dat extra werk. Ik deed het graag, maar het was eigenlijk veel te veel. De problemen in de parochie. En, alsof het nog niet genoeg was, de onoverkomelijke moeilijkheden tussen Marie-José en de pastor daarbovenop. En ik, die daar opeens zo heel erg tussenin stond. Het was een wel heel moeilijke tijd.

Ik zocht geen hulp bij Thomas. Maar ik vond er wel een luisterend oor. Marie-José en de parochie lagen ook Thomas na aan het hart. En ik vond er vaak wijze woorden, vooral van Noor.

Ik had hen nodig. Noor. Thomas vooral. Maar niet op deze manier.

Hij maakte het nog moeilijker dan het al was.

We hadden een heerlijke vakantie. Allemaal. En ik werd er weer gelukkig.

En het ging zo snel. Ik vond er alles terug, meteen. Blijheid. Opgewektheid. Rust. Ik kon weer genieten van Lex en de kinderen. Van de zon op mijn gezicht, van buiten zijn, in de bossen, aan het water. Van kleine dingetjes. Eigenlijk was het niets bijzonders, maar voor mij was het dat wel.

Ik voelde me prettig. Gelukkig. Vrij.

Het huisje opgeruimd en schoongemaakt, de fietsen teruggebracht. We gingen naar huis. Lex en ik liepen nog even naar de hei, stonden nog even in de zon. Zoals heel de vakantie waren daar opnieuw zijn armen om me heen.

Ik dacht: ik ben er weer, en ik heb het naar mijn zin. En dat is gewoonweg heerlijk. Ik zal er heus nog wel last van hebben, en ik zal soms best even verdrietig zijn. Maar het is niet erg. Het zal erbij horen. Omdat het bij mijn leven hoort. En verdriet heeft gegeven. Zo is het nu eenmaal. Maar het geeft niet meer.

Het ging goed met mij. De zon scheen weer. Volop warmte en licht.

6

Iedere keer denk je dat je er bent. Het gaat je steeds beter. Thuis. Maar daarmee ben je er nog niet. Je wereld is groter dan je huis. Je wilt wel dat het afgelopen is. En voorbij. Maar dat is het nog lang niet. Je kunt wel denken: vergeten. Maar dan reken je buiten hem. Hij is er ook nog.

* * *

Het eind van de zomervakantie naderde en ‘de kerk’ kwam er weer aan. Dat kwam wel erg snel dichterbij.

Ginds op het eiland was vergeten heel makkelijk geweest. De horizon, de zee, en al die kilometers land ... de wereld thuis was zo oneindig ver weg geweest. En de parochie helemaal.

Toen we terug waren, werd het toch weer anders.

Ik zag er tegenop weer te beginnen. Een viering voor groot en klein maken, de eerste keer kinderwoorddienst. Vieringen. Net wat ik niet wilde.

Maar het moest. Nu. De eerste week na de zomervakantie maakten we de eerste viering voor groot en klein. Die vergadering moest voorbereid worden. En al had ik er geen zin in, het moest toch. Waar ging het catecheseproject van de scholen over? Welke evangelieverhalen stonden daarin? Welke kanten konden we daarmee op? Kon ik daar sleutelverhalen bij vinden?

Het moest. Maar ik wilde niet. Waarom moest het?

Ik stond voor de boekenkast. Dit was wat ik leuk vond. Wat ik zo lang leuk had gevonden. En nu? Die boeken, die verhalen, de kerk ... ik vond het helemaal niet leuk. Het was alleen maar moeilijk.

Geen zin hebben? Dat mag. Het niet leuk vinden? Dat kan. Maar het was veel meer dan dat. Het was alsof iets mij tegenhield. Een weerstand groter dan ik, groter dan ik wilde ook. Het gewoon niet kunnen. En het lukte me niet dat gevoel van tegenzin te overwinnen.

Het was echt heel erg. Ik vond het zo moeilijk. Waarom duurde die zomer niet een beetje langer?

Ik had het zo naar mijn zin thuis, het ging mij zo goed. Waarom liep ik hier dan vast? Nu nog?

Vragen waar ik zelf even niet uitkwam.

Maar opnieuw was er iemand om mee te praten. Hij had mij, eerder al, gezegd: ‘Als je wilt praten over je twijfels over de kerk en je werken daar, dan ben ik er voor je.’

Ik kende hem van de pastorale school en als opbouwwerker, verbonden aan het pastoraal dienstencentrum.

‘Als je wilt praten, kom je maar.’

Dat moest ik dan nu maar eens doen. Want dit kon zo niet. Dat zag ik ook wel.

Hij liet mij zien dat juist daar, in de kerk, in de vieringen, mijn boosheid en mijn verdriet naar boven kwamen. Want daar, in die kerk, was het ook gebeurd.

‘En’, vroeg hij, ‘hoe lang is het nu geleden? De dag waarop je het seksueel misbruik moest gaan noemen, ligt nog geen tien maanden achter je. Je hebt in die maanden wel een hele omslag moeten maken. En je bent al zo ver. Is het erg dat dit dan nog even moeilijk is?’

Erg? Nee, dat was niet erg, nee. Ik begreep dat ik weer veel te snel wilde.

‘En de mensen uit je werkgroepen mogen toch wel weten dat je het moeilijk vindt en niet kan doorgaan alsof er niets gebeurd is? Waarom zou je hun dat dan niet vertellen? En zo’n werkgroep begeleiden bij het maken van vieringen wil toch niet zeggen dat je ook naar die vieringen zelf toe moet? Dat hoeft helemaal niet.’

We praatten een hele poos. En het hielp. Het was net wat ik nodig had om weer te kunnen beginnen.

‘Maar als je liever wilt stoppen’, zei hij, ‘bedenk dan dat dat niet betekent dat je tekortschiet. Stoppen is niet altijd een slechte keus, en zeker geen keus die jij niet mag maken.’

Stoppen? Nu ging hij wel erg hard. Ik wist helemaal niet of ik wel wilde stoppen.

Maar ik had geleerd te wachten. Hanna had het er vaak over met mij: ‘Het is zo makkelijk gezegd, maar het is waar: alles wat je hoeft te doen is wachten. Wacht maar. Op een dag zul je je beter voelen. De tijd zal je helpen. Wacht maar, straks weet je wel wat je wilt. Je zult het merken. De tijd leert het je wel.’

De tijd had mij vooral geleerd dat dat waar was.

* * *

Ik vertelde de werkgroep Vieringen voor groot en klein hoe moeilijk ik het vond vieringen te maken, en probeerde het uit te leggen: ‘Ik ben al zo lang met verhalen bezig. In de vieringen voor groot en klein. In de kinderwoorddienst. En eerder in andere catechesegroepen en in avonden en cursussen van de pastorale school. Altijd en overal bezig met het vertalen van verhalen, het verhaal achter het verhaal lezen, een verbinding maken naar hier en nu. De verhalen die wij in de kerk lezen, en de gebeden die wij bidden, lenen zich daar ook uitstekend voor. Dat is het mooie ervan. Iedereen kan en mag erin horen wat hij zelf wil.

Maar het kan tegelijkertijd ook heel moeilijk zijn. En dat is het voor mij. Alles herinnert mij aan Thomas, en aan wat hij met mij deed. Zelfs de eenvoudigste verhaaltjes kunnen mij verdrietig maken. Of een enkele zin. Zomaar. Onverwacht. Omdat je het leest in die kerk. Waar een pastor dit deed. En dan heeft alles te maken met wat er gebeurd is. En dan klopt er niets meer van, helemaal niets. Dan is er alleen maar pijn en verdriet.’

Het was prettig er gewoon eerlijk en open met hen over te praten, en zonder meer het eenvoudigste. En het werkte het beste, want ze merkten het toch wel aan mij die avond.

Daarbij, zeggen dat het je wel weer goed gaat terwijl dat niet zo is? Straks misschien stoppen en het waarom weglaten? Nee, dat was niets voor mij, dat kon ik niet.

Stoppen? Ze schrokken ervan. Ik mocht niet stoppen.

‘Ik vond het heel moeilijk vanavond’, zei ik, ‘en ik kom niet naar de viering, straks. Maar dan? Er komt weer een viering, weer een voorbereiding. Misschien gaat het mij dan beter. Misschien ook niet. Ik weet het niet. Echt niet. Maar ik zal nooit zomaar opeens zeggen: Ik stop. Nu. En zoek het verder maar uit.’

Nee, dat wisten ze wel. Maar het was wel erg allemaal.

Ja, dat was het ook. En of ik in die kerk terug zou vinden wat ik er was kwijtgeraakt, en of ik zou blijven doorgaan, dat wist ik echt niet.

* * *

Niet naar de vieringen voor groot en klein. Vormsel en eerste communie nog eindeloos ver weg. Alleen de zondagen waarop ik kinderwoorddienst had, bleven zo nog over. Dat leek wel te doen.

Alleen waren Tess en ik al heel snel na de zomervakantie aan de beurt. Voor het eerst weer naar de kerk ...

Als je tegen iets opziet, valt het bijna altijd mee. Dit ook. Ik glimlachte. Wie weet kwam het nog wel goed.

En anders maar niet. Vandaag ging het in elk geval niet slecht. En verder dan vandaag dacht ik maar niet. Ik zou het wel zien. Geen zorgen. Hoe het ook gaan zou, het was altijd goed. Omdat ik zou mogen doen – én laten – wat ik zelf wilde.

* * *

‘Thomas heeft zijn appartement te koop staan. Thomas heeft zijn intrek genomen in een pastorie, een plaatsje verderop.’

Na de viering, bij de koffie, werd het me verteld. We zaten nog niet eens.

Ik dacht: Te koop? Hij heeft er nog niet eens gewoond.

Maar ik vond het wel echt iets voor Thomas. Die deed alles zomaar. In een opwelling. Op die manier had hij dat appartement ook gekocht.

Nou, hij deed maar.

Maar sommigen reageerden verontrust: ‘Dit moet de deken weten. Hoezo een pastorie?’

En daardoor, door die reacties, begon ik me ook druk te maken, en lag ik de halve nacht wakker. Hadden ze gelijk? Ik wist het niet.

Thomas in zijn nieuwe appartement, zonder bekenden om zich heen, alleen, depressief en in therapie ... dat was een beeld dat mij wel bevallen had.

Maar deze Thomas: niet langer alleen, maar gezellig wonend daar waar voor hem gezorgd zou worden, en dan nog wel in een pastorie, in het hart van een parochie, en mogelijk alle kansen hebbend om weer aan het werk te gaan ... dat beviel mij helemaal niet.

En dat was natuurlijk precies de reden waarom sommigen zo ongerust waren. Ik zag het voor me allemaal, en ik begreep hen. Thomas in een pastorie? Ik werd boos. Heel erg boos. Ik kon hem wel slaan, schoppen, stompen, zo kwaad. Het was maar goed dat hij niet in de buurt was.

Een ander vertelde me de volgende dag dat hij er tijdelijk woonde, in die pastorie. Of nee, misschien was het wel die abdij. Ze wist het niet precies. Maar het ging Thomas niet goed. Het was niet langer goed gegaan bij zijn zus in huis. Hij was daar vertrokken. En die therapie was ook al niets. Het viel niet mee. Hij had zelfs gezegd: ‘Misschien moet ik maar terugkomen.’

Terugkomen? O nee, alsjeblieft niet, dacht ik.

Weer lag ik te lang wakker.

Maar wakker liggen om Thomas? Dat wilde ik helemaal niet meer. En de deken? Dat kon wel even wachten. Als anderen vonden dat hij meteen moest weten van die pastorie, konden ze hem toch zelf bellen? Waarom zou ik dat moeten doen? Binnenkort zou ik de deken ontmoeten en dan zou Thomas vanzelf wel ter sprake komen. Het kon echt wel tot dan wachten.

* * *

Er bleven met enige regelmaat verhalen over Thomas komen. Ongevraagd, en zonder dat ze wisten waarom hij was weggegaan, vertelden mensen de pastor over hem. Soms ging het om rare dingen die hij gezegd had, of om onbeschaamde vragen die hij had gesteld. Maar soms ook om wel erg vrijpostige aanrakingen, waar vrouwen helemaal van in de war waren geweest.

Verhalen waarbij je denkt: wat is hier allemaal gebeurd? En hoeveel verhalen komen er nog?

Het waren relatief kleine dingen. Maar voor sommigen was het schokkend genoeg geweest. Een pastor, die ...

O, Thomas, dacht ik, wat heb je toch allemaal gedaan?

Ja, er zou nog wel meer komen. Het verhaal ‘Thomas’ zou in onze parochie nog wel even blijven doorrommelen.

En het was wel heel erg allemaal, ongelooflijk, ongehoord en ongepast, en niet te begrijpen soms, maar het verraste me niet meer. Ik wist dat het zo was. Ik wist dat Thomas dit deed. Altijd en overal.

Maar verhalen als deze raakten mij niet meer zo dat ik er last van had.

* * *

Al die tijd hadden aanrakingen herinnerd aan Thomas. Wanneer Lex mij aanraakte, herinnerde ik me Thomas, was er die pijn: hij deed dat zomaar. Wanneer ik Lex aanraakte, was Thomas daar.

Het duurde lang. Te lang.

En toch, opeens was het weg. Verdwenen.

Ik geloof dat ik toen pas werkelijk begreep hoe erg het was dat Thomas zo ver ging. Soms moest ik er zomaar zachtjes om huilen.

Jij deed dat zomaar. Ik kuste jou omdat ik je liefhad. Jij vond mij lief omdat je mij mocht kussen, omdat je, wie weet, op een dag misschien met mij mocht vrijen ... De wereld omgekeerd. Thomas toch, hoe kon je dat nu doen?

Gelukkig was Lex er. Altijd.

* * *

Opnieuw een vergadering van de werkgroep Vieringen voor groot en klein. Ik merkte dat het me niet interesseerde wat ze uitzochten. Ik zette het wel in het liturgieboekje. Prima. Maakte niet uit.

Ik schrok: het maakt me niet uit? Maar zo wil ik toch geen vrijwilligerswerk doen? Dat wil ik toch niet?

Nee.

Maar wat dan? Stoppen? Ik wist het niet.

Als je degene bent die een werkgroep begeleidt bij het maken van vieringen, en er daarnaast voor zorgt dat alles daaromheen in orde is, het liturgieboekje maakt, oefent met de kinderen, en voor al die andere kleine dingetjes zorgt die daar dan als vanzelf bij komen, én je hebt het bovendien ook altijd leuk gevonden, is stoppen geen beslissing die je gemakkelijk neemt.

Verdriet en tranen: dit vond ik leuk, Thomas, maar dat vind ik nu niet meer; en dat heb jij me afgenomen.

Maar het zou toch goed komen?

* * *

Het kwam niet goed en het ging niet beter. In de loop van de weken ging het eigenlijk alleen maar nog slechter. Steeds opnieuw verdrietig. Steeds opnieuw tranen. Zo kon ik niet doorgaan. Ik hield het niet vol. Ik vond het veel te moeilijk. Dit deel van mijn werk vooral: die vieringen voor groot en klein.

Maar was het dan niet beter daarmee te stoppen?

Ik lag vaak wakker. Ik had vaak hoofdpijn. Hoe moest dit nu? Denken. Zoeken. Wat wil ik? Wil ik doorgaan? Of wil ik stoppen? Maar als ik stop, wie moet dan doen wat ik doe? Wie wil dat op zich nemen? Wie heeft daar zin in? Wie heeft daar tijd voor?

Doen en laten wat ik zelf wilde? Zo eenvoudig vond ik het niet.

Opeens wist ik wie ik moest vragen. En ik vroeg het haar ook: 'Zou je dat leuk vinden?' Daarmee de beslissing nemend om te stoppen.

Het maakte me rustiger, maar het verdriet en de tranen bleven. Want het deed zo'n pijn. Ik stopte omdat ik niet anders kon, terwijl ik zo heel graag wilde dat ik het wel kon.

Ze zei ja.

Ik vertelde het de werkgroep. Met Kerstmis zou ik stoppen.

Ik ging naar de pastor om het ook haar te vertellen.

'Ik vind het heel bijzonder hoe jij hier met veel mensen gedeeld hebt wat er met je is gebeurd', zei ze, 'dat je er zo open over bent. En over wat dat met je doet en wat dat voor je betekent.'

‘Het is fijn dat dat kan’, zei ik, ‘en ik ben heel blij dat ze het begrijpen.’ O, die lastige tranen altijd. ‘Maar mijzelf valt het zo tegen. Ik had dit niet verwacht. Niet zo. Niet zo erg.’ ‘Ik vind het ook heel erg dat je stopt’, zei ze, ‘omdat je het goed doet, maar vooral omdat je het leuk vond.’

Ja, dat zei Lex ook: ‘Ik vind het heel vervelend dat je niet meer gelukkig bent met wat je doet, terwijl je dat wel was.’

Nee, dat was ik niet meer. En dat deed pijn.

* * *

Ik ontmoette de deken. Moest ik hem vertellen over Thomas of niet? Ik wist het niet. Had dat zin? Maar was dat belangrijk dan: of het zin had? Nee. Belangrijk was de openheid in onze gesprekken. De ander op de hoogte houden. Ik zei hem dus maar gewoon wat ik dacht: ‘Er zijn dingen waarvan mensen vinden dat u ze moet weten, maar of dat zo is weet ik eigenlijk niet zo goed.’

‘Ik heb ook dingen gehoord’, antwoordde hij. ‘Misschien hoorden we wel hetzelfde.’ Hij vertelde: ‘Ik heb uit betrouwbare bron vernomen dat Thomas het opnieuw doet. Het lijkt erop dat hij er niets van geleerd heeft.’

‘O, wat erg’, zei ik. ‘En hij woont momenteel in een pastorie, en daar zijn veel mensen ook niet zo blij mee.’

‘Ik weet het’, zei hij, ‘en ik wil opnieuw met de vicaris praten. Als jij dan daarna bij me komt, praten we verder.’

Weer thuis dacht ik: niets geleerd, helemaal niets? Dit kan niet Thomas, dit kan echt niet.

Hanna had het mij pas nog gevraagd: ‘Heb je er geen spijt van dat je geen aanklacht hebt ingediend?’

‘Ik vind wel dat het moet’, had ik geantwoord, ‘omdat ik vind dat een pastor die dit doet, ter verantwoording mag en moet worden geroepen. Maar het levert me niets op. Niet meer dan therapie voor hem. Die hij al heeft. En waarmee hij kan stoppen wanneer hij maar wil. Dan ook.’

Ja, ik vind zeker dat het zou moeten. Maar ik ben ervan overtuigd dat het niet zal helpen. Dat is erg, maar wel waar. En ook daarom heeft het echt geen zin.

Waar ik ook voor kies, ik zal niet helemaal tevreden zijn. Want geen aanklacht indienen is niet zoals het hoort, niet zoals ik vind dat het moet. En wel een aanklacht indienen, vooraf wetend dat het geen zin heeft, en ervan overtuigd dat Thomas niet veranderen zal, dat is zinloos.

Allebei niet precies de goede keuze. Dus dan laat ik het het liefste maar zo.’

Dat had ik gezegd. Maar nu?

* * *

Steeds opnieuw die ene vraag: moet ik dan toch een aanklacht indienen?

Ik had het niet gedaan. Was ik daar nu echt tevreden mee? Ik wist het niet zeker.

‘Het kan altijd nog’, zei Hanna.

Steeds opnieuw denken. Steeds opnieuw boos. Ik was de laatste tijd eigenlijk steeds boos op Thomas. Heel boos.

Boos op Thomas? Maar Thomas was toch niet meer belangrijk? Thomas kon mij toch niets meer schelen?

Nee, maar ...

Ik dacht: wat is er dan, waar ben ik dan opnieuw zo onrustig door geworden, waarom is dat gevoel van van de zomer dan verdwenen?

Ik wist het wel. Het kwam door dat ene woordje dat van verschillende kanten op mij af kwam: 'Terugkomen, misschien moet ik maar terugkomen.' Thomas.

Toen mensen mij vertelden dat Thomas in een pastorie ging wonen, had ik gedacht: hij doet maar. Ik wil helemaal niet meer weten hoe het hem gaat. Maar vanaf het moment dat het om terugkomen ging, was het anders geworden. Ik moest er niet aan denken. Ik wilde dat hij daar bleef. Ver weg. Dat 'terugkomen' maakte mij zo onrustig.

Thomas kwam hier toch al zo vaak. Hij kwam veel te vaak. Het maakte dat ik het soms vreselijk benauwd kon hebben wanneer ik in het winkelcentrum liep. Dat gevoel: straks voel ik opeens een hand op mijn schouder, staat hij daar en spreekt hij mij aan ...

Boos op Thomas, ja. Omdat hij me onrustig maakte. Omdat er zo geen eind aan kwam. Omdat hij het werk dat ik leuk had gevonden, zo moeilijk maakte. Omdat hij woonde in een pastorie. Omdat hij terug wilde komen naar hier. Boos om alles.

* * *

Thomas bleef ons bezighouden. Het hield maar niet op. Hij belde de pastor: 'Ik ga naar mijn flat verhuizen. Mag mijn adreswijziging in het parochieblad?'

Wat een moeilijke vraag. Thomas, twintig jaar hier gewoond, zo lang 'de pastor' geweest. Ze wist niet goed of ze dat wel mocht weigeren.

Ik begreep dat wel. Maar toestemmen?

Nee, Thomas, dacht ik, dat kan niet. Hoe kun je het vragen?

Als dat zomaar mocht, was het net alsof het niet gebeurd was. Alsof het allemaal niet waar was. Dat kon toch niet?

Het voelde aan als een ontkenning.

* * *

Hoe kon ik Thomas vergeten als hij steeds maar bezig bleef? Hoe kon ik hem achter mij laten? Uit mijn hart was hij allang verdwenen, maar uit mijn hoofd? Dat lukte zo natuurlijk niet.

Ik praatte er met Hanna over en vertelde haar waar ik de hele week al over nadacht: 'Ik wil mijn boosheid kwijt. Ik wil hem zeggen wat ik gezegd zou hebben als hij me in het voorjaar had teruggebeld, en alles wat me nu zo dwarszit: dat hij hier alsmaar komt, dat hij praat over terugkomen, en die vraag over het parochieblad.

Wat ik van hem verwacht? Niets. Ik verwacht niets. Ik hoef ook niets van hem. Maar ik denk dat het goed is voor mij, want dan ben ik het kwijt. Dat is wat ik verwacht. Daarom wil ik hem schrijven.'

‘Ik denk dat het goed is dat te doen’, zei Hanna. ‘En wees dan maar gerust heel duidelijk. En vergeet niet te zeggen dat hij je niet moet bellen.’

‘O, maar dat doet hij toch’, zei ik, ‘wat ik ook schrijf. Maar weet je, dat kan me helemaal niet schelen. Hij doet maar. Alleen: ik neem niet op.’

* * *

Opnieuw bij de deken.

‘Ja’, zei hij, ‘ik had gehoord dat Thomas ook nu zijn handen niet thuis kan houden en gewoon zo doorgaat. Misschien had ik het je die avond niet moeten zeggen, maar ik had het zelf maar net gehoord en het zat me dwars. Heb je het er moeilijk mee gehad?’

‘Nee’, zei ik, ‘nee hoor. Het liet u niet onverschillig, u ging met de vicaris praten, en u zou me daar later over vertellen. Ik heb het dus maar rustig afgewacht. Maar ik was wel boos op hem. Dat wel.’

‘Natuurlijk’, zei de deken, ‘en ik heb de vicaris gesproken. Ik vond dat we verplicht waren dit door te geven aan het bisdom ginds. En dat is inmiddels gebeurd. De vicaris heeft het doorgegeven aan degene die daar verantwoordelijk is, zodat ze op de hoogte zijn van wat hier is gebeurd.’

Ik vertelde over de verhalen die bleven komen, ook nu nog.

‘Nee’, zei de deken, ‘niet ‘ook nu nog’. Hoe langer hij weg is, des te makkelijker wordt het voor mensen te vertellen wat ze met hem hebben meegemaakt. Juist nu, en nog lang hierna, kunnen er verhalen over hem komen.’

Dat klonk heel aannemelijk. Maar ik hoefde die verhalen niet meer te horen. Ik wist het allemaal wel.

Ik vertelde hem dat Thomas nu toch naar zijn flat ging verhuizen. Maar ook dat hij, naar ik begrepen had, niet meer in therapie was. Dat hij daar ‘niets aan had’. Dat die geluiden van Thomas zelf kwamen, maar ook van anderen met wie hij daarover gesproken had.

De deken schrok ervan.

‘Ja’, zei ik, ‘en hij komt hier geregeld, gaat op bezoek bij mensen, loopt in het winkelcentrum en maakt praatjes met wie hij daar ontmoet. En dat kan ook, omdat natuurlijk lang niet iedereen weet wat er gebeurd is. Maar dat geeft hem vanzelfsprekend wel de indruk dat het ook allemaal kan. Hij heeft het dan ook regelmatig over terugkomen naar hier. En hij heeft gevraagd zijn adreswijziging te mogen plaatsen in het parochieblad.’

‘Terugkomen?’ vroeg de deken. ‘Hier komen wonen? Nou, ik dacht het niet. En dat parochieblad? Dat zou ik niet doen.’

We konden Thomas niet echt iets verbieden, maar de deken zei niet: ‘Dan had je maar een aanklacht moeten indienen.’ Hij noemde het niet eens.

Had ik dat dan verwacht?

Niet echt, nee. Maar hij had het kunnen zeggen.

Hij deed het niet. Hij vond het allemaal belangrijk genoeg om de vicaris ervan op de hoogte te brengen. Het was niet langer: wat moeten we hier verder mee? Hij wist heel goed wat hij ermee wilde.

Ik was er blij mee.

En de vicaris had het belangrijk genoeg gevonden om het bisdom ginds in te lichten. Wat eerder niet gebruikelijk leek, was daarmee dan toch gebeurd. Thomas die dit weer deed ... het mocht de zorg van de kerk zijn.

En dat hij nog steeds niet van vrouwen af kon blijven? Tja, dat lag zo in de lijn der verwachting dat ik er niet van opkeek en er niet van schrok. Niets immers zou zijn gedrag veranderen. Dat wist ik allang.

* * *

Kinderwoorddienst. Voor het eerst sinds heel lang in een eucharistieviering.

In onze eucharistievieringen worden de pastor en de mede-voorganger bij het uitreiken van de communie geholpen door degenen die de kinderdienst verzorgden.

Maar Tess en ik waren het laatste jaar toevallig steeds in woord- en communievieringen aan de beurt geweest. Geen kelken wijn. Geen extra handen nodig.

Vandaag wel.

Het was lang geleden. Ik was dan ook totaal niet voorbereid op wat er kon gebeuren. Ik zag het pas toen we rondom het altaar stonden: op de tafel stond de kelk van Thomas.

Ik begreep niet hoe het me zo van streek kon maken. Want dat deed het. Maar wat moest ik? In een kerk vol mensen? Op juist dat moment?

Alleen nog maar die gedachte: krijg ik Thomas' kelk, of krijg ik die andere? Laat het alsjeblieft die andere zijn. Ik probeerde rustig te blijven: kijk dan, Thomas' kelk staat vlak bij Tess, die andere kelk staat aan mijn kant, dat gaat vanzelf wel goed.

Het hielp niet. Geen aandacht meer voor de woorden, geen aandacht meer voor de tekst. Alleen maar die kelk. Die mij toch werd aangereikt.

Mijn handen om de versiering op de kelk. Al die mensen die te communie kwamen. Ik kon geen woord uitbrengen. Ik kreeg het steeds warmer, voelde mijn hoofd gloeien en hield het maar net vol.

Terug naar het altaar. Brood voor ons, en daarna de wijn. Weer die kelk. Waarom niet die andere? Ik kon het niet. Ik liet hem voorbijgaan, schudde mijn hoofd. Tranen in mijn ogen. We ruimden op en Tess en ik liepen naar onze plaats terug. Een kort slotgebed. Nog even. De viering was bijna afgelopen. Het slotlied.

Het lukte niet. Ik kon de tranen niet langer tegenhouden. Ze stroomden over mijn wangen.

Weg. De kerk uit.

De priester-pastor kwam naar mij toe en vroeg: 'Wat is er met jou?'

Ik antwoordde: 'Dat was de kelk van Thomas. Het spijt me, ik kon er echt niet uit drinken.'

Hij wist wat er gebeurd was.

'Die kelk hoort hier helemaal niet meer te zijn', zei hij, 'die kelk wordt zo een verkeerd symbool. Zolang er mensen zijn die hieraan pijn beleven, zolang het jou pijn doet, hoort die kelk hier niet gebruikt te worden. Dat kan echt niet. Laten ze hem inpakken, opsturen, teruggeven aan Thomas.'

Ik keek hem aan. Dat dit gebeurde, maakte hem bijna boos. Om mij. Hij wilde dat het mij goed ging.

Ik verwachtte heus niet dat ze Thomas zomaar die kelk zouden teruggeven, alleen omdat ik daar last van had, maar zijn woorden deden mij goed. Een verkeerd symbool. Waar. Heel waar. Tenminste: voor mij.

En met dat woord ‘symbool’ werd ook meteen duidelijk waarom het opeens zo moeilijk was toen die kelk daar vlak voor mijn neus stond. In een viering nog wel. Vieringen waren toch al niet makkelijk. Maar met die kelk stond heel het verhaal daar op tafel:

Thomas. Priesterwijding. Noor. Getrouwd, uitgetreden, niet meer voorgaan in de eucharistie.

Thomas. Pastoraal werker. Die hier had gestaan. Die hier had staan vertellen hoe het hoorde.

Thomas. Pastor. Die zelf naar andere maatstaven leefde.

Thomas. Seksueel misbruik. Weggestuurd.

Thomas, die evengoed zo doorging ...

Stomme, stomme Thomas.

De volgende keer zou het anders zijn. Het zou me geen tweede keer zo overvallen als het vandaag had gedaan. We zouden er van tevoren aan denken. Het woord ‘eucharistieviering’ zou betekenen: denk erom, de kelk van Thomas kan gebruikt worden.

‘En als dat zo is’, zei Tess, ‘en dit gebeurt je opnieuw, dan ruilen we onze kelken gewoon even om.’

* * *

We gingen koffie drinken. ‘Moet je horen’, zei Tess, ‘Thomas heeft ons gebeld, maar we waren er niet. En hij heeft tegen onze zoon gezegd dat het over het parochieblad ging en dat hij terug zou bellen.’ Haar man zat in de redactie van het blad. ‘Mogen we hem zeggen wat de deken daarover gezegd heeft?’

‘Ja hoor’, zei ik, ‘doe dat maar. Vertel hem dat maar. Het is goed dat hij het hoort.’

Ik had Tess beloofd haar te vertellen over mijn gesprek met de deken en diens gesprek met de vicaris, en dat had ik ook diezelfde dag nog gedaan. Daarbij hadden we het ook even gehad over deze vraag van Thomas. En nu belde hij juist hen daarover op. Alsof het zo moest zijn.

Het volgde allemaal vlak op elkaar. De pastor vertelde het mij. De dag daarop sprak ik de deken. Diezelfde avond praatte ik met Tess. Thomas belde hen. Zij vertelden het mij.

En in dat tempo ging het door. Dezelfde avond al belde Tess mij op. Thomas had teruggebeld, zoals verwacht met diezelfde vraag: of zijn adreswijziging in het parochieblad mocht. Haar man had gezegd: ‘Daar kan ik niet alleen over beslissen, Thomas, dat moet ik met de redactie bespreken. En bovendien heb ik begrepen dat de deken daar niet zo blij mee is.’

‘O’, had Thomas geantwoord, ‘daar schrik ik wel van. Misschien moet ik dan de deken maar even bellen.’

Dat moest hij dan maar doen, ja.

‘Daar schrik ik wel van.’ Ach, Thomas.

Morgenochtend maar even de deken bellen, dacht ik, zodat hij weet hoe het komt dat Thomas zal bellen. Even die volgorde uitleggen: Thomas' vraag, ons gesprek, Tess, en opnieuw Thomas.

Ik vertelde het hem en hij luisterde rustig naar me, tot aan die laatste zin: '... en toen zei Thomas: dan moet ik misschien de deken maar even bellen.'

'Ja', zei de deken, 'dat heeft hij al gedaan. Gisteravond meteen al.'

Nou zeg.

De deken vertelde wat hij had geantwoord: 'Het lijkt me niet verstandig, Thomas. Wij doen allemaal ons best om ervoor te zorgen dat het hier langzaam tot rust komt, en dit zou opnieuw een heleboel onrust teweegbrengen. Dat willen we niet. Jij weet heel goed wie jij hier een adreswijziging wilt sturen, en dat doe je dus maar zelf.'

'O', had Thomas geantwoord, 'opnieuw gestraft dus.'

Ja. Als je het zo wilt zien.

Ach, wat zielig. Maar zo helemaal Thomas. Hup, meteen de deken bellen. Zonder ook maar een moment na te denken waarom die vraag een vraag leek te zijn waarover nagedacht moest worden. Hij belde gewoon de deken. Eerst de pastor, dan de redactie zelf, dan de deken.

En het verbaasde ons niet eens.

Maar het hielp hem niet. Het ging niet door. Natuurlijk niet.

Opnieuw gestraft? Ach, Thomas toch. Zie je werkelijk niet dat het je eigen schuld is?

* * *

Wat een week. Zo kon ik wel boos blijven. Mijn brief moest naar Thomas. Het zou goed voor me zijn.

Het adres? Ik hoefde alleen maar de juiste pastorie te bellen en op te houden me druk te maken om wat er zou kunnen gebeuren, terwijl de kans dat dat niet zo zou zijn, minstens even groot was.

Ik belde. Het kostte me nog geen minuut. Meteen de juiste pastorie. Meteen het juiste adres. En gelukkig een ander dan Thomas zelf aan de lijn. Ik herademde. En moest lachen om mezelf: moest je je hier zo druk om maken?

In mijn brief herinnerde ik Thomas aan zijn telefoontje dat voorjaar. Wat hij gezegd had, wat hij gevraagd had. Ik vertelde hem wat ik daarvan had gevonden, en ik gaf hem het antwoord op zijn vraag: 'Nee Thomas, ik wil niet met je praten.'

Hij vond het onbelangrijk, hij begreep er niets van, hij vond het allemaal niet zo erg. Nee dus.

Ik zei hem dat hij mijn vorige brief nog maar eens moest lezen. Dat daar alles in stond, en dat ik er weinig aan toe te voegen had. Ik herhaalde er niets van. Ik probeerde te blijven bij waar het me nu om ging.

'Jij gedraagt je alsof er niets gebeurd is. Je komt hier, keer op keer. Je hebt het over terugkomen, en je vraagt of je adreswijziging in het parochieblad mag.'

Besefte hij eigenlijk wel dat hij tot nu toe geluk had gehad?

‘Je hebt geluk gehad, Thomas, dat je al zo oud bent. Je kon niet ontslagen worden. Want je was al met pensioen. Daarom kon het buiten de krant blijven. En daarom kon het zo: niet alle parochianen dit vertellen, maar alleen de vrijwillig(st)ers op de hoogte brengen. We hadden het ook heel anders kunnen doen, Thomas. Weet je dat wel?’

Toch, inmiddels waren heel veel mensen op de hoogte van de reden van Thomas’ vertrek: seksueel misbruik. En wisten ze heel goed wat dat betekende.

‘En jij praat over terugkomen?’

Ik vond hem dom. Ik vond hem brutaal.

‘Vragen of je adreswijziging in het parochieblad mag? Jouw naam daar? Zomaar, alsof er niets gebeurd is? Jij durft wel, zeg.’

Hij mocht weten dat het niet vanzelfsprekend was dat het hierbij bleef en dat ik geen verdere stappen zou ondernemen.

‘Er zijn voor mij wel grenzen aan wat jij kunt doen en zeggen, Thomas. Je doet er veel te makkelijk over, en je stapt steeds opnieuw over alle grenzen heen. Maar misschien moet je nu toch maar eens een beetje oppassen. Want dit is veel serieuzer dan jij denkt.’

Ik postte mijn brief. En al mijn boosheid verdween. Meteen. Het was wat ik had gewild, en het werkte ook zo. Het voelde aan alsof de tijd opnieuw van mij was. Alsof ik me omdraaide en wegliep. Weg van hem. Weg van wat er gebeurd was. Ik merkte het meteen, en ik merkte het de dagen daarna. Het was heerlijk.

Of hij belde? Natuurlijk belde hij. De volgende ochtend meteen, even voor elven. Net als eerder: post gekregen, telefoon gepakt. Ik was niet thuis, maar zag het toen ik terugkwam. Ik wist het toch? Net zo goed als ik wist dat hij waarschijnlijk niet opnieuw zou bellen. En dat deed hij ook niet. Hij deed precies wat we verwachtten.

* * *

Ik had nog lang niet terug wat ik was kwijtgeraakt. Maar toch, voorzichtig durfde ik geloven: nee, hij heeft me niet alles afgenomen.

Want toen ik een uitnodiging kreeg van oud-cursisten van de pastorale school, voor vier avonden bibliodrama, dacht ik: wat leuk.

Het viel me zelf op. Vond ik dat weer leuk? Zou ik maar gaan dan? Het zou misschien niet makkelijk zijn. Bijbelverhalen? Wilde ik daar wel mee bezig zijn? En bibliodrama? Dat had ik nog nooit gedaan.

Toch, dat ‘leuk’ overheerste. En het was goed dat te merken. Ik besloot te gaan.

Bibliodrama. Luisteren naar een bijbelverhaal. Er met elkaar over praten: welke personen, welke rollen zijn belangrijk in het verhaal? Wat is je opgevallen in de tekst? Waar ben je blijven haken? Wat raakte je het meest? Daarbij denkend aan de maatschappelijke context toen én aan jouw eigen leven nu.

Het lezen van het verhaal. En daarna het spelen daarvan: wie jij bent, wat jij vindt, hoe jij je voelt. Terwijl je daarbij bij het verhaal zelf blijft.

En ondertussen de begeleider van de cursus, die je vragen stelt, en je laat dóórdenken tot je onder woorden kunt brengen wat je werkelijk voelt en beleeft.

We volgden het liturgisch rooster. De verhalen van de zondagen door het jaar. Het was januari. En het werden avonden die ik voor geen goud had willen missen.

* * *

We begonnen met het bezoek van de wijzen aan het pasgeboren kind in Betlehem. In een droom gewaarschuwd niet naar Herodes terug te keren, gaan ze langs een andere weg terug naar huis.

Herodes. Macht. Onbetrouwbaar. Daar moet je niet zijn.

Nee. Daar wilde ik niet zijn. Van die 'Herodes' moest ik niets hebben. Weg daar. Neem die andere weg, keer niet terug.

Het was heel duidelijk: 'Herodes' ontnam mij het zicht op dat 'kind'. Thomas ontnam mij het zicht op de aloude geloofsverhalen, op het mooie daarvan en op de betekenis daarvan.

Maar kijk, toch was ik hier. En toch deed ik mee. En ik vond het nog leuk ook. Ik zat op het puntje van mijn stoel, genietend van alles wat de anderen zeiden. Ik wilde alles horen, ik wilde niets missen. En dat te merken maakte me blij.

De tweede avond. De doop van Jezus door Johannes.

Johannes met zijn hoogdravende taal over degene die na hem komen zou: Jezus. Met die Johannes had ik niets. Veel te grote woorden. Kon hij het niet gewoon zeggen?

Maar de Johannes in het vers daarna, die Herodes op zijn gedrag aanspreekt vanwege diens affaire met de vrouw van zijn broer, die Johannes wilde ik wel zijn die avond. Tegen misbruik van macht door de leider van het volk. Weten dat ik straks tegen hem moest opstaan maakte me totaal niet onrustig.

Ik had het immers gedaan, en wist hoe het zou zijn: goed. Het enige juiste.

* * *

Tegelijkertijd begonnen in de parochie de ouderavonden voor het vormsel. En dan sta je daar te praten over normen en waarden en de kerk. Dat valt niet mee. Dat krijg je bijna niet voor elkaar. Ook al had ik van tevoren al wat zinnen uit de tekst verwijderd en woorden veranderd, ik vond het heel moeilijk.

En dat vormsel? Het waren van die zinvolle symbolen en gebaren, prachtig, echt waar, maar het zei me even niets meer.

Jij neemt mij dit af, Thomas. Jij maakt die kerk voor mij zo moeilijk. En je neemt me daarmee het plezier in mijn werk af.

Opnieuw viel het me tegen. Waarom was stoppen met de werkgroep Vieringen voor groot en klein nu niet net genoeg geweest om te kunnen doorgaan met de rest? Bleef het dan altijd zo moeilijk?

Waarom beïnvloedt dit mijn leven zo? Waarom belemmert dit me zo in mijn werken in de kerk? Waarom? Ik wil dat niet.

'Dat weten we wel', zeiden de anderen, 'maar je weet nu wel dat het zo niet werkt, ook al wil je nog zo graag. Gezeur? Nee, helemaal niet, het is ook heel erg moeilijk. En je mag zolang je wilt verdrietig zijn, en je mag zo vaak je wilt tegen ons aanpraten.'

Iedere keer moet je jezelf opnieuw die vragen stellen: Kan ik dit nog wel? Wil ik dit nog wel?

Ik wilde er geen last van hebben. Maar ik had het wel. En ik vond het heel moeilijk om dat te accepteren.

Ik was zo moe. Veel te moe. Nog altijd sliep ik in de weekends lang uit, en ook door de week ging ik geregeld een ochtend terug naar bed en sliep dan rustig tot een uur of elf. Veel te gauw moe, veel te gauw hoofdpijn. En het ging het beste met mij als ik niets hoefde te doen voor de kerk. Dat was niet goed.

* * *

De derde avond bibliodrama speelde zich af in de synagoge. Er was geen ontkomen aan. Het verhaal werd gespeeld. De begeleider draaide zich opeens naar mij: 'En hoe gaat het met jou?'

Ik antwoordde: 'Ik zit hier zoals ik in de kerk zit als ik daar moet zijn: ik ben er wel, maar ik luister niet, sluit me af. Maar hier, de mensen hier, die wil ik wel horen.'

'En dat kost strijd?'

Ja. Ik had hoofdpijn.

'Maar het lukt je wel?'

'Ja, het lukt me wel', zei ik, 'maar dit is ook wat ik wil: de mensen.'

'Maar niet die mens die daar vooraan in de synagoge, in de kerk staat?'

Nee. Die niet, nee.

Hij wist niet wat er met mij gebeurd was, en ik heb het hem ook niet verteld. Maar wonderlijk genoeg stelde hij mij steeds precies de juiste vragen ...

'En mensen om je heen, heb je die wel?'

O ja, gelukkig wel.

Ook hier. Uithuilen bij een cursusgenote uit mijn eigen pastoraleschooljaren: 'Hoe kan ik nou doorgaan in die kerk? Ik wil daar niet bij horen. Ik wil niet dat mijn naam genoemd wordt samen met die van de kerk. Ik wil het niet. Ik kan het niet.'

Tranen. Zo veel tranen.

'Wordt het geen tijd dat jij eens stopt?' vroeg ze. 'Je bent al zo heel lang sterk geweest, Sigrid, het mag wel een keer lang genoeg zijn. Laat anderen het nu maar doen.'

Stoppen? Hoe kon ik nu stoppen? Vormsel en eerste communie, dat was zo ongelooflijk veel werk.

Maar tegelijkertijd beseftte ik dat de enige redenen om door te gaan degenen waren met wie ik werkte. Dat kon toch niet? Zij waren een heel goede reden, zonder meer, maar als ze de enige reden waren geworden ...

Thuis dezelfde tranen, dezelfde vragen. Zo verdrietig.

Bibliodrama. Je speelt een rol en neemt degene die je nu bent, daarin mee. Het maakt je duidelijk hoe je hier en nu staat.

Het liet mij zien dat het zo niet langer kon.

Ik wenste vaak dat alles nog was zoals jaren geleden. Geen zorgen. Geen problemen. Werken in de parochie. En leren. De pastorale school één grote bron van inspiratie. Alles willen horen, en nog meer. Altijd meer. Nooit genoeg. Prachtige, onbezorgde jaren.

En, in diezelfde periode, onze reizen naar Israël, Jordanië, de Sinai. Met in Israël het Meer van Galilea dat van alle prachtigs dat we daar zagen mij het diepste raakte.

Daar droomde eens dat groot geworden kind van Betlehem zijn dromen en geloofde dat het kon. De heuvels ademden zijn nabijheid. Het water vertelde van zijn verhalen. Adembenemend mooi lag het daar te vertellen van verhalen van toen. Ik werd er stil van. En in die rust en in die stilte was Hij even heel dichtbij.

Meer van Galilea. Droom van verhalen. Droom van een meer. Droom van een droom. Een heel bijzondere middag. Voor altijd in mijn herinnering.

Daar speelde de vierde avond bibliodrama zich af: aan het meer. Jezus laat Simon zijn netten uitgooien in het diepe.

Ik wist niet anders dan een plekje te zoeken ‘aan het water’. Maar ik had er helemaal niets mee, met het verhaal van die avond. En ik luisterde maar half.

Tot een ander iets zei, daar aan de andere kant van de ruimte, daar ‘in diep water’, en ik er opeens bij was: ‘Het maakt je vrij.’

Opnieuw de begeleider: ‘Sigrid, wat denk jij?’

Hij merkte de verandering in mij op.

‘Ik zit hier wel’, antwoordde ik nadenkend, ‘maar eigenlijk hoor ik hier niet. Ik ben hier gaan zitten uit een soort verlangen naar iets van toen. Maar ik hoor hier niet. Ik hoor daar, in het ‘diepe’.

Hij nodigde mij uit: ‘Ga maar.’ Ik ging.

Hij vroeg: ‘En nu?’

‘Ja, hier heb ik voor gekozen: het ‘diepe’ in te gaan, eerlijk te zijn, mijn mond open te doen waar anderen misschien zouden zwijgen of gezwegen hebben. Dat diepe kent veel gevaren, en dat weet je ook, en toch ga je. Omdat het voor jou niet anders kan. En ja, het maakt je vrij, omdat jij het weer bent, open en eerlijk.’

Ik wist dat het waar was. Ik had lang gedacht dat het niet anders had gekund, dat alles wat er gebeurd was gewoon stappen waren die ik wel moest zetten omdat het niet anders kon. Te beginnen bij mijn mond open doen en vertellen. En alles wat daarop volgde.

Maar in de loop van de tijd hadden anderen mij gezegd: ‘O jawel hoor, het had best anders gekund. Maar niet voor jou.’ Ze leerden mij opnieuw naar mezelf te kijken, mezelf te herkennen: ‘Dit is wie jij in wezen bent. En dat met Thomas, dat paste helemaal niet bij jou.’

En terwijl ik mezelf langzaam terugvond wist ik dat ze gelijk hadden: dat met Thomas, dat paste niet bij mij.

En ja, in al dat moeilijks daarna was ik meer mezelf dan in die anderhalf jaar met Thomas.

En nu dan? Wat nu? Alles zo moeilijk en toch doorgaan? Nee, ik moest heel goed bedenken wat ik wilde. Maar dacht ik de week hiervoor nog: ik moet stoppen, want ik kan het niet meer, nu dacht ik: ja, en dat mag ik ook, want voor alles moet ik trouw blijven aan mezelf.

Vier avonden. Vier verhalen. Samen vormden ze nog een verhaal: het mijne.

Het was precies wat catechese beoogde: het verhaal van toen in verbinding brengen met jouw verhaal van nu. Naar aanleiding van een verhaal kun je vertellen wat je geraakt heeft. Door een verhaal kom je aan je eigen verhaal.

Ik vond het heel bijzonder dat zelf zo te mogen ervaren.

En, belangrijker nog, ik vond het leuk. Ondanks Thomas, ondanks alle moeilijks, ondanks de tranen ook, was dit wat ik leuk vond. Nog steeds.

Ik vond het fijn dat te mogen ontdekken. En ik was blij dat ik gedaan was.

* * *

Je mag stoppen. Als je dat wilt. Hanna zei het: ‘Denk jij eens aan jezelf. Waarom mag je niet stoppen? Waarom moet je doorgaan om die anderen? Dat hoeft je helemaal niet. Jij zorgt te veel.’

De werkgroep zei het: ‘We zeggen wel dat we je niet kunnen missen, maar daar moet je niet naar luisteren. Denk jij nu maar eens aan jezelf. Want dit kan zo niet. Jij bent belangrijk. Weet nu maar dat je niets meer hoeft. Je mag van alles, maar er hoeft niets meer.’

Je mag stoppen. Maar hoe weet je of je dat wilt?

Stoppen met de vormsel- en eerstecomunievoorbereiding? Ik droeg de zorg voor die werkgroep. Zomaar stoppen en hen in de steek laten?

Samen deden we de ouderavonden, samen ontvingen we de kinderen in de kerk, samen oefenden we met hen voor het feest, en samen verzorgden we de vieringen. Maar alles daaromheen, alle georganiseer, alle geregeld, de contacten met de scholen, met de vormheren, met de gastpastores, met andere werkgroepen, alle afspraken en alle brieven, daarvoor zorgde ik.

Waarom? Omdat ik dat van Marie-José had overgenomen, en omdat ik het leuk vond.

Veel werk? Ja, maar dat was niet erg. Want ik had het leuk gevonden en ik had er de tijd voor. En de werkgroep en de leerkrachten en de pastor waren er blij mee. Moest ik zeggen dat ik dat werk, al dat werk, niet meer wilde doen? Ik wist niet eens of ik dat niet meer wilde. Of ik dat nooit meer wilde. Ik wist alleen dat het zo niet langer kon. Maar hoe dan wel?

Hoe? Stoppen met wat ik moeilijk vond. De anderen vragen dat zonder mij te doen. Wachten met de rest.

Ja, want zij wilden dat geregeld er niet bij hebben, en dat hoefde ook niet. Daar moest dan een ander voor komen. En daarmee zou stoppen voor mij een definitieve stap zijn. Er was geen weg terug. Ik zou niet zeggen: ‘Ik wil dit niet meer, laat een ander het maar doen’, en dan later, als het beter ging, zeggen: ‘En geef het me nu maar terug.’

Hoe weet je of stoppen de juiste keuze is, voor nu en voor later?

Wachten dus. Stoppen, maar niet met alles.

‘Dan doen we het voorlopig zo’, zeiden de anderen. ‘Jij werkt vanuit huis en wij ‘in de kerk’.

* * *

Wat wil ik? Wat wil ik werkelijk? Wil ik doorgaan? En kan ik dat nog wel? Of wil ik liever stoppen?

En wat wilde de pastor nu eigenlijk?

‘Ik mag je niet tegenhouden als je het niet meer kunt opbrengen’, antwoordde ze toen ik haar daarnaar vroeg. ‘Maar tegelijkertijd is daar die andere kant in mij, die roept: ik wil jou niet kwijt. En je deed het allemaal zo graag. Dat dat niet meer zo is vind ik heel erg.’

Sinds de zomer hadden anderen het mij soms gevraagd: ‘En hoe gaat het met de pastor? Hoe gaat ze nu met jou om?’ En ja, eerlijk gezegd was er niets waaraan ik merkte dat ze liever zag dat ik zou stoppen. Maar zeker weten deed ik het niet.

Ik wist dat we het daar toch een keer over moesten hebben. En ik moest haar vertellen hoe ik me gevoeld had bij de dingen die ze had gezegd. Kon dat nu misschien?

Ik had het gevoel van wel. Want niet alleen ik, maar ook zij was verder dan een jaar geleden. Ook zij kon nu wat makkelijker met alle gedoe om Thomas omgaan. Dat had ik de afgelopen tijd wel gemerkt.

Proberen dan maar? Ja. En als ze zou zeggen dat ze het liefste zag dat ik doorging, wilde ik erop vertrouwen dat dat een eerlijk antwoord was.

Het kon. We hadden zomaar opeens een gesprek zoals ik mij dat eerder gewent had. Rustig, open en eerlijk.

Van mij geen vragen, geen ‘waarom?’ Dat was niet meer belangrijk. En van haar kant geen ontkenning, geen ‘dat-heb-ik-allemaal-niet-gezegd’.

Ja, ze had het de deken verteld. En ja, ze had mijn naam ook tegen anderen genoemd. Maar het was ook zo moeilijk praten geweest. De praatjes, de vragen. Die steeds terugkerende vraag: om wie gaat het dan? En dan om het antwoord heen moeten draaien ...

Ik wist het wel: het valt ook niet mee, ook niet voor een parochie, niet voor een bestuur, en niet voor een pastor. En er zullen altijd dingen niet gaan zoals jij – wie het overkomen is – wilt. Zoals wenselijk is, of zoals zou moeten. Want dit gebeurt maar één keer in een parochie, is daarvoor – naar je hopen mag – niet eerder gebeurd. Dus zal het altijd voor iedereen de eerste keer zijn.

En er speelt zo veel mee, er komt zo veel op je af. Probeer daar maar eens een weg in te vinden. De juiste weg. En wel meteen. Dat ook nog graag. Dat valt niet mee.

Dat neemt niet weg dat het voor jou het allermoeilijkste is. Dat ook jij maar moet zien om te gaan met alles wat er met je gebeurt. Dan. En later. Met die praatjes en geruchten bijvoorbeeld. Of met mensen die zeggen dat jij maar een stapje terug moet doen.

Iemand had me net verteld wat ze een ander nog maar pas geleden had horen zeggen: ‘Het is maar goed dat Sigrid nu minder doet hier in de kerk.’

‘O, maar luister’, zei de pastor, ‘ik vind dat jij daar mag zijn, en dat zal ik ook altijd verdedigen, dat zal ik blijven doen. En wie anders zegt, zal ik daar zeker over aanspreken.’

‘Ja’, zei ik, ‘maar ze weten heel goed tegen wie ze zoiets zeggen. Ze zeggen dat niet tegen degenen van wie ze weerwoord kunnen verwachten. Je hoort het later, via anderen. Ze zeggen het heus niet tegen jou en ze zeggen het zeker niet tegen mij. En jij ...’

Ik moest het haar zeggen.

Het viel me zwaar. Ik vond het moeilijk. Maar ik was begonnen, dus nu moest ik doorgaan ook. Vandaag moest ik het zeggen. Nu.

‘Weet je nog, ons gesprek met de deken?’

Terug naar toen.

Ik legde uit hoe ik me daarbij had gevoeld. De tranen die het me gekost had.

Ze keek ervan op. Dacht ik dat ze dat zo had bedoeld? Nee toch?

Ik had het niet geweten. Want zo had het wel geklonken en zo veel verdriet had het me wel gedaan. Al was het nog niets vergeleken met even daarna ...

‘... want toen jij je daarop in de pastorale raad ging afvragen of het wel verstandig was van de deken om mij te zeggen gewoon door te gaan, toen wist ik niet meer zo zeker wat jij wel of niet wilde.’

Geen ruzie, niet boos. Alleen maar eindelijk kunnen vertellen wat ik allemaal wist. Eerlijkheid. Openheid.

‘Ik vind het fijn dat je het me allemaal gewoon zegt’, zei ze, ‘maar had het maar eerder gedaan, want zo heb ik het heus nooit bedoeld.’

Op die momenten, toen, had ze dat zeker wel. Ik had het ook van anderen gehoord. Maar dat zei ik haar maar niet. Het veranderde er toch niets meer aan. En voor nu maakte het niet meer uit. Geen ‘waarom’ meer. Daar had ik geen zin meer in. Zo was het voldoende, ik merkte het. Het gleed allemaal van me af terwijl ik al dat andere wel zei.

Maar het eerder zeggen? Dat had niet gekund. ‘Want’, zei ik, ‘toen ik er met je over wilde praten, zei je dat je helemaal niets meer over Thomas wilde horen.’

‘Ach’, zei ze, ‘ja, je hebt gelijk. Ik had er ook even zo genoeg van, ik wilde ook niet meer.’

Daar kon ik me wel iets bij voorstellen. Ik had zo vaak niet meer gewild. Maar daar werd niet om gevraagd. Alles wat er gebeurde, gebeurde toch. En zo moest het ook tot vandaag duren eer we praten konden.

‘En ik wilde het je al zo lang zeggen allemaal.’

We waren inmiddels bijna een jaar verder, en nu had het wel gekund. De tijd had ons beiden geholpen.

‘Ik vind het bijzonder dat jij hier zo open mee omgaat’, antwoordde ze, ‘en dat je ons dat vertrouwen schenkt. En ik vind het heel erg dat het werk dat je leuk vond en dat je met hart en ziel deed, en dat de parochie waar je graag werkte, je nu alleen maar verdriet doet. Ik zie het aan je, en ik zie hoe je probeert het vol te houden. Ik heb daar veel bewondering voor. En ik wil je niet kwijt. Maar als je stopt, is dat ons probleem, en dan moeten wij maar zien hoe we dat oplossen. Dat mag niet jouw zorg zijn. Je mag je niet laten weerhouden door wat wij willen, maar je moet doen wat het beste is voor jezelf. Dat is het belangrijkste.’

* * *

De kerk.

‘Je moet leren het uit elkaar te halen’, zei Hanna. ‘Je moet leren de woorden niet meer te verbinden met wat er gebeurd is, maar je eigen weg te zoeken: zo kan ik ze verstaan.’

Ja, als ik dat weer kon, dan zou ik sterker zijn.

Ik deed mijn best. Ik probeerde het. Ik probeerde me niet te storen aan teksten en woorden. Maar dat het niet alleen de woorden waren, maar ook de plaats – onze parochie, onze kerk – , dat had ik niet gedacht. De kerk waar ik eens zo graag werkte. Die mij aan het hart ging, ja. Had Hanna het niet ooit zo verwoord? Meer dan ik dacht had het te maken met die plek. Maar dat ontdekte ik pas toen we elders naar de kerk gingen.

Bij het bezinningscentrum waar ik de pastorale school had gevolgd, en meerdere kortdurende cursussen als vervolg daarop, hoorde ook een kapel. In die kapel waren eens in de maand vieringen die mede verzorgd werden door stafleden van het bezinningscentrum. Ik kende de plek. Ik kende de manier waarop daar met teksten omgegaan werd. Ik kende de kapel. Ik wist van de – oecumenische – vieringen. En ik wilde al zo lang eens naar een viering daar.

Het was er nooit van gekomen. Mijn werk maakte dat ik al zo veel vieringen meemaakte dat een zondag zonder kerk ook wel eens prettig was.

Nu gingen we wel.

Een viering over keuzen maken, over nieuwe wegen gaan ... Kon het beter?

Een volle kerk, met mensen overal vandaan. Prachtige liederen, een goed koor en een enthousiaste dirigent, waarom alleen al het een plezier was erbij te zijn. Een overweging waarnaar ik met aandacht luisterde. Een uitnodiging om het ‘Onze Vader’ mee te bidden, ‘als u dat kunt’.

‘Ja’, zei iemand mij later, ‘we weten heel goed dat dat heel moeilijke woorden kunnen zijn.’

Nou, zeg dat wel. ‘... zoals ook wij aan anderen hun schulden vergeven ...’ Ik bad ze nooit meer mee, hield daar altijd mijn mond. Want hoe moest ik een pastor vergeven, in die kerk waar hij ons had staan vertellen hoe het hoorde? Dat was me onmogelijk.

Hier was het veel makkelijker.

Het waren van die kleine dingen die mij raakten. Melodieën en teksten die mij weer het mooie lieten zien van wat ik geloofde. Een viering die met aandacht was samengesteld.

Ik vond er een plek waar vieren geen pijn deed, een plek waar dezelfde woorden toch anders klonken.

Wat was het verschil? Waar zat dat in?

Ik kon het pas onder woorden brengen toen we nog een keer gingen: daar kon ik mijzelf zijn, zonder die schaduw van Thomas achter mij, die er bij ons toch altijd was.

Die kerk, die Thomas’ kerk was. Daar had hij gestaan. Die muren, die niet langer beschermden, maar die ik soms het liefst zo ver mogelijk van mij af wilde duwen. De paaswake voor groot en klein waar we naar toe gingen. De pijn die ik dat uur voelde: dit was van mij, Thomas, en dat is het nu niet meer. Hier hoorde ik te lopen, hier hoorde ik een verhaal te vertellen. En dat heb jij me afgenomen.

Thomas. Altijd veel te dichtbij.

En hier was hij dat niet. Hier had hij niets mee te maken. Hier had ik niets met hem te maken.

* * *

Hoe kun je loslaten als je er steeds aan herinnerd wordt? Als je blijft doorgaan, duurt het veel te lang. Dat houdt je niet vol.

Ik wil weer bij mezelf komen, dacht ik, en dat kan zo niet. Het klopt niet meer. Wat ik doe komt niet overeen met wat ik voel. Doorgaan in de kerk? Ik? Hoe kan ik dat nu? Terwijl dit met mij gebeurd is in die kerk? Het past even niet bij mij. Ik ben niet op mijn best zo. Ik heb het gevoel dat ik minder moet doen om meer te zijn.

‘Jij moet zorgen dat je op weg bent naar ‘verder’, zei mijn vriendin mij. ‘Dat je geen dingen doet waar je zelf niets bij wint.’

Ik wist het wel. In mijn hart wist ik allang wat het beste was. Ik wilde het alleen nog niet weten.

Het was een verschrikkelijk moeilijke beslissing. Ik had geprobeerd of het ging: zo doorgaan zoals we afgesproken hadden. Ik had gehoopt dat het zo beter zou gaan. Maar het werkte niet echt. Je naam staat toch onder al die brieven die naar ouders gaan, je bent toch het aanspreekpunt, je bent toch degene die overal alles van af weet. En als er iets is, komen de vragen toch bij jou.

Het heeft drie maanden geduurd. Toen moest ik besluiten aan het eind van het schooljaar het geheel uit handen te geven. Het was niet langer goed voor mij.

Een moeilijk besluit. Genomen omdat het niet anders meer kon, maar opnieuw met tranen in mijn ogen.

De eerstecommunie- en de vormselvoorbereiding, dat grote geheel, dat jij van begin tot eind tot een goed lopend geheel hebt gemaakt, is dan opeens niet meer van jou. Als er iets was dat zo helemaal ‘van mij’ was, was het dit wel. En al die uren die ik eraan besteedde ... Wat moest ik straks met al die vrije uren? En ik had het toch leuk gevonden?

Ik heb het me echt af en toe afgevraagd, op dagen waarop het me weer wat beter ging, en vooral op dagen waarop het me goed ging: waarom doe je nu zo stom, waarom ga je nu niet gewoon door?

Maar tegelijkertijd wist ik zelf heel goed waarom: het gaat mij goed juist omdat ik stop.

Dat te beseffen maakte dat het steeds beter ging, en dat ik het kon accepteren: het is goed zo. Voor mij is dit de juiste keuze. Wil ik het achter me laten, dan moet ik afstand nemen. Het is de enige weg naar een weg terug.

* * *

Ondertussen was Thomas nog steeds veel dichterbij dan ik wilde. Hij kwam zo af en toe, en werd hier gezien. Je kunt zeggen: ‘Dat hoeven mensen jou toch niet te vertellen?’ Nee, dat hoefden ze ook niet. Maar soms deden ze het wel.

Thomas belde mensen. Hij belde iedereen, leek het wel. En ik kon wel zeggen: ‘Ik wil het niet meer horen’, maar de mensen die van niets wisten dan? Die waren er ook. Hij belde mensen die hij in geen tijden had gesproken, die hij al in geen jaren had ontmoet soms. Hij woonde dan wel ginds, maar belde voortdurend naar mensen hier, en hier in de omgeving.

‘Thomas heeft mij gebeld.’ Iemand van buiten onze parochie, die hem voor het laatst gezien had bij de begrafenis van Noor, inmiddels tweeëneenhalf jaar geleden. Ze vertelde het me toen ook wij elkaar na jaren onverwacht troffen. Ze vertelde het, totaal onwetend van wat er gebeurd was.

‘Maar hij klonk zo verward’, zei ze, ‘en zo zenuwachtig. En ik vraag me al de hele week af waarom hij me nou eigenlijk gebeld heeft. Het was zo raar.’

Lex en ik hoorden het aan en dachten: Dat weten we wel. Hij belt om te horen hoe het hier is, om voorzichtig uit te zoeken bij wie hij nog terecht kan, om te weten te komen hoe ver dit verhaal inmiddels reikt. Daarom ook klinkt hij vreemd, klinkt hij zenuwachtig. Want je weet maar nooit, hè? Mag je degene die je belt, nog wel bellen? Of weet ze wat er aan de hand is misschien?’

Hij had het haar niet verteld. Wij deden dat wel.

Kennelijk vertelde Thomas óf niets óf zijn eigen verhaal. Ik hoorde van iemand die vlak bij mij woonde en bij wie hij was geweest wat hij haar had verteld: ‘Je hebt het wel gehoord zeker, van Sigrid en mij? Nee? O, nou ja, wij hadden een verhouding. Wij gaven heel veel om elkaar. Maar ja, Sigrid kon er niet zo goed mee overweg en daarom heeft ze er een einde aan gemaakt.’

Het klonk bekend. Het klonk als zijn verhaal over die andere vrouw. Het klonk als al zijn andere verhalen: hij kon er niets aan doen, hoor, Sigrid stond er open voor, hij mocht naar het eiland komen.

Ja, hallo. Alsof ik het van tevoren bedacht had: ha, Thomas ...

En een ‘verhouding’? Als er één woord was dat ik niet wilde horen, was het dit wel.

Ik dacht: en nu is het genoeg, Thomas, nu moet je ophouden. Dit is niet leuk meer.

* * *

Thomas. Een manier van omgaan met mensen, van omgaan met vrouwen, die hij zich eigen heeft gemaakt. Zo geworden, gegroeid in jaren, verworden tot een gewoonte die ‘gewoon’ is geworden. Hij ziet het niet meer. Hij beseft niet wat het met je doet. Hij gaat er vanuit dat je het wel prettig vindt als hij je aanraakt, als hij je kust. Je vindt hem toch aardig? Nou, hij jou ook. Dat merk je toch wel? Hij vindt het prettig je aan te raken, je te kussen. En jij bent er kennelijk niet ongevoelig voor. Dus vind je het prettig. En als jij het prettig vindt, wat is er dan zo erg aan?

En toch ... er is ook dat andere: weten dat je niet te snel moet gaan, maar het langzaam doen, stapje voor stapje.

Dan moet er toch iets zijn wat je influistert dat het niet goed is wat je doet?

Is dat wel weten, maar het niet willen weten? Horen, maar het niet willen horen? En is er dan iets in je dat sterker is, en dat je altijd woorden laat vinden om het voor jezelf goed te praten?

Naar het eiland mogen komen, en ‘weten’ dat het een uitnodiging is tot meer?

Zorg en aandacht en tijd voor Noor, en ‘weten’ dat het eigenlijk om jou gaat? Want het gaat toch altijd om jou?

En vrouwen die ‘nee’ zeggen bedoelen toch eigenlijk ‘ja, graag’? Ja, dan kun je zo vaak nee zeggen als je wilt, maar dan hoort hij daarin toch alleen: ‘maar ik wil het wel’.

Thomas. Een volledig andere manier van denken.

Er lijkt voor hem geen scheidslijn tussen aandacht en aandacht op deze manier. Tenminste, niet daar waar hij geïnteresseerd is, niet bij vrouwen in wie hij wel iets ziet. Daar houdt het niet op bij luisteren, bij praten. Bij pastor of bij vriend zijn zoals het hoort. Wat hij natuurlijk ook wel kon zijn. Maar vaak ook niet. Vaak kwam er ook iets anders bij, werd hij zelf belangrijker dan de ander, ging het om hem draaien en om wat hij wilde. 'Een kusje'. Hij vroeg er vaak om, ja. Ik heb het gezien en ik heb het gehoord.

Heel veel herinneringen, vooral aan wat hij zei, maar ook aan hoe hij met mij omging, laten mij zien dat het hem werkelijk uitsluitend en alleen om hem ging, en om zijn seksuele verlangens. Terwijl ik dacht dat hij van mij hield, of tenminste verliefd op mij was, was hij in heel zijn doen en laten altijd vooral gericht op zichzelf.

En hij is er zich niet eens van bewust dat dat zijn omgang met mij en met anderen bepaalt.

Maar bleef hij zo bezig? Aan wie vertelde hij dit allemaal? En hoeveel mensen belde hij wel niet?

Het kon me niet schelen dat mensen dit dachten. Ze dachten het maar. Als ze er mij, zoals hier, naar vroegen, zou ik vertellen hoe het was. Maar deden ze dat niet, dan dachten ze maar gewoon dat het waar was wat Thomas hun vertelde. Interessant toch?

Maar Thomas zelf, dat was iets anders. Die moest gewoon ophouden de dingen te vertellen zoals hij graag zag dat ze waren. Misschien moest ik hem dat maar eens zeggen ...

* * *

Het eind van het schooljaar. De laatste viering voor groot en klein. 'Ik zou het fijn vinden als je komen zou', zei de pastor. 'Wat jij nog blijft doen voor ons, staat in geen verhouding tot datgene waarmee je dit jaar bent gestopt. En ik wil je graag in de viering voor groot en klein bedanken voor al die jaren en al dat werk. Juist in die viering zitten de mensen, de kinderen, voor wie je het allemaal hebt gedaan. Kom je?'

Ik kwam. Met Lex, en met de kinderen.

En het was goed. Het was bijzonder. Het was een mooie viering. Het kinderkoor zong prachtig. De kerk zat bijna vol.

'God zorgt ook voor jou ...' Het thema van de viering.

De pastor had een zonnebloem meegebracht. God zorgde voor de bloemen en voor de vogels. Ze hoefden zich geen zorgen te maken. Maar die zonnebloem, daar was nog iets bijzonders mee aan de hand.

Dat wisten de kinderen wel: de zonnebloem kijkt altijd naar de zon.

'Ja', zei de pastor, 'en kortgeleden las ik iets heel moois over die bloem: als je net als de zonnebloem steeds naar de zon kijkt, is de schaduw altijd achter je.

Wat een mooi beeld. Tegenover die kelk van Thomas stond opeens een heel mooi symbool. Die zonnebloem.

Toen de pastor mij naar voren riep om mij te bedanken, gaf ze, tot mijn verrassing, die zonnebloem aan mij. Ze had hem voor mij meegebracht. 'Juist om dat beeld, juist om die woorden', vertelde ze na de viering. 'Laat je zorgen maar achter je en kijk naar de zon, kijk naar morgen. En weet dat wij er zijn voor jou.'

De pastor gaf mij het woord.

Zonder te vertellen waarom ik was gestopt, wilde ik de mensen graag laten weten dat ik niet zomaar al dat werk dat ik zo lang en altijd met zo veel plezier had gedaan, neerlegde.

Nee, want ik stopte niet zomaar. Dat zou ik nooit doen, en zo kenden ze mij ook niet. Het was mijn werk. Het was belangrijk voor me. En dat sloot ik nu af. Maar niet zonder reden. Die reden wilde ik niet noemen, maar ik wilde het ook niet helemaal onuitgesproken laten. Vooral om de vraag die ik van veel mensen verwachtte: waarom? Liever al die individuele vragen maar voorkomen, en hun voor de vraag al een antwoord geven.

De meesten wisten van niets en dat mocht van mij zo blijven. Maar het was geen geheim, en als ze later alsnog zouden horen wat hier was gebeurd – met mij –, had ik het in ieder geval niet verzwegen. Dan had ik gezegd wat ik zeggen kon.

‘Soms gebeurt er iets in je leven’, vertelde ik, ‘waardoor je opeens niet zo goed meer weet wat dat woordje ‘kerk’ voor jou nog betekent.’

Zo open en eerlijk als mogelijk was. Woorden die waar waren, zonder de waarheid te zeggen.

‘Maar ja, als je dan werkt in een kerk, en je hebt dat altijd leuk gevonden, en het werken met de mensen om je heen brengt je zo veel goeds, dan is de beslissing om te stoppen geen beslissing die je makkelijk neemt.’

Er zaten veel mensen in de kerk met wie ik had gewerkt. Ze waren er allemaal voor mij geweest deze anderhalf jaar, bij alle moeilijks dat er was, en bij alle beslissingen die ik moest nemen.

‘Maar ik ben heel blij met de vrijheid die ik krijg, de vrijheid om te kiezen wat het beste is voor mij. En alle mensen om mij heen die mij geholpen hebben door te gaan en die mij geholpen hebben nu deze keuze te maken, wil ik hier graag bedanken.’

Ja, want als ik hen niet om mij heen had gehad ...

* * *

Geen vragen van ouders. Geen vragen van leerkrachten die nog niet hadden geweten dat ik stopte. Prima zo.

Wel reacties van mensen die wel wisten waarom. Ze verrasten me met de lieve dingen die ze zeiden.

‘Wat heb jij prachtig gesproken, zo aan het eind van de viering.’

‘Wat heb je dat goed gezegd. Ik vond het heel knap van je. Dat je dat kunt.’

Hadden ze wel gehoord hoe ik bibberde van binnen?

‘Maakt niet uit. Je stopt niet zomaar, en dat mogen mensen best weten. En ze mogen ook wel weten dat je het niet makkelijk vindt.’

Wat lief dat mensen je staan op te wachten omdat ze je iets willen zeggen. Wat lief dat ze dit tegen je zeggen.

Het was goed zo. Een mooie viering, zonder verdriet, zonder pijn. Een afscheid zonder spijt.

En hoe goed het was, merkte ik die zomer – een even heerlijke zomer als die daarvoor –, maar ik merkte het vooral daarna, toen het nieuwe schooljaar weer begon en ik nog lang niets hoefde.

Stoppen? Het was een prima keuze geweest.

* * *

Ik keek uit naar de dingen die in het verschiet lagen. Een aanbod van de pastorale school voor zes avonden rondom bijbelverhalen, een weekendworkshop ‘verhalen vertellen’ met de hele werkgroep kinderwoorddienst, en straks opnieuw een aantal avonden bibliodrama, met dezelfde begeleider.

Ik keek er naar uit omdat het allemaal cursussen waren waarvan ik dacht: ja, leuk. Maar het was ook fijn dat ik hiermee iets had om naar uit te kijken. Want hoe goed stoppen ook was, het was ook spannend en onzeker, want wie zei me dat er ook iets voor in de plaats zou komen?

In onze parochie alleen de kinderwoorddienst nog over. Prima. Niet te veel, en toch niet met alles gestopt. Dit vond ik nog steeds leuk om te doen. Met de kinderen. Toch nog steeds de kinderen.

De parochie. De mensen daar, in wat ‘mijn’ werkgroepen waren: ‘We willen je hier, we willen je graag terug, maar we houden ons in, en we zullen het niet vragen. Het is helemaal aan jou. Maar weet dat je welkom bent en dat we met open armen klaarstaan.’

En daarnaast de kans die mij vanuit het pastoraal dienstencentrum geboden werd om elders in het dekenaat een nieuw te starten werkgroep Gezinsvieringen te begeleiden.

Ik? Mocht ik dat doen? Wat leuk.

Diezelfde kansen, diezelfde vrijheid: ‘Ga maar horen wat ze van je verwachten, ga maar kijken of het je wat lijkt, en dan horen we het wel. Denk erom dat je doet wat je leuk vindt. Maar denk er vooral om dat je om jezelf denkt. Dat is je eerste zorg. Als je wilt mag je dit voor ons doen. Maar het moet niet.’

Wat heerlijk als je overal van iedereen alle ruimte krijgt om rustig uit te zoeken wat je het liefste wilt.

* * *

Nu Thomas nog. Dat ‘misschien’ was allang geen misschien meer’. Hij moest zijn mond houden, en de enige die hem dat kon zeggen was ik. Ik belde hem op.

‘Ik hoor van mensen wat jij hun vertelt, Thomas, en ik merk dat je het anders vertelt dan het is. Misschien zie je het graag zo, maar het klopt niet.’

Ik vertelde hem over mijn gesprek met degene bij wie hij was geweest. ‘En als jij zo doorgaat’, zei ik, ‘moet je er niet van staan te kijken als ik op een dag toch een officiële aanklacht indien. Daarom bel ik je, om je dat te zeggen. Want ik vind dit heel vervelend. Ik kom het steeds tegen, en dat wil ik gewoon niet meer.’

‘Maar ik kom bijna nooit meer’, zei hij, ‘en ik spreek bijna niemand. Wie heb ik dat gezegd dan? Heb ik dat gezegd?’

‘Ja Thomas. Ik heb het van haarzelf. Maar het maakt niet uit wie het heeft gezegd. Ze wist van niets, en ze vertelde alleen maar open en eerlijk wat jij haar had gezegd. En ik heb geen enkele reden om aan haar te twijfelen.’

Dat hij hier maar weinig meer kwam, meende ik de laatste maanden ook in de parochie te beluisteren. Ik wilde daarom wel aannemen dat dat waar was. Maar niemand spreken? Daar geloofde ik niets van. Maar het maakte niet uit wie hij zag of wie hij belde, het maakte uit wat hij hun zei.

‘Ik wil dat jij je mond houdt’, zei ik. ‘Ik begrijp heus wel dat je de woorden ‘seksueel misbruik’ niet zult uitspreken en dat je zo eerlijk niet kunt zijn, maar vertel dan ook niet wat niet waar is. Een verhouding? Dat is wel het laatste wat wij hadden. En dat ‘wij gaven heel veel om elkaar’? Zo was het niet, Thomas. Ik gaf wel om jou, ja, maar jij niet om mij.’

‘Denk je dat? Dat ik niet om jou gaf?’

‘Ja, dat denk ik, ja. In elk geval niet zoals ik om jou.’

Hij wilde me gaan vertellen hoe het gegaan was, toen in het begin, ‘met Noor in het ziekenhuis en ...’

Ik hoefde het niet te horen. Ik wist het allemaal wel. Ik wist het beter dan hij.

Hij noemde zijn alleen-zijn, hij noemde het een vragen-om-aandacht en hij noemde het egoïsme.

Alleen-zijn kan geen excuus zijn voor wat je met mij deed, Thomas. Bovendien, eerder was je niet alleen, en toen deed je het ook.

En aandacht kreeg je al van mij. Ik kwam vragen naar Noor, én ik kwam vragen naar jou. Zo hoort het ook, vind ik. Maar voor jou moest er iets anders bij. Jij nam daar meer dan je mocht. Veel meer.

En egoïsme? ‘Ja hoor’, zei Tess later, ‘hij weet heel goed wat hij tegen jou moet zeggen. En hij reageert zo snel en zo slim dat je bijna zou geloven dat hij het meent. Bijna. Maar jij weet wel beter.’

Ze had gelijk: je zou hem bijna geloven. Maar daarvoor kende ik hem toch te goed. En een tel later al deed hij wat hij steeds had gedaan: ‘Maar jij ...’

‘Ik bewonder je om wat je deed voor Noor’, zei hij, ‘de zorg en de aandacht die je haar gaf.’

Wat had dat er nu weer mee te maken? En hoe lang was dat wel niet geleden?

Ik antwoordde dat ik het ook zo gedaan zou hebben als hij en ik niet ... ja, niet wat eigenlijk? Ik kon de zin niet afmaken, want alles wat het toen leek te zijn was het niet geweest.

Maar Thomas ging zelf al door: ‘Maar je vond het toch leuk als je kwam, dat ik er ook was?’

‘Ja, hoor Thomas, natuurlijk, toen ik eenmaal verliefd op je was wel, ja, maar daarvoor maakte het toch echt niet uit. Ik kwam toch niet naar Noor ...’

Hij vulde het zelf in: ‘... om mij te verleiden.’

Nee.

‘Maar je vond mij toch wel leuk?’

‘Thomas, ik vind zo veel mensen leuk, maar dat wil toch niet zeggen dat ...’

Was dit niet precies wat ik, lang voordat ik hem belde, verwachtte dat hij zou zeggen?

‘Ik snap niet hoe je zo kunt denken’, zei ik, ‘alsof zorg en aandacht voor Noor een vraag naar jou is om meer. Jij draait de boel gewoon om.’

Daar ging hij niet op in. Maar deed hij dat wel ooit? Op alle momenten waarop je hem liet zien wat hij deed, had hij eigenlijk nooit een antwoord. Het is net, dacht ik, alsof hij dan een stukje gesprek ‘overslaat’, tot daar waar het veiliger is. En door gewoon een andere weg in te slaan, regelt hij dat zelf.

Dat deed hij ook nu.

‘Het lijkt erop dat het je goed gaat’, zei hij, ‘zo klink je. Zo rustig.’

Ja, als het mij niet goed ging had ik hem toch nooit kunnen bellen?

Maar ik wilde hem best even vertellen hoe het mij de laatste tijd gegaan was: ‘Het gaat goed met mij, maar ik ben wel gestopt met bijna al mijn werk in de kerk. Ik kon het niet langer volhouden, want ik vond het veel te moeilijk.’

Ik vertelde hem vooral ook waarom ik dat vond. ‘En’, zei ik, ‘dat komt door jou.’

‘Ja’, zei hij daarop, ‘soms denk ik: wat heb ik aangericht?’

Hij wist inderdaad precies wat hij tegen mij moest zeggen.

‘Meer dan jij denkt, Thomas’, antwoordde ik. ‘Je hebt géén idee.’

‘Als ik in de kerk zit, dan denk ik soms: hier hoor ik niet te zitten.’

Soms? Hij moest zich schamen.

Werken in de kerk wilde hij niet, dat deed hij niet.

‘Dat zou ik ook maar niet doen’, antwoordde ik, ‘want het bisdom ginds is inmiddels wel op de hoogte.’ Ik zei het hem maar gewoon.

‘Nee, maar dat wil ik ook niet, hoor.’

Hoorde hij mij wel?

Ik vroeg hem naar de therapie. Maar nee, die had hij allang niet meer, had hij niet nodig ook. ‘Nou ja’, zei ik, ‘dat ligt er aan hoe jij verder gaat.’

‘Hoe ik verder ga? In de kerk?’

Daar word je toch moe van? ‘Nee Thomas, met vrouwen.’

‘O nee, hoor’, antwoordde hij, ‘nee heus, die verleiding kan ik nu wel weerstaan.’

Ja, alsof hij mij zou vertellen dat het niet zo was. Maar ik geloofde er natuurlijk niets van. Ik wist dat het niet waar was.

‘Wat vind ik het fijn dat jij me belt vandaag, Sigrid.’

Fijn? Als iemand tegen je zegt: ‘Pas op je woorden jij, want anders dien ik een aanklacht in’, is dat fijn?

Nee, dat was ‘Thomas’.

Een aanklacht? Hij was er alleen maar rondom die avond met de deken bang voor geweest, zei hij. Veel vaker had hij er niet over nagedacht. Mijn brief van toen? Die had hij één keer gelezen en daarna veilig opgeborgen. Dat ook anderen een aanklacht zouden kunnen indienen? Ben je mal, Sigrid. Na zo veel tijd denken mensen toch niet: nu zal ik Thomas nog eens even te pakken nemen? Nee hoor.

Aan de ene kant geloof je je oren niet. Aan de andere kant is het zo helemaal Thomas dat je er ook niet van opkijkt.

‘Voor alle duidelijkheid, Thomas: ik ben het niet vergeten en van vergeven is geen sprake. Het blijft allemaal bestaan.’

Ik geloof dat hij het niet eens hoorde. ‘Jou, Sigrid, jou zomaar aan de telefoon. Wat een verrassing.’

Nog een keer: ‘Zo is het niet bedoeld, Thomas. Ik bel je ...’

Maar dat begreep hij dan toch wel: ‘... om mij te waarschuwen. Dat ik mijn mond moet houden.’

Ja.

‘Dat beloof ik. Echt, dat zal ik doen.’

* * *

Het was heel bijzonder wat dit telefoontje met mij deed. Alsof je opeens voor een hekje staat waarvan je niet wist dat het zo dichtbij was. Een hekje dat je kunt opendoen en waar je door kunt gaan. Maar meer dan dat: dat hekje valt achter je zachtjes dicht. Onverwacht, en vanzelf. Zomaar. Wat geweest is, blijft erachter. En je kunt het loslaten.

Het gaf mij een groot gevoel van vrijheid.

Ga jij maar door, Thomas, dacht ik, doe maar wat je niet laten kunt. Je handen thuishouden is er toch niet bij. Je gaat je gang maar. Ik wil me niet meer met jou bezighouden. Ik heb er geen zin meer in. Ga jij maar lekker door met je eigen leven en zoek het maar uit. Ik wil geloven dat het waar is dat je hier bijna niet meer komt. Ik wil geloven dat je geen dingen meer over mij zult vertellen die niet waar zijn. Dat wil ik geloven. Want ik wil niet meer dat jij mijn leven bepaalt.

En ik dien geen aanklacht in. Die beslissing neem ik vandaag. Nu. Want ik heb geen zin meer om daar de rest van jouw leven – tien, twintig jaar misschien – over na te moeten denken.

Een groot gevoel van vrijheid, ja, als een onverwacht cadeautje, mij zomaar ‘gegeven’. Compleet met het feestelijke gevoel dat bij het krijgen van een cadeautje hoort.

Het verraste me. Vrijheid. Bevrijding. Ik ben wie ik ben, ik ben mezelf weer. En het gaat goed met mij.

* * *

Het heeft mij lange tijd verbaasd, want ik had het ook net zo goed niet kunnen doen, maar ik heb Thomas aan het eind van de middag opnieuw gebeld.

Ik vertelde hem dat ik erop wilde vertrouwen dat hij zich aan zijn woord zou houden en geen dingen meer zou vertellen over hem en mij die niet waar waren. ‘En’, zei ik, ‘ik heb vandaag voor mezelf het besluit genomen geen aanklacht in te dienen. En ik vond dat ik je dat dan ook maar gewoon eerlijk moest zeggen.’

‘Zoals altijd’, antwoordde hij.

Ik was even stil. Ja, ik was altijd eerlijk tegen hem geweest. Waarom had hij dat tegen mij niet kunnen zijn?

‘Ja’, zei hij, ‘jij was altijd eerlijk.’

‘Dank je wel, Thomas. Ik voel me daar ook het prettigste bij.’

Daarmee was dit dan wel het laatste. Hiermee was het afgelopen. Geen contact meer. Nooit. 'Maar dit is toch niet de laatste keer dat ik je spreek, zeker?' 'Jawel', zei ik, 'dat is het wel.' Hij probeerde het nog een keer, maar ik zei: 'Nee, Thomas. Gewoon nee.' Met een 'Het ga je goed', beëindigde hij daarop ons gesprek. Dat wilde ik hem niet terug wensen. Hij moest niet te veel vragen. 'Dank je, Thomas.'

* * *

Waarom belde ik hem opnieuw? Waarom deed ik dat? Werd het meer werkelijkheid door het hardop uit te spreken? Door het juist tegen hem te zeggen: 'Nee, ik dien geen aanklacht in'?

Of wilde ik gewoon eerlijk zijn waar ik dat steeds was geweest? Belde ik Thomas daarom nog een keer?

Ik heb het me dagenlang afgevraagd, want hoe waar deze antwoorden ook waren, op de een of andere manier waren ze geen antwoord op de vraag hoe het kwam dat ik belde. Ik wist dat er ook iets anders was. Maar wat?

Ik kwam steeds opnieuw bij maar één gedachte uit. Een gedachte die eigenlijk niet kon. Toch?

Het kon wel. Ik wist dat het waar was: dat ik me zo goed voelde dat ik zelfs Thomas daarin kon laten delen. Dat dat grote gevoel van vrijheid maakte dat ik dat zomaar kon.

En die gedachte verbaasde me nog het meest. Thomas die ook dit van mij mocht weten, Thomas die iets 'mocht'? Wat was dit?

Ik heb het verwerkt, dacht ik, dat is wat dit is. Het seksueel misbruik verwerkt. Het is wel met mij gebeurd, maar het is niet meer zo belangrijk, en het is niet meer zo erg. Het bepaalt mijn leven niet meer. Ik ben weer wie ik was. Ik heb mijn leven terug.

7

*Die mij droeg op adelaarsvleugels,
die mij hebt geworpen in de ruimte,
en als ik krijsend viel,
mij ondervangen met uw wieken
en weer opgegooid
totdat ik vliegen kon op eigen kracht.*

Huub Oosterhuis

* * *

‘Tot ik weer vliegen kon op eigen kracht.’ Een verhaal van vallen, in een afgrond van verdriet en pijn. Maar ook van opgevangen worden, als op grote veilige vleugels, tot ik dat weer kon: vliegen op eigen kracht, vertrouwen op mijn eigen vleugels. Een verhaal van seksueel misbruik door een pastor. Mijn verhaal.

Het schrijven ervan leerde me zien hoe dit met mij kon gebeuren, en hielp me te verwerken dat het met mij gebeurd is.

Ik las erin hoe moeilijk het was. Ik leerde zien hoe het gegaan was, hoe Thomas het gedaan had. Langzaam, steeds een stapje verder. Steeds een beetje meer, maar o zo langzaam. En toen hij mij daar had waar hij me hebben wilde, en ik hem zo heel graag wat vaker zou willen zien, toen hoefde het van hem niet meer zo ...

Ik lees er het moeilijke loslaten in, het niet-geloven-dat-het-waar-was, want zo kon het toch niet zijn? Seksueel misbruik? Welnee.

Ik lees er de pijn in die ik voelde toen ik er niet meer omheen kon. De hulp die ik nodig had, van Hanna, van de mensen om mij heen, van de deken. De hulp die ik gelukkig ook kreeg.

Het lange, lange proces van loslaten. Van het willen weten hoe het hem verder zou gaan tot ‘het kan me niet meer schelen’.

En alle moeilijks in de kerk, dat er ook nog achteraan kwam.

Ik had het nooit zo kunnen schrijven als ik het niet altijd opgeschreven had, al die tijd. Bijna vanaf het begin. Maar dat deed ik wel, en ik las het vaak. Ik las het zo vaak dat het allemaal in mijn hoofd geprent zat. Zo vaak dat ik ook nu nog weet wat Thomas waar en wanneer zei, waar we waren of waar we liepen. Ik weet het nog precies. En ik weet nog hoe ik me gevoeld heb en wat ik dacht. Omdat het er staat. Het staat er gewoon. Want dat schreef ik gelukkig ook op.

En daardoor kon ik dit verhaal zo schrijven.

* * *

Schrijven, voor mezelf, dat had ik nooit eerder gedaan. Waarom deed ik het nu dan wel? Ik dacht er lang over na. Waarom begin je met schrijven? Waarom begon ik daarmee? Ik denk dat ik niet anders kon. Dat ik het nodig had. Al die aandacht en al dat liefs van Thomas was leuk en bijzonder, maar ook vreselijk onrustig en moeilijk. En ik kon het niemand zeggen. Ik kon het alleen maar in mijn schrijven kwijt. Het leuke en het lieve, en het moeilijke daarin.

Het leuke en het lieve? Als ik mijzelf nu de vraag stel wat het liefste is wat Thomas gedaan of gezegd heeft, dan heb ik daar maar één antwoord op. Een ontluisterend antwoord zou het zijn als ik het niet allang wist: niets. Niets wat hij zei of deed, was lief. Want niets van alles wat hij zei of deed, kwam uit zijn hart. Niets was gemeend, niets was waar.

En het ergste? Wat vind ik het ergste dat hij ooit gezegd heeft? Zonder meer dit: 'Misschien bleef je liever hier vannacht.' In vrijwel onomwonden woorden vroeg hij mij te blijven, die avond voor Noors overlijden: 'Het bed is toch vrij, boven.' Toen dacht ik nog: ach, doe toch niet zo gek, zeg toch niet altijd van die rare dingen. Nu kan ik alleen maar denken: hoe haalde je het in godsnaam in je hoofd? Wat hij mij aandeed, was erg. Maar wat hij Noor aandeed, was vele malen erger.

Ach Noor. Ik weet nog zo goed dat ik altijd om haar dacht: dit mag ze niet van hem weten, Noor mag niet weten wat Thomas doet. Daarom kon ik het opbrengen al die tijd gewoon naar haar toe te blijven gaan, gewoon met haar te praten. Dan sloot ik me af voor wat ik voor Thomas voelde. Ook als hij thuis was. Omdat dat niet voorop mocht staan. Noor stond voorop. Noor was belangrijker. Maar droeg ik dan ook die verantwoordelijkheid? Het is een vraag die pas nu bij mij opkomt. Toch denk ik dat dat zo was, ja. Ik wilde haar beschermen: Noor mag niet weten wat Thomas doet.

Nu denk ik bij mezelf: Sigrid toch, hoor dan wat je daar dacht: ... wat Thomas *doet*. Ik weet het, die woorden zeggen genoeg. Het gebeurde ons niet, hij deed het. Ik heb het geweten, vanaf het begin. Ik heb het ook steeds zo gevoeld. En dat woord 'verhouding' is ook geen moment in mij opgekomen. Maar dat het niet klopte? Anders dan dat ik hem liever gewoon als vriend had gehad? Anders dan dat het niet mocht omdat ik Lex had, en Thomas Noor? Nee, dat zag ik toen toch niet.

En al die keren dan dat ik zei dat ik niet meer wilde, en hij toch doorging? Dat klopte toch niet? Nee, dat klopte zeker niet. Als je zegt dat je iets niet meer wilt, echt niet, dat je het liefste zou willen dat alles weer gewoon was, en de ander gaat toch door, wetend dat jij het te moeilijk hebt om bij dat 'nee' te kunnen blijven, dan klopt daar niets van, helemaal niets.

Maar ook dat zie je niet. Je ziet alleen dat het je weer niet gelukt is dat 'ik wil niet meer' vol te houden. Dat je weer niet sterk genoeg was. Dat wanneer jij nee zegt, hij maar even zijn armen voor je open hoeft te houden en jij niet anders meer kunt dan willen dat hij je weer vasthoudt en je kust.

Boos op jezelf ben je, en verdrietig. Want doorgaan betekent dat je het moeilijk blijft hebben, en dat dat wat je eigenlijk niet wilt, door blijft gaan. Nóg niet eerlijk. Nóg geen streep onder wat verkeerd is.

En tegelijkertijd vind je het fijn dat hij zo heel veel om je geeft dat hij je niet missen kan ... Dat dat niet waar is, ach dat zie je echt niet. Ik zag het niet.

Ik zat mezelf verschrikkelijk in de weg. Het was elke dag even moeilijk. Er gebeurde iets wat ik helemaal niet wilde, waar ik niet voor gekozen had, en waar ik me niet goed bij voelde. En ik kon er met niemand over praten.

Maar ik moest het ergens kwijt. En zo begon ik met schrijven. Ik kon niet anders.

* * *

Met mijn aantekeningen als leidraad en met alles wat er gebeurd was nog dichtbij, schreef ik mijn verhaal.

Het heeft me goed gedaan. Het gaf me rust, en het hielp me door deze tijd heen.

Maar dat ik het juist toen schreef, is – denk ik – ook goed geweest voor het verhaal zelf, want ik weet niet of ik het nu nog zo zou kunnen schrijven. Het zou wellicht een heel ander verhaal zijn geworden. Veel meer van een afstand geschreven. En dat was niet wat ik wilde. Dit is wat ik wilde: de vraag beantwoorden die zo vaak gesteld wordt: ‘Seksueel misbruik – en niet zien dat het dat is, hoe kan dat? Hoe gaat dat dan? Stapje voor stapje? Ja, maar hoe dan?’

Dat is wat ik wilde laten zien. Dat, en wat het met je doet. En ik weet niet of ik dat nu nog zo zou kunnen beschrijven. En of ik het nog wel zou willen. Want dat is wat ik merk: ik wil er niet meer mee bezig zijn. Ik wil het afsluiten. Stoppen met schrijven. ‘Het inpakken’, zei een vriendin, ‘er een mooie strik omheen doen en het in de kast leggen.’

Zoiets ja. Het is mijn verhaal, het is met mij gebeurd, maar ik wil weer verder.

* * *

Verwerken. Hard werken is het, heel hard werken. Veel verdriet en tranen, en veel zoeken. Een lange weg.

Ik ben heel blij dat ik het niet alleen heb hoeven doen. Dat ik Lex had. En Juliet. Hanna. Mijn vriendinnen. Mijn werkgroepen. Ik had het geluk hen om mij heen te hebben. Ze waren er voor mij, allemaal. Ze luisterden naar me, ze praatten met me, en ze hielpen me vaak de antwoorden te vinden op al die moeilijke vragen die ik had. En ze geloofden mij. Zonder meer. Er was niemand die boos werd, niemand die mij liet vallen, niemand die mij niet geloofde. Ze vonden het heel erg. En het verhaal indrukwekkend. Ze vonden het ongelooflijk, maar ze geloofden het wel.

Achteraf zie ik wel in dat het ook een indrukwekkend verhaal geweest moet zijn. Dat naast het fijne ook alle verdriet en alle pijn, al het moeilijke, erin te horen was.

Iemand zei het me ook: ‘Het kon niet anders dan waar zijn. Je liet ons kijken tot in het diepst van je ziel. Je vertelde. En je vertelde niet alleen wat Thomas had ‘gedaan’, je vertelde hoe het was gegaan en wat jij had gevoeld. We hoorden hoeveel je van hem hield

en hoe moeilijk dat was. En we zagen de pijn toen je vertelde hoe je tot de ontdekking moest komen dat het allemaal niet waar was, en de moeite die het je kostte het seksueel misbruik te noemen. Je was zo eerlijk, het was gewoon waar.'

Gewoon waar? Ik heb het nooit gewoon gevonden. Ik heb het bijzonder gevonden. Ze vonden het niet onwaarschijnlijk, en geloofden mij.

En ze geloofden in mij. Het was en is o zo waardevol dat te mogen ervaren.

En het is bijzonder te mogen ervaren dat je het niet allemaal alleen hoeft op te lossen. Dat je mensen om je heen hebt die je willen helpen, die voor jou het beste willen. Dat er niemand is die zegt: 'Kom, vergeet het nou maar en ga verder.' Niemand die zegt: 'Houd er nou maar eens over op.' Integendeel. Degenen met wie ik het liefste praatte, daar kon dat altijd. Gelukkig maar. Want ik had het erg nodig.

Zij op hun beurt schonken ook mij heel veel vertrouwen. Ze vertelden me soms heel persoonlijke verhalen. Ze vertelden soms dingen die ze nog nooit aan een ander vertelden. En ook dat heb ik als heel bijzonder ervaren.

* * *

Wat is geloven voor jou? Wat betekent dat voor jou? Waarin geloof jij? Wat voor woorden passen voor jou bij dat ene kleine grote woordje 'God'?

Maakt seksueel misbruik door een pastor het je niet erg moeilijk te geloven?

Vragen die zij mij soms stelden.

Ik geloof in het kleine, in de bloemetjes tussen het asfalt, in de tranen en in de pretlichtjes in iemands ogen.

Ik geloof in de kleine voeten, de kleine handen, de kleine mensen. Ik geloof dat mensen, als ze klein durven zijn, pas echt groot kunnen worden.

Ik geloof niet in 'ikke-ikke-ikke en de rest kan stikke'. Ik geloof in mensen, die het lef hebben om te delen. Ik geloof in hun verhaal.

En ik geloof in de oude verhalen, in het verhaal van de Naam: 'Ik ga met je mee, waar je ook bent, hoe je ook bent. Ik zal er zijn, aan jou!'

Ik geloof in het verhaal van Jezus. Ik geloof in zijn verhaal van het kleine: vijf broden, twee vissen. Een verhaal dat we iedere dag opnieuw kunnen delen, kunnen spelen, kunnen doen.

Ik geloof in de levensadem, aan ons gegeven als kostbaar geschenk. Adem om er te zijn, voor mijzelf en voor de ander. In Gods Naam.

Ooit schreef iemand bovenstaande tekst voor ons, om als geloofsbelijdenis te gebruiken in een viering voor groot en klein. Ik vind het mooi. Omdat het in eenvoudige taal alles zegt waarin ik geloof.

En God? Er is een lied dat heet: *Lied om mee te gaan*, geschreven bij Numeri 6, 24-27, in woorden van Gonnje Luijpers, een lied met een prachtige tekst, en mooier dan met woorden uit dat lied kan ik het niet zeggen:

*'... neem bij het gaan de mantel van vrede,
die we behoedzaam om mogen slaan.*

*Waarin de Naam vol kleur is geweven.
Vage beschutting in mensenbestaan ...'*

Woorden die proberen iets te laten zien van het geheim waarvan wij deel uitmaken. Van gezegend zijn en verbondenheid. Van beschutting. Van God.

Daarnaast is mijn geloven vooral altijd een geloven in mensen. Mensen, die elkaar tot 'verbondgenoot' zijn. Die omzien naar elkaar.

Dat heb ik ook in mensen mogen ervaren: kom maar met je verhaal, kom maar, iedere keer als je verdrietig bent, als je wilt praten, als het zo moeilijk is. Kom maar, wij zijn er voor jou. Alle aandacht die jij ons gaf in jaren hiervoor, geven wij vandaag aan jou.

Ik geloof dat wij kunnen laten zien wie God is. Omdat in ieder van ons een stukje God zit. In leven in Gods naam: ik wil er zijn voor jou.

Ik geloof dat de schepping en wij het verhaal van God zijn.

Nee, dat Thomas dit met mij deed maakt het voor mij niet moeilijker te geloven. Want daarmee heeft God toch niets van doen? God doet ons nooit iets aan. Mensen doen elkaar iets aan. Mensen kunnen kiezen. Wie ze willen zijn. En wat ze willen doen. En God mag wensen dat ze weten, of ten minste leren, hoe ze met elkaar moeten omgaan. Maar Hij kan er niets aan veranderen als ze zich niet willen herinneren hoe Hij hen bedoeld heeft: beeld van God te zijn, en trouw aan zichzelf.

* * *

Wat als ik Thomas tegenkom? Is hem zien anders dan hem aan de telefoon hebben? Als ik hem zie zal ik dan weten hoeveel ik van hem hield?

Ik bleef het me afvragen: als je dan niet meer zo verdrietig bent om wat er gebeurd is, en als je niet meer zo boos bent, wat voel je dan wel als je hem ziet? Herinnert je hart zich dan iets liefs zonder dat jij dat wilt?

Soms twijfelde ik aan mezelf, wist ik het niet. Tot ik iemand zag lopen die – vanwaar ik stond – wel heel erg veel op hem leek, en ik merkte dat ik alleen maar de neiging had hem een flinke klap te geven: Alsjeblieft Thomas, voor jou. Dit heb je nog tegoed. Het is de enige manier waarop ik jou kan 'begroeten'. Omdat het gewoon het enige is wat jij verdient. Nee, ik ben niet boos meer. Alleen als ik jou zie. Dan wel.

Ik merk dat dat gevoel blijft, die enkele keer dat ik iemand zie die een beetje op hem lijkt. Iets liefs? Houden van? Nee, dat is niet wat ik me zal herinneren wanneer ik Thomas tegenkom.

Daarmee heb ik die vraag maar aan de kant gelegd. Soms moet je niet te veel meer nadenken.

Maar niet meer boos op Thomas? Dat is niet waar. Het gaat mij goed, en het bepaalt mijn leven niet meer, dat is zeker zo, maar dat wil niet zeggen dat ik niet af en toe boos ben op Thomas.

Soms denk ik: o bah, dat je dat met mij deed, oh bah, dat je met mij naar bed ging. Dan denk ik wel: daar wil ik niet meer aan denken. En dan probeer ik wel dat dan ook maar niet

te doen, maar zo eenvoudig is het niet altijd. Soms overvalt het me toch, eventjes: Thomas ging net zo lang door tot mijn 'nee' een 'ja' werd, en ik hem ook dat nog gaf, en dacht dat ik het wilde. Voor mij is het alsof hij mij daarmee iets afnam, iets van wie ik was, iets ook van wat ik wilde zijn en van wat ik beloofd had te zijn, aan Lex. Soms, 's nachts, kan ik daar verdrietig om zijn, en soms maakt het me boos.

Maar dat nare gevoel gaat altijd weer over. Er is altijd weer een nieuwe dag, en overdag is het allemaal niet erg. Dat heb ik geleerd: morgen heb je er geen last van. En ik heb Lex. Hij houdt mij vast als ik niet kan slapen, en zegt dat ik dit mag vergeten. Hij houdt van mij. En ik houd van hem. En ik ben nog even blij met hem als ik eerder was.

Boos op Thomas? Ja, soms wel. Bij seksueel misbruik door een pastor gaat het om zo veel meer dan alleen het misbruik zelf. Die kerk komt er ook nog achteraan. En dan mag ik nog blij zijn dat voor mij niet ook God alleen nog maar één groot vraagteken werd. Het was zo al moeilijk genoeg allemaal.

Dan denk ik aan anderen wie dit overkomt, en dan denk ik: seksueel misbruik door een pastor? Zo erg is het dus.

Dan word ik boos op Thomas, ja: weet je wel wat je gedaan hebt, heb je enig idee?

Thomas. Op de meest onverwachte momenten kan hij er zomaar opeens zijn: de naam van een plaats waar hij woonde en werkte, de geur van die ene sigaar, of een enkel woord maar, door een ander gezegd. Wandelen met Lex, waar ik liep met Thomas. Te mooi om er niet meer heen te gaan. Maar soms brengt het woorden terug van toen.

Maar het zijn maar momenten. Daar is wel mee te leven.

Ik kan er ook niet altijd iets aan doen, omdat ik nu eenmaal hier woon en niet ergens anders, en ik toch nog steeds, heel af en toe, in de kerk kom, om met Tess de kindervoordienst te verzorgen. En dus kom ik zijn handschrift tegen in boeken die ik gebruik. Vind ik teksten die hij schreef. Noemen mensen zijn naam. Staat daar dat koor waarin hij zong. Kom ik langs het huis waar hij woonde.

En van tijd tot tijd verschijnt daar weer zo'n berichtje in de krant over seksueel misbruik door een pastor of een predikant, of is er aandacht voor in *Kruispunt*, op de televisie.

Iedere keer opnieuw zal hij er even zijn: Thomas. En wie weet verdwijnt dat wel nooit. Maar ik heb het allang niet meer benauwd wanneer ik in het winkelcentrum loop. Ik bibber niet meer van binnen wanneer iemand zijn naam noemt. En als ze me vragen hoe het mij gaat, antwoord ik: 'Goed.' Over het algemeen gaat het goed met mij.

* * *

En de kerk? Tja, de kerk. Het is erg dat naar de kerk gaan me soms meer lijkt af te nemen dan dat het me biedt. Dat ik niet altijd – en zeker niet zomaar meteen – vertrouwen heb in pastores die ik niet ken. Dat ik voorzichtig ben, afwachting: O ja, en jij dan? Wat doe jij, hoe ben jij? Hoe weet ik of jij niet ook ...? Dat alleen het woord 'pastor' al een reactie van weerstand oproept in mijn lichaam, een 'nee' met wel drie uitroepetekens. Dat het Kerstmis is, of Pasen, en ik zelfs dan liever niet naar de kerk ga dan wel. Dat, waar het om vieringen gaat, ik mij alleen maar prettig voel in de kapel van het bezinningscentrum. Daar alleen, en nergens anders.

Die kerk moet nog niet te dichtbij komen.

En toch ... iets in mij roept om dat Verhaal. Om het verhaal van God. Om de verhalen van mensen. Ik houd van verhalen.

Ik houd van verhalenvertellers die bijbelse verhalen hervertellen, op hun eigen boeiende wijze. Voor grote of voor kleine mensen.

Ik vind het leuk met verhalen te werken. Met mensen samen. In aandacht voor elkaar en luisterend naar elkaar, mogen ontdekken wat het verhaal ons, mij, te zeggen heeft. Het is boeiend mensen hun eigen verhaal daarin te horen vertellen. In bibliodrama bijvoorbeeld.

Geef mij dit maar, denk ik dan. Dit is kerk-zijn. Meer nog wellicht dan in de kerk, waar verhalen gelezen worden en uitgelegd, en waar wij braaf en stil zitten te luisteren. Maar verhalen willen helemaal niet uitgelegd worden, verhalen willen verteld worden, en verhalen willen vooral beleefd worden. Hier mogen wij leren aan de verhalen en leren aan elkaar. En dat is wat ik leuk vind.

Het zijn voor mij – waar het ‘kerk’ betreft – de momenten waarop ik leef, waarop ik drijf. Misschien moet het maar een poosje bij ‘krijgen’ blijven, en hoeft het niet altijd ‘geven’ te zijn.

Hetzelfde geldt voor de vieringen in die kapel. We gaan daar, als we kunnen, nog steeds heen. Maar meewerken aan de vieringen, zoals mij wel gevraagd wordt? Nee hoor. Laat mij maar gewoon naar die vieringen gaan. Dat is voor nu precies genoeg voor mij.

Ik ben heel tevreden met de rust die ik op dit moment heb. Even niet te veel kerk. Even vooral thuis, even vooral rust. Die rust heb ik nodig om straks weer verder te kunnen. Want dat is wel wat ik graag wil. Ik wil werken met verhalen, en met mensen en hun verhalen. Ik blijf er maar op vertrouwen dat de tijd mij de weg wel zal wijzen, en een plaats waar ik dat doen mag.

Ik ben heel blij dat ik dat vertrouwen in morgen, in ‘altijd weer een nieuwe dag’, nooit ben kwijtgeraakt.

En ik ben blij met alles wat ik heb mogen behouden: Lex en de kinderen, mijn thuis, mijn vriendinnen en mijn vrienden. En met alles wat ik heb teruggevonden: rust en geluk, en het naar mijn zin hebben.

* * *

Vanaf het begin heeft het mij geboeid, verrast, geholpen. Bibliodrama. Verhaal van God. Verhaal van mensen. Verhaal van mij.

De pastorale school bood het ons opnieuw aan, en ik keek er naar uit: bibliodrama, acht avonden maar liefst, met dezelfde begeleider. Ik maakte ze allemaal mee. En moet er nog éven over vertellen.

De verhalen gingen over vertrouwen schenken, over leven ‘niet van brood alleen’, over leven van de mensen om je heen, over leven van zo veel. Over woestijn, over rust en stilte. Over leren gehoorzaam te zijn aan jezelf, trouw te zijn aan je gevoel. Over gekend zijn door God. Ze gingen opnieuw over mij.

Bibliodrama. Ik vond het heerlijk. Maar ik merkte ook dat ik het nodig had, dit praten, dit spelen, dit ervaren. Nodig om Thomas kwijt te raken, die nog steeds in elk verhaal tevoorschijn kwam. In bijbelse verhalen, in andere verhalen. Waar ik in het dagelijks leven maar weinig last meer van hem had, had ik dat daar wel. Juist daar. En daar wilde ik hem kwijt. Ik wilde niet dat hij me nog langer in de weg zat in verhalen die mij lief zijn.

Maar rollen in het verhaal niet samen te laten vallen met Thomas, dat was verschrikkelijk moeilijk. Alsof alles wat hij was, én alles wat hij niet was, in het verhaal geweven zat. Nu kan dat je nog helpen te ontdekken wie en wat jij zelf in wezen bent en hoe je in het leven staat. Maar ook Thomas en Jezus schoven steeds in elkaar. En dat vooral zat me vreselijk dwars.

Het maakte me moe. En het maakte me verdrietig. Omdat ik niet zag hoe het nog ooit anders zou kunnen worden.

Maar op een avond probeerde de begeleider, in de rol van Jezus, mij naar h/Hem toe te krijgen. Hij wist allang wat mij gebeurd was. 'Jij blijft zitten. Waarom kom je niet naar mij toe?'

Ik kom niet naar jou. Jij moet komen, je moet het zelf doen. Of niet natuurlijk. Het leken Thomas' woorden: 'Jij moet zelf komen, kom dan.' Maar Thomas was hier toch niet? Wat had ik te verliezen?

Heel voorzichtig kwam ik dichterbij. Maar niet helemaal. Ik wilde wel, maar ik durfde niet. Ik wilde het wel zeggen: raak me aan alsjeblieft, troost me, help me dan, maak dat het weer goed komt. Maar dat durfde ik niet. Dat vertrouwde ik niet. 'Raak me aan', tegen hem, een pastor? In de rol van Jezus ja. Nou en?

Thomas hield me tegen: niet dichterbij, echt niet.

Daar staan was hard werken. Denken. 'Ik wil het Verhaal zonder jou'. Vechten. 'Jij hoort niet bij mij en jij hoort niet bij die verhalen.'

Fysiek hield hij me tegen. Maar in mij zou iets veranderen ...

Want toen was daar twee weken later het verhaal over de barmhartige Samaritaan. En zoals altijd die ene vraag: wie zou je kunnen zijn, straks, in het spel?

En ik koos Jezus.

Koos ik Jezus? Ik stond verbaasd over mijzelf. Waar was Thomas?

Hij was niet in die priester die voorbijliep. Niet in de leviet die in een boog om de gewonde man heen liep. En niet in Jezus die met een verhaal probeerde te laten zien hoe God wil dat wij met elkaar omgaan. Hij was er niet.

Dat te mogen merken, dat te mogen ervaren, alle momenten tijdens het spel, bewoog mij tot tranen toe. Zo lang zat Thomas mij in de weg, en zo moeilijk had ik het daarmee, dat dit mij alleen maar stil maakte. Verwondering, ontroering, een groot gevoel van dankbaarheid dat dit bestond: bibliodrama. Dat het mij hielp, dat het mij bracht waar ik nu mocht zijn.

Het ontroerde mij ten diepste, raakte mij in mijn ziel. Niets te zeggen, niets te spelen. Stil en in mijzelf gekeerd.

De begeleider zag het wel: 'Je bent zo stil?'

Zachtjes vertellen over die keer daarvoor, toen hij me aanraakte met zijn woorden, al zei hij bijna niets, en vertellen over nu.

‘Ik wist niet dat het dit met je zou doen’, antwoordde hij, ‘maar het ontroert mij ook. Vorig jaar en nu, alle avonden was je hier. En steeds meer mocht naar buiten komen wat er met je gebeurd is, zocht je wegen om te gaan, vocht je met je verdriet, zocht je wat je verloren was, afgenomen. Tot je het terugvond. En dat ik je een stapje verder mocht brengen dan je was, daar ben ik blij mee.’

Ik ook. Door anderen vond ik mijzelf terug. Bibliodrama gaf mij het Verhaal terug.

* * *

Weer een stap verder, een grote stap verder dan ik was. En tegelijkertijd zo klein maar, op die lange, lange weg. Eén stap maar van de vele.

Ik weet nog dat ik wilde dat de herinnering aan Thomas een lieve herinnering zou blijven, maar ook dat er een dag kwam waarop ik niet meer wist of dat nog wel kon, en ik mijzelf de vraag stelde die daarbij hoorde: als dat niet kan, hoe zal ik mij dan voelen? Ik durfde daar toen niet aan te denken, durfde niet verder te kijken, en kon dat op dat moment waarschijnlijk ook niet. Er waren al zo veel vragen. Maar ergens ver weg doemde een beeld op dat nog duizend vragen meer opriep, en een niet te overziene weg.

Als elke vraag een steen was, waren er veel stenen op mijn weg.

Maar gelukkig waren er ook velen die mij hielpen die stenen uit de weg te ruimen. En zo mocht het mij steeds beter gaan, en mocht ik uitkomen aan de andere kant van dat hekje, waar vrijheid mij tegemoet kwam. En ja, Thomas gooit er af en toe nog wel eens een steen overheen, maar die gooi ik – soms meteen, soms na een poosje – dan maar gewoon weer terug.

Als ik mij omdraai en terugkijk, zie ik hoe lang de weg is die ik gegaan ben, hoeveel stappen ik moest zetten, hoeveel stenen er lagen, hoe ik moest vechten, moest worstelen, moest wachten ook, om verder te komen.

Maar het laat mij ook zien hoe ver ik al ben. Hoeveel beter het mij gaat dan twee, drie, vier jaar geleden, hoeveel beter zelfs dan een half jaar geleden.

En dat mag ik ook merken aan verhalen. In bibliodrama, waar ik elders mee ben doorgedaan, in andere verhalen, en in vieringen. Kerk en Thomas liggen vanzelfsprekend altijd erg dicht bij elkaar, maar ik merk dat hij nog slechts aan de rand van die verhalen aanwezig is. Hij beneemt mij mijn adem niet meer. En daar ben ik erg blij mee.

* * *

En Juliet? Naast Noor, naast Lex en mij, heeft zij de grootste klap gekregen. Juliet, die zo dicht bij Noor stond. Juliet, die Thomas volledig vertrouwde. Die achter hem stond, zelfs toen Noor zachtjes haar twijfels over hem uitte. Juliet, die haar steeds gerustgesteld had, in de veronderstelling verkerend dat Thomas eerlijk was.

Thomas, die het zelf zo vervelend vond dat Noor zulke dingen dacht. Thomas, die nog zo gezegd had dat het niet waar was: ‘Heus niet, Juliet. Echt niet.’

Nee nee.

Het ging over die andere vrouw. En het was wel waar dus.

En dan ik nog. En dan niet ‘zomaar’ anderen naast Noor, maar seksueel misbruik. Door Thomas. Vriend. Pastor.

Het heeft Juliet enorm geraakt. Ze verloor Noor, voor wie ze elke dag een vriendin was geweest. En viereneenhalve maand later raakte ze ook Thomas kwijt, raakte ze de kerk kwijt, het koor waarin ze zong en het vertrouwen dat ze had. Ze raakte veel kwijt. Heel veel.

En vond het nooit meer terug.

* * *

Ooit, lang voordat ik, en anderen met mij, Thomas' naam in verbinding moest brengen met seksueel misbruik, heeft hij tegen iemand gezegd: 'Als ik straks boven kom, heb ik heel wat te verantwoorden.'

Weer zo'n bijna vergeten opmerking die bij een ander meteen naar boven komt borrelen wanneer je over Thomas vertelt. Heel wat te verantwoorden? Dat mag je wel zeggen.

En dat moment komt. Op een dag zal hij het benauwd hebben. Gelovend in wat hij gelooft, zal hij zijn Schepper niet onbevangen onder ogen durven te komen, en de stap naar Hem toe niet zo makkelijk kunnen zetten. Dan zal hij weten: ik krijg geen nieuwe kans meer, afgelopen. Je kon het over doen, je kon het anders doen, maar je hebt het niet gedaan. Jammer dan. Eigen schuld.

Dan is die biecht er weer natuurlijk. Komt het toch nog goed.

Maar dat moment, daarvan mag ik hem toewensen dat het hem pijn zal brengen, angst en verdriet, spijt en berouw.

O ja? En vergeven dan? Hoe zit het daar dan mee? Vergeven, zeven maal zeven maal? Wordt ons dat niet altijd voorgehouden? Altijd opnieuw mogen beginnen? Geldt dat niet ook voor Thomas?

Nee. Eens houdt het op. Soms zou ik het willen, voor hem, dat hij zou kunnen terugkeren waar hij hoort: mens te zijn zoals door God bedoeld. Maar tegenover vergeven mag iets staan, mag je iets verwachten, mag je de voorwaarde van omkeer stellen. En die is er niet en zal er nooit zijn. Thomas kiest ervoor door te gaan op de weg die hij al die jaren al gaat. Hij kiest ervoor niet te willen horen wat hij anderen en mij heeft aangedaan, en niet te willen zien wat hij Noor heeft onthouden. Daarmee wijst hij vergeving af.

En wat valt er te vergeven als hij niet begrijpt wat hij doet? Als hij het nooit begrijpen zal? Vergeven? Al zou ik willen, het kan gewoon niet. Het is onmogelijk. En daar kiest hij zelf voor. Door niet te willen begrijpen.

Ik geef het maar uit handen. Als in dat lied van Huub Oosterhuis:

Wek mijn zachtheid weer.

Geef mij terug de ogen van een kind.

Dat ik zie wat is.

En mij toevertrouw.

En het licht niet haat.

Ik heb gedaan wat ik kon. Ik zou het willen, ook voor mij, dat Thomas de moed had om eerlijk naar zichzelf te kijken. Maar die moed heeft hij niet, en dat kan hij niet. Ik *zie wat is*:

zo is het en niet anders, en ik kan daar niets aan doen. Nu mag ik het in Gods handen leggen en het aan Hem overlaten.

En ik mag geloven dat het dan wel goed zal komen.

* * *

En die andere vrouw? Hoe zou het haar gaan? Die vrouw met wie Thomas omging voor hij mij 'koos'?

Juliet en ik hebben in het begin vaak gewenst dat we met haar om de tafel konden zitten om naar haar te luisteren, om te vragen vooral. Maar dat kon nu eenmaal niet. We konden alleen afgaan op ons eigen gevoel en op dat van Noor, en op wat Thomas over haar vertelde.

Ik denk dat zij dacht dat Thomas om haar gaf. Net zoals ik dat dacht. Ik denk dat ze het daar moeilijk mee heeft gehad. Net zoals ik.

Ik hoop dat ze nog steeds denkt dat Thomas van haar hield. Dat ze niet de pijn heeft gevoeld die ik moest doormaken. Dat ze niet weet hoe Thomas werkelijk was, en zich niet zo naar heeft hoeven voelen als ik. Ik hoop dat het haar goed gaat.

Ik denk dat ze tot de laatste dag van hem hield. Dat ze dat – wie weet – nog doet. En hopelijk is ze blijven geloven dat hij ook van haar hield. Ondanks de pijn die het haar gedaan heeft dat Thomas op zoek ging naar een ander. Ik weet dat ze dat begrepen heeft, want Thomas heeft me verteld van haar verdriet en boosheid daarom. Hoe vaak heb ik mij later niet verbaasd over alles wat hij mij – en anderen – zomaar vertelde, zomaar durfde te vertellen? Hij begon met mij omdat zij weg zou gaan, en deed dat toen zij hier nog was. En hij bleef met haar omgaan tot ze vertrok.

Ach, hoe kun je dat van een pastor geloven?

Door te praten. Door te vertellen. Door te luisteren naar anderen. En door te schrijven.

'Het doel van elk verhaal, zo zegt men, is orde aan te brengen in de werkelijkheid'.
Woorden van Meir Shalev, een van Israëls schrijvers.

Ik zie dat het zo werkte: het vertellen en schrijven van mijn verhaal liet mij zien wat er werkelijk gebeurde, en gaf mij antwoord op al mijn vragen.

Een heel verhaal werd het, een verhaal veel langer dan ik dacht dat het zou worden. Omdat het veel langer duurde dan ik dacht. Veel langer dan ik wilde. Maar verwerken gaat kennelijk in een tempo dat jij niet bepaalt. Dat is niet altijd even makkelijk te accepteren. Ik had er tenminste vaak moeite mee.

Maar het leert je wel dat het zo gaat en niet anders. En het leert je eraan te denken dat dat voor iedereen die iets ingrijpends meemaakt, zo zal zijn.

Het leerde mij hoe lang het duurt eer je verdriet en pijn een plaatsje kunt geven. Ik weet dat het er altijd is, en nooit weg. Dat je er ook na een jaar, ook na twee jaar, nog graag over praat. Dat je het fijn vindt wanneer mensen vragen hoe het met je gaat. Dat ze niet vergeten.

* * *

Nooit heb ik mijzelf zo veel vragen gesteld als deze jaren. En nooit heb ik over zo veel vragen zo lang hoeven na te denken.

Ik deed het wel, en leerde mijzelf beter kennen. Ik leerde zien wie ik altijd al was.

Ik heb het heel vervelend gevonden dat al dat moeilijks in de kerk er nog achteraan kwam. Wat mij betrof, had dat niet hoeven. Maar misschien was het zo slecht nog niet. Want door de moeilijke keuzen waarvoor ik toen kwam te staan, heb ik geleerd heel goed naar mezelf te luisteren. Daaraan heb ik gewonnen. Luisteren naar jezelf, doen wat bij je past. Leren voelen, leren zien wat dat voor jou is. En dan de juiste keuze maken. Dicht bij jezelf blijven en bij datgene waarvoor je staat. Zijn wie je bent. En je dat alles – je eerlijkheid, je openheid, je integriteit – niet meer laten afnemen.

Ik denk dat de mensen om mij heen gelijk hadden toen ze zeiden dat er moed nodig is om je mond open te doen. Omdat je geen idee hebt wat er dan allemaal gebeuren zal.

Maar ik ben blij dat ik het gedaan heb. Want vertellen maakt je ook minder alleen. En nee, het was bepaald niet makkelijk allemaal, maar zwijgen en je ongelukkig voelen is dat ook niet.

Ik denk dat ik heb gedaan wat het beste was voor mij. Er is niets waarvan ik achteraf denk dat ik het anders had moeten doen, en vrijwel niets wat ik anders had gewild. Ja natuurlijk, dat de pastor er anders mee om was gegaan, dat wel. Want ze heeft me vaak verschrikkelijk veel verdriet gedaan, en maakte het soms nog moeilijker dan het al was. En dat het bestuur al die tijd niets van zich heeft laten horen, en dat de pastor, sinds ik al dat werk heb neergelegd, niet één keer bij mij is geweest om even te praten, is niet zoals ik vind dat het hoort. De mensen om mij heen, die waren geweldig. Maar het bestuur en de pastor bleven en blijven daar ver bij achter. Maar verder? De dingen die ik zelf in de hand had? Nee, het is goed zo.

En ik mag dan geen aanklacht hebben ingediend, terwijl ik nog steeds vind dat dat wel zou moeten, ik weet heel goed waarom ik het niet heb gedaan: omdat ik er ook nog steeds van overtuigd ben dat het, waar het om Thomas gaat, geen enkele zin heeft. Hoe erg dat ook is. Maar het is wel gemeld, het staat ergens: ‘Er is melding gemaakt van seksueel misbruik door ...’ Met mijn naam. Met Thomas’ naam. Dat vind ik prettig. Het staat officieel genoteerd, bij de SMPR én bij *Hulp en Recht*, en laat zien dat het gebeurd is.

* * *

‘Tot ik weer vliegen kon op eigen kracht’. Een verhaal van seksueel misbruik door een pastor. Mijn verhaal. Waar gebeurd, zo gebeurd. De dingen die gezegd zijn, zijn zo gezegd. De dingen die ik dacht, heb ik zo gedacht. Dat maakt het voor mij tot een heel waardevol verhaal. Kostbaar. Dierbaar. Omdat het van mij is. Omdat het orde bracht waar chaos was. Omdat het mij terugbracht bij mijzelf.

Maar daarmee is het niet zomaar een verhaal. Het is een stukje van mijn leven. En dat geef ik nu uit handen.

Maar ik schreef het ook niet alleen voor mezelf. Ik schreef het ook omdat ik er zelf zo naar gezocht heb. Die maanden waarin ik zo heel erg op zoek was naar wat waar was en wat

niet, heb ik zelf gezocht naar verhalen van anderen. Maar ik heb ze niet kunnen vinden. Omdat ze niet geschreven zijn. En ik had ze zo heel graag gelezen ...

Daarom: als jij dit leest omdat het ook jou is overkomen, als jij bent misbruikt door je pastor, weet dan dat ik dit ook voor jou heb geschreven. En vooral: dat ik het evenzeer schreef *om* jou.

Mijn verhaal is een ander verhaal dan dat van jou, maar misschien vind je er toch dingen in die je herkent. Misschien herken je er je pastor in, hoe hij was, hoe hij zich gedroeg. En misschien herken je er iets van jezelf in.

Hoe dan ook, ik hoop dat het je, op de een of andere manier, een beetje helpt. Al is het alleen maar omdat jij nu wel een verhaal vond om te lezen, als je daarnaar hebt gezocht.

Maar meer dan dat hoop ik dat je het geluk hebt mensen om je heen te hebben die naar je luisteren, die je geloven, die er voor je zijn en die je helpen.

Als je wilt, kun je altijd terecht bij een van de vertrouwenspersonen. Zij zullen naar je luisteren, wat je ook te vertellen hebt. Als wat jij hebt meegemaakt veel erger is, maar evengoed als wat je zo graag zou willen zeggen, zo veel minder erg lijkt dan mijn verhaal. Zelfs al wil je alleen maar een keer vertellen dat je pastor van die rare dingen tegen je gezegd heeft. Dus als je het nog nooit verteld hebt, of als je niet weet wie anders je het zou durven vertellen, weet dan dat je bij hen je verhaal kwijt kunt, en dat zij je zullen geloven. Voor hen ben jij het belangrijkste. En dat ben je ook. Jij bent altijd het belangrijkste. Belangrijker dan alle anderen. En zeker belangrijker dan de pastor die je misbruikte.

Ik wens je kracht toe en heel veel moed om te doen wat voor jou het beste is. En ik wens je bovenal toe dat het je goed mag gaan.

* * *

Voor u, deken, vicaris of bisschop, voor u, pastor, en voor uw collega's uit andere kerken dan de katholieke: toen ik bij het schrijven van mijn verhaal kwam bij alles wat er met mij gebeurde sinds die dag waarop ik er niet meer omheen kon en het seksueel misbruik moest noemen, wist ik dat ik dit ook voor u, voor 'de kerk' schreef.

Ook voor u moet het schrikken zijn als u het hoort van een van uw collega's: Hij? Doet hij dat? Dat kan toch niet?

Ja, het kan wel. Het gebeurt. Zo moeilijk te geloven en toch echt waar. En soms maakt u het van wel heel dichtbij mee.

Ik schreef het daarom ook voor u. Omdat ik wil laten zien hoe het gaat. En omdat ik wil vertellen wat het met je doet. Net zoals ik het – toen het om mij ging – onze deken vertelde. Omdat ik dat belangrijk vond. Maar het gaat niet alleen om mij. Het gebeurt niet alleen hier. Het gebeurt overal, en het gebeurt veel te vaak. En daarom vertel ik het u.

Het is jammer dat je het altijd te laat hoort. En jammer dat je niet kunt voorkomen dat het gebeurt.

Ik hoop dat de aandacht die er af en toe is voor seksueel misbruik door pastores, in de kranten en op de televisie, mensen voorzigtiger maakt.

Maar dan nog, als jij voorzichtig bent, wie zorgt er dan voor dat anderen dat ook zijn? Het gebeurt altijd waar geen ander het ziet. Hoe kunnen ze dan weten dat ze voorzichtig moeten zijn?

En hoe moeilijk is het niet het seksueel misbruik te noemen? Want ook dat is er nog: hoe kun je geloven dat het niet gemeend en niet waar is wat een pastor je allemaal in je oor fluistert?

En wat als hij zegt dat je het nooit iemand mag vertellen, ‘omdat je natuurlijk wel begrijpt dat hij daar problemen mee zou krijgen en dat wil je toch niet?’

En wat als er nu wel een stemmetje in je hoofd zegt dat er iets niet klopt? En als hij dat aan je merkt, en je dan zegt dat je maar beter je mond kunt houden omdat niemand je ooit zal geloven? Wat dan? Hoe durf je dan je mond open te doen? We zeggen wel tegen onze kinderen: ‘Als iemand iets met je doet wat je niet wilt, en waarvan hij zegt dat je het niet aan anderen mag vertellen, vertel het dan juist wel’, maar hoe sterk staan wijzelf als het ons gebeurt in een periode dat we helemaal niet zo sterk zijn?

Maar als je zwijgt, gaat het door, met anderen na jou. En, niet ondenkbaar, tegelijk met jou. Net zo lang tot een ander haar mond open doet.

Maar ik weet hoe moeilijk het is te praten, te vertellen. Ik kon het ook niet. Ik herinner me dat mijn vriendin mij al na een maand of vier vroeg: ‘Wat is er toch aan de hand dat jou al zo’n poos zo vreselijk van je stuk brengt?’ Ik herinner me dat de tranen in mijn ogen sprongen. Dat ik het wel wilde zeggen, maar het niet over mijn lippen kon krijgen. Letterlijk. Ik kreeg het er niet uit. Om die ene gedachte, die er steeds was: ik kan het niet zeggen. Ik wil niet dat andere mensen met andere ogen naar Thomas zullen kijken. Dat kan niet. Dat mag niet. Dus houd je mond. Huil maar, maar zeg het niet.

Wat een verschil zou het gemaakt hebben als het over een ander was gegaan. Hoe eenvoudig zou het geweest zijn als ik ‘zomaar’ verliefd was geworden. Hoe makkelijk daar samen met Lex om te lachen.

Dat het om Thomas ging, om een pastor, en dat het mij niet overkwam, maar dat hij dit met mij deed, mij verliefd máákte, maakte alles anders.

En Thomas collega’s? De signalen die er waren? Ik heb echt wel eens gedacht: waarom hebben jullie hem daar dan niet eens voorzichtig naar gevraagd? Maar ik weet dat het niet geholpen zou hebben. Thomas zou het ongetwijfeld ontkend hebben, zich misschien even rustig hebben gehouden, en dan opnieuw zijn begonnen of verder zijn gegaan.

Bovendien, hoe moeilijk moet het niet zijn je collega daarnaar te vragen? Zeker waar het ‘maar’ om signalen gaat, en nog niet om feiten? Hoe kun je je collega beschuldigen? Hoe kun je zelfs maar geloven dat het waar kan zijn?

Aan alle kanten ingewikkeld, en nergens eenvoudig. Want degenen met wie je collega te ver lijkt te gaan, hoe moet je die helpen? Je kunt hun er moeilijk naar vragen. Het zijn nog steeds alleen signalen. Hoe kun je iets doen als niemand bij jou komt en vertelt? Dan kun je toch niet helpen? Je kunt niet luisteren, je kunt niet verwijzen naar een vertrouwenspersoon, je kunt helemaal niets.

Maar als die signalen op waarheid berusten, dan blijft het dus wel doorgaan. En zul je altijd veel te laat zijn.

Je hoort het pas wanneer iemand eindelijk durft te vertellen, of niet anders meer kan. Altijd achteraf en altijd te laat.

Maar wanneer u het dan hoort, dan hoop ik dat u zorg heeft voor de desbetreffende pastores, maar vooral voor de vrouwen en mannen van wie door die pastores misbruik is gemaakt. Ik hoop dat u naar hen luistert, en dat u hen gelooft. Want zij komen niet zomaar.

* * *

Met dit boek wil ik Lex bedanken. Voor zijn liefde voor mij, voor zijn houden van mij, en voor alles wat hij voor mij was en voor mij is.

Met dit boek bedank ik ook Hanna. Zij begeleidde mij, dacht steeds met mij mee, en hielp mij de weg naar mijzelf terug te vinden. En ze was er, op alle momenten dat ik haar nodig had.

En ik bedank de deken. Hij was er voor mij, op een bijzondere manier. We konden ons niet beter wensen.

* * *

Thomas,

Er was een dag dat ik het graag wilde, omdat er een dag was dat ik dacht dat ik van je hield, maar het kon niet: jij kon geen lieve herinnering blijven.

De reden waarom dat niet kon is wel heel erg, is meer dan erg ...

Ik dacht dat jij mij droeg, dat jij mij opving, dat jij er was voor mij, bij alle moeilijks toen. Maar jij was er alleen maar voor jezelf. Gedragen werd ik door anderen. Gedragen en opgevangen toen ik dat leerde begrijpen, gedragen en opgevangen wanneer ik voor de zoveelste keer dreigde te vallen. Zij waren er. Net zo lang tot ik weer vliegen durfde, tot ik weer vliegen kon, op eigen kracht.

Dit boek, Thomas, is mijn aanklacht tegen jou.

CITATEN

G. van Dam en M. Eitjes, *Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen! Over seksueel misbruik door pastores*, Meinema, Zoetermeer, 1994, ISBN 90 211 3600 7

I. van Keulen en J. van der Werf, *Seksueel misbruik in pastorale relaties*. Handreiking voor het pastoraat 30, Samenwerkingsorgaan voor het pastoraat, Leusden, 1998, ISSN 1382-3213

Nico ter Linden, *Het verhaal gaat ...*, Balans, 1996, ISBN 90 5018 491 X

LIEDTEKSTEN

Gonnie Luijpers, *Lied om mee te gaan*
Huub Oosterhuis, *Die mij droeg*
Huub Oosterhuis, *Voor de zevende dag*

LITERATUUR

OVER SEKSUEEL MISBRUIK

EN SEKSUEEL MISBRUIK IN HET PASTORAAT

2020

- * Boeken met een sterretje zijn uitverkocht en worden niet herdrukt. Je kunt ze in de bibliotheek lenen. Wanneer ze in je eigen bibliotheek niet aanwezig zijn, zijn ze daar via het interbibliotecair leenverkeer voor je aan te vragen.

Berg-Seiffert, Christiane van den, *Ik sta erbuiten - maar ik sta wel te kijken. De relationele dynamiek in geloofsgemeenschappen na seksuele grensoverschrijding in een pastorale relatie vanuit het perspectief van primaire slachtoffers*, Boekencentrum, Zoetermeer 2015, ISBN 9023970373

R.R. Ganzevoort en A. L. Veerman, *Geschonden lichaam. Pastorale gids voor gemeenten die geconfronteerd worden met seksueel geweld*, Boekencentrum, Zoetermeer 2000, ISBN 90 239 0691 8

A.L. Veerman, *Ontredderd*. Het proces in de kerkenraad als de predikant seksueel misbruik heeft gepleegd, Boekencentrum, Zoetermeer 2005, ISBN 90 239 1997 1

- * G. van Dam en M. Eitjes, *Een pastor moet je toch kunnen vertrouwen! Over seksueel misbruik door pastores*, Meinema, Zoetermeer 1994, ISBN 90 211 3600 7

José Hennekam, *De Kindervriend*. Karakter Uitgevers B.V., Uithoorn 2009, ISBN 978 90 6112 680 5

José Hennekam, *Pater Noster*. Een schokkend verhaal over seksueel misbruik door de Kerk, Karakter Uitgevers B.B., Uithoorn 2010, ISBN 978 90 6112 727 7

- * P. Rutter, *Er zijn grenzen! Sex als machtsmisbruik van hulpverleners met hun vrouwelijke cliënten*, Spectrum, Utrecht 1990, ISBN 90 274 2359 8

- * L. Selles, *De herder was een huurling*. Mijn weg terug na misbruik door een pastor, Boekencentrum, Zoetermeer 2001, ISBN 90 239 1143 1

Marie M. Fortune, *Is nothing sacred? The story of a pastor, the women he sexually abused, and the congregation he nearly destroyed*, United Church Press, Cleveland (Ohio, Verenigde Staten) 1999, ISBN 0 8298 1270 9

ADRESSEN

MELDPUNTEN

2020

Voor de huidige meldpunten, zie de website van SMPR, www.smpr.nl

OMSLAGTEKST

Bij seksueel misbruik in pastorale relaties heeft iedereen die ene vraag: hoe kan dat gebeuren? Sigrid Zomer – echtgenote en moeder, actief vrijwilligster op verschillende

terreinen in haar kerk – heeft het aan den lijve ervaren: seksueel misbruik door een pastor, een vriend. En ze heeft haar verhaal opgeschreven: om voor zichzelf en voor anderen duidelijkheid te krijgen in die ene vraag en de vele vragen die erop volgen: Hoe kan hij dat doen? Hoe kun je het laten gebeuren? Hoe komt het dat je het niet ziet? Waarom kun je het niet stoppen? En later, wanneer het allemaal achter de rug is: Hoe pak je leven weer op? Hoe vind je jezelf terug en herstel je de relatie met je omgeving en de wereld eromheen?

Sigrid Zomer heeft geluk gehad met de mensen om haar heen: haar man, haar gezin, haar vriendinnen, de deken, een hulpverleenster. Die hadden het er ook moeilijk mee, maar geloofden haar en bleven om haar heen staan. Zij hielpen haar ontsnappen uit een labyrint van verwarrende vragen.

Zo vergaat het helaas niet iedereen. Daarom wil zij haar verhaal vertellen: om te laten horen dat het gebeurt, ook waar je het niet verwacht; om te laten horen hoe het kan gebeuren; om te laten horen hoe zij die onrustige periode uit haar leven heeft overleefd en verwerkt.

De auteur stelt zichzelf heel veel vragen, en probeert er een eerlijk antwoord op te geven. Dat doet ze open, zonder klagen of zeuren, zonder in een slachtofferrol te vervallen: ‘Dit verhaal leerde mij begrijpen hoe het kon. Misschien helpt het ook jou, vooral als je, op wat voor manier dan ook, in je omgeving geconfronteerd wordt of bent geweest met seksueel misbruik in de kerk, en wilt proberen te begrijpen hoe zoiets mogelijk is. Want het gebeurde niet alleen met mij. Het gebeurt overal. Het gebeurt veel te veel.’